

Міністерство освіти і науки України
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
Поморська академія в Слупську (Республіка Польща)
Коледж Санта-Фе (США)
Центральна бібліотека Болгарської академії наук (Болгарія)
Державний університет Сан-Паулу (Бразилія)
Інститут мов (Федеративна Республіка Німеччина)
Західноукраїнський національний університет (Тернопіль)
Державний архів Полтавської області
Полтавська обласна універсальна наукова бібліотека
імені І. П. Котляревського
Державний історико-культурний заповідник «Поле Полтавської битви»

Документно-інформаційні комунікації в умовах глобалізації: стан, проблеми і перспективи

**МАТЕРІАЛИ
VII МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

24 листопада 2022 року

Полтава

Міністерство освіти і науки України
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
Поморська академія в Слупську (Республіка Польща)
Коледж Санта-Фе (США)
Центральна бібліотека Болгарської академії наук (Болгарія)
Державний університет Сан-Паулу (Бразилія)
Інститут мов (Федеративна Республіка Німеччина)
Західноукраїнський національний університет(Тернопіль)
Державний архів Полтавської області
Полтавська обласна універсальна наукова бібліотека
імені І. П. Котляревського
Державний історико-культурний заповідник «Поле Полтавської битви»

Документно-інформаційні комунікації в умовах глобалізації: стан, проблеми і перспективи

**МАТЕРІАЛИ
VII МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

24 листопада 2022 року

Полтава

Рекомендовано до друку Вченою радою факультету філології, психології та педагогіки Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (протокол № 12 від 30 листопада 2022 р.)

Редакційна колегія:

Передерій І. Г. – д. і. н., проф., завідувачка кафедри українознавства, культури та документознавства Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»;

Гомотюк О. Є. – д. і. н., проф., декан соціально-гуманітарного факультету Західноукраїнського національного університету;

Ландарєва Н.І. – завідувачка відділу інформаційних технологій та комп'ютерного забезпечення Науково-технічної бібліотеки Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»;

Чередник Л. А. – к. філол. н., доц., доцент кафедри українознавства, культури та документознавства Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»;

Дерев'янку Л. І. – к. філол. н., доцент кафедри українознавства, культури та документознавства Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»;

Нарадько А. В. – к. і. н., доц., доцент кафедри українознавства, культури та документознавства Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка».

Д 34 Документно-інформаційні комунікації в умовах глобалізації: стан, проблеми та перспективи : матеріали VII Міжнародної наук.-практ. конф., м. Полтава, 24 листопада 2022 р. / редкол. : І. Г. Передерій, О. Є. Гомотюк та ін. Полтава, 2022. 295 с.

Збірник укладено на основі матеріалів VII Міжнародної науково-практичної конференції «Документно-інформаційні комунікації в умовах глобалізації: стан, проблеми та перспективи». Зібрання містить статті й тези доповідей, у яких розглянуто актуальні проблеми сучасного документознавства, інформаційної діяльності, соціальних комунікацій, прикладні аспекти застосування інформаційних технологій, а також соціокомунікативні аспекти безпеки інформаційного простору держави та суспільства.

Для науковців, фахівців-практиків, аспірантів, студентів,

Матеріали конференції опубліковано в авторській редакції.

Відповідальність за достовірність фактичних даних, власних імен і цитат несуть автори публікацій.

© Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», 2022 рік

ЗМІСТ

ДОКУМЕНТОЗНАВСТВО Й ІНФОРМАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ У СИСТЕМІ СУЧАСНИХ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Василь Спрінсян

СВІТОВІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ НОВИНИХ ПРОГРАМ:
КОМУНІКАЦІЙНИЙ АСПЕКТ13

Леся Біловус

КОМУНІКАЦІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ТА МОЖЛИВІСТЬ ЇЇ
ФОРМУВАННЯ У ВИЩІЙ ОСВІТІ.....16

Олена Шевченко

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ ДОКУМЕНТАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
МЕДИЧНИХ ЗАКЛАДІВ УКРАЇНИ.....23

Ірина Велика

ПРОБЛЕМИ ПОВЕРНЕННЯ КУЛЬТУРНИХ ЦІННОСТЕЙ: ДОСВІД
ДЛЯ УКРАЇНИ.....29

ЛІНГВІСТИЧНІ ОСНОВИ ДОКУМЕНТОЗНАВСТВА, ІНФОРМАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ПРОБЛЕМ ПЕРЕКЛАДУ

Галина Лукаш

ЕКОЛОГІЯ МОВИ В ЧАСИ ВІЙНИ: КУДИ ПОСЛАТИ «РУСЬКИЙ
КОРАБЛЬ?».....33

Алла Болотнікова, Світлана Безноса

ОСОБЛИВОСТІ ІНТЕРНЕТ-КОМУНІКАЦІЇ В ІНФОРМАЦІЙНІЙ
ДІЯЛЬНОСТІ.....39

Наталія Бондар

СПЕЦИФІКА ПЕРЕКЛАДУ НІМЕЦЬКОМОВНИХ ТЕКСТІВ
ДОКУМЕНТІВ.....44

Світлана Галаур

МЕНЮ ЯК ДОКУМЕНТ ТА ІНТЕРМЕДІЙНИЙ ТЕКСТ.....47

Світлана Литвинська, Анастасія Сібрук, Інна Шевчук КОНФІДЕНЦІЙНІ ДІЛОВІ НАРАДИ Й ПЕРЕГОВОРИ: ОРГАНІЗАЦІЯ ЗАХИСТУ ІНФОРМАЦІЇ.....	50
Ольга Мізіна ЕЛЕКТРОННІ СЛОВНИКИ ЯК АЛЬТЕРНАТИВА ПАПЕРОВИМ АНАЛОГАМ.....	53
Людмила Дерев'янка ОБОВ'ЯЗКОВІ ТА ФАКУЛЬТАТИВНІ АТРИБУТИВНІ ПОШИРЮВАЧІ ЯК КОМПОНЕНТИ ПРИЙМЕННИКОВО-ІМЕННИКОВИХ ТЕМПОРАТИВІВ У ТЕКСТАХ ДОКУМЕНТІВ.....	60
Світлана Дорошенко «ТЕРМІНОЛОГІЧНІ БЮЛЕТЕНІ» ЯК ЗАСІБ РУСИФІКАЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ.....	70
Галина Галовиря ПЕРЕВАГИ ПЕРСОНАЛІЗОВАНОГО КОНТЕНТУ В ОПАНУВАННІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ.....	73
Людмила Чередник ОСОБЛИВОСТІ НАПИСАННЯ РЕКЛАМНОГО ТЕКСТУ (АНАЛІЗ САЙТІВ ІЗ ПОРАДАМИ).....	76
Олена Фещук SMM ЯК СПОСІБ ПОШИРЕННЯ ІНФОРМАЦІЇ ПРО ВІЙНУ В УКРАЇНІ.....	83

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ І СИСТЕМИ У СФЕРІ ДОКУМЕНТОЗНАВСТВА

Олександра Патряк АВТОМАТИЗАЦІЯ ДОКУМЕНТООБІГУ ЯК ОДИН ІЗ СКЛАДНИКІВ ПРОЦЕСІВ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ.....	87
--	----

Галина Микитенко, Ольга Сидорина ОНЛАЙН НАВЧАННЯ: ОСОБЛИВОСТІ ТА ПРОБЛЕМИ, ЩО ВИНИКАЮТЬ У ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ.....	90
Людмила Дерев'янку, Юлія Кондратенко УПРОВАДЖЕННЯ НОВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ У ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА.....	93
Ірина Дудяк ЗАПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕКТРОННОГО ДОКУМЕНТООБІГУ В ОРГАНАХ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ (НА ПРИКЛАДІ ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ).....	96
Аліна Коваленко ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА КОМП'ЮТЕРНА ІНЖЕНЕРІЯ В АРХІВНІЙ СПРАВІ.....	100
Назарій Василюк ВИКОРИСТАННЯ ІМЕРСИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ ДОКУМЕНТОЗНАВЦІВ.....	104
Аліна Марковець АВТОМАТИЗОВАНА СИСТЕМА КАДРОВОГО ДІЛОВОДСТВА: ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ.....	108
Марія Петренко ВИКОРИСТАННЯ НОВІТНІХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В УПРАВЛІНСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ.....	111
Марія Сербя ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ.....	116
Людмила Дерев'янку, Вікторія Ворона ЕЛЕКТРОННИЙ ДОКУМЕНТООБІГ ЯК ОСНОВНИЙ ІНТРУМЕНТ ОПТИМІЗАЦІЇ РОБОТИ СУЧАСНОГО ПІДПРИЄМСТВА.....	122
Вікторія Солом'яна ОСОБЛИВОСТІ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ КАДРОВОЇ	

СЛУЖБИ ОРГАНІЗАЦІЇ.....	125
Дмитро Тимчук АНАЛІЗ РОБОТИ ЗІ СЛУЖБОВОЮ ДОКУМЕНТАЦІЄЮ (НА ПРИКЛАДІ РОБОТИ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОДА).....	129
БІБЛІОТЕЧНА, АРХІВНА ТА МУЗЕЙНА ГАЛУЗІ В УМОВАХ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА	
Сільвія Найденова, Йоліана Страшнюк УЧАСТЬ ЦЕНТРАЛЬНОЇ БІБЛІОТЕКИ БАН У НАЦІОНАЛЬНІЙ НАУКОВІЙ ПРОГРАМІ «РОЗВИТОК ТА УТВЕРДЖЕННЯ БОЛГАРИСТИКИ ЗА КОРДОНОМ» (ННП «БОЛГАРИСТИКА»).....	134
Галина Салата БІБЛІОТЕКИ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ ЯК ОСЕРЕДКИ КОМУНІКАЦІЇ: ШТРИХИ ДО ПОСТАНОВКИ ПРОБЛЕМИ.....	139
Ірина Недошитко РЕАЛІЗАЦІЯ ФУНКЦІЙ ВЕБСАЙТУ БІБЛІОТЕКИ ІМЕНІ Л.КАНІЩЕНКА ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ.....	142
Лариса Грінберг ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ У ЗБЕРЕЖЕННІ КУЛЬТУРНО-МИСТЕЦЬКОЇ СПАДЩИНИ УКРАЇНИ.....	146
Галина Войцехівська, Наталія Світла ДЖЕРЕЛА НАДХОДЖЕННЯ БІБЛІОТЕЧНОГО ФОНДУ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ДОСЛІДЖЕННЯ ІСТОРІЇ БІБЛІОТЕКИ: АКАДЕМІЧНИЙ ПЕРІОД.....	149
Вікторія Добровольська, Людмила Чередник ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ БІБЛІОТЕК У СОЦІОКУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРІ.....	156

Ірина Петренко ДЖЕРЕЛА ВИВЧЕННЯ ЖИТТЄВОГО І НАУКОВОГО ШЛЯХУ АРХІВІСТКИ, ВЧЕНОЇ-ІСТОРИКА, ПЕДАГОГА ВІРИ ЖУК (1928-2008).....	160
Катерина Дяченко ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У БІЗНЕС-АРХІВІ.....	167
Ірина Панченко РОЛЬ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ДІЯЛЬНОСТІ АРХІВНИХ УСТАНОВ.....	172
Юлія Ільющенко ЗАСТОСУВАННЯ ВЕБТЕХНОЛОГІЙ У БІБЛІОТЕЧНІЙ СПРАВІ.....	178
Дар'я Андрієць ІНСТИТУЦІЙНИЙ РЕПОЗИТАРІЙ ЯК ПЕРСПЕКТИВНА ФОРМА НАУКОВОЇ ТА ОСВІТНЬОЇ КОМУНІКАЦІЇ.....	181
Олександр Комісарук, Анастасія Стеценко БІЗНЕС-АРХІВ ТА ЙОГО РОЛЬ У ЗБЕРІГАННІ ДОКУМЕНТІВ.....	187
Олександр Коротаєв ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АРХІВІВ ГДА СБУ ЩОДО ДОСЛІДЖЕННЯ РОБОТИ КОЛИШНЬОГО КДБ СЕРЕД ЄВАНГЕЛІКІВ УРСР В 1940-Х – 1960-Х РР.....	189
Оксана Тур ФУНКЦІОНУВАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ БІБЛІОТЕК В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ.....	198
Наталія Ландарєва ДОСЛІДЖЕННЯ ІСТОРІЇ БІБЛІОТЕКИ ЯК ОДИН ЗІ СКЛАДНИКІВ БІБЛІОТЕЧНОГО КРАЄЗНАВСТВА.....	201

Андрій Нарядько, Олег Белько
СУЧАСНА БІБЛІОТЕКА ЯК ІНФОРМАЦІЙНО-
КОНСУЛЬТАТИВНИЙ ЦЕНТР.....209

Людмила Чередник, Олена Лісничка
ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ДІЯЛЬНОСТІ НАУКОВО-
ТЕХНІЧНОЇ БІБЛІОТЕКИ ЗВО.....212

Вероніка Черкес
МЕТРИЧНІ КНИГИ ЯК ЦІННІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ В
ДЕРЖАВНОМУ АРХІВІ ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ.....222

Марк Яковенко
МАЙБУТНЄ МУЗЕЇВ У ЦИФРОВУ ЕПОХУ.....224

ДОКУМЕНТНО-ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ В СИСТЕМІ СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ

Ірина Вільчинська, Людмила Доскіч
ЕЛЕКТРОННІ ПЕТИЦІЇ ЯК НОВІТНЯ ФОРМА КОМУНІКАЦІЇ МІЖ
ГРОМАДСЬКІСТЮ І ВЛАДОЮ.....229

Ірина Денисовець, Вікторія Вощенко
ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕХНОЛОГІЙ
«М'ЯКОГО ВПЛИВУ»: СОЦІАЛЬНО-КОМУНІКАЦІЙНИЙ
АСПЕКТ.....233

В'ячеслав Кудлай, Марія Смаровайло
ТЕХНОЛОГІЇ ОПРАЦЮВАННЯ ДОКУМЕНТІВ У ЗАГАЛЬНОМУ
ВІДДІЛІ МАРІУПОЛЬСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ.....238

Олена Коноплицька
ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ДОКУМЕНТНО-
ІНФОРМАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ З МИСТЕЦТВА.....240

Ксенія Вангельєва
КАДРОВИЙ ОБЛІК ТА ТРУДОВА ДІЯЛЬНІСТЬ В УМОВАХ
ВОЄННОГО СТАНУ.....249

Таїсія Козарезова ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНО- ДОКУМЕНТАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДПРИЄМСТВ АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	253
Анна Сташкевич УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПІДТРИМКИ PR-ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНУ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ	257
ІНФОРМАЦІЙНІ ТА КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ЗАХИСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ВЕДЕННЯ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ	
Руслан Гула, Ірина Передерій PUTINISM - «RASHISM» - FASCISM – ESSENCE MODERN RUSSIAN POLITICAL SYSTEM.....	264
Вікторія Вощенко, Ірина Денисовець МАНІПУЛЯТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ ВПЛИВУ НА МАСОВУ СВІДОМІСТЬ.....	267
Ольга Кочерженко ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	272
Оксана Василюк ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНСЬКОЇ БІБЛІОТЕЧНОЇ АСОЦІАЦІЇ В УМОВАХ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА ЗАГРОЗИ.....	276
Ірина Передерій МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО У ЗБЕРЕЖЕННІ ДОКУМЕНТНОЇ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ В УМОВАХ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ РФ ПРОТИ УКРАЇНИ.....	280
Відомості про авторів.....	288

ДОКУМЕНТОЗНАВСТВО Й ІНФОРМАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ У СИСТЕМІ СУЧАСНИХ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Василь Спрінсян,

*к. мистецтв., доцент,
зав. кафедри інформаційної діяльності
та медіа-комунікацій,
м. Одеса*

СВІТОВІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ НОВИНИХ ПРОГРАМ: КОМУНІКАЦІЙНИЙ АСПЕКТ

Актуальність теми підтверджується значним інтересом науковців до теми новинної журналістики в умовах конвергенції медіа та ролі суспільного мовлення у процесі розбудови громадянського інформаційного суспільства. Основними характеристиками новини є: оперативність, актуальність, суспільна значущість або інтерес, об'єктивність, достовірність, специфічність побудови інформаційного повідомлення, ступінь «важливості», близькість. Новинна інформація – специфічний вид інформації, до якої висуваються конкретні вимоги до якості та подачі.

Розвиток новинних ЗМІ зумовлюється глобальними тенденціями. На розвиток журналістики, насамперед новинної, серйозний вплив надають такі чинники, як глобалізаційні процеси в широкому сенсі слова, економічний розвиток ЗМІ і суспільства в цілому, новий виток науково-технічного прогресу, подальше входження людства в інформаційне суспільство. Все це призводить до серйозних змін у новинній журналістській практиці та умови функціонування ЗМІ. Вельми важливе значення набувають такі світові тенденції розвитку:

- глобалізація, глобалізація мас-медійних потоків,
- орієнтація на масову культуру,

- інформатизація,
- монополізація, кооперація, концентрація, координація і комерціалізація діяльності засобів масової інформації,

Бурхливий розвиток інформаційних технологій в останні десятиріччя привів не тільки до появи та широкого розповсюдження нових електронних ЗМІ, але й до розширення функцій традиційних мас-медіа (друковані видання, аудіо- й відео продукція, радіомовлення та телебачення). Завдяки цьому сучасні мас-медіа стали єдиною комплексною системою масової комунікації глобального характеру, яка суттєво впливає на суспільство, створюючи [50]:

- нові системи цінностей;
- нові види ідентифікації для громадян;
- нові форми демократії;
- нові форми реалізації громадянських прав;
- нові погляди на екологічні проблеми;
- нові процеси виробництва продуктів і послуг.

Тенденції подальшого розвитку як американських, так і європейських ЗМІ характеризуються перенесенням ділової та оперативної інформації в комп'ютерні мережі, збільшенням питомої ваги серед газетно-журнальних публікацій, передач радіо і телебачення аналізу, коментаря і прогнозу, перенесенням центру ваги на персональну журналістику (що виражена у кількісному збільшенні кількості підписаних матеріалів та авторських програм на радіо і телебаченні), зміною ставлення до таких особливостей преси, як жанрове різноманіття. Проблема полягає у методах роботи з джерельною базою. На сайті «Медіаграмотність» є публікація экс-працівників міжнародного відділу слухоби новин каналу Інтер Тетяни Неймаш і Олексія Ковалю [53], де констатується, що для міжнародника в існуючій ситуації зв'язки з реальними людьми на місцях у більшості випадків замінюється базою

інтернет-джерел, звідки можна взяти інформацію. Це так звані банки новин: Associated Press, Reuters та Agence France-Presse.

Новітнє комунікування. Інтернет не лише розширює можливості отримання і передачі інформації, а й зменшує залежність індивідуума від традиційних мас-медіа, через які намагаються маніпулювати аудиторією. Інтернет сприяє участі громадян у демократичному процесі. Нарешті, Інтернет здатний змінити сам стиль життя пересічного громадянина - від побутових "дрібниць", коли електронні гроші замінять не лише готівку, а й пластикові картки, до організації виробничого процесу, коли помешкання стане і робочим місцем [1]. Впровадження новітніх інформаційних та комунікаційних технологій спричинило різкий поштовх до створення інтегрованих об'єктів, коли персональний комп'ютер надає споживачеві широкі послуги водночас телебачення, телефонії, радіоелектронних газет, телеконференцій, візуальної освіти, торгівлі тощо [2].

Глобалізація у сфері масових комунікацій відбувається, головним чином, за рахунок посилення і збільшення світових комунікаційних конгломератів (конгломерат — комплекс з'єднаних окремих предметів в одне ціле, при якому вони зберігають свої риси й властивості), що утворюють глобальний інформаційний простір, в якому домінуючу роль відіграють такі транснаціональні корпорації, як [3;4]: Time Warner, Sony Corporation, Matsushita Electric Industrial, News Corporation, Bertelsman, RAI, Walt Disney Company та ін.

Отже. світові тенденції поступу новинних програм, це - глобалізація мас-медійних потоків, орієнтація на масову культуру, інформатизація, монополізація, кооперація, концентрація, координація і комерціалізація діяльності засобів масової інформації.

Джерела та література

1. Неймаш Т., Коваль О. Як стати хорошим журналістом-міжнародником. Медіаграмотність. 2011. 26 березня. URL: <http://osvita.mediasapiens.ua/material/2063>(дата звернення: 19.09.2022).
2. Півень В.І., Рибак С.С. Сучасні тенденції новинної журналістики (на прикладі українських теленовин). *Міжнародна науково-практична конференція «Засоби масової інформації та комунікації: історія, сьогодення, перспективи розвитку»*, 2019, 46.
3. Марченко М. Є. Новинна тележурналістика. Нові формати відеоматеріалів. Master's Thesis. Сумський державний університет. 2020.

Леся Біловус,
д.і.н., професор,
м. Тернопіль

КОМУНІКАЦІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ТА МОЖЛИВІСТЬ ЇЇ ФОРМУВАННЯ У ВИЩІЙ ОСВІТІ

Вивченню питання компетенцій/компетентності присвячено роботи І. Беха, І. Єрмакова, О. Овчарука, О. Пометуна, О. Савченка, О. Кононка, В. Лугового, Л. Масола, В. Бикова, Ю. Жука, М. Кадемії, Є. Полата та ін.

Компетентність – це здатність грамотно та зацікавлено виконувати свої професійні обов’язки.

Мета освіти – формування ключових компетенцій.

Компетенція – властивість або якість особистості, потенційна здатність особи справлятися з різноманітними завданнями, сукупність знань, умінь, навичок і способів діяльності особи, які взаємозв’язані між собою,

необхідних для здійснення якісної продуктивної діяльності і задані по відношенню до певного кола предметів і процесів [1].

Компетентність – рівень розвитку компетенції.

Сенс освіти полягає у розвитку в студентів здатності самостійно вирішувати проблеми у різних сферах та видах діяльності на основі використання соціального досвіду, елементом якого є і власний досвід. Зміст та процес освіти стають частиною досвіду людини, у тому числі професійного. Причому на перший план виходить саме самостійне набуття досвіду.

Провідна активність – пізнання у діяльності, рефлексія здобутого досвіду у спеціально створених професійних чи соціальних ситуаціях. Тип (набір) даних ситуацій узгоджується зі стандартами професійної освіти бакалавра чи магістра, розробляється навчальним закладом відповідно до своєї стратегії. Кожна компетенція описується як система знань, умінь, готовностей, здібностей та цінностей, які повинен мати випускник спеціальності, щоб бути допущеним до реалізації професійних обов'язків.

Національний варіант класифікації загальних освітніх компетентностей такий:

- ціннісно-сміслові компетентності;
- загальнокультурні компетентності;
- навчально-пізнавальні компетентності;
- інформаційні компетентності;
- комунікативні компетентності;
- соціально-трудова компетентності;
- компетентність особистісного самовдосконалення [2].

Розробка та впровадження принципів компетентнісного підходу в освіті були продиктовані входженням України у Болонський процес у 2005 році.

Багато дослідників розглядають поняття «інформаційно-комунікаційні», «комунікаційні компетентності», «інформаційні компетентності».

Р. Павлюк поняття «інформаційна компетентність» визначає як складну індивідуально-психологічну освіту на основі інтеграції теоретичних знань, практичних умінь у галузі інноваційних технологій та певного набору особистісних якостей [3].

С. Ганжела під інформаційною компетентністю розуміє володіння знаннями, вміннями, навичками та досвідом їх використання при вирішенні певного кола соціально-професійних завдань засобами нових інформаційних технологій, а також уміння вдосконалювати свої знання та досвід у професійній галузі [4].

Т. Лупиніс підкреслює, що інформаційна компетентність є новою грамотністю, до складу якої входять вміння активної самостійної обробки інформації людиною, прийняття принципово нових рішень у непередбачених та нестандартних ситуаціях з використанням технологічних засобів [5].

На думку О. Мхитарян, інформаційна компетентність є інтегративною якістю особистості, що є результатом відображення процесів відбору, засвоєння, переробки, трансформації та генерування інформації в особливий тип предметно-специфічних знань, що дозволяє виробляти, приймати, прогнозувати і реалізовувати оптимальні рішення в різних сферах діяльності [6].

Дослідники розглядають інформаційну компетентність як одну з ключових компетентностей, що має об'єктивну та суб'єктивну сторони, відносять до завдань розвитку інформаційної компетентності збагачення знаннями та вміннями з галузі інформатики та інформаційно-комунікаційних технологій; розвиток комунікативних, інтелектуальних здібностей; здійснення інтерактивного діалогу у єдиному інформаційному просторі [7].

На думку Н. Завадської, «під інформаційною компетентністю слід розуміти здатність людини до співорганізації своїх внутрішніх та зовнішніх інформаційних ресурсів, спрямованих на вирішення поставленої проблеми» [8].

І. Когут під базовими інформаційними компетентностями розуміє «єдиний для всіх категорій користувачів комплекс знань і умінь у сфері базових технологій і програмних засобів обчислювальної техніки, що утворює своєрідний «комп'ютерний мінімум», необхідний для початку роботи з комп'ютером та подальшого успішного освоєння та практичного використання будь-якого програмного забезпечення» [9].

О. Клочко та В. Клочко трактують інформаційну компетентність як «здатність застосовувати на практиці узагальнені знання і вміння та способи діяльності в галузі інформаційних технологій» [10].

На думку О. Власій та О. Дудки, «інформаційна компетентність – інтегративна якість особистості, заснована на знаннях, вміннях та досвіді діяльності в галузі інформаційних технологій. Інформаційна компетентність формується та розвивається у процесі освоєння діяльності та її здійснення» [11].

Під комунікаційною компетенцією розуміють уміння, здатність вирішувати завдання спілкування, реалізувати цілі спілкування.

На думку В. Балюк, «інформаційно-комунікаційна компетентність є інтегративною якістю особистості, що є результатом відображення процесів відбору, засвоєння, переробки, трансформації та генерування інформації в особливий тип предметно-специфічних знань, що дозволяє виробляти, приймати, прогнозувати і реалізовувати оптимальні рішення в різних сферах діяльності допомогою комп'ютера, що включає ІКТ компетенції в галузі інформаційних технологій» [12].

А. Гуржій, О. Овчарук визначають інформаційно-комунікаційну компетентність студента як «його здатність мобілізувати у навчально-професійній діяльності знання, уміння та способи виконання дій у галузі ІКТ» [13].

В. Березан уточнює визначення ІКТ-компетенцій з позиції підготовки бакалаврів гуманітарних напрямів [14].

На думку вчених, «інформаційно-комунікаційні компетентності – це компетентності у сфері інформаційних та комунікаційних технологій, сформовані

засобами сучасних ІКТ, що дозволяють реалізувати педагогічні цілі в інтерактивній взаємодії у системі електронного навчання» [15].

Отже, комунікаційну компетентність визначаємо як «професійно значущу інтегративну якість особистості, що характеризує вміння самостійно шукати, відбирати потрібну інформацію, аналізувати та представляти її, моделювати та проєктувати об'єкти та процеси, реалізовувати проєкти, як в індивідуальній сфері, так і в роботі в групі» [16].

Комунікаційна компетентність включає комунікаційні компетенції (загальнокультурні, загальнопрофесійні, професійні компетенції), поєднує в собі комунікацію, роботу з інформацією, виконання соціальної ролі, толерантне ставлення до партнера зі спілкування, вміння створювати оптимальний комунікативний простір, інтеграцію ІТ та особистих якостей у більш загальну здатність діяти у просторі інформаційних ресурсів Інтернет, вміння співорганізовувати внутрішні та зовнішні інформаційні ресурси, освоєння нових знакових систем та інше. Вона сприймається як невід'ємна структурна складова професійної компетентності фахівця і його здатність задовольняти інформаційні потреби у професійній сфері та вміння транслювати перероблену інформацію у процесі комунікації [17].

Інформаційна компетентність у студентів формується поетапно (адаптивний, продуктивний та творчий). На адаптивному рівні сформованості інформаційної компетентності у студентів ще відсутня орієнтація на самореалізацію та саморозвиток професійних компетенцій.

Студенти здійснюють роботу з інформацією лише за допомогою викладача. Тут важливу роль відіграватимуть завдання, які допоможуть навчитися працювати самостійно з інформацією, необхідною для іншомовного професійно значущого спілкування: читання текстів за спеціальністю в оригіналі, проведення конференцій, ділових та рольових ігор, круглих столів, пошук інформації в Інтернеті [18].

Працюючи зі студентами першого курсу слід приділити увагу розвитку інформаційних запитів і потреб, вивченню джерел іншомовної інформації: періодичні видання, словники, література за фахом, щоб у подальшому вони могли користуватися ними під час самостійної роботи.

Одним із способів реалізації основних вимог до сучасної системи освіти, таких як забезпечення рівня компетентності фахівців, а також безперервності та індивідуалізації освіти є впровадження інноваційних освітніх технологій.

Джерела та література

1. Головань, М.С. Компетенція і компетентність: досвід теорії, теорія досвіду. *Вища освіта України*. 2008. № 3. С. 23-30.
2. Ключові освітні компетентності. URL: <https://osvita.ua/school/method/2340/>
3. Павлюк Р.О. Інформаційна компетентність у структурі сучасної лінгводидактики. *Вісник психології і педагогіки*. 2013. Випуск 13. URL: http://www.psyh.kiev.ua/Збірник_наук._праць._-_Випуск_13
4. Ганжела С. Формування компетентностей студентів педагогічних вузів при навчанні основам інформаційних технологій. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/53036426.pdf>
5. Лупиніс Т. Проблема формування інформаційної компетентності у педагогічній теорії та практиці. URL: <https://lib.chmnu.edu.ua/pdf/naukpraci/pedagogika/2012/199-187-14.pdf>
6. Мхитарян О. Д. Формування інформаційної компетентності майбутніх словесників засобами модельованого навчання. URL: <https://visnyk.chnpu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/10/Mkhytaryan-O.pdf>
7. Гуревич Р.С. Кадемія М.Ю., Шевченко Л.С. Інформаційні технології навчання: інноваційний підхід: навчальний посібник /за ред. Р.С Гуревича. Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2012. 348 с.

8. Zavadzka N., & Ignatiuk M. Формування інформаційної компетентності як запорука дотримання академічної доброчесності: роль бібліотеки закладу вищої освіти. *Український журнал з бібліотекознавства та інформаційних наук*. 2020. № 5. С. 44–65.
9. Когут І. Інформаційна компетентність як структурний компонент професійно-педагогічної комунікативної компетентності педагога в сучасному освітньому просторі. *Освітологічний дискурс*. 2018. № 3/4. С. 246–258.
10. Клочко В. І., Клочко О. В. Дослідження структури складових інформаційної компетентності із застосуванням методу групування багатовимірних спостережень. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. 2018. Вип. 52. URL: <https://cutt.ly/NyPzrjC>
11. Власій О., Дудка О. Шляхи формування інформаційно-цифрової компетентності учасників освітнього процесу. *Open educational e-environment of modern University, special edition*. 2019. С. 383-397.
12. Балюк В. О. Дидактичні умови формування інформаційно-комунікаційної компетентності майбутніх фахівців економічного профілю в освітньому середовищі університету: дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. н.: 13.00.09 – теорія навчання. Полтава: Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка, 2020. 322 с.
13. Гуржій А. М., Овчарук О. В. Дискусійні аспекти інформаційно-комунікаційної компетентності: міжнародні підходи та українські перспективи. *Інформаційні технології в освіті*. 2013. Вип. 15. С. 38–43.
14. Березан В. Формування інформаційно-комунікаційної компетентності майбутніх соціальних педагогів засобами віртуального простору. *Вісник Вінницького політехнічного інституту*. 2015. № 2. С. 151-156.

15. Швачич Г.Г., Толстой В.В., Петречук Л.М., Іващенко Ю.С., Гуляєва О.А., Соболенко О.В. Сучасні інформаційно-комунікаційні технології: навчальний посібник. Дніпро: НМетАУ, 2017. 230 с.
16. Апшай Ф. В. Формування ІКТ-компетентності майбутніх фахівців галузі «Культура і мистецтво»: дис. на здобуття наук. ступеня к. пед. н.: 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. Рівне: Рівненський державний гуманітарний університет, 2021. 235 с.
17. Мартинюк Г. Ф. Комп'ютерно-орієнтовані технології в системі підготовки студентів гуманітарних спеціальностей: монографія. Київ: Кондор, 2017. 182 с.
18. Горбатюк Р. М. Формування інформаційно-комунікаційної компетенції майбутніх фахівців. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. 2017. Вип. 1. URL: http://www.nbu.gov.ua/e-journals/Vnadps/2017_1/17grmgkt.pdf

Олена Шевченко,

док. наук із соц. ком., професор,

м. Одеса

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ ДОКУМЕНТАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МЕДИЧНИХ ЗАКЛАДІВ УКРАЇНИ

У практичній діяльності медичних закладів України виокремлюємо функціональну (міжгалузеву) та галузеву системи документації. Функціональна системи документації об'єднує в собі організаційно-правові, розпорядчі, інформаційно-довідкові, планові, звітно-статистичні, облікові документи, які так чи так функціонують у всіх органів управління. Галузева система документації включає

ті документи, що фіксують основну діяльність медичного закладу (наприклад: рецепти, лікарняні листи, історії хвороб).

Документаційне забезпечення закладів системи охорони здоров'я складається з документування управлінської діяльності, тобто створення документів, та діловодства – оформлення та обігу документів в установі. Ці дві складові забезпечення існують у комплексній взаємозалежності, разом реалізуючи управлінську діяльність необхідною інформацією й надаючи рішенням керівництва правового обов'язкового характеру. Складання та обіг документів регламентоване спеціальними інструкціями. Його організує та контролює діловод. У процесі організації й ведення документообігу розпорядчої документації діловод постійно взаємодіє з директором медичного закладу та структурними підрозділами, які беруть участь у підготовці та узгодженні, та забезпечують виконання документів.

На сьогодні усі напрямки людської діяльності супроводжують новітні інформаційні технології. Більшість вітчизняних підприємств, зокрема й медичні заклади, у своїй діяльності обов'язково використовують елементарні цифрові вигоди – електронну пошту, електронне календарне планування, месенджери, соціальні мережі та інші додатки. Розвиток технологій наразі не стоїть на місці, тому для ефективного управління медичним закладом необхідно актуалізувати й інші технології, зокрема системи, які здатні забезпечити ефективний документно-інформаційний обмін. Так, на необхідності переходу з традиційних систем документообігу на автоматизовані наголошують К.В. Копняк та Т.А. Костунець, аргументуючи свою точку зору переліком проблем, які виникають на підприємствах з паперовим документообігом:

- документи губляться;
- накопичується безліч документів, призначення і джерела яких незрозумілі;
- до інформації можуть мати доступ сторонні особи;

- виникають значні витрати часу на пошук потрібних документів та формування їх у тематичні добірки (справи);
- створюються декілька копій одного і того ж документа;
- з'являються додаткові витрати на папір та копіювання;
- витрачається значний час на підготовку та узгодження документів, а також на їх доставку адресатам [2;3].

Через такі проблеми, питання вдосконалення системи документаційного забезпечення управління підприємством постає дуже гостро. Варто зазначити, що метою впровадження електронного документообігу є не повне витіснення чи знищення паперових документів, а забезпечення таких умов, за яких можна досягти ефективного управління підприємством з використанням паралельного не дубльованого документообігу. Причиною того, що медичні заклади досі відмовляється переходити на електронний документообіг, є, за словами керівництва, складний процес впровадження, що потребує часу та фінансових витрат. Однак, на нашу думку, головною проблемою є необізнаність підприємства з ключовими системами, рекомендованими МОЗ України до впровадження, а також нерозуміння специфіки діяльності закладу, усвідомлення тих проблем, які можна вирішити через впровадження інформаційної системи.

Для того, щоб перехід в електронний простір був найбільш оптимальним, необхідно виконати кілька умов:

- проаналізувати стан справ на підприємстві, визнати ті аспекти роботи, які потребують оптимізації;
- проаналізувати наявні медичні інформаційні системи (надалі – МІС), зокрема щодо того, який функціонал вони пропонують, чи включений в систему електронний документообіг;
- обрати найбільш оптимальну медичну інформаційну систему;
- підготувати план впровадження – бажано з приблизними датами виконання;

- адаптувати медичну інформаційну систему під наявні потреби підприємства;
- протестувати впроваджену систему (безпосередньо в робочому процесі);
- навчити персонал користуватися відповідними модулями системи / усією системою за умов успішного проходження тестування. Якщо система не пройшла тестування, слід скоригувати недоліки та продовжити впровадження;
- внести правки і доопрацювати в процесі експлуатації – навіть тестування системи не гарантує її досконалого функціонування, але характерною ознакою медичної інформаційної системи є можливість підлаштування під специфіку медичного закладу [3; 4].

Поступове виконання усіх етапів впровадження медичної інформаційної системи забезпечить уникнення збитків, а також, що не менш важливо, значно полегшить працівникам роботу. Документаційне забезпечення управління медичного закладу характеризується безліччю параметрів, які визначаються під час діагностичного етапу впровадження, спільних консультацій безпосередньо під час виконання робіт із налаштування.

На етапі діагностики укладається повний список медичних документальних форм різного типу, які використовуються в медустанові. Їх формують співробітники організаційно-методичного відділу, завідувачі відділень та профільні лікарям спеціалізованих кабінетів, оскільки ці співробітники мають доступ до первинної документації відповідно до їх функціональних обов'язків.

Відтак, документаційне забезпечення управління медичним закладом:

- 1) або формує перелік медичних документальних форм, які використовуються в установі точно в тому вигляді, в якому ці форми регламентував МОЗ України. При цьому достатньо вказати номер форми. Найбільш часто використовувані форми МОЗ України вже є в комплекті багатьох медичних інформаційних систем, проте вузькоспеціалізовані форми по конкретних

медичних спеціальностях і протоколах підлягають окремому виготовленню під конкретного замовника;

- 2) або використовує модифіковані форми Міністерства охорони здоров'я України. «Модифіковані» в даному випадку означає, що документ по мінімальному набору інформаційних полів відповідає вимогам МОЗ України, але порядок полів може бути змінений, а також можуть бути додані додаткові інформаційні поля. Зазвичай такі модифікації робляться для зручності лікаря і для більшої інформативності документа, що важливо для повсякденної клінічної та наукової роботи.
- 3) або використовує унікальний документ, який не має наближених аналогів в стандартних формах Міністерства охорони здоров'я України, а тому очікує на доопрацювання системи відповідно до потреб [7, с. 14-15].

Документаційне забезпечення управління медичною установою передбачає заповнення, ведення, зберігання електронних медичних карток, первинної медичної, управлінської та фінансової документації в електронному вигляді в базах даних медичної інформаційної системи, генерацію статистичних, аналітичних та управлінських звітів на підставі первинної документації, обмеження прав доступу до документів і створення документальних профілів для лікарів і медперсоналу різних спеціальностей, підтримання структури додаткових даних як джерела інформації для додаткових нестандартних потреб. Більшість медичних інформаційних систем наразі здатні забезпечити не лише функціонування галузевої документації, але й міжгалузевої, як-от: організаційно-правові, розпорядчі, інформаційно-довідкові, планові, звітно-статистичні, обліково-фінансові документи. На сьогодні в Україні функціонує більше тридцяти різних МІС. Така кількість систем дозволяє обрати будь-яку з них у відповідності до вимог медичного закладу. Водночас відзначимо, що лише 5 систем мають модулі, що здатні забезпечити управлінський документообіг. Це системи Doctor Eleks, EMCIMED, Medics MIC, Medi TEX, Health.

Отже, впровадження медичної інформаційної системи – тема вельми складна. Існує багато чинників, що впливають на успіх її впровадження на підприємстві. Однак незаперечним є факт необхідності впровадження медичної інформаційної системи задля оптимізації управління медичним закладом, полегшення роботи його працівників,

Джерела та література

4. Копняк К.В., Костунець Т.А. Автоматизація документообігу як складова підвищення ефективності діяльності підприємства. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2017. № 11. С. 57–68.
5. Копняк К. В. Оцінювання ефективності впровадження медичних інформаційних систем. *Економіка і організація управління*. 2017. № 2 (26). С. 109–119.
6. Піддубна Л. П. Історичні аспекти розвитку документаційного забезпечення управління в Україні. *Наук. вісн. Акад. муніцип. упр.* Серія: Управління. К., 2010. Вип. 4. URL: http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Nvamu_upravl/2010_4/23.pdf (дата звернення: 19.09.2022).
7. Рябокiнь Ю. М., Бех А. О., Руденко В. В. Автоматизація діяльності медичних закладів. *Інженерія програмного забезпечення*. 2015. № 4 (24). С. 44-52.
8. Як медичному закладу підійти до вибору медичної інформаційної системи (МІС)? URL: https://moz.gov.ua/uploads/3/18688-yak_obraty_mis.pdf (дата звернення: 29.03.2022).
9. Яремко С. А. Впровадження інформаційних систем в організаційно-управлінські структури медичних закладів. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2015. № 6(207). С. 237–242.

10. Качмар В. О. Медичні інформаційні системи – стан розвитку в Україні. *Український журнал телемедицини та медичної телематики*. 2010. Том 8. № 1. С. 12–17.

Ірина Велика,
Наук. керівник - док. наук із соц. ком.,
професор Шевченко О. В.,
м. Одеса

ПРОБЛЕМИ ПОВЕРНЕННЯ КУЛЬТУРНИХ ЦІННОСТЕЙ: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

Історичний шлях українського народу до незалежності і власної державності, свободи та демократії був позначений трагічними втратами. Значних втрат українським культурним цінностям було завдано під час Першої світової війни та Української революції 1917–1921 рр., коли територія України стала ареною жорстоких бойових дій, чужоземних інтервенцій та калейдоскопічних змін влади. Ідея повернення в Україну втрачених культурних цінностей на початку ХХ ст. набула розмаху під час боротьби за державну незалежність України і стала одним з вагомих факторів українського національного піднесення, формування внутрішньої та зовнішньої політики на державному рівні.

Після проголошення незалежної України питання повернення втрачених культурних цінностей було піднесено на рівень офіційної державної політики. Безумовним досягненням у цьому напрямі слід вважати розробку та затвердження відповідної нормативно-правової бази, створення і діяльність спеціальних уповноважених державних органів, на які покладалося завдання її реалізації.

Завдяки цьому в Україну вдалося повернути значну кількість вагомих культурних цінностей, що збагатили її науковий, освітній та культурний потенціал. Особливо великих масштабів набули повернення та передання до України архівів, історичних реліквій, пам'яток мистецтва та книжкових зібрань, що були вивезені поза її межі представниками кількох поколінь трудової та політичної еміграції українців, які впродовж ХХ ст. сформували представницьку українську діаспору в світі. Значною мірою це були матеріали, пов'язані з видатними українськими державними, політичними, громадськими, науковими та культурними діячами.

Запобігання незаконним вивезенню та ввезенню предметів культури є важливою ділянкою державної політики. З іншого боку, для України відкрилися широкі можливості співпраці з українською діаспорою у світі, зокрема, у виявленні та вивченні тих культурних надбань українського народу, які зосереджені поза межами України. Значна частина цих культурних цінностей добровільно передається представниками української діаспори в Україну, збагачуючи її загальний культурний спадок.

Загальні культурологічні та пам'яткознавчі аспекти місця культурних цінностей і культурної спадщини в цілому у житті суспільства, що поряд з образами, символами, міфами, ритуалами, іншими уявленнями визначають у певних спільнотах «образ минулого», їх роль у процесах формування національної ідентичності та історичної пам'яті розглядаються С. Котом у відповідних теоретичних розділах в ряді колективних монографій, Л. Гріффеном у колективній монографії з основ пам'яткознавства та у монографічному дослідженні Г. Денисенко. Ця тема є доволі популярною серед західних дослідників, а саме: Б. Брайта П. Герстетбліца, Ф. Каплана, Дж. Меррімана, Е. Робсона, Л. Тредвелла та К. Гоздена [3].

Окрім того, конкретні приклади повернення в Україну втрачених пам'яток засвідчили існування ще однієї проблеми — виплат імовірних компенсацій добросовісним набувачам таких культурних цінностей за кордоном, які не знали і не

могли знати, що вони колись були викрадені з українських музеїв, архівів чи бібліотек. Так, у 2019 р. з метою інформаційного забезпечення переговорних позицій української сторони в рамках українсько-німецьких переговорів з питань реституції культурних цінностей під егідою Міністерства культури України була створена експертна група фахівців із наукових установ НАН України (Інститут історії України НАН України, Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України), також музейних установ (Національний Музей мистецтв ім. Б. і В. Ханенків), яка здійснила виїзд до Німеччини та працювала в німецьких архівах, бібліотеках та музеях. У результаті роботи експертів були виявлені нові дані щодо наявності втрачених у роки війни культурних цінностей на території Німеччини та на території Франції (завдяки доступу до каталогів аукціонів), виявлені й опрацьовані важливі архівні документи щодо обставин вивезення українських культурних цінностей у роки війни нацистським режимом.

Практику організації експертних поїздок фахівців з України до закордонних інституцій з метою виявлення, уточнення та вивчення інформації щодо втрачених культурних цінностей України та можливостей їх повернення доцільно офіційно визнати виправданою з точки зору отриманих результатів і такою, що заслуговує на подальше застосування в роботі Міністерства культури та інформаційної політики України.

У контексті інформаційного забезпечення здійснення державної політики щодо повернення та реституції культурних цінностей зберігає свою актуальність завдання створення реєстрів втрачених українських культурних цінностей, та розробка на їхній основі електронної бази даних втрачених пам'яток.

Джерела та література

1. Врятовані, збережені, повернені: До 10-річчя Державної служби контролю за переміщенням культурних цінностей через державний кордон України. К., 2010. URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/.pdf> (дата звернення 08.10.2022).

2. Акуленко В.І. Реституція культурних цінностей між Україною і Польщею (за Мирним договором 1921 р.). *Праці Центру пам'яткознавства НАН України та УТОPIK*, № 9. К., 2006.
3. Культурна спадщина України. Правові засади збереження, відтворення та охорони культурно-історичного середовища: зб. офіц. док. К., 2002.

ЛІНГВІСТИЧНІ ОСНОВИ ДОКУМЕНТОЗНАВСТВА, ІНФОРМАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ПРОБЛЕМ ПЕРЕКЛАДУ

Галина Лукаш,
д. філол. н., професор,
м. Вінниця

ЕКОЛОГІЯ МОВИ В ЧАСИ ВІЙНИ: КУДИ ПОСЛАТИ «РУСЬКИЙ КОРАБЛЬ?»

Ідеї еколінгвального характеру висловлював ще в ХІХ столітті О. Потебня, порушуючи питання про «етнозахисні функції мови». Але саме поняття екології мови у науковий обіг ввів представник американської гілки соціолінгвістики Е. Гауген у 1972 році. Він визначав цей науковий напрям як вивчення взаємодії між будь-якою мовою та її довкіллям. Під «мовним довкіллям» Е. Гауген має на увазі суспільство, соціум, який використовує ту чи іншу мову як один зі своїх кодів. Екологія мови, або еколінгвістика, є яскравим прикладом когнітивного та прагматичного повороту в сучасній науці, коли відбувається об'єднання різних напрямів дослідження, наслідком чого лінгвістика припиняє бути лише лінгвістикою [3, с.192].

Проте в Україні про лінгвоекологію заговорили лише у ХХІ столітті. У нас намітилось два підходи до визначення поняття мовної екології (екологія – від дав.-гр. οἶκος – ‘середовище’, ‘житло’ і λόγος – ‘вчення’, ‘наука’). Перший підхід трактує мовну екологію як соціолінгвістичну дисципліну, що спрямована на забезпечення гармонійного і сталого розвитку мови в суспільстві в контексті розвитку дво- і багатомовності; другий підхід виокремлює лінгвокультурологічний складник мовної

екології і спрямовує дослідження на розвиток і збереження чистоти мови і мовлення [4].

Поняття чистоти мови сьогодні трактують як одну з комунікативних особливостей, пов'язану з відсутністю нелітературних елементів: діалектизмів, вульгаризмів, штампів, канцеляризмів та слів-паразитів тощо. Оскільки під час опрацювання критеріїв визначення екологічності/неекологічності комунікації береться до уваги емоційний зміст використовуваних мовних одиниць мови і характер категорійних емоційних ситуацій, ми говоримо про емотивну лінгвоекотологію, яка розвиває ідеї лінгвістики емоцій [3, с. 195].

В Україні, як зазначає Я. Радевич-Винницький, мовленнєва доброчесність завжди підтримувалася громадськістю, церквою, суспільними інституціями. Це мало різні мотиви, зокрема українці вірили в магічну силу слова [2, с. 261]. На Бойківщині, наприклад, під час будівництва хат та господарських приміщень дуже пильно стежили, аби хтось з майстрів часом не сказав поганого слова. У Статуті ткацького цеху Дрогобича (1663 р.) було зазначене покарання за непоштиву поведінку і безсоромні слова. За вживання непристойних слів карали зборові й війтівські суди. Так, у 1784 році війтівський суд села Черешневого присудив якомусь Балабанові 5 ударів палицею за слово «безстидниця», яким він образив жінку Бочара. Єдиною okazією, де можна було публічно співати сороміцькі пісні та правити масні жарти, було весілля, оскільки це вважалося підготовкою до шлюбної ночі. Однак і там непристойні слова здебільшого замінювали натяками: «Ішли дівки дорогою, надибали рака. Сюди-туди обертають: де у нього вуса?». Українцям було властиво «зупинятися у гніві» – не договорювати лайку до кінця або висловлювати свої негативні емоції фразами з позитивною семантикою «А щоб тобі добро було!» У такий спосіб люди, для яких прокльони чи лайка є гріхом, емоційно «розряджалися». [2, с.236]. Автор першої граматики нової української літературної

мови А. Павловський (написана 1805 р., але видана 1818 р.) зазначав, що якщо українці і вживають лайку, то у стані роздратованості, а не без причини.

Цікаво, що у минулому на означення вульгарної лайки в українській мові активно використовувалося слово «батькування». *Батькувати* – ‘лаяти’, ‘сварити, образливо згадуючи при цьому батька’, – фактично перестало вживатися, залишившись лише у фразеологізмах (і у Словнику Б. Грінченка). Як стверджував Едвард Сепір, мовні моделі мають паралель у поведінкових моделях [2, с. 238]. Тобто, якщо мова людини недбала, брутальна, звульгаризована, то це свідчить, що у душі її – також неупорядкованість і бруд. «Матюкання» – це образлива лайка на адресу жінки, яка здебільшого містить образливі вислови зі словом «мати». Визначний німецький мислитель Вільгельм фон Гумбольдт наприкінці XVIII ст. писав, що «моральність народів завжди тісно пов’язана з пошаною до жінки» [1]. У стародавній Індії чоловік мав право поміняти жінку, яка не народжувала дітей, на восьмому році життя; яка народжувала тільки дівчаток – на одинадцятому; а ту, яка лихословила, – негайно.

Берестяні грамоти спростували міф, що інвективи дісталася Русі у спадок від монголів. Задовго до нашестя в них трапляються слова на позначення статевих органів і процесів («курва», «бл**ь», «їб**ь»), але вони не стали лайливими словами. Ні Київська Русь, ні Велике Князівство Литовське, ні Річ Посполита не зберегли жодного документа з матом і жодного розпорядження влади про боротьбу з лайкою. А в Московії подібних документів досить багато. Перші згадки про дивну звичку московитів говорити матюками історики знаходять у записах під 1480 р., коли князь Василь III нарівні з сухим законом вимагав від московитів перестати матюкатися. Потім Іван Грозний велів «кликати по торгах», щоб московити «матюками б не сварилися і всякими б огидними промовама кепськими один одного не докоряли». Є документи радянського часу, що містять нецензурні вислови [2].

Зараз лихослів'я, на жаль, стало поширеним, адже психіка мільйонів людей перебуває у надсильному навантаженні. Тож коли ми чуємо/читаємо ці матюччя, використані іншими, ми впізнаємо свої емоції та можемо приєднуватися, бо теж переживаємо стенічні стани (злість, гнів, обурення). Недаремно переважна більшість лайливих слів і виразів збереглися у нас із козацької доби. Військові, які більшість часу перебували у чоловічій компанії, любили вставити смачний вираз у свої розмови. Згадаймо лише знаменитий козацький лист турецькому султану 1676 року (до слова, у наші часи інтернетом гуляє подібний лист до путіна). Під час Революції Гідності матюки повернулися до мовлення багатьох, і навіть жінок. Потім люди від цього відійшли.

У час російської агресії в Україні деякі нецензурні слова та фрази активно використовуються офіційними представниками, ЗМІ та соцмережами. Хоча з'явилися вони у медійному просторі не з лютого 2022 року, а ще раніше – з 2014 року, коли Москва анексувала Крим і розпочала гібридну війну на Донбасі, фанати харківського футбольного клубу «Металіст» запустили наспів «Путін х**ло!», який набув миттєвої популярності. Його співають активно і на акціях, і на стадіонах, і на вечірках – і не лише в Україні. Із початком відкритої широкомасштабної агресії Росії нецензурна лексика була ніби легалізована. Зокрема, відома фраза українського захисника острова Зміїний, яка стала крилатою, з'явилась в ЗМІ, на білбордах на вулицях українських міст та уздовж автострад. «Укрпошта» випустила марку з відісланим подалі російським кораблем, а українці масово носять футболки з цією адресою. Причина поширення: тут є важливою спільна емоція, взаємна підтримка. «Можна зрозуміти, звичайно, емоції, які викликає війна, кров і вся мерзота, яка пов'язана із війною. Описати цю мерзоту в делікатних висловах...практично не вдасться. Ми всі живемо в реальному світі, ми знаємо всі слова, хоча дуже часто вдаємо, що не знаємо», – каже в інтерв'ю Радіо Свобода культуролог Т. Возняк [1].

Проблема публічного вживання ненормативної лексики дуже гостра, і в Україні немає одностайності щодо певної легалізації в публічному просторі і ЗМІ лихослів'я, хоча б і на адресу ворога. Є ті, хто розуміє глибокі емоції народу, який протистоїть російській агресії, але є й мовні «пуристи», які вважають матюки чимось «імпортованим» з російської мови і не властивими для українського стилю спілкування. Аргумент такий: українська мова милозвучна, мелодійна, солов'їна, а солов'ї не матюкаються. «Мабуть, чогось такого подібного в цілому світі немає. Мова солов'їна, а тьохкають чортзна-що», – написала в соцмережах відома українська поетеса і письменниця Ліна Костенко [5].

Побутує ще один аргумент: у нас, українців, є свої матюки, і вони більше відповідають нашій ментальності. До речі, українські лайливі слова насправді мають інше походження, ніж російські і польські. Якщо московити матюки взяли з сексу і сексуальних дій, то в Україні лайка ґрунтується на копроректальних процесах, тобто у сварках наші предки найчастіше для образи використовували дупу і фекалії. Леся Ставицька відзначала: «Зараз у багатьох країнах «шіт»-культура (тобто культура екскрементів) домінує над секс-культурою. Вона домінує у німців, вони передали її чехам, також це є в латишів, французів, англійців. Існує теорія, за якою для націй, які виділяються своєю фізичною охайністю, найстрашніше, що може бути, – це екскременти. В українців, можливо, переважання «шіт»-лексики серед лайок теж пов'язане з охайністю. Якщо в російському варіанті буде поширено про*бати, то в українському буде про*рати» [6].

Отже, у матюччя є своя функція – «словесна агресія» в стані афекту. Але від надмірного використання не за призначенням ця функція втрачається. Якщо лихослів'я нормалізувати в повсякденні, воно вже не виконуватиме цієї ролі, а слугуватиме ознакою безкультур'я. Ще російський поет Мандельштам казав: «В Росії матом не ругаються, в Росії матом розговаривають». І це – маркованість території московською присутністю. Тому переконана: мат залишиться в минулому

– як свідчення емоційної напруженості воєнного стану, як дискурс війни. І, крім руського корабля, ми нікуди не будемо нікого посилати.

Джерела та література

1. Кафанова К. Про матюки на війні. *Новини в газеті «Версії»*. URL: <https://versii.cv.ua/aktsenti/pro-matyuky-na-vijni/57469.html> (дата звернення: 28.09.2022).
2. Радевич-Винницький Я. Етикет і культура спілкування: навч. посіб. 2-ге вид., перероб. і доп. Київ: Знання, 2006. 291 с. (Вища освіта XXI століття).
3. Радю А. Мовна екологія: напрями та проблеми дослідження. *Гуманітарна освіта в технічних вищих навчальних закладах*. 2013. № 27. С. 191–197.
4. Тараненко К. В. Тенденції розвитку світової та вітчизняної еколінгвістики. URL: https://www.philol.vernadskyjournals.in.ua/journals/2020/2_2020/part_1/14.pdf (дата звернення: 08.10.2022).
5. Хотін Р. Чи матюкаються солов'ї? Нецензурна лексика в часи війни. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/ukrayina-viyna-matyuky-netsenzurna-leksyka-ruskiykorabl/31887525.html> (дата звернення: 08.10.2022).
6. Яценко А. Матюки в українську мову прийшли не з Росії. URL: <https://www.unian.ua/politics/104696-matyuki-v-ukrajinsku-movu-priyshli-ne-z-rosiji.html> (дата звернення: 28.09.2022).

Алла Болотнікова,

к.філол.н., доцент,

м. Полтава

Світлана Безноса,

бібліотекар першої категорії,

м. Полтава

ОСОБЛИВОСТІ ІНТЕРНЕТ-КОМУНІКАЦІЇ В ІНФОРМАЦІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Поняття комунікації в інформаційній діяльності традиційно розглядають як передавання та отримання повідомлення між мовцем та реципієнтом. Дослідники вказують на рівноправність адресанта й адресата в процесі комунікації, оскільки щоб зрозуміти інформацію, вони повинні мати загальний фонд знань. Інтернет у сучасних лінгвістичних дослідженнях розуміється як новий комунікативний простір, де можна «надзвичайно швидко знайти необхідну інформацію, розширити знання, розважитися або встановити контакти між людьми... Інтернет створив простір для налагодження стосунків, які до цього часу були неможливими» [10, с. 181]. Інтернет-комунікація – це особливий комунікативний та інформаційний простір, опосередкований електронним каналом зв'язку. У ньому взаємодіє необмежена кількість рівноправних учасників, кожен з яких поперемінно виконує роль адресанта / адресата, впливає на процес комунікації та здійснює двосторонній обмін інформацією. На сьогодні цей вид взаємодії активно розвивається і реалізується через новий канал зв'язку – комп'ютер або мобільні пристрої, які опосередковують її.

Зацікавлення Інтернет-комунікацією відображено в лінгвістичних працях (Ю. Воробей, О. Компанцева, С. Коноплицький, О. Кущенко, С. Матвєєва,

В. Михайлов, С. Михайлов, О. Паньків, J. Grzenia, J. Lipińska, P. Siuda та інші). Інтернет-комунікацію варто розглядати як певний синтез принципів інформаційного проєктування та реалізації комунікативних цілей традиційних форм, моделей та різновидів спілкування, що є наслідком залучення до комунікативного простору нових екстралінгвістичних факторів та реалій – комп'ютерні мережі. Крім того, це комунікативна взаємодія суб'єктів, що відбувається із застосуванням комп'ютера, унаслідок чого виходить конкретна модель реальності, яка «характеризується ефектом присутності в ній людини і дозволяє взаємодіяти з уявними та реальними об'єктами» [2, с. 108]. Узаємодія в Інтернеті розширює почуття особистої свободи, де кожен може знайти найбільш комфортні умови для спілкування. Але в той же час можливості Інтернет-комунікації відкривають шлях до порушень прав людини, створюють етичні проблеми [7, с. 63]. Варто наголосити, що учасники такої взаємодії наділені певним комунікативним статусом, який виражається та підтримується в процесі спілкування за допомогою спеціальних комунікативно-прагматичних тактик та стратегій, які отримали назву *мережевий етикет* або *нетикет*. Вивчення нетикету привертає все більшу увагу лінгвістів, а саме: структурні, лінгвальні, прагматичні та інших аспекти. Комунікативно-прагматичний підхід до вивчення особливостей Інтернет-комунікації загалом та специфіки нетикету зокрема, полягає в описі сценаріїв комунікативної взаємодії в Мережі, ситуативної поведінки учасників Інтернет-комунікації, їхньої мовної поведінки, нових умов нормотворчості, а також стратегій й тактик комунікування [1].

Про існування Інтернет-комунікації можна говорити лише в межах електронної культури, основним носієм текстів якої є не писемність, а «екранність», яка полягає в динамічному діалоговому характері взаємодії з партнером через екранний текст. Польський дослідник Я. Гженя наголошує: «інформація відправника за допомогою відповідного пристрою перетворюється в електричні сигнали, а потім

передається в такому вигляді одержувачу, який також використовує відповідний пристрій для декодування запису і надання йому зрозумілої форми» [8, с. 59].

Узаємодія в Мережі може бути пасивною (огляд сайтів, веб-ресурсів, завантаження файлів тощо) або активною (коментування публікацій, обговорення блогу, листування в соціальних мережах тощо). Спілкування між комунікантами може бути персональним (електронне листування) та публічним (форуми, Інтернет-конференції).

Загалом мета Інтернет-комунікації може відповідати цілям реального процесу спілкування, але також може мати суттєві відмінності. Виокремлюють основні функції Інтернет-комунікації:

- 1) інформаційний обмін, який здійснюється вербально та за допомогою зображень, аудіо- та відеофайлів тощо;
- 2) установлення та підтримка контакту (особисті чи професійні інтереси, життєві пріоритети);
- 3) самореалізація (мовець реалізує прагнення публічності, визнання іншими);
- 4) соціалізація особистості;
- 5) розвага спілкуванням [2, 8, 10 та інші].

До найважливіших ознак Інтернет-комунікації зараховують:

1. *Глобальність* та зумовлені нею *дистантність* й *опосередкованість* – можливість встановити контакт з іншим користувачем, з яким розділені у часі й просторі, у будь-якому кутку земної кулі.

2. *Динамічність* – віртуальний простір також стає безмежним завдяки мережевій взаємодії, його зміст постійно змінюється і наповнюється, тобто знаходиться в постійному розвитку.

3. *Інтерактивність* – користувачі можуть впливати на форму або зміст комунікації в Мережі для обговорення, оцінок, запитів, обміну думками з іншими комунікантами.

4. *Гіпертекстуальність* – нелінійний спосіб подання інформації, що уможлиблює участь в її отриманні, взаємодіючи із засобом відображення мультимедійних даних.

5. *Нівелювання різниці між особистісно орієнтованим та статусно орієнтованим спілкуванням*. Центральною фігурою є експерт, який керує комунікацією, забезпечує ввічливу атмосферу спілкування, здійснює мовну гру тощо.

6. *Жанрова різноманітність* – тривалість спілкування за часом, закритість / відкритість спільноти, тип суб'єктів комунікації, мультимедійність тощо. До Інтернет-жанрів зараховують такі зразки: електронна пошта, чат, форум (віртуальна конференція), блог, соціальні мережі. Окремо можуть бути виокремлені гостьові книги, електронні дошки оголошень, ігри та розважальні проекти, мультимедійні програми тощо.

7. *Нетикет* – правила мережевого етикету, що ґрунтуються на принципах рівності та ввічливості, дотримання правил етикету, типових для реальної комунікації, уникнення конфліктів, право на приватне листування та приватність, повага до права інтелектуальної власності користувачів, дозоване використання смайлів (або емоджі) тощо.

8. *Мовні особливості* (e-language, weblish, netlingo, e-talk, geekspeak, netspeak) – наявність певних мовних кліше; низки нормативно закріплених структур; спрощення засобів вираження, написання слів без пробілу (*bardzodziękuje*); особливе використання розділових знаків для надання емоційної насиченості повідомленню (*Co to znaczy ???????*); використання емотиконів (*Igiveup :-/*) або передача емоцій за рахунок повторення літер (*Prooooooszę*); використання акронімів та аббревіатур; відсутність голосних у словах (*bdb – bardzo*); телеграфний стиль написання; перепити та уточнення (*Napiszę później, dobrze?*).

Отже, Інтернет-комунікація впливає на соціальне середовище, створює передумови для заохочення мовців до спілкування, є простором для використання так званої письмової розмовної мови електронного спілкування, яка базується на літературній писемній мові та використовує активну інформацію неформальної розмовної мови й графічні символи.

Джерела та література

1. Болотнікова А. П. Граматичні індикатори вираження категорії ввічливості в українській мові: дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Запоріжжя, 2018. 257 с.
2. Воробей Ю. А. Лінгвопрагматична специфіка Інтернет-комунікації. *Science and Education a New Dimension. Philology*. 2016. С. 107–110.
3. Компанцева Л. Ф. Інтернет-комунікація міждисциплінарність парадигми. *East European Journal of Psycholinguistics*. 2015. №2. С. 76–85.
4. Коноплицький, С. М. Соціальні аспекти комунікації в мережі Інтернет: феноменологічний аналіз [текст] : дис.. ... канд. соціол. наук: 22.00.01. К., 2006. 154 с.
5. Кущенко, Ольга Сергіївна. Формування культури Інтернет-комунікації майбутніх учителів засобами інформаційно-комунікаційних технологій: дис.. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Дніпропетровськ, 2008. 249 с.
6. Матвеева Світлана Анатоліївна. Сайт як жанр Інтернет-комунікації (на матеріалі персональних сайтів учених): дис.. ... канд. філол. наук: 10.02.15. Луганськ, 2006. 212 с.
7. Паньків О. Філософсько-лінгвістичні аспекти інтернет-комунікації. *Філософські науки*. 2018. №1. С. 63–68.
8. Grzenia J. Komunikacja językowa w Internecie, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2007, 214 s.
9. Lipińska J., Kultura grup dyskusyjnych w Internecie, wyd. Adam Marszałek, Toruń, 2008. 207 s.

10. Siuda P., Społeczności wirtualne, o wspólnotowości w społeczeństwie sieciowym. *Oblicza Internetu: Internet w przestrzeni komunikacyjnej XXI wieku*, red. M. Sokołowski, Wyd. PWSZ w Elblągu, Elbląg 2005. S. 179–186.

Наталія Бондар,

к. філол. н.,

м. Полтава

СПЕЦИФІКА ПЕРЕКЛАДУ НІМЕЦЬКОМОВНИХ ТЕКСТІВ ДОКУМЕНТІВ

Значущу роль у презентації лінгвальних систем і структур відіграє лексикон, адже ключовими для перекладу є слова як базові семантичні одиниці. Досконалий і доступний їх переклад уможливорює послуговування значним лексичним та граматичним фондом української літературної мови. І молодим дослідникам, і досвідченим перекладачам треба зважати не тільки на репрезентативність емпіричного матеріалу, а й на мовностилістичні якості опрацьованого тексту.

Попри пильну увагу до питань перекладу німецькомовних текстів документів [1;2;3;4], деякі сутнісні аспекти цієї проблеми досі лишаються мало дослідженими, що й потверджує **актуальність обраної теми.**

Труднощі перекладу німецькомовних документів спричинені не стільки значною кількістю фахових термінів, скільки відтворенням змісту фрази. Саме тому важливо знати такі лексико-граматичні особливості текстів документів, як: насиченість спеціальною лексикою, з-поміж яких терміни, реалії (*die Urkunde, Protokoll, Vertragsparteien* (Договірні Сторони)); загальноживаними словами у звичному (*das Dokument*) й незвичному значенні (*der Titel*); використання дієслів у пасивному стані (*Neue Beweise werden dem Beschuldigten vorgelegt*). Типовим є

використання абревіатур і скорочень *EU* (die Europäische Union – Європейський Союз – ЄС), *OSZE* (Organisation für Sicherheit und Zusammenarbeit in Europa – Організація з безпеки та співробітництва в Європі – ОБСЄ), *VN* (Vereinten Nationen – Організація Об'єднаних Націй – ООН).

З-поміж специфічних особливостей німецькомовних текстів документів варто виокремити і використання кліше, що цілком виправдано, оскільки уможливорює швидкий обмін інформацією: *nach Artikel* – відповідно до статті; *unter Berücksichtigung* – беручи до уваги; *in der Erkenntnis* – визнаючи, що; *in Anbetracht* – відзначаючи; *in Bekräftigung* – підтверджуючи, що; *in Anerkennung* – визнаючи.

Зразки німецькомовного документного дискурсу містять значну кількість репрезентантів умови (*wenn, falls, im Falle von*).

Зауважимо тенденцію і до широкого використання складних поширених речень. У зв'язку з цим, кожна думка, експлікуючи окремий підпункт, починається з нового абзацу.

Часом перекладачеві текстів документів досить важко віднайти в українському лексичному багатстві нормативні відповідники, точно, без помилок передати потрібний зміст, увиразнивши смислові домінанти й переходи думки. Чіткому формулюванню, адекватній інтерпретації текстових зразків слугують лексико-граматичні трансформації, а саме: антонімічний переклад, описовий переклад та компенсація. Антонімічний переклад – лексико-граматична заміна ствердної конструкції негативною або, навпаки, негативною ствердною шляхом заміни одного слова у реченні вихідної мови антонімом у мові перекладу: *oft* (часто) – не рідко; *sollen schweigen* (мусять мовчати) – не можуть говорити.

Прийом компенсації застосовують під час перекладу безеквівалентної лексики, заміни її функційно схожими поняттями, зрозумілими носієві мови перекладу: *Jahresfrist* – термін в один рік.

Описовий переклад – це введення у текст, який перекладають, додаткової інформації з метою донести до реципієнта те, що в оригіналі зрозуміло без будь-яких уточнень: *Vollstreckbarer Form* – форма, що підлягає виконанню.

Підмурівок досягнення успішного перекладу – чіткість, доступність і ясність словеснення й інтерпретації матеріалу документів. Тому, крім логічності, адекватності емпіричного фактажу, достовірності, перекладений українською німецькомовний документ мусить мати всі ознаки довершеного фахового тексту, визначальні риси якого – унормованість мовних засобів, урахування функційно-стилістичних особливостей лінгвоодиниць з огляду на національну специфіку семантики.

Переконані, що акцентування уваги на специфічних особливостях перекладу зразків німецькомовних документів сприятиме з'яві текстів високого мовностилістичного гатунку.

Джерела та література

1. Білозерська Н. П. Термінологія та переклад. / Н. П. Білозерська, Н. В. Возненко, С. В. Радецька. Вінниця : Нова книга, 2012. 232 с.
2. Везубенко М. Лексико-граматичні особливості перекладу німецькомовних текстів у галузі юриспруденції. *Наукові записки*. Випуск 187. Серія: Філологічні науки. Кропивницький, 2020. 736 с.
3. Шаблій О. Німецько-український юридичний переклад: методи, проблеми, перспективи: [монографія]. Ніжин, 2012. 320 с.
4. Arps-Aubert Bettina. Die deutsche Anklageschrift und Problemeder Übersetzung ins Russische : Dolmetscher-und Übersetzerausbildung gestern, heute und morgen. Berliner Beiträge zur Translationswissenschaft. Frankfurt am Main, 1996. S. 229-240.

Світлана Галаур,
к. філол. н., доцент,
м. Полтава

МЕНЮ ЯК ДОКУМЕНТ ТА ІНТЕРМЕДІЙНИЙ ТЕКСТ

Меню є атрибутом закладу ресторанного господарства. Цей документ покликаний надавати відвідувачам інформацію про продукцію, тобто виконувати вимоги ст. 15 Закону про захист прав споживачів: «Споживач має право на одержання необхідної, доступної, достовірної та своєчасної інформації про продукцію, що забезпечує можливість її свідомого і компетентного вибору. Інформація повинна бути надана споживачеві до придбання ним товару чи замовлення роботи (послуги). Інформація про продукцію не вважається рекламою» [1]. Наявність меню обов'язкова незалежно від методу обслуговування відвідувачів у закладі ресторанного господарства.

Історія меню сягає ще Стародавнього Єгипту, де використовувалися інструкції зі стравами на глиняних табличках. Засновник сучасної французької кухні Фернан Пуан чітко пояснив призначення меню: воно «пестить око, викликає апетит та інформує відвідувача про те, які витрати його чекають» (див. про це: [4, с. 26]). Сучасне меню лише на перший погляд демонструє список страв закладу, їхні інгредієнти, насправді ж орієнтований «спокусити» клієнта зробити замовлення. Отже, основними функціями меню вважаємо інформативну та впливу.

Меню ресторанів чи кафе містять чимало елементів, за допомогою яких можна згенерувати густативні відчуття відвідувачів, а отже, постають інтермедійними текстами. Згідно з теорією медіа (див. про це: [3, с. 47]), кожен вид мистецтва володіє власним матеріальним кодом – медіа. Так, наприклад, для живопису це колір, для графіки – лінія, для музики – ноти, для літератури – слово. Спостерігаємо

нині, що кулінарія – це теж мистецтво, основним кодом якого є смак. Розробкою меню сьогодні опікується ціла галузь – інжиніринг меню, а інженери меню стверджують, що важливими для клієнта постають вага меню, яка свідчить про рівень закладу й обслуговування в ньому, його шрифт, колір, довжина і кількість слів, порядок страв і їхня кількість, ціни та акції, фотографії страв. Меню, як бачимо, репрезентує взаємодію різних кодів, спрямованих передовсім на формування чуття смаку в споживача. Так, наприклад, доведено, що округлі шрифти клієнти асоціюють із солодкуватим смаком, а загострені – із солонуватим, кислим або гірким. Курсив ототожнюють із якістю. Помаранчевий колір стимулює апетит.

Густативні відчуття, безперечно, породжує і мова, про що свідчать вдало підібрані номінації страв, прискіплива робота над словом у цьому жанрі. У процесі синтезування слова та смаку спостерігається «народження» нового полікодового медіа – густативно-словесного (лат. *gusto* – смак). Номінація страв у меню, про що стверджують науковці, може бути реалізована декількома шляхами: 1) з використанням нескладного найменування страви: *Філе-стейк із яловичини*; 2) з використанням нескладного найменування страви та перерахування його інгредієнтів, наприклад: *Цезар: куряча грудка, сир пармезан, цибуля-різанець, салат-айсберг і соус цезар*; 3) з використанням нескладної назви і опису страви: *Бургер-салат: велика м'ясна котлета з яловичини, з сиром чеддер і маринований червоною цибулею, на подушці із салатної суміші, болгарського перцю, редиски та скибочок маринованих огірків. Соус на вибір: барбекю, кетчуп або сирний*; 4) з використанням складної назви, розкриттям у ній особливостей його приготування й перерахування інгредієнтів: *Запечене філе теляни в медово-соєвому соусі з артишоками та волоським горіхом* [2, с. 177].

У меню сучасних закладів харчування активно використовують безеквівалентні гастроніми, що застосовуються лише в національній мові.

Національна кухня зазвичай проста, смачна, тож національні номени генерують густативний код і зацікавлюють клієнта замовити страву.

Меню закладів харчування апелюють до сучасної моди, зважають на глобальний туризм та демонструють активізацію певного типу слів іншомовного походження в українській мові – екзотизмів, зокрема найменувань страв та інгредієнтів, асоційованих із чужою культурою. Зазвичай екзотизми вживані у мові як такі, що не мають еквівалентів, оформлюють її пасивний пласт, виявляють власне-номінативне значення, транслують національно-культурний колорит. За нашими спостереженнями, функції екзотизмів у жанрі меню розширюються. Найважливішою їхнім завданням стає атракція, інтригування реципієнта своєю новизною та незвичністю.

Оскільки слова мають величезний вплив на вибір страви і можуть збільшити обсяг продажу на третину, жанр меню концентрує в собі велику кількість різноманітних виражальних засобів мови задля привернення уваги потенційних споживачів, апелювання до їхнього смаку. Експресія, а разом із нею і прагматичний вплив, реалізується переважно в тропях.

Отже, під час взаємодії різних семіотичних кодів у структурі меню як документа та взірця мистецтва слова новий код балансує між «мовою» і «не-мовою».

Джерела та література

1. Закон України «Про захист прав споживачів». Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-12#Text>
2. Куликова В. Г., Ковальчук М. В. Меню як різновид гастрономічного дискурсу: перекладацький аспект. *Науковий вісник Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. Сер.: Філологічні науки (мовознавство). 2016. № 5(1). С. 176–179.

3. Просалова В. Інтермедіальність як явище мистецтва і метод аналізу. *Філологічні семінари*. 2013. Вип. 16. С. 46–53.

4. П'ятницька Н. О. Організація обслуговування на підприємствах ресторанного господарства : підручник. К. : КНТЕУ, 2005. 632 с.

Світлана Литвинська,

к. філол. н., доц.;

Анастасія Сібрук,

к. філол. н., доц.;

Інна Шевчук,

к. філол. н., доц.,

м. Київ

КОНФІДЕНЦІЙНІ ДІЛОВІ НАРАДИ Й ПЕРЕГОВОРИ: ОРГАНІЗАЦІЯ ЗАХИСТУ ІНФОРМАЦІЇ

Наразі в Україні під час воєнного стану від усіх працівників державних установ, організацій, підприємств різних форм власності та галузевої належності вимагають швидкого реагування на ситуацію, що складається і може швидко змінюватися, а також ухвалення оперативних рішень. Питання організації роботи працівників висвітлені в новому Законі України 2136 «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» [3].

Особливого захисту потребує конфіденційна інформація, що містить відомості про випуск товарів, специфіку роботи підприємств, зокрема критичної інфраструктури, особисті дані їхніх працівників тощо. Це може суттєво сприяти «забезпеченню обороноздатності держави» [3]. Тому саме ділові наради та переговори, на яких можуть обговорюватися питання, що містять таємницю

установи, організації, підприємства, фірми або їхніх партнерів, називаються конфіденційними і перебувають в епіцентрі уваги місцевих служб охорони, поліції, СБУ тощо. А «неправомірне розголошення інформації особою» визнається правопорушенням [2]

Однак і в мирний час, коли активно розвивалася комерційна та підприємницька діяльність, науковці констатували збільшення кількості спроб несанкціонованого доступу до конфіденційної інформації державних установ, організацій, підприємств тощо. Внаслідок цього інтерес широкого кола користувачів до проблем захисту інформації постійно зростає, особливо, якщо це стосувалося конфіденційної, службової, таємної інформації.

«Захист інформації – це сукупність організаційно-технічних заходів і правових норм, використання яких допомагає забезпечити інтереси власника інформації» [1]. Тому вивчення технологій та засобів захисту конфіденційної інформації, з якою ознайомлюють на ділових нарадах і переговорах, особливо під час воєнного стану в державі, є надзвичайно актуальним. Цю проблему досліджували не лише працівники ІТ-сфери чи правознавці, але й фахівці з організації діловодства та соціальних комунікацій, зокрема: М. Комова [4], Ю. Палеха [6], С. Литвинська й О. Юрченко [5] та ін.

Керівник установи, організації або фірми, що організовує такий захід, несе відповідальність за забезпечення захисту цінної інформації та збереження таємниці під час нарад або переговорів. Хід конфіденційних нарад чи переговорів документується. Обов'язково складається протокол (стенограма) переговорів, що має гриф конфіденційності необхідного рівня, оформлюються стенографічні зошити, зареєстровані секретарем-референтом. В окремих випадках учасники переговорів юридично оформлюють зобов'язання про нерозголошення інформації, а всі примірники створених документів отримують гриф обмеження доступу.

Усі конфіденційні ділові наради і переговори проводять у спеціальному приміщенні, обладнаному засобами технічного захисту інформації. Перед початком заходу співробітник служби безпеки зобов'язаний переконатися у відсутності в приміщенні несанкціоновано встановлених аудіо- і відео-записувальних пристроїв, а також пересвідчитися в якійсній роботі засобів технічного захисту на всіх можливих каналах просочування інформації.

У такому приміщенні не повинні знаходитися прилади, устаткування і технічні засоби, які безпосередньо не використовуються для забезпечення ходу наради (телефон міської мережі, мобільні телефони, ПЕВМ, телевізійні й радіоприймачі та ін.). За необхідності вони розміщуються в сусідній, ізольованій кімнаті. Аудіо- і відеозапис, фотографування здійснюються одним із співробітників фірми за письмовою вказівкою керівника установи, організації, підприємства, фірми.

Одним із видів технічного захисту інформації є захист від несанкціонованого аудіозапису (мається на увазі виявлення диктофонів). Диктофони виявляють за допомогою таких пристроїв: *металодетекторів, нелінійних радіолокаторів, пристроїв рентгеноскопії, спеціальних детекторів диктофонів* тощо. Також за допомогою пристроїв придушення запису потрібно унеможливити спроби зробити аудіозапис за допомогою диктофонів, які працюють.

Комп'ютерну інформацію захищають апаратними та апаратно-програмні засобами захисту комп'ютерної інформації. Одним із найвідоміших методів захисту інформації є криптографічний метод (перетворення даних шифруванням або виробленням імітовставки).

Отже, використання спеціальних технологій і засобів безпеки є обов'язковою умовою захисту інформації на конфіденційних ділових нарадах і переговорах. Необхідно суворо дотримуватися всіх засобів безпеки, особливо під час воєнного стану в державі.

Джерела та література

1. Про захист інформації в автоматизованих системах : Закон України від 31 трав. 2005 р. № 2594-IV. Верховна Рада України : вебсайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2594-15#Text> (дата звернення: 22.10.2022).
2. Про інформацію : Закон України від 02 жовт. 1992 р. № 2657-XII. Верховна Рада України : вебсайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text> (дата звернення: 22.10.2022).
3. Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану : Закон України від 15 берез. 2022 р. № 2136–IX. Верховна Рада України : вебсайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-20#Text> (дата звернення: 22.10.2022).
4. Комова М.В. Діловодство: навч. посіб. Львів : Триада плюс; Київ : Алерта, 2011. 217 с.
5. Литвинська С. В., Юрченко О. А. Поняття «інформаційне забезпечення управління»: теоретичний аспект. Інформаційна освіта та професійно-комунікативні технології XXI століття : зб. матеріалів XIII Міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, 16–18 вересня 2020 р.) С. 48–52.
6. Палеха Ю.І. Організація загального діловодства: навч. посіб. Київ : Ліра, 2009. 458 с.

Ольга Мізіна,
к. філол.н., доцент,
м. Полтава

ЕЛЕКТРОННІ СЛОВНИКИ ЯК АЛЬТЕРНАТИВА ПАПЕРОВИМ АНАЛОГАМ

Французький письменник Анатоль Франс говорив, що словник – це «всесвіт, розташований в алфавітному порядку. Це – книга книг». Словники відіграють

величезну роль у сучасній культурі, у них відбиваються знання, накопичені суспільством протягом століть. Мова – динамічна система, для якої здатність розвиватися є природним способом її соціального існування. У сфері лексикографії ці процеси особливо інтенсивні. Словники як масовий жанр лінгвістичної літератури посідають чільне місце у процесах унормування, опосередковано відображаючи загальний рівень культури соціуму. Словники виходять за межі власне мовознавчого або іншого вузькофахового призначення. Їм належить важлива роль у розвитку національної духовної культури як цінного джерела інформації і засобу підвищення комунікативної культури носіїв мови.

Сучасне інформаційне суспільство ставить перед людством нові виклики, які потребують швидкого реагування. Це робиться для збільшення потоку інформації, її якості та вірогідності, новин, аналітичних оглядів тощо. Навички, необхідні для ефективної роботи з інформацією з відкритих джерел, порівняно недавно стали важливим предметом розгляду та аналізу вчених. Неодноразово до цього питання зверталися вітчизняні науковці. Зокрема стислий огляд різноманітних електронних словників, електронних енциклопедій, словників-програм, що створені в Україні і якими можна скористатися онлайн, здійснено Т. Шевченко та Н. Етенко [1], завдання сучасних електронних словників досліджувала М. Скубюк [2], над темою втілення та використання таких видань працювали українські науковці І. Кульчицький [3], М. Пещак та В. Широков [4], новий підхід до типології електронних словників запропоновано О. Сивак та В. Шадурою [5], основні напрями розвитку електронної лінгводидактики, інформаційні технології та засоби навчання стали предметом дослідження О. Кучерук [6], класифікація та укладання комп'ютерних словників зацікавили Р. Мисак [7].

За останні десятиліття в лексикографії відбулося багато революційних подій, що докорінно змінили вигляд основного продукту її діяльності – словника. Можливості використання лексикографічних джерел суттєво розширилися. Довгий час

лексикографія як розділ лінгвістики, що відповідає за складання та вдосконалення словників, знаходилася в рамках традиційного підходу. Першим словником сучасної української мови вважається словничок, доданий І.П. Котляревським до його поеми «Енеїда». Великого українського класика вважають не лише зачинателем нової української літератури, а й нової української лексикографії. З впровадженням новітніх технологій, Інтернету та лінгвістичних корпусів, лексикографія кардинально змінилася, зіткнувшись з новими можливостями та новими потребами користувача, новим «середовищем» та новими труднощами.

У зв'язку з науково-технічним прогресом, сучасне суспільство все частіше звертається до електронних словників. Наскільки це виправдано і що все ж таки краще: словник в традиційному, тобто паперовому вигляді чи в електронному форматі? Чи зможуть електронні словники замінити паперові? Питання нелегке.

Як зазначено у Вікіпедії, електронний словник – комп'ютерна база даних, що містить особливим чином закодовані словникові статті, які дають змогу здійснювати швидкий пошук потрібних слів, часто з урахуванням морфологічних форм і з можливістю пошуку словосполучень (прикладів вживання), а також з можливістю зміни напряму перекладу (наприклад, українсько-російський або російсько-український) [8]. Але погляди вчених на визначення електронного словника суттєво різняться. Нині спостерігається розбіжність у розумінні того, що вважати електронним словником. Кількість визначень та дефініцій досить велика. У науці використовуються терміни «електронний словник», «електронна версія словника», «автоматичний словник», «комп'ютерний словник», «машинний словник». Частина цих термінів може одночасно вживатися як синоніми. Сучасна лексикографія, зіткнувшись з необхідністю створення електронних словників, поки що не визначилася, що вважати такими словниками. Суперечка сьогодні відбувається навколо того, чи розглядати електронний словник як особливий лексикографічний продукт, що розширює можливості свого використання завдяки особливим

платформам та програмам, чи все ж таки це має бути звичайний текстовий словник, перекладений на електронний носій. Більшість дослідників схиляються до думки, що електронний комп'ютерний словник вимагає особливого підходу та розробки комп'ютерної програми, яка б дозволила споживачам різного рівня (від рядових носіїв мови до вчених) максимально продуктивно використовувати можливості словникової бази кожного конкретного словникового жанру.

Якщо проаналізувати зміст наведених термінів, то їх можна розділити на дві групи. У першу увійдуть ті, що позначають словники, які є електронними версіями друкованих лексикографічних видань, у другу – словники, що створюються спеціально для використання в електронному форматі. Останні найбільш насичені додатковими функціями, передбаченими комп'ютерними програмами, з урахуванням яких створюються такі словники. Але усі ці види лексикографічних видань можуть бути названі електронними, оскільки під електронним словником розуміється твір на машинних носіях, яким користуються за допомогою персонального комп'ютера, завантажуючи словник з диска як звичайний програмний додаток. У такому разі споживачеві, користувачеві словника зовсім не важливо, чи створювався він на базі друкованого варіанта, чи має тільки електронну версію. Тому всі ці словники називають і комп'ютерними, і електронними, і машинними. Зазначимо, що перші два терміни на сьогодні нам видаються найбільш вдалимими, оскільки відбивають сферу використання таких словників.

Визначення «електронний словник» будемо розглядати як словник у комп'ютері або в іншому електронному пристрої. Електронний (автоматичний, комп'ютерний) словник – це зібрання слів у спеціальному цифровому форматі, призначене для використання людиною або є складовою складних комп'ютерних програм (наприклад, систем машинного перекладу). Нова форма словника дозволяє усунути багато неминучих недоліків «паперової» лексикографії, тим самим підняти її на якісно новий

рівень. Електронні словники мають позитивні сторони. Зокрема, дослідники виділяють багато переваг у використанні електронних словників.

Важливою особливістю електронного словника є його мультимедійність та гіпертекстовий пристрій. В електронних словниках обов'язковим є тезаурус, в онлайн-словниках нерідко є також алфавіт із закладеними за кожною літерою гіперпосиланнями, які ведуть до тексту словникової статті. Практично в кожному електронному словникові, що пропонується на диску (оффлайн-словник) або в Інтернеті (онлайн-словник) є функція автоматичного пошуку, що дозволяє значно економити зусилля користувача під час роботи зі словником. Посилання, закладені в слова, фрази чи малюнки, дозволяють користувачеві вибрати необхідну інформацію та негайно вивести на екран пов'язані з ним відомості та мультимедійні матеріали. Гіперпосилання можуть бути закладені за будь-яким елементом словникової статті чи пунктом програмного меню. Це дає користувачеві додаткові можливості з пошуку та швидкого переходу до необхідної словникової інформації, дозволяючи знайти синоніми та антоніми до заданого слова, одиниці тієї ж семантичної групи, парадигми відмінювання іменників та дієвідмінювання тощо.

Важливу роль також відіграє фактор доступності. Далеко не в кожному великому місті можна знайти паперові видання великих іноземних словників. При цьому існує значна кількість безкоштовних Інтернет-проектів (як вітчизняних, так і закордонних), що становлять різноманітні лексикографічні матеріали. Другий і не менш важливий аспект доступності – ціновий: більшість вітчизняних словників, що розповсюджуються на CD/DVD-ROM, коштують значно дешевше від своїх паперових аналогів. Привабливі факторами для користувача є також інтерактивність сучасних електронних словників, їх актуальність, оновлюваність, зручний для користувача інтерфейс.

Якщо порівнювати словники, що сформувалися у мовному просторі середини минулого століття з лексикографічними напрацюваннями останніх десятиліть,

безперечно, багато з них фактично сильно застаріли. З'являються нові галузі виробництва, науки, бізнесу, культури. У звичайну розмовну мову входять нові слова, терміни, стійкі словосполучення. У відповідних лексикографічних виданнях не вказані сучасні значення старих слів, а багато нових слів просто відсутні, тому що паперові словники занадто довго готуються. Електронні словники можуть оперативніше оновлюватись. Для масових програмних продуктів, якими є електронні словники, характерні часта зміна версій та наявність постійного зворотного зв'язку з тисячами користувачами. Життя електронного словника схоже на нелегке життя інших програмних систем із прагненням користувачів виявити чергову помилку або лагуну та з можливістю і необхідністю покращити справу зараз, а не через десятиліття. Отже, електронні словники використовують останні досягнення лексикографії. Вони мають ряд істотних переваг перед традиційними паперовими словниками: електронні словники вирізняються актуальністю і динамічністю, великим обсягом словникової бази, зручністю пошуку, варіативністю у використанні, різноманітністю характеристик слова та універсальністю.

Безперечно, електронні словники мають безліч переваг порівняно з паперовими виданнями, але крім переваг, можна виявити й деякі недоліки лексикографічних джерел на новітніх носіях інформації. По-перше, їх можна застосовувати лише, коли існує електропостачання або підключення до Інтернету, а іноді необхідні й те і те, що під час масових відключень є досить актуальним. По-друге, деякі словники вимагають наявності певних програмних засобів, без яких встановити необхідний продукт неможливо. Зустрічаються випадки, коли інформація береться з неперевірених джерел, тоді дається взнаки брак редакторської роботи, а у випадку використання вузькоспеціалізованих словників, доводиться вдаватися до допомоги інших ресурсів, більш повних. По-третє, користування комп'ютерним словником потребує певного періоду навчання, оскільки інтерфейси у різних програмах можуть значно різнитися. І

врешті-решт, на відміну від паперових аналогів, електронні видання менш корисні для здоров'я очей.

Натомість паперові лексикографічні видання мають певні переваги, як-от: оскільки до недавніх пір паперові словники представляли єдиний доступний формат, вони більш повні; під час пошуку необхідного слова, візуально запам'ятовуються й інші слова, транскрипції та скорочення, які зустрічаються зовсім випадково; під час роботи з традиційними словниками не існує ризику використання шкідливих програм, вікон, що спливають, cookie-файлів та набридлої реклами; для здоров'я очей читання з паперу корисніше, ніж з екрана.

Як бачимо, з вище наведених фактів, і паперові, і електронні словники мають свої переваги та недоліки. Та все ж можна із впевненістю сказати, що важливість електронних словників виявляється все більше й більше серед професійних перекладачів. Сучасні електронні словники являють собою гнучку інтерактивну систему, що забезпечує доступ до інформації різного характеру, яка виходить далеко за межі суто лінгвістичних знань. Мультимедійні словники, що сьогодні все більше і більше супроводжують сучасну людину економлять час і місце. Портативний носій інформації легко може містити в собі не один десяток Бібліотек імені Т.Шевченка, причому пошук потрібної інформації настільки швидкий, що років 10–20 тому ці темпи видавалися б фантастикою. Можна припустити, що у майбутньому електронні словники витіснять з життя свої паперові аналоги. Але, на нашу думку, ще не одне десятиліття паперові та електронні лексикографічні джерела існуватимуть паралельно, як би стрімко не розвивалося сучасне інформаційне суспільство.

Джерела та література

1. Шевченко Т. Є., Етенко, Н. Ю. Сучасні форми словникової продукції: український онлайн-сегмент. URL:<http://lib.nure.ua/storage/app/media/doc/2015/3.pdf> (дата звернення: 08.11.2022).

2. Скубюк М.В. Завдання сучасних електронних словників. матеріали XIV Міжнародної наукової інтернет-конференції *Advanced technologies of science and education*. URL: <http://intkonf.org/skubyuk-mv-zavdannya-suchasnih-elektronnih-slovniv/> (дата звернення: 08.11.2022).

3. Кульчицький І.М. Комп'ютерно-технологічні аспекти створення сучасних лексикографічних систем. К.: НБУ ім. В. І. Вернадського, 2002. 57 с.

4. Пещак М., Широков В. Структурні моделі лексикографічних систем. *Проблеми української науково-технічної термінології* : Тези III Міжнарод. наук. конфер. «Проблеми української науково-технічної термінології». Л., 1994.

5. Сивак О. Б., Шадура В. А. Типологія електронних словників. Південний архів (філологічні науки) № 84 (2020). С. 124–131. URL: <https://pa.journal.kspu.edu/index.php/pa/article/view/715> (дата звернення: 08.11.2022).

6. Кучерук О. Основні напрями розвитку електронної лінгводидактики. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2014. Вип. № 3 (41). С. 83–91.

7. Мисак Р.: Класифікація та укладання. *Проблеми української термінології* : збірник наук. праць. Львів : Національний університет «Львівська політехніка», 2008. С. 52–55.

8. Вікіпедія. Електронний словник. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%> (дата звернення: 08.11.2022).

Людмила Дерев'яно,
к.філол.н., доцент,
м. Полтава

**ОБОВ'ЯЗКОВІ ТА ФАКУЛЬТАТИВНІ АТРИБУТИВНІ ПОШИРЮВАЧІ ЯК
КОМПОНЕНТИ ПРИЙМЕННИКОВО-ІМЕННИКОВИХ ТЕМПОРАТИВІВ У
ТЕКСТАХ ДОКУМЕНТІВ**

З-поміж численних мовних засобів, задіяних в оформленні тексту сучасного документа, важливу роль відведено прийменниково-іменниковим часовим конструкціям, оскільки головним його складником є інформація в часі й просторі. «Увага до мовних параметрів інформації особливо актуалізувалася в умовах глобальних світових змін, які призвели до зростання сфер функціонування мови й розширили коло мовних явищ, що потребують спеціального лінгвістичного вивчення» [2, с. 60].

Роль семантичного маркера в прийменниково-субстантивних темпоративах, уживаних у текстах документів, регулярно виконують атрибутивні поширювачі. Обов'язковість / факультативність означального компонента мотивована значущістю репрезентованої ним інформації. Традиційною в мовознавстві є думка про те, що в синтаксичних структурах означення функціують на засадах факультативності й виступають у сполученні з іменниками, які виражають своє значення незалежно від інших складників. „Факультативні прислівні компоненти атрибутивного типу, – справедливо наголошує Н. І. Кухар, – виконують функцію конкретизатора статичної ознаки предмета” [1, с. 11]. Проте існує й інший погляд, згідно з яким за означеннями закріплено роль облігаторних конститuentів. У такому разі їх використовують у специфічних синтаксичних умовах, зокрема у складі синтаксем, яким властива інформативна недостатність, тобто вони через свою синсемантичність реалізують план змісту лише в поєднанні з детермінувальними компонентами, що репрезентантують інформацію, необхідну для їхньої автосемантичності, отже, і автосемантичності синтаксичних конструкцій загалом.

Атрибутив може бути складником будь-якого елемента структури, утворюючи з ним єдине ціле. Це пояснюється його значенням: ознака називає якість, властивість, яка існує не поза предметом чи явищем, а в ньому самому. Облігаторний атрибутив не може бути вилученим із речення. На відміну від нього, факультативний

поширювач уносить додаткову інформацію, що „є суттєвою з погляду комунікативного значення, але не є категоріальною” [3, с. 28]. Як наслідок, вилучення такого компонента не впливає на формування семантичного мінімуму повідомлюваного.

В українському мовознавстві проблему облігаторності / факультативності на синтаксичному рівні різноаспектно вивчали І. Р. Вихованець, Н. Л. Іваницька, Й. Ф. Андерш, О. І. Леута, А. П. Загнітко, М. І. Степаненко й інші науковці.

Проведене дослідження показало, що обов'язковість атрибутивів пов'язана зі значенням іменника, який уходить до складу прийменниково-субстантивного темпоратива. Якщо первинний часовий прийменник сполучається із субстантивом нечасового значення, зокрема з девербативом – назвою соціальних відносин (*відвідини, зустріч*), інтелектуальної діяльності (*згадка, пам'ять, спомин*), комунікативної діяльності (*розмова, спілкування, обговорення*), атрибутив компенсує відсутність темпоральної семи в такому іменникові, напр.: *При перших відвідинах Народного музею історії університету імені Надії Кочерги здобувачі вищої освіти зацікавилися славним минулим ЗВО й виявили ініціативу дослідити його більш удокладнено* (Прес-реліз). Отже, такі атрибутиви є обов'язковими, оскільки їхнє вилучення спричиняє інформативну недостатність описаних структур. Щодо іменників-часоназв, які сполучаються з первинними темпоральними прийменниками, то простежено тенденцію функціонування облігаторних означень у складі структур із субстантивами – найменуваннями загальних часових понять (*епоха, ера, мить, момент, період, пора, проміжок, термін, час*). Виокремлені іменники потребують уточнення, тому що експлікують темпоральну семантику надто широко, узагальнено. Їхню інформативну недостатність послідовно компенсують атрибутиви у вигляді прикметників, напр.: *Здійснити прибирання території університету у зв'язку з настанням осінньо-зимового періоду у встановлений термін* (Розпорядження). Кожен з таких субстантивів програмує свій

набір облігаторних означальних компонентів. Так, іменники з темпоральним значенням *мить, момент* є авалентними стосовно прикметників *довгий, тривалий*. Натомість вони регулярно сполучаються з обов'язковим атрибутивом на взірць *короткий, наступний, останній* тощо.

Валентно активними у складі прийменниково-іменникових темпоративів із субстантивами на позначення загальних часових понять *період, проміжок, термін, пора, час, епоха, ера* в текстах документів є обов'язкові атрибутиви, репрезентовані здебільшого відносними прикметниками, які віддзеркалюють найрізноманітніші відношення між предметами, зокрема щодо темпоральних особливостей, перебування в часі до або після певної події, обмеження тими або тими часовими рамками (*античний, вчорашній, грудневий, зимовий, нинішній, обідній, первісний, ранковий, стародавній*), стосовно характеристики предмета за його функційними особливостями чи призначенням (*буденний, високосний, вихідний, десятиденний, інтелектуальний, робочий, святковий*), напр.: *У десятиденний термін подати пропозиції щодо пропонованої вартості навчання за спеціальностями факультету філології, психології та педагогіки* (Розпорядження).

Означення, репрезентовані якісними та відносними прикметниками, мають факультативний характер, коли сполучаються з іменниками – назвами частин доби (*ранок, день, полудень, вечір, ніч*) як компонентами розглядуваних прийменниково-субстантивних конструкцій. Семантичний діапазон відносних прикметників представлений лексемами, які вказують на загальний час (*давній, постійний, ранній*), а також час, співвіднесений із порою року (*зимовий, весняний, літній, осінній*) чи частиною доби (*ранковий, обідній, нічний*), напр.: *Доводжу до Вашого відома, що під час нічного землетрусу стався частковий обвал будинку по вулиці Кременчуцькій* (Доповідна записка).

Функцію атрибутива в прийменниково-іменникових темпоральних структурах виконують також порядкові числівники. Вони посідають обов'язкову позицію, коли

сполучаються із субстантивами часової й нечасової семантики, утворюючи семантично та синтаксично неподільні конструкції. З-поміж іменників темпорального значення виявлено найменування а) загальних часових понять (*час, пора, період, момент, мить*), б) конкретних вимірів часу (*секунда, хвилина, година, день, доба, тиждень, місяць, квартал, півріччя, рік, десятиліття, століття, тисячоліття*), в) пір року та днів тижня (*зима, весна, літо, осінь; понеділок, вівторок, середа* й ін.), напр.: *У перші дні війни студентське самоврядування створило волонтерський штаб* (Звіт). Субстантиви нечасової семантики – це здебільшого девербативи на позначення процесів, явищ, що мають певну тривалість у часі (*засідання, голосування, приїзд, похід, мандрівка, подорож, зйомка, змагання, чергування, знайомство, зустріч*), напр.: *На першому засіданні Вченої ради було ухвалено рішення про перерахування одноденної заробітної плати на потреби ЗСУ* (Службовий лист); *Уже в першу зустріч було обговорено основні питання майбутньої угоди* (Протокол). Функціонування таких атрибутивів має облігаторний характер, оскільки саме вони забезпечують необхідну значеннєву наповнюваність прийменниково-іменникових темпоративів, перебирають на себе роль семантичних маркерів.

У складі корелятивів із вторинними темпоральними прийменниками **prep** під час + Ngen – prep у (в) ході + Ngen – prep у (в) процесі + Ngen; prep у (в) час (часи) + Ngen – prep у (в) період + Ngen – prep за часів + Ngen – prep за час + Ngen – prep часів + Ngen – prep у (в) добу + Ngen – prep у (в) пору + Ngen; prep в епоху + Ngen – prep в еру + Ngen, які експлікують семантику неозначеної часової тривалості, атрибутиви використовують значно рідше. Це пояснюється тим, що похідні прийменники містять у своєму складі повнозначний компонент, який є часоназвою й забезпечує інформативну коректність прийменниково-іменникового темпоратива. Атрибутиви, які спорадично функціують у корелятивах із вторинними темпоральними прийменниками, репрезентовані якісними та відносними

прикметниками. З-поміж якісних зафіксовано лексеми на позначення параметричних характеристик (*великий, довгий, короткий, повний*), сприйняття, усвідомленості (*важкий, доступний, легкий, простий, складний*). Серед відносних виявлено ті, які репрезентують ознаку стосовно просторового розташування, місцезнаходження, топонімічної, національно-географічної, адміністративно-територіальної належності (*міжнародний, молдавський, національний, французький*), темпоральних особливостей (*вранішній, нічний, обідній, осінній, річний*), функційних особливостей чи призначення (*авіаційний, драматичний, експедиційний, інформаційний, еволюційно-генний, телефонний, творчий, черговий*), напр.: *У процесі інтенсивного розвитку університет удосконалює свою матеріально-технічну базу* (Звіт).

Іррегулярно вживані атрибутиви у співвідносних конструкціях, які репрезентують семантику неозначеної часової тривалості й утворені за участю вторинних прийменників, функціують на засадах факультативності. Похідні прийменники, сформовані на базі повнозначних частин мови, зберігають із ними тісний семантичний зв'язок. Він забезпечується передусім наявністю експліцитно актуалізованого темпорального значення в лексемах **час, доба, епоха, ера, кінець, період, початок, час** – повнозначних компонентах вторинних прийменникових одиниць, які перебирають на себе роль тих основних носіїв часової семантики, що є індіферентними до обов'язкових конкретизаторів.

У структурі темпоральних корелятивів восьмикомпонентної парадигми **грег на + Nacc – грег за + Nacc – грег через + Nacc – грег протягом + Ngen – грег упродовж (впродовж) + Ngen – грег у (в) плинні + Ngen – грег за час + Ngen – грег за період + Ngen**, які виражають семантику означеної часової тривалості, спостережено атрибутиви, репрезентовані якісними прикметниками на позначення параметричних характеристик (*довгий, короткий, малий*), відносними прикметниками, що вказують на час (*вічний, швидкоплинний, минулий*), неозначеними займенниковими ад'єктивами. Стосовно іменників, які передбачають ці конкретизатори, то їхнє ядро

сформували лексеми – назви загальних (*час, мить, момент, період, пора*) і конкретних (*тисячоліття, століття, десятиліття, рік (роки, літа), квартал, місяць, декада, тиждень, доба, день, ніч, година*) часових понять, напр.: **Протягом звітного періоду** умови контракту виконано в повному обсязі (Звіт). Зазначимо, що більшість аналізованих іменників у складі темпоративів **prep за + Nacc – prep протягом + Ngen – prep упродовж (впродовж) + Ngen** вступають у семантико-синтаксичні зв'язки з атрибутивами прикметникового походження, що функціують на облігаторних засадах.

Будучи синсемантичними, іменники – назви загальних часових понять (*час, період, мить, момент*) програмують обов'язкові атрибутивні компоненти, напр.: **Упродовж робочого часу** працівники сумлінно виконують свої професійні обов'язки (Звіт).

Позицію облігаторних означальних компонентів у прийменниково-іменникових темпоративах із похідними прийменниками, які експлікують семантику означеної часової тривалості, заповнюють також неозначено-кількісні числівники на взірць *кілька, декілька*, напр.: **Упродовж кількох років** університет упевнено утримує лідерські позиції з-поміж ЗВО Полтавського регіону (Прес-реліз).

У структурі синтаксеми **prep напередодні + Ngen** із вторинним часовим прийменником субстантиви вживаються з атрибутивними модифікаторами й без них. Зафіксовано функціювання присубстантивних поширювачів, репрезентованих відносними ад'єктивами, які характеризують предмет за його функційними особливостями (*католицький, офіційний, урочистий*), подеколи якісними, що передають параметричні ознаки (*великий, довгий, короткий*), а також вказівними та означальними займенниковими прикметниками й порядковими числівниками, напр.: **Напередодні урочистого святкування** ювілею університету відбулася нарада членів оргкомітету (Протокол). Атрибутиви, репрезентовані власне-прикметниками,

мають факультативний характер, оскільки функціують у складі прийменниково-іменникових темпоративів із автосемантичними конститuentами.

Прийменниково-іменникові корелятиви **prep до початку + Ngen – prep перед початком + Ngen – prep з (із) початку + Ngen – prep від (од) початку + Ngen – prep на початку + Ngen – prep з (із) початком + Ngen**, які експлікують значення початкових часових меж дії, мають у своїй структурі лексему *початок* і вживаються здебільшого без атрибутивів. Наявність їх зумовлена семантикою субстантива. Обстежений фактичний матеріал дає підстави зробити висновок про те, що іменники з часовим значенням – назви пір року (*зима, весна, літо, осінь*), місяців (*січень, травень, вересень* та ін.) здебільшого функціують без означень, напр.: ***На початку жовтня*** спостережено високу активність студентського волонтерського руху (Прес-реліз). Субстантиви, що номінують конкретні виміри часу (*секунда, хвилина, година, день, доба, тиждень, декада, місяць, семестр, квартал, рік (роки, літа), століття, тисячоліття*), можуть програмувати залежно від загальних умов висловлення наближені до облігаторних атрибутивні конститuentи, які конкретизують їхній значеннєвий план, напр.: ***На початку наступного тижня*** відбудеться вакцинація співробітників. Уточнену інформацію буде повідомлено додатково (Оголошення).

Факультативні атрибутивні конститuentи виявлено у структурі співвідносних прийменниково-субстантивних темпоративів із прийменниковими еквівалентами, що мають лексему *початок*. Вони сполучаються з іменниками нечасової семантики, що номінують соціальну діяльність (*засідання, голосування, змагання, чергування*), комунікативну діяльність (*розмова, розповідь, суперечка*), соціальні відносини (*знайомство, зустріч, співпраця*), заходи чи форми суспільної організації часу (*зліт, збори, конференція, з'їзд, мітинг, нарада, урок, лекція, репетиція*). Атрибутиви у складі корельованих структур на позначення початкових меж реалізації дії репрезентовані відносними ад'єктивами, які характеризують предмет за його

функційними особливостями чи призначенням (*драматичний, закадровий, інформаційний, телефонний*), напр.: **Перед початком важливого засідання представники обох організацій ще раз обговорили перспективи подальшої співпраці** (Прес-реліз).

У темпоративах **prer після + Ngen** на позначення часової наступності зафіксовано атрибутиви різної лексико-граматичної природи. На облігаторних або наближених до обов'язковості умовах уживаються означальні компоненти, виражені якісними та відносними прикметниками. Розряд якісних формують лексеми, які характеризують розмір (*великий, малий, довгий, короткий, тривалий*). Відносні ад'єктиви об'єднують лексеми на позначення темпоральних особливостей (*денний, тижневий, місячний, річний, осінній, зимовий*), напр. : **Після місячної відпустки науково-педагогічні працівники стали до роботи** (Звіт). Виділений атрибутив уносить специфічний семантичний відтінок у значеннєвий обсяг прийменниково-іменникових темпоративів і забезпечує інформаційну коректність синтаксеми та висловлення загалом.

У досліджуваному матеріалі не виявлено означальних компонентів у складі корелятивів **prer незадовго після + Ngen – prer після завершення + Ngen – prer після закінчення + Ngen**. Їхня відсутність зумовлена тим, що субстантиви сполучаються з вторинними часовими прийменниками, які зберігають тісний генетичний зв'язок із повнозначними частинами мови й завдяки цьому темпоративи аналізованої семантики мають самодостатній зміст. Виняток становлять часові конструкції **prer по закінченні + Ngen**. У них функціують атрибутивні поширювачі, які в парі з іменниками – назвами навчальних закладів (*школа, заклад загальної середньої освіти, інститут, університет*), дій, процесів (*заслуховування, читання*), наукових понять (*термін*) тощо утворюють лексичні словосполучення, напр.: **Після закінчення Скороходівського ЗЗСО вступив на навчання до Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»** (Автобіографія);

Після закінчення випробувального терміну, з 2019 року, працюю керівником структурного підрозділу (Автобіографія).

У структурі корелятивів, які виражають семантику проміжного часу **преп на рубежі + Ngen – prep на зламі + Ngen – prep на стику (стиках) + Ngen – prep на межі + Ngen – prep на переломі + Ngen – prep на перевалі + Ngen**, не виявлено атрибутивів. Зазначені часові конструкції є авалентними стосовно означень, тому що наділені самодостатнім змістом, який забезпечують субстантиви з часовим значенням (*місяці, роки (літа), століття, тисячоліття, епоха* й ін.) у сполученні з похідними прийменниковими одиницями, напр.: *На зламі тисячоліть, у 2000-му році, університет відзначив своє 70-річчя* (Прес-реліз).

Отже, атрибутивні поширювачі як органічні складники прийменниково-іменникових темпоративів можуть виконувати роль семантичного маркера, конкретизувати потрібною інформацією їхній значеннєвий обсяг, тобто входити до складу прийменниково-субстантивних конструкцій документних текстів на засадах облігаторності й факультативності. Їхнє обов'язкове вживання зумовлене передусім інформативною недостатністю іменника – компонента прийменниково-відмінкового темпоратива, а подеколи й загальними умовами висловлення. Факультативні атрибутиви виявлено у складі прийменниково-іменникових конструкцій із субстантивами – назвами загальних часових понять.

Джерела та література

1. Кухар Н. І. Типологія факультативних прислівних компонентів речення : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Київ, 2005. 20 с.

2. Лукаш Г. Документний текст: мовні параметри часу й простору. *Документно-інформаційні комунікації в умовах глобалізації* : матеріали III Всеукраїн. наук.-практ. конф. (м. Полтава, 22 листопада 2018 р.). Полтава : ПолтНТУ, 2018. С. 60 – 65.

3. Степаненко М. І. Взаємодія формально-граматичної і семантичної валентності у структурі словосполучення та речення. Київ, 1997. 216 с.

Світлана Дорошенко,

к.філол.н., доцент,

м. Полтава

«ТЕРМІНОЛОГІЧНІ БЮЛЕТЕНІ» ЯК ЗАСІБ РУСИФІКАЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

У 30-х роках ХХ ст. одразу після згорнення курсу на українізацію наступає період русифікації, коли радянська влада починає боротися з будь-якими проявами націоналізму. Політика репресій на національному ґрунті особливо зачепила сферу мовознавства. Відомий український мовознавець Л. Масенко так описує ситуацію в лінгвістичній науці в 30-х роках ХХ ст.: «Нищівних ударів у цей же час зазнала школа термінознавства, яка склалась у попередній період. Після фізичної розправи з мовознавцями, що встигли укласти десятки термінологічних словників, проведеної в 1933 р. "викорінення, знищення націоналістичного коріння на мовному фронті" цілковито знищено було засади творення терміносистем» [1; с. 35]. Відповідними документами і статтями було запроваджено новий курс на зближення «братніх» мов. У сфері термінології це означало відкинення питомих українських термінів і покладення в основу творення термінологічних систем принципу калькування з російської.

Справа розбудови української наукової мови була призупинена у 1933 році. Почалася боротьба з «національним шкідництвом на мовному фронті». Після ліквідації в 1930 р. найавторитетнішого наукового центру, що координував термінологічну працю в усій Україні, – Інституту української наукової мови, проти

української науково-технічної термінології «розгорнулася справжня війна», за влучним висловом Г. Наконечної [2; с. 29].

Боротьбу з «національним шкідництвом» у термінології було офіційно підкріплено «Резолюцією комісії НКО для перевірки роботи на мовному фронті в питаннях термінології» (1934 р.), у якій «розвінчували» «шкідників на мовному ґрунті» і констатували «розвиток української літературної мови буржуазно-націоналістичним шляхом», що виявилось, зокрема, у «шкідництві, що запроваджувалося в загальних і термінологічних словниках (навмисне відкидання термінів та інших слів, тісно пов'язаних із процесами соцбудівництва і класової боротьби), відкидання загальноновживаних і засвоєних масою термінів та заміна їх штучними новотворами з метою гальмування процесу соціально-культурного зросту мас» [4; с.140].

Аналізуючи досвід мовного «націоналізму», резолюція у справі перевірки роботи на мовному фронті надавала рекомендації, серед яких: «Переглянути словники і виправити в дальших виданнях припущені в них хиби, спрямувавши розвиток термінології відповідно до інтересів соціалістичного, господарського і культурного розвитку та інтернаціонального виховання мас» [4; с.142]. В іншій резолюції НКО у справах перевірки роботи на мовному фронті в питаннях термінології було подано чіткі методи «боротьби з націоналізмом на мовному фронті». Серед основних завдань передбачалося: 1) розгорнути критику словників ІУНМ; 2) переглянути словникову продукцію «з погляду повної і цілковитої ліквідації націоналістичної ідеології в термінології». Резолюція визначала, що «термін має бути відповідний до загальної мовної політики радянської влади» і що українська термінологія має базуватися «на основі марксоленінської методології, на основі ленінської національної політики» [3; с.147].

Далі йшли конкретні настанови щодо побудови подальших словників: не подавати «штучних, націоналістичних слів», відкидати архаїзми, провінціалізми, не обминати спільних для української та російської мов слів.

Замість ліквідованого Інституту української наукової мови організовано Науково-дослідний інститут мовознавства, одним із основних завдань якого став перегляд термінологічних словників, виданих ІУНМ, і внесення змін відповідно до нових настанов у термінології. На видатних українських мовознавців початку ХХ ст. накладено тавро «буржуазних націоналістів». Новий, “очищений”, Інститут мовознавства видає додатки до термінологічних словників – “Термінологічні бюлетені” (1934-1936 рр.), у яких “виправлено” 14,5 тис. лексичного складу української термінології, що становило від 50 до 80 відсотків оригінальних українських термінів [2; с. 31]. “Виробничим термінологічним бюлетенем” зі складу української термінології вилучено та замінено на російські відповідники й близькі до них такі терміни: *межовий – бакенний, острішок – юбка (ізолятора), прогонич – болт, злучення – з’єднання, линва – трос, почіпний – підвісний, тужавий – в’яжучий, вальцьований – прокатаний, масний – жирний, цебер – баддя, лупак – сланець, повзький – повзучий, тяговий – ведучий, чадний – угарний, лускатий – чешуйний, зложище – поклад, уламок – осколок, пастка – западня (газова), верчення – свердління* та багато інших.

Було вилучено терміни, які українська мова запозичувала самостійно, без посередництва російської, якщо вони не відповідали російським. Це особливо стосується назв хімічних елементів: *силіцій* став *кремнієм*, *меркурій* – *ртуттю*, *флюор* – *фтором*, *магnezій* – *магнієм*, *манган* – *марганцем* тощо. Технічна термінологія зазнала й граматичних змін: низка українських термінів дістала рід російських (*бензина* – *бензин*, *прафіна* – *парафін*, *генеza* – *генезис*, *аналіза* – *аналіз*, *цезезина* – *цезезин* і т. ін.)

Це був складний період у розвитку української наукової термінології, адже перекреслено результати багаторічної пошукової й творчої праці українських науковців, вилучено з ужитку словники та україномовні підручники.

Джерела та література

1. Масенко Л. Мова і суспільство: Постколоніальний вимір. К.: КМ Академія, 2004.
2. Наконечна Г. Українська науково-технічна термінологія. Історія і сьогодення / Г. Наконечна. Львів: Кальварія, 1999. 110 с.
3. Резолюція НКО для перевірки роботи на мовному фронті в питаннях термінології. *Мовознавство*. 1934. Ч.1. С. 17 – 21.
4. Українська мова у ХХ сторіччі: історія лінгвоциту / упоряд. Л. Масенко та ін. К.: КМ Академія, 2005.

Галина Таловиря,
к. пед. н., доцент,
м. Полтава

ПЕРЕВАГИ ПЕРСОНАЛІЗОВАНОГО КОНТЕНТУ В ОПАНУВАННІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

На сучасному етапі розробки методів опанування англійської мови вчителі все частіше стикаються з необхідністю адаптування тем, що вивчаються, до інтересів учнів, важливості посилення мотиваційного компоненту під час опанування мови за рахунок створення матеріалів, наближених до життя учнів.

Сучасна методика викладання англійської мови наголошує на якісно кращому результаті володіння нею за умови створення контенту, що мотивує. Більш того,

дослідники відзначають, що у процесі оволодіння мовою беруть участь різні частини мотиваційної складової особистості: Я ідеальне і Я мотиваційне. Я ідеальне створює внутрішній образ себе, який володіє англійською на високому рівні, а Я мотиваційне змушує учня прагнути цього. Таким чином, вивчаючи вплив персоналізованого контенту на рівень вмотивованості учнів під час вивчення мови, ми дійшли висновку, що адаптація навчальної програми до інтересів учнів є потужним стимулом для розвитку зацікавленості на занятті.

Водночас, відмічено, що підручники з англійської мови, як правило, розраховані на широку учнівську аудиторію і тому можуть торкатися певних тем досить поверхнево, не містити достатньо нової цікавої інформації та бути занадто уніфікованими. Як наслідок, потрібно розглянути різні способи адаптації навчального змісту до учнівської аудиторії, як от: опитування студентів щодо цікавості тем, викладених у підручнику, створення власного тематичного плану для обговорень, модифікація вже існуючих тем з додаванням цікавих для учнів аспектів, підкріплення матеріалу, що вивчається, прикладами з власного життя виконання проектів, пов'язаних із реальними цілями з повсякденного життя учнів, створення самими учнями критеріїв оцінювання власної роботи, використання викладачем персоналізованих матеріалів, створених за допомогою навчальних додатків, наприклад, Kahoot, YouTube або TED. Підкреслюємо той момент, що багато навчальних видавництв вже звернули увагу на необхідність персоналізувати навчальний контент і створюють підручники з урахуванням сучасних інтересів учнів.

Отже, існує необхідність повсякчасної перевірки запланованого навчального змісту на те, наскільки він є не тільки змістовним, але й цікавим і мотивуючим до опанування англійської мови.

Джерела та література

1. Arnold J., Dörnyei Z., Pugliese C. The Principled Communicative Approach: Seven criteria for success: A Monography. London: Helbling, 2015. 375 p.
2. Dörnyei Z. Motivational strategies in the language classroom. A Monography. Cambridge: Cambridge University Press. A Monography. 2001. 211 p.
3. Dörnyei Z. The psychology of second language acquisition. A Monography. Oxford: Oxford University Press. 2009. 134 p.
4. Dörnyei Z., Csizér K. Ten commandments for motivating language learners: Results of an empirical study. *Language Teaching Research*. 1998. Vol. 2 (3): 203-229.
5. Dörnyei Z., Kubanyiova M. Motivating learners, motivating teachers: Building vision in the language classroom. A Monography. Cambridge: Cambridge University Press. 2014. 260 p.
6. Dörnyei Z., Ushioda, E. Motivation, language identity and the L2 self. A Monography. Bristol: Multilingual Matters. 2009. 115 p.
7. Hedge T. Teaching and learning in the language classroom. A Monography. Oxford: Oxford University Press. 2000. 345 p.
8. Henry A., Cliffordson C. The impact of out-of-school factors on motivation to learn English: Self-discrepancies, beliefs, and experiences of self-authenticity. *Applied Linguistics*. 2015. Vol. 38(5): P. 713–736.
9. Hughes R. Teaching and researching speaking (3rd ed.). A Monography. New York, NY: Routledge. 2017. 280 p.
9. Kikuchi K. Demotivation in second language acquisition. A Monography. Bristol: Multilingual Matters. 2015. 323 p.
- Lamb M. The motivational dimension of language teaching. *Language Teaching*. 2017. Vol. 50(3): P. 301–346.

10. Meltzer J., Hamann E. T. Meeting the literacy development needs of adolescent English language learners through content area learning. Part One: Focus on motivation and engagement. A Monography. Providence. USA: Brown University. 2004. 189 p.

11. Murphy J. J. Common factors of school-based change / *The heart and soul of change: what works in therapy*. In: Hubble, M., Duncan, B. and Miller, S., eds., Washington, D.C.: American Psychological Association. 1999. P. 361–386.

12. Nunan D. The learner-centred curriculum. A Monography. Cambridge: Cambridge University Press. 1988. 264 p.

13. Senior R. M. The experience of language teaching. A Monography. Cambridge: Cambridge University Press. 2006. 410 p.

14. Weinstein G. Learners' lives as curriculum: An integrative project-based model for language learning / *Project-based second and foreign language education: Past, present and future*. In: Beckett, G. H. & Chamness Miller, P., eds., Greenwich, CT: Information Age Publishing. 2006. P. 159–165.

Людмила Чередник,

к. філол. н., доцент,

м. Полтава

ОСОБЛИВОСТІ НАПИСАННЯ РЕКЛАМНОГО ТЕКСТУ

(АНАЛІЗ САЙТІВ ІЗ ПОРАДАМИ)

Кількість інформаційних потоків та їхніх обсягів невпинно зростає з кожним роком. Це обумовлено надзвичайно швидким розвитком різноманітних технологічних систем. Процеси продуктивної діяльності, які ще не так давно вимагали від людини копіткої праці, тривалого вивчення наукових основ і законів, завдяки розвиненим технологіям сьогодні доступні практично кожному.

Це особливо стало відчутно у творчій діяльності людини. Писати тексти на будь-яку тему зараз уміють всі. Величезним благом є таке досягнення людства, як Інтернет, де можна знайти різноманітні тексти, і сотні тисяч авторів, користуючись ним, методом компіляції створюють свої «шедеври».

Так само можна сказати й про численну когорту копірайтерів – фахівців із написання рекламного тексту.

Слід зазначити, що копірайтинг, тобто професійна діяльність з написання рекламних текстів, не є know-how глобалізованого сучасного світу. Ще в античному суспільстві були люди, які називалися оповісниками (глашатаями). Вони мали голосно викрикували влучні вислови з метою закликати у лавки покупців, щоб ті купили той чи той товар.

Основним завданням сучасного копірайтера є створення контенту, що має стимулювати до здійснення цільових дій: купівля чи замовлення товару, реклами бренду.

Цікаво, що переважно кожен, хто береться за цю справу, абсолютно впевнений у своєму таланті, оригінальності мислення, креативності й умінні швидко написати потрібний матеріал.

На думку експертів, класичним варіантом є створення рекламної статті за формулою **AIDA: Attention** – привернути увагу клієнта; **Interest** – викликати інтерес до продукту або послуги; **Desire** – спровокувати бажання отримати рекламований продукт; **Action** – привести покупця до цільової дії (купівлі) [7].

Нині в Інтернеті є безліч сайтів, на яких розміщено рекомендації щодо створення рекламних текстів. З-поміж них чимало таких, що містять досить переконливі, на перший погляд, пропозиції, щодо швидкого розвитку цих умінь, наприклад: 16 порад копірайтеру: як написати хороший текст [5]; 8 порад для копірайтера: як створити ідеальний текст [1]; Ефективні/Універсальні поради копірайтеру від А до Я [3] тощо. Крім того, є доволі багато відео, автори яких

переконують, що технікою копірайтингу можна оволодіти, переглянувши ці ролики до кінця.

Якщо проаналізувати поради для копірайтерів, то можна виокремити деякі спільні настанови, що мають бути покладені в основу рекламного контенту.

Найперше, інформація про товар передовсім повинна бути правдивою, презентованою в позитивному ключі. Так, наводяться для прикладу два варіанти повідомлення:

У зв'язку з галопуючою інфляцією та падінням курсу гривні великі інвестиційні компанії вимушені проводити масове скорочення кадрів.

Ріст курсу валюти – головний фактор кадрової оптимізації великих інвестиційних компаній [1].

Вочевидь, що речення мають ідентичний зміст, проте друге створює враження нейтрального. Саме такі нейтральні речення радять вживати в рекламному тексті.

Крім того, рекламний текст повинен нести в собі найголовнішу, тобто, ключову, думку. Порадники пропонують створити такий слоган, який був би коротким, переконливим, легко запам'ятовувався б. Майже на всіх аналізованих сайтах ця вимога формулюється у вигляді словесної формули: Стислість – сестра таланту. Наприклад, усім відомі слогани світових трендів, які побудовані саме за цим принципом:

ADIDAS impossible is nothing (ADIDAS – немає нічого неможливого).

L'Oreal Paris because you're worth it (L'Oreal Paris тому, що ти того вартий) [1].

Apple: Think Different (Думай інакше).

NIKE: Just do it (Просто зроби це) [2].

Дрогобич – у ньому вся сіль; Київ – місто, де все починається; Чорнобиль – траєкторія змін [8].

Рекламний текст має бути лаконічним. А для цього слід писати змістовно, робити невеликі абзаци, використовувати простий синтаксис і зрозумілу лексику.

Експерти закликають: «Більше конкретики та менше абстракції». Багато копірайтерів часто використовують словосполучення, які вже сприймаються як штампи, а саме: висококваліфіковані фахівці, досвідчена команда, індивідуальний підхід, висока якість та ін. І пропонують такі варіанти заміни: **Досвідчений.** Працює в готельно-ресторанному бізнесі 23 роки, володар міжнародних сертифікатів Green Key и Safehotels; **Ефективний.** За 2 роки роботи виконав 45 проектів та заробив \$150 000; **Якісний.** Відповідає сертифікату якості ISO 9001:2009; **Швидкий.** Максимальна швидкість – 215 км/г [3] Тобто, конкретика наповнює текст корисною для читача інформацією, що буде для нього цікавою.

Важливою умовою написання рекламного тексту є оригінальність контенту. «Пишіть цікаво, без канцеляризмів та звичних кліше – вони не працюють. Тільки так вдасться привернути увагу потенційного клієнта» [5], – радять знавці.

Ще одна актуальна для копірайтера порада: обирати теми, які йому близькі. «Обирай теми, про які маєш уявлення, і сміливо рухайся вперед!»[1], – читаємо на сайті. Безумовно, розуміння теми, матеріалу, з яким доводиться працювати, є вагомим чинником у роботі копірайтера й першою сходинкою до успіху. Наприклад, варіанти тем, що можуть зацікавити особистість: мода, активний відпочинок, подорожі, меблі тощо. «Загалом, копірайтери, яким не цікаво те, про що вони пишуть – жажливе зло. Женіть їх, насміхайтесь над ними. Саме вони породжують тексти у вигляді океанів лексичної води з островами мертвих ключових фраз» [6], – застерігають автори сайтів.

Також варто пам'ятати, що текст реклами має викликати у потенційного клієнта позитивні емоції, що спонукають до активних дій. Із цією метою у копірайтингу використовують тригери (від англ. trigger – 'спусковий гачок'). У маркетингових технологіях так називають потужні інструменти психологічного

впливу на клієнта, що підштовхують його практично моментально на автопілоті приймати рішення про купівлю товару. Тригери бувають різними. Найчастіше виділяють такі, як:

1) **суперництво і дефіцит**: Перші 100 покупців / клієнтів отримують знижку 30%; Лімітована серія; Усього 100 одиниць в наявності;

2) **сила натовпу або соціальний доказ**: 10 мільйонів абонентів по всій Україні; Стань мільйонним клієнтом компанії;

3) **статусність**: Спортсмени їдять тільки наші батончики; Будь в тренді!;

4) **гра на стереотипах**: німецька якість – добре, Китай – дешево, ЕКО – безпечно та ін. Натуральні матеріали краще за синтетичні. Фермерські і крафтові продукти смачніше та корисніше промислових;

5) **миттєвий результат**: Усунення болю після одного сеансу; Результат вже після першого використання;

6) **гарантії**: стосується результату, якості товару, повернення грошей, чесної співпраці, тобто всього, що формує довіру і підштовхує споживача до прийняття рішення на користь рекламодавця [4].

Можна виокремити низку слів-тригерів, які є ефективними й мотивуючими до дій, з-поміж них такі: безкоштовно (люди люблять отримувати подарунки і щонебудь безкоштовно); тільки сьогодні (зосередження увага на терміновості підштовхує на необдумані покупки); новинка (щодо тестування нових продуктів і отримання нового досвіду); ексклюзивно (унікальна пропозиція, а, як відомо, унікальність приваблює; тільки... (у поєднанні з ціною викликає відчуття вигоди) тощо[4].

Наступна порада має відношення до довжини речень, які мають бути простими і короткими, оскільки при використанні довгих речень думка розпорошується, перевантажені фрази знищують зміст прочитаного й ускладнюють його розуміння.

Тому «справжнє мистецтво копірайтингу – розповідати цілі історії в декількох реченнях» [9], – так пишуть на сторінках Інтернет-сайтів.

Варто також зауважити, що на більшості сайтів не згадали про такі важливу для копірайтера річ, як талант до написання текстів, уміння майстерно володіти словом. Відсутність хисту до роботи зі словом найчастіше й стають причиною того, що у багатьох самовпевнених у собі копірайтерів тексти виходять химерними, незрозумілими, а в результаті – просто неефективними для рекламодавця.

Не згадується також і про необхідність багато читати різних текстів, щоб збагачувати словниковий запас, розвивати пам'ять. Слід також зважати на мету написання рекламних текстів. Адже маємо справу з UX-копірайтерами, SMM-копірайтерами, LSI-, SEO-копірайтерів, не кажучи вже про рерайтерів і неймінгів.

На одному сайті, який має промовисту назву «Як писати ефективні рекламні тексти? Технологія + приклади» Олександра Бережнова, звернули увагу на те, що «для професійного володіння рекламним складом необхідна практика» [10], яка, дійсно, відіграє вагому роль в опануванні різних типів копірайтингу.

На іншому сайті є також заклик до навчання, вивчення своєї сфери діяльності. «Однак, перш ніж Ви почнете шукати нове, візьміть на себе працю вивчити досвід людей, що пройшли цим шляхом раніше вас. Тоді, принаймні, винайдений Вами велосипед зможе нормально функціонувати» [6], – пишуть розумні порадики. *І така констатація* : Звичайно, розумні, сучасні маркетологи, менеджери, копірайтери практикуються в майстерності писати тексти, які пробуджують користувача до дії (купити / зареєструватися).

Отже, незважаючи на те, що копірайтинг має давню історію свого існування, він порівняно недавно став відігравати вагому роль у маркетинговій діяльності. Утім, наш побіжний аналіз сайтів комп'ютерних порад копірайтерам-початківцям переконує, що не варто сліпо довіряти численним порадам. Звернімо увагу хоча б на численні помилки у пропонованих «майстрами копірайтингу» текстах: *галопуюча*

інфляція замість обвальна; володар сертифікатів замість власник; ріст курсу замість зростання; пробуджують замість спонукають; еквілібристику з використанням ініціальних/неініціальних кліше із займенником ви/Ви та ін.

Слід пам'ятати, що навчитися можна всьому, якщо багато читати спеціальної літератури (якої зараз є дуже багато), вивчати тексти провідних майстрів цієї галузі з метою розвивати свої здібності і з певною часткою довіри ставитися до порад на сайтах, працюючи передусім над виробленням культури мови.

Джерела і література

1. 8 порад для копірайтера: як створити ідеальний текст. URL: <https://nakitel.com/blog/8-porad-dlya-kop-raytera-yak-stvoriti-dealniy-tekst/>.
2. 18 вдалих слоганів для товарів і послуг URL: <https://goldwebsolutions.com/uk/blog/18-vdalix-sloganiv-dlya-poslug-ta-tovariv/>
3. Ефективні/Універсальні поради копірайтеру від А до Я URL: <https://brander.ua/blog/garniy-tekst-vid-do-ya>.
4. Найпопулярніші тригери в рекламі. URL: <https://para.school/blog/marketing/chto-takoe-triggeru-v-marketinge-i-kak-ih-ispolzovat>.
5. 16 порад копірайтеру: як написати хороший текст. URL: <https://www.bizmaster.xyz/2019/11/16-porad-kopiraiteru-yak-napysaty-horoshiy-tekst.html>.
6. Сім головних принципів створення рекламного тексту. URL: <http://ukr.art-imxo.com.ua/article/sim-holovnyh-pryntsypiv-stvorenniya-reklamnoho-tekstu.html>
7. Створення рекламних статей для сайтів. URL: <https://webstudio2u.net/ua/copywriting-articles/597-napisanie-reklamnykh-tekstov.html>

8. Українські рекламні слогани. URL: https://ua.igotoworld.com/ua/article/1361_logotipi-i-slogani-mist-ukrajini.htm.

9. Як копірайтеру знайти замовника? URL: <https://aboutmarketing.info/internet-marketynh/yak-kopirayteru-znayty-zamovnykiv-10-sposobiv-ta-korysni-porady>.

10. Як писати ефективні рекламні тексти? Технологія + приклади. URL: <http://bigenergy.com.ua/fnansi/bznes-dlya-pdpri/1170-yak-pisati-efektivni-reklamni-teksti-texnologiya-prikladi.html>

Олена Фещук

Наук. керівник – д. філол. н., професор Лукаш Г.П.,

м. Вінниця

SMM ЯК СПОСІБ ПОШИРЕННЯ ІНФОРМАЦІЇ ПРО ВІЙНУ В УКРАЇНІ

SMM – скорочення від Social Media Marketing, тобто ‘маркетинг у соціальних мережах’, один із напрямів реклами. Це цілий комплекс робіт, в який входить побудова стратегії, створення візуалу та тону комунікацій (tone of voice), оформлення акаунта, налаштування таргетованої реклами, співпраця з блогерами, спілкування з передплатниками і т. ін. []. Цілі SMM, як та інших напрямів маркетингу, можуть бути різними та залежать від завдань компанії. Навіть у відносно спокійних регіонах воєнний стан вносить свої корективи у роботу бізнесу та життя людей. І при створенні контент-плану для соцмереж підприємці через онлайн-маркетинг підбадьорюють своїх підписників, пропонують їм помріяти про післявоєнне життя, наголошують на важливості турботи про себе, про перемогу, яку наближають наші захисники і захисниці. Завдання нашої роботи – простежити, які

інструменти використовує SMM для поширення інформації про російсько-українську війну 2022 р.

У перші дні повномасштабного вторгнення кожен з нас був дезорієнтований та наляканий. Хтось обрав шлях «закритися в собі» та безупинно читати новини, хтось же поринув у волонтерство. Однак, що у першому, що у другому варіантах виникло питання: де ж шукати джерела інформації про хід подій та чи можна вірити у їх достовірність. Спочатку це були канали в телеграмі, волонтерські групи і наше улюблене – вайбер-чати, де інформація про «бомбардування» надходила раніше за все. Звісно ж, переслане повідомлення від сусідки Галі – це важливий аргумент, чому «сьогодні необхідно їхати з міста у село до 21:39 бо тоді має початися...». Однак, ми з усією мужністю пережили ці етапи адаптації та ідентифікації фейків з першого погляду.

Розголос у соціальних мережах інформації про війну набував обертів вже у перший тиждень, загалом це здійснювали звичайнісінькі люди за допомогою соціальних мереж «Твітер», «Фейсбук», «Інстаграм». Пишучи пости, просуваючи хештег #russiaisaterroriststate, ми спромоглися достукатися до всього світу.

Найсильніші лідери європейських країн почали шукати зустрічей з нашою владою, щоб надати свою допомогу, адже всі вони бачили, що ми не будемо мовчати. Це зрозуміли і ми та навчилися правильно користуватися ситуацією. Тепер кожен злочин російських окупантів стискає душу, але ми вже знали як на це реагувати.

Відомі громадські діячі, такі як Сергій Притула та Ігор Лаченков, анонсували збір коштів для купівлі трьох безпілотників Bayraktar TB2 на потреби Збройних сил України. Старт проєкту відбувся 22 червня 2022 р. та мав закінчитися за сім днів, однак вже 24 червня стало відомо, що загальна сума зборів склала 600 млн грн, і за ці гроші буде придбано чотири Байрактари. Після того як виробник безпілотників Baykar вирішив надати три безпілотники безкоштовно зібрані раніше гроші були

витрачені на купівлю супутника ICEYE та річної передплати на отримання знімків сузір'я супутників компанії. Подібні збори відбувались і в інших країнах, зокрема, у Литві, Польщі. Станом на 22 вересня 2022 року було зібрано кошти на вісім літальних апаратів, сім з яких уже доставлені в Україну та використовуються на фронті. Усі ці гроші були зібрані за допомогою органічного охоплення, тобто реклама не розміщувалась на жодному сайті [2]. Так відбувається й у всіх інших зборах. Люди настільки горять ідеєю перемоги та волі, що донатять власні кошти щодня. Це приклад дії SMM-стратегії як способу залучення аудиторії. Така стратегія органічного охоплення задає план просування, на який орієнтуються при виборі способів та інструментів просування інформації через інфлюенсерів – лідерів думок.

У роботі SMM як способу документування воєнних злочинів на території України можна виділити кілька категорій: ютуб-відео, з рубрики «йобла війни», де відомі журналісти проводять розслідування на основі знайдених документів російських загарбників, таким чином фільмуючи, хто саме приїжджав до нас на територію та у яких точках став «хорошим росіянином», тобто мертвим; ютуб-відео, зі слів очевидців – це, як правило, інтерв'ю з постраждалими у звільнених регіонах або ж людьми, які змогли виїхати з окупації; дописи у твітері, які містять фотографії з місць злочинів та відповідні теги відомих людей та хештеги, щоб як можна далі поширити ці новини. Безумовно, всі злочинці рано чи пізно постануть на суді в Гаазі, але за допомогою вище перерахованих каналів комунікації доказів ми зберемо більше.

Отже, SMM (Social Media Marketing) як комплекс заходів щодо просування інформації у соціальних мережах в умовах війни вдало використовує різні формати попри постійне оновлення інформації і неможливість точного прогнозування.

Джерела та література

1. Гурчунова Є. Що таке SMM, як скласти стратегію та просувати компанію в соціальних мережах. URL: <https://aboutmarketing.info/internet-marketynh/shcho-take-smm-yak-sklasty-stratehiyu-ta-prosuvaty-kompaniyu-v-sotsialnykh-merezhakh/>

2. Соцмережі та війна – особливості ведення бізнес-акаунтів під час воєнного стану. URL: <https://odesseo.com.ua/smm-and-war/>

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ І СИСТЕМИ У СФЕРІ ДОКУМЕНТОЗНАВСТВА

Олександра Патряк,

к. е. н., ст. викладач,

м. Тернопіль

АВТОМАТИЗАЦІЯ ДОКУМЕНТООБІГУ ЯК ОДИН ІЗ СКЛАДНИКІВ ПРОЦЕСІВ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ

В сучасних умовах викликів цифрової трансформації на перший план виходить здатність перелаштуватися з аналогового формату ведення бізнесу на використання цифрових засобів. І це стосується не тільки діяльності у сфері електронної комерції, але й, передусім, процесів корпоративного управління. У зв'язку з стрімким розвитком ІТ-технологій відбуваються докорінні зміни в системі збору, опрацювання та зберігання інформації, а також процесів управління підприємством: підготовки та прийняття рішень, контроль за їх виконанням.

У 2019 р. світовий ринок програмного забезпечення для керування документами оцінювався в 4,89 млрд. дол. США. Очікується, що до 2025 р. він досягне 10,17 млрд. дол. США [1]. Як правило, сьогодні у більшості підприємств цифровізовані виключно процеси ведення бухгалтерського обліку, прийняття замовлень від клієнтів та проведення розрахунків. Проте, інші процеси, на жаль, досі продукують стоси паперових документів, а самі процеси документообігу є обтяжливими та неефективними. Також варто відзначити, що автоматизацію ділових процесів на підприємствах гальмують проблеми та помилки, що виникають при впровадженні систем електронного документообігу.

В умовах існування глобальних загроз, як от пандемія, що почалася 2019 року, навіть ті компанії, котрих бізнес-модель була тільки офлайн, активізували впровадження СЕД. Про це говорить у своєму дослідженні і Т. Корольок:

«Враховуючи швидкий розвиток інформаційних технологій в умовах пандемії, можна спостерігати перехід суб'єктів ринку на електронний документообіг» [2]. Це пов'язано з тим, що в умовах дистанційної роботи та карантинних обмежень фірми потребували гнучкості документування основних бізнес-процесів, коли працівники могли фізично знаходитися в різних місцях або на тривалій ізоляції у зв'язку з хворобою.

Ефективність функціонування СЕД, досліджують О.Ю. Гусєва та С.В. Легомінова, відзначаючи : «діджиталізація формує плато конкурентних переваг підприємства: високий рівень конкурентоздатності; спрощення роботи з масивом інформації; економію коштів; лояльність клієнтів; позитивне ставлення до іміджу підприємства» [3].

Використання електронного документообігу нині потребує належного інституційного забезпечення, зокрема внесення відповідних положень організації та ведення електронного документообігу до державних стандартів, що регулюють діловодство.

На основі дослідження існуючих теоретичних доробків та практики діяльності українських компаній, вважаємо за доцільне виділити наступні переваги на основі використання засобів цифровізації:

1. Використання даного програмного продукту дозволяє подолати проблеми, які існують в умовах паперового документообігу, розголошення конфіденційної інформації, складності повторного використання та узагальнення даних, що містяться на паперових носіях, або електронних носіях, проте не впорядковані метаданими.

2. Організація електронного документообігу не тільки сприяє підвищенню прозорості та контрольованості формування та руху документів за кожним окремим бізнес-процесом, але скорочує обсяги витрат часу та ресурсів.

3. Створення належної системи електронного документообігу дозволяє встановити оптимальний рух документу, а отже і прискорює інформаційну підтримку управлінських рішень, дозволяє адмініструвати завдання персоналу, що призводить до підвищення продуктивності його роботи.

Проте, війна, яка почалася в Україні у лютому 2022 року вказала на існування ще однієї переваги – можливості протистояння загрозі або і факту фізичного знищення документів та архівів компаній, доступність «хмарних» сховищ та файлових обмінників, завдяки яким працівники, що рятувалися від війни, змогли продовжити свою роботу з різних куточків світу. Адже формування корпоративних баз даних та можливість регулярної синхронізації документів та їх резервне копіювання виключає значні ризики втрати документів компаній. Тому, на перший план побудови корпоративних стратегій має вийти набуття конкурентних переваг за рахунок активного впровадження засобів цифровізації бізнес-процесів, зокрема, систем електронного документообігу.

Джерела та література

1. Cloud File & Document Management Statistics You Must Know: 2021 Data Analysis & Market Share / FinanceOnline, [online]. Available at:<https://financesonline.com/cloud-file-document-management-statistics/> [Accessed 14 August 2022].

2. Королюк Т. М., 2020. Стан та тенденції розвитку організації документообігу в інформаційній системі управління підприємством. *Галицький економічний вісник*, том 6, № 67, С. 79–89.

3. Гусева О. Ю. та Легомінова С. В., 2018. Діджиталізація – як інструмент удосконалення бізнес-процесів, їх оптимізація. *Економіка. Менеджмент. Бізнес*, № 1, С. 33-39.

Галина Микитенко,

викладач, м. Полтава

Ольга Сидоріна,

викладач,

м. Полтава

ОНЛАЙН НАВЧАННЯ: ОСОБЛИВОСТІ ТА ПРОБЛЕМИ, ЩО ВИНИКАЮТЬ У ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

Інформаційні технології – це методи та способи, що використовують комп'ютерні програмно-технічні засоби, окремі або сукупні інформаційні процеси та операції для досягнення поставленої мети [1]. Інформаційні технології використовують при вирішенні різних (наукових, виробничих, соціальних, фінансових, економічних, культурних) та інших проблем, пов'язаних з діяльністю людей у соціумі, поза межами суспільства та навколишньою природою. На сьогоднішній день, інформаційно-комунікаційні технології віднаходять своє місце застосування в науці, промисловості, торгівлі, управлінні, банківській системі фінансів, медицині, транспорті, зв'язку, сільському господарстві, системі соціального забезпечення та інших галузях народного господарства. У сфері освіти основним завданням технологічних пристроїв є забезпечення різноманітних форм навчання та впровадження персоналізованих методів навчання.

Існує безліч програм для навчання, моніторингу, розвитку, ігор тощо для різних дисциплін. Вони відрізняються якістю та ефективністю. Найпростіші з них використовуються для перевірки знань і вмінь учнів за певними задачами, наприклад, таблицею множення. Навчатися на таких курсах можуть учасники без вікових обмежень. Більш складні процедури допомагають викладачам керувати навчальним процесом, перевіряючи засвоєння матеріалу, що викладається, і, якщо

засвоєно неповно, пропонують повторно вивчити цю частину матеріалу або повернутися до попереднього матеріалу. Починаючи з 2019 року, коли у нашому світі розповсюджувався штам вірусу COVID-19, завдаючи неперворотних змін в комунікаціях у нашому суспільстві, необхідно було шукати не лише методи і способи боротьби з вірусом, а також налагодження освітнього процесу в умовах карантину, що допоміг зменшити кількість захворюваності. Запровадження певного формату онлайн-навчання по всьому світу, і також на території України, що у сьогодні отримало назву «дистанційне навчання». Тобто, під дистанційним навчанням розуміється індивідуалізований процес набуття знань, умінь, навичок і способів пізнавальної діяльності людини, який відбувається в основному за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників навчального процесу у спеціалізованому середовищі, яке функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій. [2]

Така форма навчання дає можливість навчатися та отримувати необхідні знання віддалено від навчального закладу в будь який зручний час. Проте, не завжди здобувач освіти може отримати дійсно якісні і гарні пояснення до певної теми, які б можливо було отримати, навчаючись очно. Студенти та учені опиняються сам-на-сам з безліччю проблем під час дистанційного навчання, наприклад, які пов'язані з інтернет-з'єднанням, так і з певними проблемами в середовищі. Прикладом є збройний напад з боку російської федерації на територію суверенної України. Із-за агресії іншої держави у багатьох людей не має можливості отримати освіту хоча б у такому форматі навчання. Значна кількість житлових об'єктів та ретрансляторів інтернет-зв'язку були зруйновані повністю, чи частково пошкоджено, відбираючи можливість скористуватися комп'ютером, ноутбуком чи смартфоном, заради отримання освітньої інформації. На окупованих територіях йде насильницьке втручання до української системи освіти та виховання, змушуючи дітей не виходити на зв'язок. Проблема отримання певного рівня знань з'являється і на вільних

українських територіях: неможливість отримати техніку для виходу у онлайн, певні перебої у інтернет-з'єднанні також є негативним чинником у цій ситуації. Мотивація та результативність здобувача освіти згасає під великим навантаженням, що дає навчальна програма до виконання. З початком воєнного конфлікту, ворог змушує вводити певні захисні міри – сповіщення про приліт ракет та зброї, що супроводжується сиреною. Чуючи її, студенти, школярі, викладачі і всі хто взагалі присутній на занятті повинен завершити конференцію на онлайн-платформі, це змушує перервати освітній процес, тим самим ставлячи викладача у скрутне становище, адже матеріал згідно часу не був вичитаний коректно. А з боку студента виникають проблеми у розумінні відповідних тем, викликаючи великі труднощі при подальшому розгляді нових завдань та запитань, призводячи до зменшення результативності навчання[3].

Отже, можна дійти до певного висновку: актуальною проблемою було і, на жаль, залишається дистанційне онлайн - навчання, що стало новим словом у галузі освіти. Дистанційне навчання – це ноу-хау, яке виникає в результаті розповсюдження COVID-19, проте на сьогоднішній час, коли Україна перебуває в умовах війни, це стає одним із способів не тільки не зупиняти освітній процес, а і спосіб збереження життя учасників освітнього простору. Однак, ця система потребує постійного вдосконалення, оскільки під час навчання виникає цілий ряд проблем, які знижують якість і результативність.

Джерела та література

1. Баженов В.А. Інформатика. Комп'ютерна техніка. Комп'ютерні технології / Баженов В.А., Венгерський П.С., Горлач В.М. – К.: Каравела, 2004. – 464 с.(дата звернення 09.09.2022)
2. Наказ Міністерства освіти і науки України 25.04.2013 № 466. «ПОЛОЖЕННЯ про дистанційне навчання(дата звернення 10.09.2022)

3. Тетяна Дуплик. Дистанційне навчання у Первомайську очима батьків і вчителів. Ми запитали — ви відповіли. URL:<https://thegard.city/articles/179148/pro-distancijne-navchannya> (дата звернення 09.09.2022)

Людмила Дерев'янку,

к.філол.н., доцент

Юлія Кондратенко,

здобувачка,

м. Полтава

УПРОВАДЖЕННЯ НОВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ У ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА

Необхідність запровадження електронного документообігу й автоматизованого контролю виконання на всіх етапах роботи з документами нині не викликає сумнівів. Система електронного документообігу значно підвищує якість роботи виконавців, забезпечує підготовку документів у встановлений термін, автоматизацію процесів розмноження документів, відстеження переміщення паперових документів усередині організації, здійснення контролю за дотриманням порядку передавання конфіденційної інформації.

Розвиток суспільних відносин зумовив розроблення, вдосконалення та оновлення нормативно-правової бази України, створення спеціальних юридичних норм та правил регулювання сфери інформаційних правовідносин. Електронний документообіг в Україні регламентується законами «Про електронні документи та електронний документообіг» та «Про електронні довірчі послуги». Відповідно до

цих законодавчих актів електронні документи мають аналогічну юридичну силу, що й паперові.

Електронний документообіг (обіг електронних документів) – сукупність процесів створення, оброблення, відправлення, передавання, отримання, зберігання, використання та знищення електронних документів, які виконуються із застосуванням перевірки цілісності й у разі необхідності з підтвердженням факту отримання таких документів [1, с.275].

Ефективна організація процесів документування та документообігу на підприємстві сьогодні є нагальною потребою. Вітчизняні суб'єкти господарювання, які залишилися в бізнесі, незважаючи на труднощі економічного й політичного характеру сьогодення, визнали необхідність налагодження на підприємстві належного рівня планування, обліку та контролю всіх наявних ресурсів водночас із розумінням того, що діяльність підприємства має бути прозорою [3].

Очевидно, що перехід на електронний документообіг вигідний, однак до цього треба підійти виважено: розробити свою інструкцію щодо організації електронного документообігу на підприємстві з урахуванням вимог чинного законодавства, навчити відповідальних осіб працювати в системі електронного обігу або залучити для цього сторонні організації.

Ефективність управління насамперед залежить від вирішення завдань оперативного і якісного формування електронних документів, контролю виконання їх, а також продуманої організації зберігання, пошуку й використання. Потреба в ефективному управлінні електронними документами зумовила створення систем електронного документообігу, покликаних забезпечити процес створення, управління доступом і розповсюдження великих обсягів документів у комп'ютерних мережах, конвертацію та безпеку даних, а також контроль над потоками документів в організації [4, с.72].

Запровадження СЕД має важливе значення для підвищення ефективності діяльності як окремих установ, так і системи публічного управління загалом. Застосування СЕД у публічному управлінні уможливить:

- скорочення термінів підготовки й виконання документів;
- організацію та автоматичне підтримання в актуальному стані бази нормативних і розпорядчих документів;
- зменшення кількості рутинних операцій оброблення документів;
- зосередження уваги на вирішенні важливих управлінських завдань;
- покращення якості підготовки управлінських рішень;
- запобігання «втрати» документів;
- організацію прозорих процесів створення та проходження документів, що допускають контроль на будь-якій стадії [5].

Електронний документообіг суттєво прискорює всі операції, пов'язані з різноманітною документацією. Саме тому, щоб полегшити виконання численних завдань, підвищити контрольованість і продуктивність на будь-якому з вітчизняних підприємств, доцільно вдатися до впровадження на ньому системи електронного документообігу – автоматизованого програмного забезпечення, що має на меті, разом з дотриманням принципів діловодства, суттєве скорочення часових втрат та вирішення завдань, що стосуються руху документів на підприємстві.

Отже, для ефективної роботи підприємств, установ, організацій слід використовувати новітні інформаційно-комунікаційні технології. Упровадження електронного документообігу дає більші можливості для організації роботи з документами за умови переведення їх в електронний вигляд, а також сприяє прозорості й ефективності діяльності підприємств.

Джерела та література

1. Про електронні документи та електронний документообіг : Закон України від 22.05.2003 № 851-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 36.
2. Про електронний цифровий підпис : Закон України від 22.05.2003 № 852-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 36.
3. Плаксієнко В.Я., Черненко К.В. Електронний (безпаперовий) документообіг. Електронний цифровий підпис. *Економіка. Управління. Інновації*. 2019. № 1(24). URL: <http://dspace.pdaa.edu.ua:8080/xmlui>(дата звернення: 07.11.2022).
4. Чукут С.А., Буряченко К.Л. Блокчейн чи система електронного документообігу: сучасні тенденції впровадження в органах виконавчої влади України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 1. С. 70 – 76.
5. Подворнюк О.О., Поліщук Н.В. Перспективи впровадження електронного документообігу в публічному управлінні. *Механізми публічного управління*. 2021. №5. URL: <https://doi.org/> (дата звернення: 07.11.2022).

Ірина Дудяк

Наук. керівник – д. і. н., проф. Передерій І.Г.,

м. Полтава

ЗАПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕКТРОННОГО ДОКУМЕНТООБІГУ В ОРГАНАХ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ (НА ПРИКЛАДІ ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ)

У XXI столітті роль електронних ресурсів має надзвичайно важливе значення. Особливо, коли це стосується зворотного зв'язку у системі взаємодії влада – місцева громада.

У сучасному діловодстві все активніше застосовуються можливості електронного документообігу та форми інформаційного забезпечення управління. Це має кілька позитивних моментів, в першу чергу значно скорочуються терміни виконання документів та якісна їх підготовка; процес роботи з документами є прозорим та контрольованим на будь-якій стадії роботи, відбувається повне та об'єктивне інформування громадян про обсяг послуг та сервісів. [1]

Розглянемо питання запровадження електронного документообігу на прикладі Полтавської обласної ради. На першому етапі (травень 2016 року) члени робочої групи із запровадження системи електронного документообігу (далі – СЕД) в Полтавській обласній раді відвідали низку українських міст та офіс Президента України для визначення найефективнішої програми. З них дослідників зацікавили дві – системи «Мегаполіс» та «Аскод». Наприкінці червня 2016 року відбулася презентація двох систем для працівників. [2]

У жовтні 2016 року розпочався процес закупівлі СЕД. Кошти на реалізацію цієї ініціативи (а це 2,5 млн. грн.) виділили згідно з рішенням сесії депутати у рамках Програми розвитку місцевого самоврядування на 2016-2017 роки. За словами голови обласної ради О. Біленького, серед базових позитивних моментів запровадження новації – раціоналізація робочого часу працівників установ а також економія державних коштів, у тому числі на закупівлю паперу. [3]

Впровадження зазначеної СЕД здійснювалося приватним акціонерним товариством «Центр комп'ютерних технологій Інфоплюс» у 2017 році. [4]

На шляху до удосконалення документообігу на Полтавщині обласною адміністрацією та обласною радою 10 січня 2019 року було підготовлено спільне розпорядження, яке передбачає:

1. Утворення та затвердження складу робочої групи з впровадження єдиної системи електронного документообігу в області.

2. Розробка плану заходів щодо впровадження єдиної системи електронного документообігу на 2019 рік до 01 лютого 2019 року. [5]

У документах Державного архіву Полтавської області за 2020 рік бачимо, що в обласній раді організація документообігу встановлюється в Єдиній системі електронного документообігу Полтавської області на базі системи електронного документообігу «АСКОД». Організаційно-розпорядчі документи оформляються відповідно до Інструкції та ДСТУ 4163-2003. Електронні документи оформлюються на бланках, що генеруються системою електронного документообігу в автоматичному режимі на підставі обраних автором проекту критеріїв типового бланка для обраного виду електронного документа [4]

Загальний обсяг документообігу за 2019 рік складає 1028 документів, станом на 12.02.2020 року – 849 документів. Система реєстрації документів – централізована, форма реєстрації – електронна. В обласній раді, у зв'язку із впровадженням технологій електронного діловодства та електронних документів, застосовуються електронні цифрові підписи працівників, є сертифікати ключів. [6, С. 2] Порядок роботи із зверненнями громадян в обласній раді визначено Інструкцією з діловодства за зверненнями громадян, затвердженої Постановою Кабінету Міністрів України від 14.04.1997 № 348. Реєстрація пропозицій, заяв, скарг громадян ведеться за класифікатором звернень громадян в електронному вигляді (Програма «1С: підприємство – канцелярія»), справи формуються за реєстраційним індексом заяви. У 2019 році до обласної ради надійшло 1639 звернень, на момент перевірки – 153 звернення. [6, С. 3]

Отже, запровадження системи електронного документообігу має важливе значення, передусім для взаємодії між владою та громадянами, ефективного використання державних коштів, раціонального використання робочого часу для працівників.

Джерела та література

1. Асоціація відкритих міст. Електронний документообіг в органах місцевого самоврядування України. URL: <https://avm.org.ua/novyny/elektronnyj-dokumentobig-v-organah-mistseвого-samovryaduvannya> (дата звернення: 25.10.2022)
2. Полтавська облрада зробила перший крок у запровадженні систем електронного документообігу. 22 червня 2016 року. URL: <https://poltava.to/news/38952/> (дата звернення: 25.10.2022).
3. Електронний документообіг. Важко – не означає неможливо. Новини Полтавщини. Обласне комунальне інформаційне агентство. 18 жовтня 2016 року. URL: <https://np.pl.ua/2016/10/elektronnyj-dokumentobih-vazhko-ne-oznachaje-nemozhlyvo-oleksandr-bilenkyj/> (дата звернення: 26.10.2022).
4. Розпорядження Голови обласної державної адміністрації та голови обласної ради від 10.01.2019 № 14/6 «Про впровадження єдиної системи електронного документообігу в області». URL: <https://www.adm-pl.gov.ua/sites/default/files/14-2019.pdf> (дата звернення: 24.10.2022).
5. Відповідь Полтавської обласної ради від 07.02.2022 на запит про публічну інформацію гр. Цюпі А. щодо СЕД, яка використовується у виконавчому апараті обласної ради. URL: <https://dostup.pravda.com.ua/request/99874/response/354837/attach/3/201.pdf>
6. Довідка про перевіряння стану діловодства та збереженості архівних документів, підготовлена начальником відділу формування НАФ та діловодства О. І. Голяк від 12.02.2020 №3-32/3. Державний архів Полтавської області. С. 2-3.

Аліна Коваленко

Наук. керівник – канд. н. із соц. ком., доц. Кудлай В.О.,

м. Київ

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА КОМП'ЮТЕРНА ІНЖЕНЕРІЯ В АРХІВНІЙ СПРАВІ

Сучасні умови розвитку України, яким притаманні спрямованість на європейську інтеграцію, пошук ефективних та результативних механізмів державного управління, прийняття обґрунтованих та своєчасних управлінських рішень, поглиблення демократизації всіх сфер життєдіяльності людини, потребують якісного інформаційного забезпечення.

Неможливий всебічний розвиток ні суспільства, ні підприємств без ефективно налагодженої роботи архівних установ. Адже, саме в архівній справі доводиться опрацьовувати великі масиви документів, аналізувати, обробляти інформацію, задовольняти запити користувачів тощо. Тому впровадження інформаційних технологій здатне значно покращити роботу працівників, зайнятих в архівній справі та підвищити ефективність функціонування архівних установ [1, с. 31].

Інформатизація архівної справи – це комплексна система організаційних, науково-методичних і технологічних заходів, що забезпечують розроблення на єдиних методологічних та методичних засадах взаємопов'язаних інформаційних технологій у галузі архівної справи, створення мережі локальних централізованих баз даних, формування національної архівної інформаційної системи.

Основна мета інформатизації архівної справи полягає в оптимізації формування НАФ, зберігання документів, захисті національних інтересів в архівній справі, вирішенні проблем оперативного і повноцінного доступу до архівної інформації, актуалізації інформації, що міститься в документах, та прискорення

залучення її до суспільного обігу, інтеграції документальних ресурсів у світових інформаційних мережах.

Першочерговим важливим елементом будь-якої інформаційної структури є не тільки технологія передачі інформації, а й самі інформаційні ресурси, їх організація та репрезентація.

Загалом під інформаційними технологіями розуміють сукупність певного програмного забезпечення на базі якого відбувається процес збору, передачі, накопичення, опрацювання, зберігання, подання і використання інформації [2, с. 53].

На сьогодні доступ до традиційного довідкового апарату архівів забезпечується, головним чином, за допомогою комплексу взаємопов'язаних архівних довідників, створених установами на єдиних методичних засадах. За формою передачі інформації традиційний довідковий апарат складається з каталогів, картотек, описів, реєстрів, довідників, путівників та покажчиків.

Системі традиційного довідкового апарату притаманні принципи централізації, інформативності (охоплення як окремого документу, так і цілісних документних комплексів), вторинності по відношенню до сукупного документального масиву НАФ; ієрархічності (взаємопідпорядкованість та взаємозалежність усіх його елементів), динамічності (внесення кількісних чи якісних змін та доповнень), що в повному обсязі відповідають вимогам ДА, створеному з залученням електронних технологій.

Пошук інформації в електронному довідковому апараті здійснюється на основі використання технологічних можливостей інформаційно-пошукової системи, структура якої будується в процесі зміни та створенні нового образу для конкретного інформаційного елементу, що здійснюється за уніфікованими для всієї системи правилами. Ці нові образи документів є засобом пошуку у документно-інформаційних масивах, де процес перетворення є індексуванням, а створені ним

образи – пошуковими образами документів, що створюються за допомогою формалізованих (штучних) інформаційно-пошукових мов.

До внутрішньоархівних відносяться й бази даних, створення яких було викликано службовою функцією управління інформацією.

Перспективним напрямком є створення баз даних з поєднанням пошукових та видавничих функцій, що дозволяє періодично редагувати інформацію і, таким чином, забезпечувати її постійне оновлення у кожному наступному перевиданні.

Останнім часом майже в усіх країнах світу до неї інтенсивно входять архівні установи, представляючи в ній національні архівні інформаційні ресурси: на сьогодні у мережі нараховується понад 4500 сайтів архівів, бібліотек і музеїв, що зберігають документальні джерела та писемні пам'ятки. Не залишилася осторонь цього глобального процесу й Україна.

В Україні щомісяця фіксується 2,5-3 тис. візитів до офіційного Web-сайту Держкомархіву, на якому представлено архівні ресурси; кількість запитів до останніх варіюється від 50 до 500 на годину. Таким є співвідношення того, що ми бачимо на власні очі і того, що відбувається у віртуальному архівному середовищі.

Серед архівних інформаційних ресурсів України особливе місце займають фонди Національної академії наук України, які були сформовані на базі документного масиву, що утворився в результаті організаційної, дослідницької та управлінської діяльності академічних установ, колекцій та архівів видатних науковців та діячів НАН України. Опрацюванням сукупного фонду Центрального наукового архіву (ЦНА) опікується Інститут архівознавства НБУВ, основними завданнями якого є науково-методичний супровід його функціонування, зберігання, формування ДА та організація доступу до документів архівного фонду НАН та її інституцій.

Більш академічний характер має репрезентований на власному сайті електронний Науковий архів Інституту археології НАН України. Потреба створення

інформаційного комплексу архівних документів в Інтернеті, які є результатом діяльності Інституту археології та його попередників й охоплюють понад 200.000 од. зб. за період з 1764-1999 рр., виникла з необхідності задовольнити вимоги дослідників, науковців та широкого кола громадськості.

Отже, інформаційні технології в архівознавстві – це безумовно, є інструментом, який полегшує життя і економить час, як простим людям, так і цілим організаціям. Адже раніше, щоб відшукати людину або простежити якусь інформацію про попередні місця роботи, необхідно було підняти купу архівів і зробити сотні запитів - відповіді на які, можна було очікувати місяцями. Автоматизація та комп'ютеризація цього процесу, призводить до більш простого і спрощеного алгоритму дій.

Інтегративні процеси, якими дедалі більше характеризується сучасний світ, зачепили архівну галузь, перетворивши її на сферу міжнародного співробітництва.

Джерела та література:

1. Кузовова Н. М. Інформаційні технології в архівній справі та документознавстві / Н. М. Кузовова. – Херсон, 2015. – 152 с.
2. Грицяк Н. В. Електронний документообіг та захист інформації / Н. В. Грицяк, О. Б. Кухарін. – Київ : НАДУ, 2015. – 84 с.
3. Архіви України: Архівні установи. Законодавча та нормативна база / Державний комітет архівів України. К., 2003.
4. Національна архівна інформаційна система: Структура даних. (Матеріали для обговорення) Розроблено Л.А. Дубровіною, за участю О.В. Соханя. К., 1994. 46 с.
5. Про стан та перспективи розвитку інформаційних технологій в Україні: Постанова Президії НАН від 13 квіт. 2001 р. № 102. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>.

Назарій Васи́линин

Наук. керівник – д.і.н., проф. Передерій І.Г.,

м. Полтава

ВИКОРИСТАННЯ ІМЕРСИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ ДОКУМЕНТОЗНАВЦІВ

У період стрімкого зростання попиту на послуги в сфері інформаційних технологій виникає потреба розробки інтелектуальних систем, які здатні забезпечувати теоретичну базу для активного навчання, а також надавати можливість отримувати новий практичний досвід відповідно до професійної сфери діяльності. Сучасний освітній простір потребує застосування інтерактивних мультимедійних технологій, зокрема технологій доповненої та віртуальної реальності для підготовки фахівців інформаційної, бібліотечної та архівної справи.

Удосконалення та оптимізація комп'ютерних систем сприяли широкому використанню імерсивних технологій навчання, зокрема, з використанням формату доповненої реальності (AR), віртуальної реальності (VR) та змішаної реальності (MR), що надають можливість створювати умови для навчання в безпечному, доступному, відкритому цифровому навчальному середовищі [2].

До базових технологій імерсійного навчання можна віднести:

- доповнену реальність – проведення досліджень та вивчення матеріалу за допомогою спеціальних пристроїв: окулярів, шоломів доповненої реальності, 3D-просторів, датчиків, мобільних пристроїв;
- віртуальну реальність – створення віртуальних 3D-образів та об'єктів, які транспортуються крізь простір та час.

Нові методи навчання за допомогою 3D-графіки, AR і VR пропонують динамічну альтернативу традиційному навчанню і здатні забезпечити віртуальне середовище та сценарії, які дозволяють здобувачам документознавчої освіти відточувати когнітивні, управлінські, комунікаційні навички, навички соціальної взаємодії, навички роботи з організаційною технікою тощо.

Технології VR повноцінно передають візуальний та звуковий контент, викликають емоції та надають можливість отримати практичний досвід у ситуаціях, які максимально наближені до реальних.

На відміну від VR, технології AR не створюють повноцінний тривимірний простір, а лише накладають елементи віртуальної реальності на зображення дійсного світу. Таким чином, об'єднання реального та віртуального надає можливість отримувати унікальний користувальницький досвід без повного переходу у цифрове середовище.

У технологіях MR віртуальні об'єкти доповнюють справжні, таким чином утворюючи синтез цифрового та реального світу. Виходячи з цього можна стверджувати, що змішана реальність – це процес об'єднання доповненої і віртуальної реальності.

Імерсивне навчання фахівців бібліотечної та архівної справи можна проводити в аудиторіях, креативних просторах, музеях, бібліотеках, архівах, лабораторіях тощо. На відміну від використання цифрових технологій, імерсивне навчання передбачає не часткове, а повне занурення у віртуальну або доповнену реальність.

Імерсивну технологію можна використовувати для отримання нових знань і навичок, які неможливо освоїти без спеціально штучно створених ситуацій. Віртуальні навчальні системи можна використовувати для відпрацювання навичок роботи з офісною технікою, набуття навичок ділової комунікації, ознайомлення зі специфікою комплектування фондів бібліотек чи архівів, здійснення онлайн-турів бібліотеками, архівами та музеями, тестування нових підходів щодо розв'язання

професійних проблем, набуття професійного досвіду роботи із системами електронного документообігу тощо.

Використання імерсивних технологій в освітній підготовці фахівців інформаційної, бібліотечної та архівної справи створює можливості:

- 1) наочної передачі інформації, яка досить складно сприймається та засвоюється під час використання традиційних способів навчання;
- 2) подання інформації про об'ємні об'єкти зі складною структурою;
- 3) створення професійних віртуальних тренажерів для навчання спеціалістів;
- 4) конструювання просторових об'єктів;
- 5) створення електронних освітніх ресурсів ігрового типу з ефектом повного занурення у віртуальне середовище.

Імерсивне навчання доцільно застосовувати у ситуаціях, коли використання реального обладнання вимагає високого рівня знань, компетенцій та професіоналізму та/або може завдати шкоди. До того ж імерсивне середовище надає можливість здобувачам освіти відточувати практичні навички необмежену кількість разів, а сам процес навчання робить більш цікавим та невимушеним. Відтак за рахунок наочності покращується розуміння матеріалу та вміння його застосовувати при вирішенні професійних завдань.

Переваги використання VR/AR-технологій в освітньому процесі:

- 1) повне занурення в освітній контент, підвищення рівня розуміння матеріалу;
- 2) вдосконалення професійних прикладних навичок;
- 3) можливість повторного вдосконалення практичних навичок без шкоди для здоров'я;
- 4) мультимедійні та мультисенсорні елементи посилюють ефект від навчання і роблять його більш привабливим [1].

Як і будь-яка інновація імерсивне середовище несе у собі певні проблеми та ризики:

1) використання імерсивних технологій вимагає високого рівня грамотності та знань;

2) спеціальне обладнання та програмне забезпечення можуть бути дорогими та складними для впровадження у деяких навчальних закладах;

3) імерсивна технологія має величезний дидактичний потенціал, а тому входить у суперечність із жорсткими вимогами навчальної програми.

Проблеми впровадження VR/AR в освіту не тільки пов'язані з матеріальними витратами на обладнання та гарнітури, але й з зусиллями з розробки програмного забезпечення, що потребує часу, зі створенням бібліотеки VR/AR-занять, з підготовкою фахівців, з просуванням технологій на державному рівні. Ризики, пов'язані з інформаційною безпекою: віртуальні крадіжки (з сервера програми), зміна реальності (модифікація коду програми) та крадіжка персональних даних є великою загрозою для користувачів імерсивних технологій.

Сучасна система вищої освіти повинна формувати фахівців, які здатні застосовувати цифрові засоби та технології для вирішення освітніх та професійних завдань, а інтеграція технологій комп'ютерного моделювання для візуалізації навчальних елементів повинна стати новим високоефективним засобом цифрової дидактики.

Джерела та література

1. Пінчук Ольга Імерсивні технології в навчанні: проблема чи перспектива? Proceedings of the XII International scientific-practical conference «*INTERNET-EDUCATION-SCIENCE*» (IES-2020), Ukraine, Vinnytsia, 26-29 May 2020. Vinnytsia: VNTU, 2020. С. 257–258. URL: <http://ir.lib.vntu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/30977/WORK-IES-2020-289-290.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (дата звернення 01.11.2022).

2. Curcio Igor D. D., Dipace Anna and Norlund Anita. Virtual realities and education. *Research on Education and Media*. Vol.8. № 2. 2017. P. 60-68. URL: <https://ciendo.com/article/10.1515/rem-2016-0019> (дата звернення 01.11.2022).

Аліна Марковець

Наук. керівник – д.пед.н., доц. Тур О.М.,

м. Полтава

АВТОМАТИЗОВАНА СИСТЕМА КАДРОВОГО ДІЛОВОДСТВА: ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

У зв'язку з переходом до загальної цифровізації в усіх сферах суспільної діяльності, створення електронного кадрового документообігу є необхідним та неминучим процесом. Підвищення ефективності кадрової роботи потребує використання сучасних інформаційних технологій, тому саме автоматизована система управління кадрами здатна вирішити багато проблем, які гальмують кадрові процеси.

Автоматизована система управління кадрів – це сукупність економіко-математичних методів, технічних засобів і організаційних комплексів, які забезпечують раціональне управління складним об'єктом.

Автоматизація кадрового діловодства є складним процесом що включає такі етапи: визначення основної мети та завдань автоматизації, впровадження обраної системи, навчання персоналу, розширення системи та створення потрібних шаблонів звітів.

Автоматизація кадрового діловодства повинна забезпечувати оперативну роботу всього управлінського та діловодного апарату, можливість організації та здійснення швидкого контролю за виконанням і зберіганням кожного кадрового

документа – носія інформації. Метою автоматизації кадрового діловодства є не лише пришвидшення руху документів, а й максимальне обмеження осіб, що беруть участь у створенні конкретного документа, забезпеченні руху або знищенні [1, с. 60].

Автоматизовані системи кадрового діловодства можна розділити на такі основні групи: 1) багатофункціональні експертні системи, що дозволяють проводити профорієнтацію, добір, атестацію співробітників підприємства; 2) експертні системи для групового аналізу персоналу, виявлення тенденцій розвитку підрозділів і організації в цілому; 3) програми розрахунку зарплати; 4) комплексні системи управління персоналом, що дозволяють формувати і вести штатний розклад, зберігати повну інформацію про співробітників, відбивати рух кадрів усередині фірми, розраховувати зарплату.

Основними критеріями вибору ефективної системи автоматизації кадрового діловодства є: сумісність операційних систем; наявність мережевих версій та кількість доповнень до програмного забезпечення; зрозумілість інтерфейсу; швидкість роботи, можливість адаптації під особливості організації; можливість об'єднання з іншими програмами чи системами організації.

Популярними на сьогодні системами електронного документообігу є FossDoc, АтласДОК, ДОК.ПРОФ, М.Е.Дос, Megapolis Документообіг, Comarch EDI, АСКОД тощо [1, с. 63]. Такі системи автоматизації документообігу дозволяють значно полегшити працю кадровиків і впорядкувати всі обліково-розрахункові процеси, пов'язані з персоналом.

Система кадрового електронного діловодства має багато переваг, зокрема: підвищення продуктивності праці в компанії; скорочення кількості помилок, спричинених людським фактором; скорочення витрат на обслуговування друкарського обладнання, закупівлю паперу та інших витратних матеріалів; скорочення архівних площ; можливість одночасного доступу до одного і того ж документа декільком співробітникам для спрощення його розробки та зміни;

підвищення захисту важливих документів від несанкціонованого доступу, пошкодження та втрати; покращення взаємодії між підрозділами організації та ін.

Незважаючи на всі плюси переходу на електронну систему кадрового діловодства існує низка факторів, що гальмують цей процес, з-поміж них: ризики втрати даних, несанкціонованого використання даних третіми особами, помилок програмного забезпечення під час передачі чи обробці інформації; низький рівень цифрової грамотності персоналу; потреба інтеграції системи кадрового діловодства із іншими системами управління організації та ін.

Перспективними напрямками розвитку кадрового електронного документообігу вважаємо: 1) використання електронних трудових книжок; 2) затвердження документів електронним підписом; 3) розробка уніфікованих електронних форм документів кадрового обліку; 4) впровадження практики укладання, зміни та припинення трудових договорів в електронній формі (актуально використовувати при дистанційній взаємодії організації з працівниками).

Очевидно, що перехід на кадровий електронний документообіг вигідний, однак до цього треба підійти критично: розробити свою інструкцію з організації кадрового електронного документообігу на підприємстві з урахуванням вимог чинного законодавства, навчити відповідальних осіб працювати в системі електронного обігу або залучити для цього сторонні організації [2, с. 51].

Отже, автоматизація кадрового діловодства дозволяє підвищити ефективність управління організації за рахунок забезпечення керівників та фахівців максимально повною, оперативною та достовірною інформацією про людські ресурси на основі єдиного банку даних; оптимізувати та стандартизувати документообіг, автоматизувати найбільш трудомісткі процеси; знизити витрати на ведення особових справ; змінити характер праці працівників. Саме тому впровадження новітніх комп'ютерних технологій дозволить оптимізувати роботу відділу кадрів й автоматизувати весь цикл роботи з кадровими документами: від створення і

редагування документів, їх реєстрації, контролю виконання, інформаційно-довідкової роботи, ведення адресних книг і інших баз даних, організації руху документів усередині фірми, прийом-передача документів до організації повнотекстового електронного архіву.

Джерела та література

1. Копняк К. В., Костунець Т. А. Автоматизація документообігу як складова підвищення ефективності діяльності підприємства. *Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки та практики*. 2017. № 11. С. 57-68.

2. Шевченко А. Організація електронного документообігу на підприємстві. *Баланс. Практичне керівництво*. 2019. № 10. С. 59-61.

Марія Петренко

Наук. керівник – к. і.н., доц. Недошитко І.Р.,

м. Тернопіль

ВИКОРИСТАННЯ НОВІТНІХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В УПРАВЛІНСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ

В умовах переходу до інформаційного суспільства актуальним у діяльності органів державної влади стає активне використання новітніх технологій. Комп'ютеризація робочих місць, постійне оновлення інформації, її презентація на офіційних веб-сайтах, діяльність електронної приймальні, впровадження систем електронного документообігу повинно сприйматись державними службовцями як обов'язкове виконання поточних завдань [1, с.45].

В епоху глобальної інформатизації освоєння комп'ютера стає головним інструментом для виконання професійних обов'язків будь-якої сфери діяльності. За

даними World Internet Users, станом на квітень 2022 року у світі налічувалося понад п'ять мільярдів користувачів Інтернету [2]. В Україні Інтернетом регулярно користуються 71% українців (19 млн). Про це йдеться у дослідженні MarTech-агентство newage [3].

Зважаючи на те, що в державній службі значно збільшується обсяг необхідної інформації для ефективного функціонування державного апарату, службовці зобов'язані бути чітко орієнтованими в інформаційних технологіях та слідкувати за технічним прогресом у цій галузі.

Широкий спектр можливостей використання інформаційних технологій дозволяє в певній мірі підвищити якість діяльності органів державної влади. Відтак, й підвищити якість життя суспільства.

Інформаційно-комунікаційні технології охоплюють технічні та програмні засоби. До першої групи віднесемо мережні комп'ютерні системи та сучасні засоби зв'язку, другої – програмне забезпечення, що полегшує та прискорює управлінський процес (автоматизовані системи документообігу). Безперечно, сучасні комп'ютерні системи значно прискорюють роботу на найскладніших ділянках аналітичної діяльності, а саме, при аналізі й оперативній оцінці ситуації, обробці соціально-економічної інформації, підготовці звітів, формуванні оперативних довідок і звітів.

В умовах розбудови інформаційного суспільства основним механізмом організації взаємодії між органами державної влади та органами місцевого самоврядування, громадянами і суб'єктами господарювання повинен бути електронний документообіг з використанням електронного цифрового підпису. Також, в розрізі інформаційних технологій в державних органах виконавчої влади існує поняття електронного уряду, основною складовою якого є комплексне використання електронного документообігу та ЕЦП. Саме така складова документаційного забезпечення діяльності державного органу, яка забезпечує обіг

електронних документів, є підґрунтям юридично значущої форми взаємодії держави з різними суб'єктами [4, с.125].

Електронний уряд (англ. e-Government) – це модель державного управління, яка заснована на використанні сучасних інформаційних та комунікаційних технологій з метою підвищення ефективності та прозорості влади, а також встановлення суспільного контролю над нею. Є однією із базових складових електронного урядування. Замість електронного уряду доречніше говорити про державну мережеву інформаційну інфраструктуру, як інформаційно-комунікаційну систему, що забезпечує оптимальне, з погляду суспільства, функціонування всіх гілок і рівнів державної влади.

Важливим етапом інформатизації є перехід від паперового документообігу до електронного. Розбудова законодавчої бази свідчить про те що, питання автоматизації систем документообігу є актуальним та набуває загальнодержавного значення.

В першу чергу, електронний документообіг передбачає наявність в установі якісного функціонального комп'ютерного обладнання та програмного забезпечення. На цій підставі, в установі полегшується робота з документами, прискорюється процес реєстрації, передачі, збереження інформації. Головним напрямом в законодавчому процесі, що зумовлюється запровадженням електронного документообігу, є визнання чинності електронного документа, тобто його юридичної

сили та електронного підпису, що власне, й є основним реквізитом безпаперового документа.

Серед основних переваг, якими супроводжується впровадження системи електронного документообігу (далі – СЕД) для конкретного співробітника, що працює з документами, можливо виділити такі: користувачеві СЕД надається можливість здійснювати весь спектр операцій з документами, завданнями, довідниками, журналами нумераторами за незначних тимчасових витрат; у багатьох СЕД реалізовано можливість контекстного і за реквізитами пошуку документів, пошук будь-якого документа в архіві за мінімальних затрат часу; технології безпаперового обігу інформації та документів дозволяють організувати централізоване зберігання великої кількості різноманітних документів; СЕД дозволяють легко та швидко систематизувати документи установи; це відбувається завдяки тому, що зберігання документів у системі організовано у вигляді ієрархічної структури; під час створення документа або подальшої роботи з ним користувач може класифікувати його за допомогою атрибутів; класифікація електронного архіву системи за допомогою атрибутів відповідає стандартам діловодства і спрощує як роботу з документами, так і їхній пошук в єдиній базі; СЕД дозволяють захистити документи від несанкціонованого доступу; у багатьох системах існує вбудований механізм інформаційного механізму між співробітниками установи; у СЕД організовано систему адміністрування: один користувач має можливість ставити завдання перед іншим, наприклад «підписати документ», «ознайомитись», «затвердити», «погодити» та ін.; у багатьох СЕД при роботі з електронними документами існує більше можливостей делегувати повноваження та контролювати виконавську дисципліну [5].

Очевидно, що система електронного документообігу створена не задля викорінення паперових традиційних операцій діловодства, а в першу чергу для покращення документально-інформаційних процесів та функціонування установи.

Отже, застосування новітніх інформаційних технологій в сфері державного управління дозволяє вийти на новий щабель розвитку та спрощує механізм ведення діловодства. Безумовно, що розвиток інформатизації став світовою провідною тенденцією у різноманітних сферах життя суспільства загалом, та в органах державної влади, зокрема.

Джерела та література

1. Ірина Петрова. Інформаційне забезпечення органів місцевого самоврядування в сучасній Україні. Наукові праці Чорноморського державного університету ім. Петра Могили. Сер.: Історія. Вип. 134. С.45-48.
2. Number of internet and social media users worldwide as of July 2022(*in billions*). URL: <https://www.statista.com/statistics/617136/digital-population-worldwide/#:~:text=> .
3. Digital в Україні 2022: тренди українського інтернету та вплив війни. URL: <https://cases.media/article/digital-v-ukrayini-2022-trendi>
4. Андрій Колодюк. Цифровий розподіл – нова форма соціального розмежування в умовах глобалізації. Вісник Державної академії керівних кадрів культури і мистецтва. 2004. №4. С.124-129.
5. В'ячеслав Писаренко. Електронний документообіг в органах влади. URL: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/db/2011-2/doc/1/04.pdf>

Марія Серба
Наук. керівник – к.. філол. н., доц.
Чередник Л.А.,
м. Полтава

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Сучасний освітній процес не можна уявити без використання інформаційних технологій. В освіті в умовах сьогодення інформаційні технології мають вагомe значення, оскільки відкривають доступ до світових інформаційних ресурсів; зменшують залежність викладання і навчання від місцеперебування учасників освітнього процесу; сприяють удосконаленню форм і змісту навчального процесу, підвищенню ефективності засвоєння навчального матеріалу та індивідуалізації навчання, інтеграції навчальної, дослідницької та виробничої діяльності; значно збільшують обсяг ресурсів, якими учні можуть користуватися за межами класної кімнати; сприяють підвищенню мотивації до навчання та розвитку креативного мислення. Інтерактивність і мультимедійна наочність сприяють кращому представленню, і, відповідно, ліпшому засвоєнню інформації [6, с. 150].

Широке застосування інформаційних технологій у закладах загальної середньої освіти дає учням можливість легко влитися у всі сфери життєдіяльності сучасного суспільства.

Відомо, що інформаційні технології (ІТ) – це системи методів, процесів та способів використання обчислювальної техніки та систем зв'язку для створення, збору, передачі, пошуку, оброблення та поширення інформації з метою ефективної організації діяльності людей [4, с. 60].

Найчастіше в сучасних закладах освіти використовуються такі інформаційні технології, як:

- персональний комп'ютер – універсальний пристрій отримання та обробки інформації;
- електронні документи: щоденники, розклад уроків, графік чергувань, інша організаційна документація;
- електронні підручники – це комп'ютерні файли у різних цифрових форматах, елементи програмного забезпечення, додаткові пристрої;
- програми контролю: тестування, анкетування, опитування;
- шкільний сайт – інтернет-ресурс, який використовується для інформації та комунікації всіх учасників навчального процесу. За його допомогою можливе широке інформування зацікавлених осіб та організацій про діяльність навчального закладу;
- інтерактивна дошка – великий сенсорний екран, який може мати інтегрований автономний комп'ютер або підключатися до комп'ютера;
- проектор – для підвищення рівня наочності навчальних матеріалів, а також дає змогу учням демонструвати свої роботи;
- засоби забезпечення зв'язку: модем, Wi-Fi роутер, відеокамери;
- периферійні пристрої: принтери, сканери, 3d сканери та принтери;
- інші пристрої запису, введення, виведення, зберігання, обробки інформації.

Інформаційні технології можуть використовуватись на всіх етапах: як під час підготовки уроку, так і в процесі навчання(пояснення нового матеріалу, його закріплення, повторення, контроль).

Велику допомогу під час підготовки та проведення уроків надає вчителю пакет Microsoft Office, який містить, крім відомого всім текстового процесора Word, ще й систему баз даних Access і електронні презентації PowerPoint [5].

Окрім цього, нові інформаційні технології в освіті дозволили з'явитися таким новим проєктам, як:

- **Самонавчання.** Сьогодні практично будь-яку галузь можна засвоїти самостійно завдяки величезній кількості відкритої інформації. Причому для цього не потрібно ходити до архівів та бібліотек, достатньо просто мати персональний комп'ютер із виходом в Інтернет.
- **Дистанційне навчання.** В умовах пандемії та військових дій взаємодія між всіма учасниками освітнього процесу виявилася дуже важливою та необхідною. Дистанційна форма навчання передбачає доступ до Інтернету, технічне забезпечення учнів та вчителів, а також те, що педагоги володіють технологіями дистанційного навчання [2, с. 4].
- **Зв'язок із учителем.** У своїй роботі викладачі можуть застосовувати Skype, Zoom, Google Meets та інші месенджери для комунікації з учнями та зворотного зв'язку.

На сьогодні існує безліч засобів і форм інформатизації освіти. У процесі навчання використовувати комплексну форму інформаційних засобів можливо лише в умовах створення та використання багатофункціональних електронних підручників. Основною дидактичною метою використання таких електронних підручників у навчанні є виховання, закріплення знань, умінь і навичок, визначення рівня спостережливості тощо.

Як свідчить практика, сучасні інформаційні технології дозволяють:

- організовувати навчання учнів;
- обробляти та зберігати різноманітну інформацію;
- використовувати в навчальному процесі мультимедійні технології, гіпертексти та гіпермедіа;
- враховувати чи відстежувати інтелектуальні можливості учнів, перевіряти знання, уміння, навички та рівні підготовки до предметів;

- керувати навчанням, автоматизувати процес спостереження за результатами тестування, давати завдання за інтелектуальним рівнем;
- уможливають контролювання напрямку сучасної інформації.

Для забезпечення дистанційного навчання учнів викладачі можуть використовувати існуючі вебресурси чи створювати власні. При цьому обов'язково надавати учням рекомендації щодо використання ресурсів, послідовності виконання завдань, особливостей контролю тощо. Щоб привчати дітей до академічної доброчесності, важливо завжди давати коректні посилання на джерела використаної інформації [2, с. 19].

До критеріїв вибору засобів організації навчання у закладах загальної середньої освіти за допомогою інформаційних технологій необхідно віднести:

- відповідність поставленим методичним цілям;
- універсальність інструментів (для скорочення кількості навчальних платформ);
- зрозумілість інтерфейсу для всіх учасників освітнього процесу (зокрема, україномовні ресурси);
- доступність програмних засобів для різних платформ (персональні комп'ютери, планшети, мобільні пристрої Apple, Android тощо);
- інформаційну безпеку (потрібно мінімізувати кількість платформ, на яких пропонується реєстрація для учнів та педагогів, обсяг персональних даних, що фіксується на сайтах, та завжди уважно ознайомлюватись із правилами використання вебресурсів).

Учителі під час взаємодії з учнями найчастіше використовують такі інформаційні технології: відеоконференція, форум, чат, блог, електронна пошта, анкетування, соціальні мережі (Facebook, Instagram тощо) та мобільні застосунки для обміну повідомленнями (Telegram, Viber, WhatsApp тощо).

До одного із найрозповсюджених вебресурсів дистанційного навчання належить платформа *Moodle* (<https://moodle.org/>), що надає широкий набір інструментів для освітньої взаємодії вчителів, учнів та адміністрації закладу загальної середньої освіти. За допомогою інструментарію Moodle можна задавати та надсилати виконані завдання, проходити онлайн-тестування, брати участь у дискусійних форумах, здійснювати обмін повідомленнями, завантажувати необхідні матеріали, користуватися журналом оцінювання, календарем подій, слідкувати за новинами, анонсами тощо [3].

Популярною платформою у закладах загальної середньої освіти також є сервіс *Google Classroom* (<https://classroom.google.com>) (Google Docs, Google Drive, Gmail). Він з легкістю організовує дистанційне навчання за допомогою відео-, текстової та графічної інформації. Викладачі мають змогу проводити тестування, контролювати, систематизувати, оцінювати діяльність, переглядати результати виконання вправ, застосовувати різні форми оцінювання, коментувати й організовувати ефективне спілкування з учнями в режимі реального часу. Основним елементом Google Classroom є групи. Функціонально групи нагадують структурою форуми, оскільки вони дозволяють користувачам легко відправляти повідомлення іншим користувачам. За допомогою Google-форм платформа також дозволяє збирати відповіді учнів і потім проводити автоматичне оцінювання результатів тестування.

Одним із зручних сервісів для проведення відеоконференцій є *Zoom* (<https://zoom.us/>), що призначений для групових та індивідуальних занять. Додаток доступний як на комп'ютері, так і на планшеті чи смартфоні. У платформу вбудована інтерактивна дошка, яку можна демонструвати учням. Крім того, є можливість легко й швидко перемикатися з демонстрації екрана на інтерактивну дошку [1, с. 44].

Програму можна завантажити на офіційному сайті Zoom. Надійні налаштування безпеки дозволять проводити віртуальні конференції без сторонніх

втручань завдяки шифруванню, забезпеченню безпеки користувача залежно від його ролі, захисту кодом доступу та багатьох інших функцій.

Відеоконференції можна проводити також за допомогою Microsoft Teams, Google Meet, Skype тощо.

Використовуючи платформу для створення інтерактивних навчальних додатків *Classtime* (<https://www.classtime.com/uk/>) можна вести аналітику навчального процесу та відслідковувати прогрес кожного з учнів, здійснювати стратегії індивідуального підходу. За допомогою онлайн-сервісу *LearningApps.org* (<https://learningapps.org/>) для учнів можна створювати інтерактивні вправи різних типів та з різних тем [2, с. 24].

Отже, інформаційні технології в освітньому процесі в закладах загальної середньої освіти допомагають найбільш глибоко засвоювати інформацію з різних предметів, полегшують роботу вчителів під час проведення занять, підтримують комунікацію та зворотний зв'язок між усіма учасниками освітнього процесу.

Джерела та література

1. Кохан О.М. Ресурси інтернету в умовах дистанційного навчання при вивченні іноземної мови. *Дистанційне навчання в глобалізованому світі: тези доп. учасників Міжвуз. наук.-метод. семінару*, м. Київ, 17 лют. 2021 р. Київ. нац. торг.-екон. ун-т. Київ, 2021. С. 43-46.
2. Лотоцька А., Пасічник О. Організація дистанційного навчання в школі методичні рекомендації: Київ : ГО «Смарт освіта», 2020. 71 с.
3. Організація дистанційного навчання в Moodle. URL: https://osvita.ua/vnz/high_school/72285/ (дата звернення: 30.10.22).
4. Плєскач В.Л., Затонацька Т.Г. Інформаційні системи і технології на підприємствах: підручн. Київ : Знання, 2011. 718 с.

5. Роль та впровадження інформаційно-комунікативних технологій на заняттях з української мови. URL: <https://kipt.sumdu.edu.ua/en/entrants/item/267-rol-ta-vprovadzhennia-informatsiinokomunikatyvnykh-tekhnologii-na-zaniattiakh-z-ukrainskoi-movy> (дата звернення: 30.10.22)
6. Тарнавська Т. Сутність інформаційних технологій в освіті. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету*. Чернігів, 2013. Вип. 108(1). С. 150-155.

Людмила Дерев'янку,

к.філол.н, доцент,

Вікторія Ворона,

здобувачка

м. Полтава

ЕЛЕКТРОННИЙ ДОКУМЕНТООБІГ ЯК ОСНОВНИЙ ІНТРУМЕНТ ОПТИМІЗАЦІЇ РОБОТИ СУЧАСНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Швидке зростання обсягів інформації, яка використовується в управлінській діяльності установи, її структурна складність та динамічність зумовлює необхідність упровадження систем електронного документообігу. Завдяки використанню електронного документообігу стає можливою оптимізація бізнес-процесів, а також автоматизація механізму їхнього виконання і контролю.

Усе більше організацій прагнуть упровадити систему електронного документообігу, щоб підвищити ефективність використання робочого часу та водночас звести до мінімуму витрати на ручну обробку документів.

Система електронного документообігу – ефективний інструмент управління інформаційним забезпеченням діяльності підприємств, що є ключовим фактором

вдалого й успішного ведення бізнесу та надає можливість підвищення конкурентних переваг підприємств в умовах ринку [2, с. 16 – 17]. Саме електронний документообіг сприяє покращенню інформаційного та документаційного забезпечення між структурними підрозділами підприємства, що, в свою чергу, допомагає не лише оптимізації роботи працівників підприємства, а й дозволяє пришвидшити та покращити якість обміну інформацією, а також ухвалення рішень.

Підприємства отримують від упровадження СЕД тактичні й стратегічні переваги. Тактичні переваги базуються на скороченні фінансових витрат, а саме:

- звільнення простору офісу, який необхідний для збереження паперових документів;
- зменшення витрат на копіювання – папір, копіювальну техніку, витратні матеріали;
- скорочення витрат на доставку інформації в паперовому вигляді;
- економія робочого часу співробітників на операції з документами, як наслідок – збільшення часу на продуктивну діяльність, швидше виконання трудових обов'язків [1, с. 118].

Однак зниження матеріальних витрат – це не головний результат упровадження електронного документообігу; тут варто згадати стратегічні показники, які оцінюють з точки зору покращення та розвитку кількох аспектів діяльності організації чи підприємства, а саме:

- зростання продуктивності праці робітників завдяки наявності єдиного інформаційного простору;
- збільшення швидкості узгодження та затвердження документів;
- одноразова реєстрація документа, що дозволяє безпомилково ідентифікувати його в системі;
- можливість колективної роботи над документами (що неможливо з паперовими документами);

- значне пришвидшення пошуку та вибірки документів (за різними атрибутами);
- підвищення рівня якості зберігання документів і зручності цього процесу, оскільки їх зберігають в електронному вигляді на сервері;
- покращення контролю за виконанням рішень документів [1, с. 118].

Усі ці аспекти упровадження систем електронного документообігу позитивно впливають на загальну оптимізацію процесів підприємства, підвищення якості й оперативності прийняття управлінських рішень і покращення рівня обслуговування замовників.

Отже, електронний документообіг створює сприятливі технологічні умови для підвищення якості управління та сприяє утворенню єдиної системи документообігу. Електронний документообіг легше піддається оптимізації. Оскільки грамотно організоване інформаційне й документаційне забезпечення є вагомим складником успішного ведення бізнесу.

Джерела та література

1. Гарасим О. Р. Чирун, Л. Б. Аналіз засобів управління корпоративною конфіденційною інформацією. Київ, 2010. 12 с.
2. Горупа І. В. Управління інформаційним забезпеченням діяльності підприємства шляхом організації електронного документообігу (на прикладі «ПрАТ «ВФ Україна»): магістерська робота. Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2018, 111 с.

Вікторія Солом'яна

Наук. керівник – к.філос.н., доц. Вощенко В.Ю.,

м. Полтава

ОСОБЛИВОСТІ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ КАДРОВОЇ СЛУЖБИ ОРГАНІЗАЦІЇ

Інформаційні технології відіграють надзвичайно важливу роль в усіх сферах суспільного життя, полегшують доступ до інформації, автоматизують та оптимізують складні системи в організації різних видів діяльності.

Стрімкий суспільний розвиток відповідно до умов сьогодення неможливий без формування відповідного інформаційного забезпечення. Для того, щоб конкурувати й мати можливість підвищити ефективність діяльності організацій, потрібно здійснювати хоч мінімальні зміни, пов'язані із застосуванням інформаційних технологій [2, с. 162].

В Україні в царині наукових досліджень питанням розроблення та проєктування інформаційних систем (ІС) у різних сферах діяльності присвячені роботи В. М. Гужви, В. С. Пономаренка, М. І. Татарчука, А. М. Берези та ін.

Незважаючи на низку досліджень в цій галузі, багато питань, пов'язаних з автоматизацією інформаційної системи відділу кадрів, залишаються нерозв'язаними.

Для автоматизації діяльності відділу кадрів, як і для будь-якого іншого відділу установи чи організації, розроблено цілий ряд програмних продуктів. Вибір автоматизованої інформаційної системи залежить від її функціональних особливостей, масштабу підприємства тощо. Окрім того чимало програмних продуктів може бути використано не лише кадровою службою, а й, наприклад, бухгалтерським відділом.

Протягом останнього часу спостерігається тенденція, що в різних країнах світу під людськими ресурсами найчастіше розуміють трудові ресурси, кадри. Тому традиційні назви «відділ кадрів» або «кадрова служба» змінилися на «відділи управління людськими ресурсами».

На сьогодні існує три найбільш розвинені системи кадрової роботи в органах державного управління. До них можна віднести:

1. Американську систему, яка характеризується тим, що в основі головного механізму суспільних відносин ділового світу лежать індивідуальні відносини.
2. Японську систему, яка заснована на принципах колективізму, що означає те, що групові цінності визнаються більш авторитетними, ніж індивідуальні.
3. Західноєвропейську систему, яка гармонійно поєднує в собі основні риси попередніх систем.

Кожна з названих систем має свої характерні особливості, які зумовлені специфікою розвитку кожної держави. Так, наприклад, у країнах з розвиненою ринковою економікою (Німеччина, Швеція, Японія) у формуванні та реалізації кадрової роботи орієнтуються на дотримання прав і свобод особистості, акцент робиться на працівника, його гармонійний і всебічний розвиток.

Що ж стосується західноєвропейської системи, то тут робота спрямована:

- на підтримку стратегії роботи з кадрами, яка була б адаптована до тих економічних та соціальних явищ, які відбуваються в конкретних державах;
- забезпечення якісних форм оцінки і вимірювання послуг;
- забезпечення раціонального та ефективного управління людським фактором;
- деталізацію діяльності державних службовців з питань задоволення суспільних потреб [1].

Державну політику в сфері кадрового розвитку реалізують за допомогою новітніх інформаційних продуктів, які дозволяють автоматизувати діяльність

фахівця-управлінця. Розглянемо одну з найефективніших ІС для організації роботи кадрової служби організації.

HR-система управління персоналом (кадровий облік) – поліфункціональна система обліку відомостей про кадрові ресурси організації, яка призначена для адміністративного контролю та автоматизованого електронного обліку управління персоналом. Розрахований цей програмний продукт на велику розподілену компанію, яка реалізує автоматизоване управління кадрами. Проте може використовуватися великими, середніми і малими організаціями та установами різної форми власності оптової і роздрібною торгівлі, промисловими підприємствами тощо.

Програма дозволяє:

- вводити повну індивідуальну трудову історію персоналу як до роботи в конкретній установі, так і під час (враховуються всі службові досягнення);
- вести історію фінансових виплат (як постійних, так і разових);
- стежити за освітою працівника, знанням іноземних мов та курсами, які він опанував;
- вести облік особистих і службових даних працівника;
- знаходити інформацію про напрямки діяльності співробітника в поширенні продуктів компанії.

Система дозволяє здійснювати пошук за різноманітними параметрами, розмежовувати доступ до інформації, що, безперечно, є дуже важливим, особливо у великих компаніях. Кожному користувачеві присвоюються певні права, відповідно до яких він має право переглядати чи редагувати певну інформацію.

Всі відомості в загальному вигляді можна вивести в якості звітів чи експортувати їх для аналізу в інших системах.

Загалом прийнято вважати, що відчутний ефект від впровадження HR-систем помітний, коли чисельність персоналу організації перевищує 1000 осіб. Західними

розробники КІС стверджують, що впровадження HR-модулів дозволяє установі отримати організаційні, економічні та соціальні ефекти.

Організаційні ефекти полягають в такому:

- значно скорочується час для прийняття рішень на всіх рівнях управління організацією;

- підвищується якість кадрових рішень;

- прискорюється підготовка звітності.

З боку економічних ефектів впровадження HR-модулів дозволяє:

- знизити витрати на управління персоналом;

- підвищити продуктивність праці персоналу;

- оптимально використовувати професійні якості конкретного співробітника організації.

Загалом впровадження в діяльність організації HR-систем дозволить вести повну індивідуальну історію окремого працівника і підготувати резерв для просування по службі найбільш перспективних найманців.

Джерела та література

1. Зарубіжний досвід державної кадрової політики [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://stud.com.ua/44870/pravo/zarubizhniy_dosvid_derzhavnoyi_kadrovoyi_politiki.

2. Кучеркова С. О. Використання інформаційних технологій для просування малого бізнесу: зарубіжний досвід *Облік і фінанси*. 2017. №1. С. 161-167.

Дмитро Тимчук
Наук. керівник – д.політ.н., проф. Лазарович М.В.,
м. Тернопіль

АНАЛІЗ РОБОТИ ЗІ СЛУЖБОВОЮ ДОКУМЕНТАЦІЄЮ (НА ПРИКЛАДІ РОБОТИ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОДА)

Управлінська діяльність обласної державної адміністрації здійснюється шляхом видання розпорядчих документів, зокрема у межах своїх повноважень, визначених нормативно-правовими актами, голова обласної державної адміністрації видає розпорядження і доручення, заступник голови - керівник апарату обласної державної адміністрації - накази, керівники управлінь, відділів, інших структурних підрозділів обласної державної адміністрації - накази, з деяких питань голова обласної державної адміністрації та його заступники видають документи з грифом затвердження.

Основним завданням загального відділу є встановлення єдиного порядку документування і роботи з документами в адміністрації на основі використання сучасної обчислювальної техніки, автоматизованої технології роботи з документами та скорочення кількості документів.

Проаналізувавши роботу із службовою документацією в процесі здійснення управлінських функцій обласною державною адміністрацією, можна зробити висновок, що механізація і автоматизація ділових процесів є обов'язковою умовою раціональної організації діловодства в установі, засобом підвищення продуктивності і здешевлення управлінської праці. Вони здійснюються на основі упорядкованої системи документування управлінської діяльності, уніфікації та скорочення кількості форм використовуваних документів.

В обласній державній адміністрації розпорядчі документи мають визначений

комплекс обов'язкових реквізитів та сталий порядок їх розташування.

Найбільшу частку серед загальної кількості виданих становлять розпорядження, видані у порядку ініціативи, зокрема, щодо комплексного соціально-економічного розвитку регіону, відповідний відсоток – на виконання актів органів влади вищого рівня, а також з організаційних питань.

Доручення, видані головою обласної державної адміністрації, спрямовувалися на вирішення проблемних питань соціального захисту населення, агропромислового розвитку, створення комісій, робочих груп для розв'язання конкретних проблем та організації контролю за роботою структурних підрозділів облдержадміністрації, районних державних адміністрацій.

Також у діяльності органів виконавчої влади виникає необхідність видання спільних розпорядчих документів з іншими органами виконавчої влади, місцевого самоврядування тощо.

Спільний розпорядчий документ видається за однією датою. Номер цього документа складається із порядкових номерів органів, що видають акт, і проставляється через дріб. Переважно голова обласної державної адміністрації видає спільні розпорядження з головою обласної ради.

З метою комплексного вирішення проблеми управління документообігом, підвищення ефективності роботи з документами в обласній державній адміністрації у 2009 році впроваджено у практику роботи автоматизовану систему контролю й організації діловодства — АСКОД, що забезпечує нагромадження і систематизацію неструктурованої інформації, підтримку орієнтованих на документи ділових процесів і можливість аналізу інформації.

Автоматизована система контролю і організації діловодства АСКОД призначена для автоматизації процесів обробки кореспонденції шляхом використання сучасних комп'ютерних технологій у діловодстві, впровадження єдиної технології опрацювання вхідної, вихідної кореспонденції, внутрішніх

документів та звернень громадян, контролю за їх проходженням і виконанням.

АСКОД реалізовано з використанням сучасних засобів проектування систем, виконаних у графічному інтерфейсі в технології клієнт-сервер. Система АСКОД забезпечує:

- 1) створення, накопичення і зберігання реєстраційних і контрольних карток документів та їх електронних копій;
- 2) коригування і друкування реєстраційних карток;
- 3) пошук документів за їх реєстраційними реквізитами;
- 4) друкування журналів реєстрації службової кореспонденції та звернень громадян;
- 5) формування переліків документів за довільним набором реквізитів із реєстраційних карток та їх друкування;
- 6) друкування фіксованих довідок про підготовку та проходження документів та стан виконавської дисципліни;
- 7) архівування даних.

Контроль за виконанням документів здійснюється за допомогою постановки документів на контроль та створення контрольних карток. Для усіх видів кореспонденції передбачено формування аналітичних та статистичних довідок, які можна переглянути на екрані, записати у вигляді документа Microsoft Word чи у файл спеціального формату і вивести на друкувальний пристрій.

Із завершенням календарного року виконані картки переносяться до бази даних минулих років, де передбачено їх пошук за різними ключами, коригування та друкування.

Отже, документування управлінської діяльності обласної державної адміністрації, а також порядок роботи з документами з моменту їх створення або надходження до відправлення або передачі в архів визначається інструкцією з діловодства в обласній державній адміністрації.

Усі документи, які надходять до обласної державної адміністрації, приймаються централізовано загальним відділом апарату облдержадміністрації.

Відповідальність за організацію діловодства в адміністрації несе керівник апарату адміністрації, а ведення діловодства відповідно до всіх вимог покладається на загальний відділ апарату адміністрації. Загальне керівництво роботою діловодних служб здійснюється головою обласної державної адміністрації.

До особливостей роботи із документацією слід віднести високий рівень уніфікації документів та централізацію контрольних функцій та дотримання єдиних норм документообігу.

Управлінська діяльність облдержадміністрації здійснюється шляхом видання головою розпоряджень та доручень, заступником голови – керівником апарату – наказів, керівниками управлінь, відділів, інших структурних підрозділів обласної державної адміністрації – наказів, а з деяких питань голова обласної державної адміністрації та його заступники видають документи з грифом затвердження.

З метою підвищення оперативності роботи апарату управління і відповідальності працівників за доручену справу, поліпшення виконавської дисципліни і документаційного забезпечення заступник голови — керівник апарату облдержадміністрації здійснює контроль за станом документообігу.

Важливими напрямками удосконалення документування та документообігу в обласній державній адміністрації є: стандартизація (встановлення єдиних норм і вимог до документів); уніфікація тексту документів; використання сучасних технічних засобів створення, копіювання, обробки, пересилання та зберігання документів.

Проаналізувавши роботу із службовою документацією у процесі здійснення управлінських функцій у Тернопільській ОДА, відзначаємо тенденцію до збільшення кількості вхідних та вихідних документів, а також розпорядчої документації.

Поряд з цим, варто переймати позитивний зарубіжний досвід у сфері

документування та документообігу, адже зарубіжні моделі документування та документообігу в органах державного управління цілком сумісні із запровадженими підходами до процесів управління, які здійснює облдержадміністрація.

Джерела та література:

1. Національний стандарт ДСТУ 4163:2020 «Державна уніфікована система документації. Уніфікована система організаційно-розпорядчої документації. Вимоги до оформлення документів».
2. Розпорядження Тернопільської ОДА «Про схвалення проекту регіональної програми інформатизації „Цифрова Тернопільщина” на 2022- 2024 роки.
Режим доступу
<https://oda.te.gov.ua/storage/app/uploads/public/615/d37/674/615d376749383536768887.pdf>
3. <https://askod.online/instructions/index.html>

БІБЛІОТЕЧНА, АРХІВНА ТА МУЗЕЙНА ГАЛУЗІ В УМОВАХ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

Сільвія Найденова,
переклад з болгарської мови - Йоліана Страшнюк,
м. Софія, Болгарія

УЧАСТЬ ЦЕНТРАЛЬНОЇ БІБЛІОТЕКИ БАН У НАЦІОНАЛЬНІЙ НАУКОВІЙ ПРОГРАМІ «РОЗВИТОК ТА УТВЕРДЖЕННЯ БОЛГАРИСТИКИ ЗА КОРДОНОМ» (ННП «БОЛГАРИСТИКА»)

Болгаристика відіграє основну роль у формуванні уявлення як про сучасну Болгарію, так і про місце нашої країни у розвитку європейської та світової цивілізації. У зв'язку з новою геополітичною реальністю останні три десятиріччя спостерігається знижений інтерес до болгаристики та її зміщення на периферію наукових інтересів низкою європейських та інших іноземних дослідників. Національну наукову програму «Розвиток та утвердження болгаристики за кордоном» (ННП «Болгаристика») було розроблено у відповідь на необхідність цілеспрямованої підтримки болгаристики як привабливої науково-дослідної сфери для іноземних учених, з головним наголосом на болгарській мові та літературі, болгарській історії, мистецтві, науці й культурі (включно з етнографією та фольклором).

Суспільні виклики, на які реагує ця наукова програма, такі:

- Негативні стереотипи, переконання та упередження щодо Болгарії, які пов'язуються з Балканським півостровом, що перетворився на синонім етнічних конфліктів та економічного відставання;
- Слабке знання минулого, спекуляції, підміна та викривлення історичних фактів й брак об'єктивного наукового підходу, пов'язані з болгарською мовою

та історією, що кидає тінь на болгарський внесок у європейську та світову цивілізацію;

- Слабка міжнародна впізнаваність учених-болгаристів.

Для подолання вказаних викликів Програмою передбачені такі основні заходи:

- Стійке відновлення позицій та утвердження болгаристики за кордоном шляхом залучення більшої кількості студентів, аспірантів й молодих учених, що вивчають болгарську мову та літературу, болгарську історію, мистецтво й культуру в іноземних університетах і наукових інститутах;
- Заохочення наукових досліджень з болгаристики, що сприятиме підготовці та творчому зростанню нових наукових кадрів, які займатимуться болгаристичною проблематикою;
- Затвердження і зміцнення міжнародного престижу та впізнаваності наукової болгаристичної спільноти;
- Підтримка зусиль державних інституцій та підвищення громадського інтересу до створення авторитетної наукової спільноти з фокусуванням на болгаристиці;
- Популяризація болгарських досягнень у різних галузях науки й технології, а також визначних історичних пам'яток.

Програма буде виконуватися у три етапи, кожний триватиме 12 місяців. Фінансування діяльності з НПП «Болгаристика» здійснюватиметься через бюджет Міністерства освіти та науки (МОН). Кошти для різних етапів програми розподілятимуться між учасниками-бенефіціарами згідно з укладеною між ними партнерською угодою з додаванням робочого наукового і фінансового плану для кожного етапу.

Головною метою буде проведення цільових наукових досліджень та створення стійкого партнерства між включеними у Програму бенефіціарами. Конкретних цілей буде досягнуто за допомогою:

- Розширення та розвитку кадрового потенціалу у царині зарубіжної болгаристики, у тому числі шляхом заохочення та підтримки кар'єрного зростання наших молодих дослідників і викладачів як лекторів з болгаристики за кордоном;
- Створення постійного дослідницького інтересу до болгаристики шляхом залучення студентів, молодих учених, аспірантів і спеціалістів в організаціях-бенефіціарах, де вони проводитимуть болгаристичні дослідження;
- Затвердження міжнародного престижу болгаристики шляхом розробки освітніх та дослідницьких програм наукових спеціалізацій.

Внаслідок виконання Програми очікується досягнення таких результатів:

- Створення довгострокового та стійкого партнерства між науковими та освітніми організаціями-бенефіціарами, що забезпечить сприятливе наукове середовище для залучення студентів, аспірантів і спеціалістів з інтересом до болгарської мови та літератури, історії, науки, мистецтва і культури (у тому числі етнографії й фольклору);
- Розбудова активної мережі болгарських дослідників й іноземних болгаристів (провідних, визнаних і молодих), котрі проводитимуть спільні наукові дослідження та форуми з болгаристичної проблематики;
- Підвищення наукової та експертної компетентності у галузі болгаристики як важливий компонент її утвердження за кордоном;
- Зміцнення зв'язку між освітніми програмами та науковими дослідженнями з метою розвитку та застосування отриманих знань, навичок і компетенцій у сфері болгаристики, що підвищить інтерес до Болгарії, її мови, історії, мистецтва та культури;
- Популяризація болгарської мови та літератури, історії, науки, мистецтва і культури (у тому числі етнографії та фольклору) шляхом проведення спільних

наукових форумів з іноземними університетами, що займаються болгаристичною проблематикою.

НПП «Болгаристика» включає такі напрямки:

- Розширення і розвиток кадрового потенціалу в царині болгаристики з метою створення активної мережі болгарських дослідників та іноземних болгаристів (провідних, визнаних і молодих), які викладатимуть, навчатимуть та проводитимуть спільні наукові дослідження;
- Розвиток вже затверджених і створення нових ресурсів із забезпеченням вільного доступу до цифрового контенту у сфері болгарської мови та літератури, історії, науки, мистецтва і культури (у тому числі етнографії та фольклору);
- Створення спеціалізованого «перекладацького хабу» та єдиної національної платформи «Болгаристика» із вільним доступом, яка має об'єднати та структурувати ресурси, що існують у цій сфері (освітні та наукові) і яка постійно актуалізуватиметься;
- Популяризація болгарської мови та літератури, історії, мистецтва, науки й культури (у тому числі етнографії та фольклору) та інших національних досягнень шляхом організації наукових форумів та науково-освітніх курсів і семінарів разом із провідними європейськими та світовими організаціями.

Потенційні бенефіціари по програмі з найбільшим внеском у наукові дослідження і з найбільшою продукцією у сфері болгаристики – це Болгарська академія наук (БАН) – провідна організація у партнерстві з Софійським університетом імені св. Климента Охридського, Пловдивським університетом імені Паїсія Хілендарського, Великотирновським університетом імені святих Кирила і Мефодія, Південно-Західним університетом імені Неофіта Рильського (Благоєвград) і Шуменським університетом імені єпископа Костянтина Преславського. Від БАН учасників в Програмі – дев'ять з постійних наукових ланок.

Центральна бібліотека Болгарської академії наук (ЦБ-БАН) працює над процесом діджиталізації з 2011 р. На сьогодні експоновано понад 4000 заголовків або 330000 файлів, організованих у 21 колекцію. Це бібліотеки видатних учених, книги епохи Болгарського національного відродження, періодичні видання (газети і журнали), мікрофільми староболгарських рукописів, фотографії та інше. Ці цифрові колекції зберігаються на платформі *DSpace*. У 2019-2021 рр. ЦБ-БАН діджиталізувала та віртуалізувала болгарську культурну спадщину в рамках Національної наукової програми «Культурно-історична спадщина, національна пам'ять та суспільний розвиток». До сканованих файлів (понад 40000) зроблено відповідні метадані на платформі *DSpace*. Таким чином була досягнута інтеграція між бібліотечною системою ALEPH 500 та цифровою платформою *DSpace*. Результатом став вільний доступ до цифрової колекції, періодичні видання в якій є винятковою бібліографічною цінністю. Через *Dspace* платформу вони стають надбанням великого кола користувачів. Варто відзначити і позитивний результат спільної праці різних інституцій. Міцне партнерство та співпраця між ЦБ-БАН, Інститутом літератури, НБКМ, РБ «П. Славейков» (Велико-Тирново) та НБ «Іван Вазов» (Пловдив) – це приклади гарних практик у реалізації як цього проєкту, так і майбутніх на національному і на міжнародному рівнях. Про гарну інституціональну співпрацю говорить також і спільна робота останнього року Центральної наукової бібліотеки Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна і Центральної бібліотеки Болгарської академії наук разом з Центром болгаристики та балканських досліджень імені М. Дринова Каразінського університету та Інститутом історичних досліджень БАН над бібліографічним покажчиком «Харківська школа історичної болгаристики (до 175-річчя наукової традиції)».

Дотримуючись цієї політики, Центральна бібліотека БАН включається у нову наукову програму МОН, у виконання двох задач робочого проєкту «Діджитальні ресурси»:

- Створення бібліографії з болгаристики у бібліотечно-інформаційній системі ALEPH500;
- Укладення діджитальної колекції «Болгаристика».

Метою першої задачі є аналітична розробка збірників, монографій, періодичних видань, які містять літературу, присвячену темі. Доступ до бібліографічних даних - вільний. Читач отримує інформацію про наявність цих документів в Академічній бібліотечній системі БАН, а через зведений каталог НАБІС, куди інтегрований електронний каталог ЦБ-БАН, вони стають надбанням ще більшого кола читачів як у нас, так і за кордоном.

У рамках виконання другої задачі передбачені діджиталізація та експонування літератури з болгаристики у цифровій платформі Dspace. Таким чином буде досягнута інтеграція між бібліотечною системою ALEPH 500 та цифровою платформою Dspace, з програмним забезпеченням котрих працює ЦБ-БАН, і знову діджитальна колекція буде у вільному доступі на сайті ЦБ-БАН й на сайті програми. ЦБ-БАН поставила собі амбітне завдання досягти стійкості у реалізації кожного проекту, над яким працює, і продовжувати аналітично розкривати зміст своїх фондів, а також діджиталізувати найцінніші документи з цих фондів.

Галина Салата,
д. і. н., доцент,
м. Київ

БІБЛІОТЕКИ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ ЯК ОСЕРЕДКИ КОМУНІКАЦІЇ: ШТРИХИ ДО ПОСТАНОВКИ ПРОБЛЕМИ

Із сучасними викликами інформаційно-комунікаційної ери ХХІ ст. для бібліотек постає складне завдання – віднайти своє місце у непостійному культурно-

інформаційному просторі. Водночас багато бібліотек, зокрема, університетських, уже змогли продемонструвати нові організаційні концепції, дещо запозичені у культурних інституціях. Ідеться про появу мультимедійних центрів у бібліотеках, організаційних майданчиків для місцевих спільнот, наукових просторів для фахівців тих чи інших галузей, спеціальні рекреаційні зони. Науковці працюють над впровадженням у практику новітньої моделі бібліотек, яка б входила до системи загальних соціально-інформаційних комунікацій та була б призначена для демонстрування певних закономірностей діяльності бібліотеки під впливом зовнішніх змін.

Внаслідок поширення соціально-комунікаційних можливостей, бібліотеки все частіше освоюють інформаційні технології, зокрема, рекламні, видавничі, гіпертекстові, телекомунікаційні, мультимедійні, тощо. За допомогою них можна налагодити підтримку зв'язків із читацькою аудиторією, особливо із молодими науковцями, які активно спілкуються у соціальних мережах. Водночас переважна більшість сучасних університетських бібліотек мають не лише власні сайти, а й власні сторінки у популярних мережах, зокрема у «Facebook», «Twitter» чи «Instagram».

Із класичних книгозбірень університетські бібліотеки поступово перетворюються у сучасні універсальні інформаційно-культурні центри, які вибудовують свою комунікацію як із читачами, так і користувачами за допомогою не лише звичних, а й новітніх засобів. Такі можливості соціальних мереж, як інтерактивність, мобільність, оновлюваність виявилися особливо затребуваними зі сторони бібліотек при ЗВО України.

Очевидно, подальший розвиток наукового простору університетських бібліотек еволюціонував у напрямку проведення ширших форумів та зустрічей. Наукові бібліотеки закладів вищої освіти є універсальними майданчиками для встановлення і налагодження міжнародної співпраці.

Опрацювання діджиталізації роботи бібліотек – перспективний напрям для сучасного бібліотекознавства. Зауважимо, що перші кроки у розумінні цього процесу уже зроблені. Ефективність роботи сучасних бібліотек залежить передусім від правильно сформованої комунікації. Нова бібліотека має формувати новий тип відносин між читачем та бібліотекарем, побудувати демократичні навички спілкування, підтримуючи і процес формування сучасної полікультурної людини, спроможної приймати світ у його різноманітті та активно реагувати на сучасні виклики [1].

Однак, зауважимо, що завдання сучасних університетських бібліотек полягає не тільки у наданні аудиторії доступу до якісних наукових та інформаційних ресурсів, а й у сприянні культурно-науковій діяльності університету. З цієї причини вважаємо, що працівникам університетських бібліотек необхідно організувати таким чином комунікації із читачами чи фаховими групами, аби це не був однобічний вплив, а комунікаційний процес поміж рівними партнерами на базі об'єктивних відносин.

Отже, у сучасному університетському бібліотечному просторі України помітні загальні тенденції щодо переосмислення ролі цих установ у науково-суспільному житті. Університетські бібліотеки за сучасних умов перетворюються на універсальні заклади, які виконують значно ширші функції пошуку інформації, ніж вважалося дотепер. Зокрема, університетські бібліотеки добре представлені у соціальних мережах, володіють інформативними сайтами, які пропонують широкий спектр дистанційних послуг.

В умовах сучасних викликів XXI ст., бібліотеки стали своєрідними майданчиками для проведення різних наукових заходів, конференцій та виступів. Це сприяє єднанню науковців не лише з різних куточків України, а й із Європи та Світу. Такі конференції у межах бібліотечних установ, зумовлюють появу комунікацій між їх учасниками, укладає певні зв'язки у тому чи іншому науковому середовищі. Нині

університетські бібліотеки є відкритими для різних категорій суспільства, та є готовими для співпраці із різними соціальними партнерами.

Відтак, сьогодні бібліотеки при закладах вищої освіти України роблять усе для того, аби реалізувати основне їхнє призначення – сприяти естетичному та духовному розвитку соціуму. Досі розуміння цього процесу недостатньо усвідомлювалося в академічній спільноті, хоча перспективність такої еволюції є вкрай відчутною.

Джерела та література

1. Салата Г.В. Стратегії розвитку бібліотечної справи в Україні. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2022. № 1. С. 7–13.

Ірина Недошитко,

к.і.н., доцент,

м. Тернопіль

РЕАЛІЗАЦІЯ ФУНКЦІЙ ВЕБСАЙТУ БІБЛІОТЕКИ ІМЕНІ Л.КАНІЩЕНКА ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Інформатизація суспільства, розвиток науки і новітніх технологій, поява нових медіа стрімко входять у життя сучасної людини та диктують правила сьогодення. У наш час мережа Інтернет становить невід’ємну частину людського буття, є багатогранною та слугує задоволенню різних потреб суспільства. Реагуючи на виклики часу та запити молодого покоління, бібліотеки перебувають у постійному пошуку нових форм і методів роботи, перетворюючись на потужні модернізовані інформаційні центри з власними вебсайтами в мережі Інтернет. Саме їм належить роль перетворення віртуального спілкування на реальне шляхом залучення молоді до різноманітних заходів, що відбуваються в бібліотеках. Вебсайт дає можливість

бібліотечним установам не тільки інформувати про послуги та здобутки, охоплюючи все більше користувачів, а й сприяє створенню позитивного іміджу установи.

Однією з переваг вебсайту є зручність і доступ до різноманітної інформації віддаленим користувачам. Якісний, інтерактивний контент дає змогу переглянути основну інформацію, ознайомитися зі всіма послугами та цікавими подіями у зручний час для відвідувачів сайту.

Зауважимо, що інформація на вебсайтах потребує безперервного оновлення та наповнення актуальними новинами про роботу як окремих відділів, так і всієї бібліотеки.

Вебсайт бібліотеки ім. Л.Каніщенка Західноукраїнського національного університету – <http://library.wunu.edu.ua/index.php/uk/>[1] є одним з основних джерел інформації про діяльність книгозбірні. Перша офіційна версія сайту була створена у грудні 2002 року. Відтоді він зазнав чимало змін і доповнень. Завдяки наполегливій праці програмістів, інженерів і працівників бібліотеки за останній рік кількість унікальних візитів на сайт сягнула понад 300 тис., географія відвідувань охоплює 105 країн світу, кількість переглядів – понад мільйон. Бібліотека невпинно шукає дорогу до свого читача і намагається постійно бути актуальною як за змістом, так і за технологіями.

Серед найновіших інформаційних сервісів бібліотеки ім. Л.Каніщенка ЗУНУ: віртуальна довідка, електронне надсилання документів, ONLINE-консультації читачів та ін. У 2015 році інституційний репозитарій бібліотеки переведено на нову програмно-технічну платформу DSpace (<http://dspace.wunu.edu.ua/>) і в лютому 2016 року його включено у відповідний рейтинг наукометричної бази WebofScience. На сьогодні репозитарій містить понад 40 тис. документів.

За результатами досліджень у світовому рейтингу прозорості інституційних депозитаріїв серед університетів та інших науково-освітніх установ (TransparentRankingofRepositories) репозитарій бібліотеки імені Л. Каніщенка

Західноукраїнського національного університету посів 4 місце в Україні, а у світовому рейтингу – 97 позицію [2].

Бібліотека ім. Л. Каніщенка ЗУНУ – постійний учасник новітніх освітніх та інформаційних програм і проектів. Зокрема, є учасником проекту «ELibUkr» (Електронна бібліотека України), членом консорціуму науково-освітніх установ «e-VERUM», що відкриває нові можливості та горизонти.

До позитивних аспектів Інтернет-послуг, які надає бібліотека ім. Л. Каніщенка ЗУНУ, що сприяють залученню молодого покоління до книгозбірні, належать такі:

- ✓ приємна та затишна атмосфера;
- ✓ безкоштовна Wi-fi-зона на території бібліотеки;
- ✓ надання користувачам автоматизованого робочого місця для самостійного опрацювання інформації⁴
- ✓ надання послуг молодим людям з особливими потребами;
- ✓ консультації бібліотекаря щодо ефективного використання Інтернету;
- ✓ підвищення інформаційної культури.

Відкриваючи сайт бібліотеки ім. Л.Каніщенка ЗУНУ, на передньому плані горизонтально розміщені назви розділів пропонованих основних послуг, а саме: головна стрічка, ресурси бібліотеки, НМКД, КВД, DSpace ЗУНУ, довідка, сервіси.

Кожний розділ є інтерактивним і передбачає можливість деталізації ще декількох посилань. На головній сторінці сайту користувач може ознайомитися з переліком усіх послуг, переглянути останні новини та перейти за посиланням, яке його зацікавило найбільше. Програмне і технічне забезпечення вебсайту базується на новітніх технологіях, що дає змогу користувачеві мати зручний інтерфейс і простоту навігації в зацікавлених рубриках і сторінках.

У час інформаційних технологій молоді люди багато часу проводять в Інтернеті, зокрема в соціальних мережах і пошукових системах, здебільшого для

пошуку потрібної інформації, листування з друзями, онлайн купівлі, перегляду фільмів, фотографій та ін., оскільки це зручно та займає менше часу. Саме тому бібліотека ім. Л. Каніщенка ЗУНУ активно висвітлює свою діяльність на сторінках соціальних мереж «Facebook», «Instagram».

У мережі «Facebook» здебільшого висвітлюється інформація про різні форми заходів, виставки, клубну діяльність [3]. Великою перевагою цієї соціальної мережі є функція, яка дозволяє запланувати подію та створити невеличке опитування. Така форма роботи дає змогу побачити кількість учасників, зацікавлених подією, та хто планує відвідати захід. Після його проведення працівники бібліотеки розміщують у Facebook фотозвіт та інформацію до нього.

Сторінка в мережі «Instagram» переважно орієнтована на молоде покоління [4]. Ця соціальна мережа базується на створенні фотографій, дає змогу застосовувати до них різноманітні фільтри та поширювати їх серед друзів. Цікаві фото- та відеоматеріали допомагають глибше висвітлити роботу бібліотеки, запросити на свою територію більше користувачів. Бібліотекарі зазвичай розміщують у мережі фото книг, нових надходжень із короткою анотацією та повідомляють молоду аудиторію про цікаві події, що відбуваються в бібліотеці.

Працівники бібліотеки активно працюють над тим, щоб зламати стереотипи, що склалися в суспільстві про образ книгозбірні. Для цього використовують сучасні інформаційні технології, які бібліотекарі активно освоюють, впроваджують у практику та охоче діляться своїми знаннями з користувачами.

Так, за допомогою сучасних інформаційних ресурсів, нового дизайну, зручного контенту та зрозумілій, адаптованій до технічних пристроїв бібліотека формує новий образ, привабливий у молодіжному середовищі, створює дружню неформальну атмосферу та збільшує ступінь довіри користувача.

Безумовно, на сучасному етапі інформаційне обслуговування віддалених користувачів стає однією з найбільш перспективних форм бібліотечного сервісу.

Активно використовуючи новітні інформаційні технології, бібліотека стає більш дієвим посередником між інформацією і клієнтом, своєрідним фільтром в інформаційних потоках, створює можливості доступу до інформаційних ресурсів у будь-який час і в будь-якому місці. Саме розвиток віддаленого обслуговування користувачів дає змогу бібліотекам вийти на новий рівень обслуговування відповідно до нових стандартів якості.

Джерела та література

1. Бібліотека ім. Л. Каніщенка Західноукраїнського національного університету.
URL:<http://library.wunu.edu.ua/index.php/uk>
2. Бібліотека ім. Л. Каніщенка ЗУНУ у світовому рейтингу.
URL:<https://repositories.webometrics.info/en/institutional>
3. Бібліотека ім. Л. Каніщенка ЗУНУ.
URL:www.facebook.com/profile.php?id=100077930421972
4. Library_wunu. URL:www.instagram.com/library_wunu/

Лариса Грінберг,

к.і.н., доцент,

м. Київ

ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ У ЗБЕРЕЖЕННІ КУЛЬТУРНО-МИСТЕЦЬКОЇ СПАДЩИНИ УКРАЇНИ

Збереження культурної-мистецької спадщини шляхом переведення у цифровий формат є поширеною практикою серед передових країн. Робота з культурною спадщиною в цифровому форматі, нові цифрові медіа, створення цифрових бібліотек, архівів, баз даних культурної спадщини та колекцій, цифрові

реконструкції, що вимагають спільних зусиль гуманітаріїв і фахівців із цифрових технологій є важливою сферою гуманітарних досліджень [1].

На сучасному етапі розвитку суспільства бібліотеки, архіви та музеї наповнені рідкісними та цінними документами, через незадовільний стан яких оцифрування є найбільш вдалим способом для їх збереження та масового використання. Розширення функцій бібліотек та архівів і розвиток новітніх технологій зумовили накопичення у фондах цих установ поряд з документами на традиційних носіях інформації і електронних інформаційних ресурсів (ЕІР) [2].

Формування модерного інформаційно-освітнього середовища є важливою передумовою успішного реформування інформаційно-освітнього простору й потребує педагогічно виваженого супроводу до консолідації інформації, удосконалення системи професійної підготовки фахівців спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа», розширення номенклатури нових спеціальностей, конвергентних до техніко-інформаційного профілю та сприяє збільшенню дистанційних користувачів установ та істотно впливає на розвиток дистанційних послуг бібліотечних та архівних установ, скорочуючи шлях документів до користувачів інформації.

Необхідність розвитку інформаційного простору в Україні та створення національної інформаційної інфраструктури, здатної сприяти оптимізації формування та використання національних документальних ресурсів перед бібліотеками та архівами як ключовими елементами системи документальних комунікацій [3].

Це зумовлює необхідність активізації процесів інтеграції інформаційно-ресурсної складової українських бібліотек й архівів на всіх рівнях їх функціонування: міжнародному, національному, регіональному; формування консолідованого електронного ресурсу культурно-мистецької спадщини, що зберігається в бібліотечних та архівних фондах, а також організації доступу до нього

та подальшої взаємодії бібліотек з архівами в інформаційно-комунікаційному просторі .

Успішна реалізація цього важливого соціокультурного завдання бібліотеками, музеями, архівами залежить від посилення взаємодії між ними на засадах співробітництва, партнерства, кооперації. В Україні тенденцію створення цифрових бібліотек та архівів підтримали як регіональні, так і національні книгозбірні та архіви. Інтеграція інформаційно-ресурсної складової українських архівів, бібліотек і музеїв на міжнародному, національному, регіональному рівнях створює консолідований електронний ресурс культурно-мистецької спадщини [4].

Використання цифрових технологій дає змогу розв'язати важливі завдання відповідно до запитів сучасного суспільства, зокрема вдосконалити обслуговування користувачів, ширше розкрити інформаційні ресурси архівів, надати доступ до наявного у їх фондах значного ресурсу культурних, духовно-ціннісних надбань попередніх поколінь нашого народу, що є надійним орієнтиром в утвердженні суспільних ідеалів, консолідації українського суспільства, збереженні його національної ідентичності й самобутності.

Отже, за допомогою цифрових технологій та Інтернет-інструментарію архіви, бібліотеки і музеї ознайомлюють користувачів з національними історико-культурними пам'ятками, оцифрованою рукописною спадщиною. не лише сприяють зростанню культурно-освітнього рівня громадськості, наступності національної свідомості, а й в інтересах національної безпеки та якнайповнішому представленню України у глобальному інформаційному просторі.

Джерела та література

1. Передерій І. Інституційні веб-ресурси як інструмент збереження історичної пам'яті та національної комеморації. Документно-інформаційні комунікації в умовах глобалізації: стан, проблеми і перспективи : матеріали ІІ Всеукр. наук.-

- практ. Інтернет-конф., м. Полтава, 23 листоп. 2016 р. Полтава, 2016. С. 205–211.
2. Електронні інформаційні ресурси бібліотек у піднесенні інтелектуального і духовного потенціалу українського суспільства / О. С. Онищенко, Л. А. Дубровіна, В. М. Горовий та ін. ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. К., 2011. 248 с.
 3. Давидова І. Бібліотечне виробництво в інформаційному суспільстві / Харківська держ. академія культури. Харків : ХДАК, 2005. 295 с.
 4. Лобузін І. Оцифрування історико-культурної спадщини: технологія та управління / І. Лобузін // Реєстрація, зберігання і обробка даних. 2012. Т. 14, № 3. С. 104 – 114

Галина Войцехівська,

м. Київ

Наталія Світла,

м. Київ

ДЖЕРЕЛА НАДХОДЖЕННЯ БІБЛІОТЕЧНОГО ФОНДУ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ДОСЛІДЖЕННЯ ІСТОРІЇ БІБЛІОТЕКИ: АКАДЕМІЧНИЙ ПЕРІОД

Напередодні 80-річчя Державної наукової архітектурно-будівельної бібліотеки імені В. Г. Заболотного, коли весь бібліотечний фонд упорядковано та відображено в електронному каталозі бібліотеки, поліпшено системи зберігання та його збереження, розпочато активні роботи з оцифрування фонду, здійснюється ознайомлення широкого загалу з окремими виданнями в соціальних мережах та потужній виставковій діяльності, тематично висвітлюється у фундаментальних бібліографічних покажчиках, фахівцями книгозбірні розпочато складання її літопису

діяльності, що веде свій лік з далекого 1944 року, одним із основних тематичних напрямів якого є формування бібліотечного фонду.

Для складання літопису збереглися, практично, всі звітні дані бібліотеки, протоколи засідань Бібліотечної Ради Академії архітектури УРСР та Академії будівництва і архітектури УРСР, при Президії яких функціонувала Наукова бібліотека (наразі Державна наукова архітектурно-будівельна бібліотека імені В. Г. Заболотного), протоколи виробничих нарад працівників бібліотеки, архіви Академії архітектури УРСР, Академії будівництва і архітектури УРСР, Держбуду України та міністерств, яким була підпорядкована бібліотека в різні часи, методичні документи бібліотеки, епістолярна спадщина співробітників бібліотеки тощо.

Досліджуючи архівні документи 1944–1963 років, періоду діяльності двох галузевих академій – Академії архітектури УРСР (1944–1956) та Академії будівництва і архітектури УРСР (1957–1963), бачимо, що головним інформаційним стрижнем бібліотеки був її бібліотечний фонд, що формувався з першого дня її існування.

Особливого значення для створення бібліотеки та її бібліотечного фонду набували різноманітні джерела надходження, серед яких придбання профільної літератури в спеціалізованих книжкових магазинах, антикварних та букіністичних магазинах, приватних осіб, через Бібліотечний колектор Облкнигокультторгу, передача дублетних видань великих бібліотек, отримання дарів науковців, передплата видань, отримання обов'язкового примірника, шляхом обміну тощо. На одній з наукових конференцій, організованих бібліотекою у 2016 році, було високо оцінено зусилля бібліотечних фахівців, які працювали над формуванням бібліотечного фонду з перших днів функціонування бібліотеки: *«Аналізуючи звіт за 1944 рік та наступні роки, вражає висока самовіддача працівників бібліотеки та їхній ентузіазм, проявлений у формуванні фонду. Комплектувався фонд бібліотеки різними способами, обумовленими конкретними ситуаціями»* [1].

Вагомим джерелом надходження було дарування книжок. Цю традицію з перших днів функціонування бібліотеки започаткували голова Української філії Академії архітектури СРСР В. Г. Заболотний, мистецтвознавець І. І. Врона, професор О. Д. Зейлігер, заступник голови Української філії Академії архітектури СРСР професор С. М. Колотов та багато ін.

Також джерела надходження бібліотеки відображені в п. 4 постанови РНК УРСР «Об организации Украинского филиала Академии архитектуры СССР» № 274 від 26.03.1944 р.: *«а) Наркомпросу УССР передать Украинскому филиалу Академии архитектуры Союза ССР всю литературу из области теории и истории архитектуры, находящуюся в Киевском университете. б) Союзу советских архитекторов передать библиотеку, собранную в г. Киеве (как бросовое имущество) после освобождения столицы УССР от фашистских захватчиков»* [2].

Необхідно зазначити, що Спілкою радянських архітекторів УРСР було передано унікальні видання архітектурно-будівельної тематики, які й наразі не втратили своєї актуальності. Серед видань, що поповнили фонд бібліотеки, були стародруки, гравіровані видання з архітектурознавства, зокрема, твори давньоримського архітектора і механіка Марка Вітрувія Полліона (близько 80–70 рр. до н. е. – близько 15 р. до н. е.), роботи італійських авторів, серед яких праці художника, скульптора й архітектора Мікеланджело Буонаротті (1475–1564), архітектора, художника, гравера й теоретика мистецтва Себастьяно Серліо (1475–1554), засновника італійського класицизму Андреа Палладіо (1508–1580), архітектора Джакомо Бароцці да Віньола (1507–1573), архітектора, художника й історика мистецтва Джорджо Вазарі (1511–1574), архітектора, містобудівника, теоретика мистецтва Вінченцо Скамоцці (1548–1616), графіка, архітектора і археолога Джованні Батіста Піранезі (1720–1778) та інших авторів, наприклад, трактат з архітектури «Serlio S. Il primo libro d'architettura» (1551), «Vignola G. B.

Manuale di Architettura» (1780), чотиритомна праця «Palladio A. Les Batimens et les Deseins» (1776, 1778, 1781, 1783) та ін.

У переданій збірці Спілки радянських архітекторів УРСР, що склала 3893 примірники, – цінні видання про архітектурні пам'ятки українських міст (Батурин, Київ, Любеч, Одеса, Полтава, Умань, Харків, Чернігів та багато ін.), види декоративно-ужиткового мистецтва (орнамент, вишивки, килимарство, писанки, настінні паперові прикраси тощо), персоналії майстрів українського мистецтва (Сергій Васильківський, Олена Кульчицька, Григорій Левицький, Олександр Мурашко, Олекса Новаківський, Микола Самокиш, Тарас Шевченко та ін.).

Значна кількість фахових вітчизняних та іноземних видань відображала технічні аспекти будівельного мистецтва, зокрема, виробництва та застосування будівельних матеріалів, проектування та будівництва різноманітних споруд, паркового мистецтва, благоустрою територій, а також інструктивно-нормативні документи щодо виконання різних видів будівельних робіт, що стали «настільними» книжками для науковців і виробничників на довгі роки.

Важливим джерелом наповнення бібліотечного фонду були колекції науковців, бібліофілів, майстрів народного мистецтва, які з часом набувають історичної ваги в наукових колах користувачів бібліотеки.

Так, значним документним надбанням для читачів стало надходження у фонд у 1952 році 46 унікальних видань із власної бібліотеки Т. Р. Крижанівського (1898–1951), київського лікаря-терапевта й колекціонера, 29 видань з яких оформлено екслібрисом «Из книг Т. Р. Крыжановского», створеним у 1935 році студентом Київського художнього інституту С. В. Кукурузою [3, с. 4], а деякі прикрашені факсимільним підписом «Крыжановский Т. Р.». Серед документів – нумеровані примірники, унікальні видання з питань сакральної і цивільної архітектури, декоративно-ужиткового мистецтва, історії міст і країн, наприклад, альбом літографій з малюнків М. Сажина «Виды Киева. Тетрадь 1», виданий архітектором-

художником І. Лауфером у 1846 році, рідкісне видання «Титов Ф. Краткое историческое описание Киево-Печерской Лавры и других святынь и достопримечательностей города Киева» (1911), два випуски репродукцій «Малюнки Т. Шевченка» 1911 та 1914 років видання, 5 томів стародрукованого видання «Свиньин П. Достопамятности Санкт-Петербурга и его окрестностей», видані в 1816–1828 роках, та ін.

Цінним надбанням бібліотеки 1954 року була колекція матеріалів з декоративно-ужиткового мистецтва, зібрана українською майстринею декоративно-ужиткового мистецтва й етнографом з Полтавщини Г. В. Мороз (1887–1967), а саме: аркушеві матеріали зразків візерунків вишивок рушників Полтавщини, Волині, Поділля та Київщини, виконані на кальці, що з метою збереження дбайливо упорядковані палітурною майстернею Академії архітектури УРСР.

У колекцію також ввійшли візерунки хусток, мережок та лиштв Полтавщини, вишивок скатертин Київщини, рушників ризниці Києво-Печерської лаври, саморобні та виконані поліграфічним способом альбоми з візерунками української вишивки. Серед надходжень – унікальне видання «Каталог изделий, вырабатываемых кустарями Полтавской губернии и в земских учебных мастерских, и продаваемых через земский склад» (1912), а також декілька серій видання «Украинское народное творчество», що видавалося Кустарним складом Полтавського губернського земства в 1912–1913 роках.

У 1957 році фонд бібліотеки поповнився ще однією цінною колекцією від Г. В. Мороз – два альбоми фрагментів зразків візерунків оригінальних українських народних вишивок та мережок другої половини ХІХ століття різних регіонів України – Київщини, Вінниччини та Полтавщини, зібраних майстринею в 1900–1920 роках, куди ввійшли зразки візерунків вишивок та мережок різних виробів, що відображали різні елементи та виконані різними техніками.

Наразі ці документи з декоративно-ужиткового мистецтва надзвичайно затребувані дослідниками української старовини.

Дуже важливою для дослідників і науковців є наявність в бібліотеці дисертаційних робіт, що захищалися в Інституті аспірантури Академії архітектури УРСР та Академії будівництва і архітектури УРСР. Дисертаційні роботи готувалися в стінах бібліотеки, тому була зрозумілою їхня передача Вченою Радою інституту на зберігання в бібліотеку. За період функціонування академій у бібліотеку надійшло близько 200 кандидатських та докторських дисертацій, що були результатами наукових досліджень різнопланових галузевих питань, зокрема, архітектури будівель і споруд, властивостей будівельних матеріалів, особливостей територіального розпланування, підземних міських мереж, розвитку заповідників, народного декоративного мистецтва, персоналій зодчих та ін. Серед дисертантів – відомі в майбутньому науковці – Ю. С. Асєєв, М. С. Будніков, В. Д. Глуховський, М. Г. Гречина, В. І. Єжов, В. І. Зарецький, Н. Д. Манучарова, О. І. Маринченко, М. Д. Плехов, В. П. Самойлович, В. Д. Таїров, Н. Б. Чмутіна, Я. А. Штейнберг, Д. Н. Яблонський та багато ін. Провідними організаціями були науково-дослідні інститути, серед яких Інститут історії і теорії архітектури, Інститут архітектури споруд, Інститут містобудування, Інститут художньої промисловості, Інститут будівельних матеріалів, Інститут будівельної техніки тощо. Керівництво дисертаціями здійснювали видатні науковці, серед яких В. Г. Заболотний, О. М. Вербицький, О. В. Власов, А. В. Добровольський, О. І. Неровецький та ін.

Дисертаційний академічний фонд активно використовується користувачами і сьогодні, оскільки містить реальні результати галузевої науки ХХ століття, що не втратили актуальності.

За виконанням технологічних процесів з комплектування бібліотечного фонду стоїть копійка щоденна праця співробітників академічної Наукової бібліотеки, справжніх ентузіастів бібліотечної справи, серед яких М. І. Вязьмітіна, М. Ф.

Грідіна, В. М. Фурсова, О. Б. Шинкаренко, Г. Л. Яблонська та багато інших фахівців, які в непростий академічний період діяльності бібліотеки свої знання та уміння спрямовували на формування фундаментального ядра унікального галузевого фонду. Кожне джерело надходження бібліотечного фонду потребувало неймовірних фахових зусиль співробітників бібліотеки: чи то листування, чи то перемовини з видавництвами та авторами, чи то відбір документів, чи то доставка в бібліотеку, чи то розміщення на полицях в умовах постійного дефіциту площі бібліотеки. Складання літопису діяльності бібліотеки в період функціонування двох галузевих академій у 1944–1963 роках виявило раніше недосліджений пласт архівних документів, серед яких і документи з джерел надходження бібліотечного фонду.

Джерела та література

1. Бібліотекарки України: Марія Вязьмітіна. *Діяльність Державної наукової архітектурно-будівельної бібліотеки імені В. Г. Заболотного у 2016 році*. Київ, 2017. С. 77.
2. ЦДАВО України. Ф. Р–2. Оп. 7. Т. II. Спр. 973. Арк. 46–47.
3. Київ в екслібрисі. Київ, 2010. С. 4.

Вікторія Добровольська,

д.н.із соц. комун., доцент,

м. Київ

Людмила Чередник,

к. філол. н, доцент,

м. Полтава

ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ БІБЛІОТЕК У СОЦІОКУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРИ

У сучасному інформаційному суспільстві новітні технології, проникаючи у всі сфери життя, викликають фундаментальні зрушення в соціально-культурних та економічних засадах соціального буття. Усе це спонукає і бібліотеки пристосовуватись до нових умов, переосмислювати свої головні завдання та якісно змінювати свою діяльність.

Проблеми функціонування бібліотек в умовах інформаційного суспільства викликають зацікавленість у багатьох українських і зарубіжних учених. Так, дослідженню аспектів формування соціокультурного середовища, й у бібліотеках зокрема, присвячені наукові праці М. Слободяника, Л. Дубровіної, Н. Кушнарєнко, А. Киридон, О. Рибачка, О. Онищенка, Т. Гранчак, В. Горового, Р. Мотульського, М. Сенченка, В. Ільганаєвої, Д. Солтона, Л. Філіпової, А. Чачко та багатьох інших дослідників.

Проблеми консолідації інформаційних ресурсів у різних галузях знань, зокрема й культури, висвітлюються у роботах А. Пелещишина, Н. Артамонової, О. Дуди, Н.Кунанець, Г. Липак, О. Марковця, Ю. Тимовчак-Максimeць та ін. Усі ці наукові розвідки є красномовним свідченням важливості окресленого аспекту дослідження.

Відповідно до статистичних даних, в Україні нині налічується майже 16 тисяч бібліотек. Цей показник є одним із найбільших в Європі. До прикладу, в Італії бібліотек 3,5 тисячі, а у Німеччині – 9 тисяч. Проте українські бібліотеки стоять зараз на порозі пошуків нових шляхів і можливостей функціонування в умовах інформаційного суспільства й необхідності трансформації своєї діяльності. Бібліотечні установи України активно працюють у цьому напрямі, вивчають досвід зарубіжних країн. Зокрема, одним із яскравих міжнародних прикладів функціонування публічних бібліотек в умовах сьогодення можна вважати Велику Британію. Бібліотеки країни відрізняються, насамперед, тим, що мають різноманітні вільні зони, де можна не лише читати, а й займатися своїми справами. Важливу роль у цьому процесі відіграють місцеві громади, оскільки вони працюють за принципом субсидіарності. Досвід роботи британців заслуговує на увагу.

Сучасні умови диктують необхідність змінити звичне уявлення про бібліотеку, традиційною місією якої здавна вважалося поширення грамотності, культури, забезпечення доступу до інформації та знань. Але, щоб вижити в глобалізованому суспільстві, бібліотеки мають віднайти нові форми роботи й змінити свою спрямованість.

Англійський письменник-фантаст Ніл Гейман у статті «Чому наше майбутнє залежить від читання» презентував глибоко філософські роздуми про роль бібліотек у суспільстві XXI століття: «Якщо ви сприймаєте бібліотеку як полицю з книгами, вона може видатися вам старою і несучасною в світі, де більшість, але не всі книги існують в електронному вигляді. Але це фундаментальна помилка.... Бібліотека – це свобода. Свобода читати, свобода спілкуватися. Це освіта (яка не закінчується в той день, коли ми залишаємо школу чи університет), це дозвілля, це притулок і це доступ до інформації» [1]. Тобто, сучасні бібліотеки мають трансформуватися в умовах інформаційного середовища і стати центрами не тільки наукової, а й соціально значущої інформації. У такий спосіб бібліотека як, передовсім, культурно-освітній

заклад робить «вагомий внесок у життя суспільства» і включається «у суспільну діяльність як соціальна інституція» [2, с. 24], забезпечуючи для різних категорій користувачів прямий доступ до інформаційних джерел. Саме тому наразі надзвичайно важливим у діяльності всієї бібліотечної системи є створення єдиної всеукраїнської інформаційної інфраструктури та якнайшвидша інтеграція у світовий бібліотечний інформаційний простір.

Варто наголосити, що діяльність сучасних книгозбірень спрямована не просто на забезпечення доступу до необхідної інформації, а й на те, щоб стати важливим соціокультурним центром, який матиме вирішальну роль у формуванні світогляду громадян і сприятиме інтелектуальному й морально-естетичному розвитку суспільства загалом. Усе це викликає необхідність змін в моделі комунікації між бібліотекою і користувачами, які зараз активно включаються у формування й управління якістю бібліотечних послуг. Як свідчить практика, визначальним для бібліотек є інтеграція з життям місцевих громад, співробітництво з ними на умовах партнерства. Наприклад, активні громадяни можуть взяти участь у роботі Громадської ради при бібліотеці, яка опікується її розвитком.

Для того, щоб функціювати у нових суспільних умовах, працівники бібліотек мають шукати інакші форми роботи, прагнути до безперервного розвитку, використовувати практичний досвід передових установ і зарубіжних партнерів. Наприклад, скандинавські країни зробили прорив, коли усвідомили потребу масової громадянської освіти для дорослих: при бібліотеках у сільській місцевості почали організовувати народні школи. У Великій Британії бібліотеки стали модераторами розвитку і їх взагалі називають народними університетами.

З-поміж нових форм обслуговування користувачів популярними зараз вже стали віртуальні виставки, онлайн-екскурсії, презентації, відеолекції, відкритий доступ до цифрових колекцій та інші форми діяльності.

Набирають обертів такі інноваційні форми роботи, як:

- 1) *буккросинг* – рух книголюбів, що діють за принципом «прочитав – передай іншому»;
- 2) *буктрейлер* – короткий відеоролик (тривалістю до 3 хв.) за мотивами книги, що є сучасною формою її реклами, засобом просування, заохочення до читання;
- 3) *бібліофреш* – бібліографічний огляд книжкових новинок;
- 4) *квест* – інтелектуально-динамічна гра, що поєднує спортивне орієнтування, розв’язування інтелектуальних завдань тощо;
- 5) *бібліотечний флешмоб* – має на меті інформування населення про роль сучасної бібліотеки в суспільстві, про нові можливості, що відтепер надають модернізовані бібліотеки; заохочення до читання; привернення уваги до неповторності книги як носія інформації;
- 6) *інформаційний брифінг* – сучасний спосіб спілкування з користувачами (відповіді на питання, тематичні консультації тощо);
- 7) *коворкінг* – це модель роботи, у якій учасники, залишаючись незалежними й вільними, використовують загальний простір для своєї діяльності;
- 8) *коучинг* – це метод сучасного консультування, що сприяє ефективному досягненню клієнтом поставленої мети, яка виявляється у конкретних результатах. Зазначимо, що в бібліотеці його можна використовувати як форму професійного навчання або під час масового заходу задля вирішення якоїсь проблеми разом з учасниками.

І таких новацій у роботі можна навести ще дуже багато.

Отже, книгозбірні XXI століття – це такий модифікований простір, у якому органічно переплелися минуле і майбутнє, давнина і сучасність. Сьогоднішня бібліотека – це епоха поєднання книги й Інтернету. З урахуванням змін, що відбуваються в цих установах, зростання інформаційного складника у їхній діяльності, на нашу думку,

можна говорити про трансформацію бібліотек у соціальнокультурний інститут сучасного суспільства.

Світовий досвід показує, що важливим кроком у розвитку бібліотек і забезпечення ними інформаційних потреб користувачів є обов'язкове створення інформаційно-бібліотечних мереж, пошук і впровадження нових форм роботи.

Віртуальний інформаційний простір бібліотечних установ, сформований для задоволення інформаційних потреб користувачів, охоплює такі віртуальні представництва, як: сайти, блоги, сторінки груп користувачів у популярних соціальних мережах тощо.

Джерела і література

1. Гейман Ніл. Чому наше майбутнє залежить від читання. URL: <https://www.ukrlib.com.ua/world/printit.php?tid=8129>
2. Кузьменко О. І., Загуменна В. В. Бібліотека як соціокультурний публічний простір: трансформаційні зміни. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2020. № 4. С. 24–31.

Ірина Петренко,
д.і.н., професор,
м. Полтава

ДЖЕРЕЛА ВИВЧЕННЯ ЖИТТЄВОГО І НАУКОВОГО ШЛЯХУ АРХІВІСТКИ, ВЧЕНОЇ-ІСТОРИКА, ПЕДАГОГА ВІРИ ЖУК (1928-2008)

З-поміж них відомих людей, які прославили Полтавщину в Україні та за кордоном, варто назвати ім'я вченої-історика, архівістки, фахівця у сфері славістики,

зокрема, болгаристики, краєзнавця, глибокого знавця джерел, авторки багатьох наукових праць Віру Никанорівну Жук (1928-2008).

Віра Жук після Льва Падалки, Іван Павловського, Миколи Арандаренка, Василя Бучневича та інших продовжила закладені традиції дослідження історичного краєзнавства Полтавщини. Її ім'я золотими літерами вписано в історичну регіоналістику Полтавщини. Праці Віри Никанорівни сприяють збереженню історичної пам'яті та ідентичності багатьох етносів. Вчена зробила ряд важливих наукових висновків, які не втратили актуальності і на сьогодні. Вчена-дослідниця Віра Жук на багато питань в історії України мала власну точку зору, добре знала джерела, як вітчизняні, так й іноземного походження.

Висновки Віри Жук у галузі давньої історії України є величезним здобутком української науки. Їй належить пріоритет залучення у науковий обіг багатьох фактів з давньої та середньовічної історії України, що значно збагачує наше минуле. Віра Жук органічно вписала давню історію України в європейський контекст, наголошуючи, що в давнину територія сучасної України і Полтавщина, зокрема, перебували на перетині важливих цивілізаційних процесів, тут творилася справжня європейська історія.

Метою даної статті є проаналізувати наявну джерельну базу вивчення життєвого і наукового шляху архівісти, вченої-історика, талановитого педагога Віри Жук (1928-2008).

Основою джерельної бази дослідження постаті Віри Жук є матеріали, які зберігаються в архівах Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Державному архіві Полтавської області (далі – ДАПО) та Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка.

Серед таких джерел можна виділити кілька груп. До першої – відносяться документи офіційного характеру. Вони представлені діловодною документацією навчальних закладів, в яких навчалася і працювала Віра Жук. Документи даного

типу дозволяють розкрити її становлення як особистості, показати студентські роки, простежити еволюцію науково-дослідницької роботи, з'ясувати період визначення наукових пріоритетів, викладацьку роботу у закладах вищої освіти.

В цьому контексті першочергове значення мають документи архіву Київського національного університету імені Тараса Шевченка, де міститься особова справа студентки Віри Жук за період її навчання в університеті (1950-1955 роки) [1]. Її опрацювання дозволило скласти цілісний образ раннього, студентського періоду життя Віри Жук, з'ясувати обставини її життя та навчання.

В архіві Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка містяться важливі документи. Це особова справа Віри Жук та протоколи засідань кафедри історії СРСР та УРСР за 1983-1989 роки [2]. Ці документи уможливлують відтворення викладацької, науково-дослідницької роботи Віри Жук у період трудової діяльності в інституті. Їх ретельний аналіз та осмислення дозволило здійснити ряд висновків, які суттєво збагатили дослідження життєвого і наукового шляху вченої.

Другу групу становлять важливі архівні документи, які містяться у Державному архіві Полтавської області, де є особовий фонд Віри Жук (Ф.Р.9164) [3]. В ньому зберігаються документи за 1936-1999 роки. Фонд уміщує 373 справи, які висвітлюють основні етапи життєвого і наукового шляху Віри Жук. Зокрема, ці документи поділяються на наступні підгрупи: 1) наукові та краєзнавчі праці Віри Жук – дисертація та документи про її захист, рукописи, книги, статті, нариси, інформації, огляди, довідники, документи (списки, відомості, листи тощо) про відомих полтавців, з історії населених пунктів Полтавщини, про розвиток соціально-політичних рухів, зібрані та впорядковані Вірою Жук, рецензії, лекції, методичні рекомендації, звіти, екзаменаційні білети, списки наукових праць, програми наукових конференцій, запрошення, інтерв'ю, виступи на радіо; 2) листування – листи Віри Жук, листи до неї, вітання зі святами; 3) документи, що відображають

громадську діяльність В.Н.Жук; 4) біографічні документи Віри Жук – характеристики, автобіографії, квитки, посвідчення та ін., вітання з присвоєнням звання, грамоти. Одним із основних джерел дослідження стали матеріали особистого походження (спогади, епістолярна спадщина, інтерв'ю).

Спогади – це тип джерел, коли автор, який був учасником або очевидцем подій, від свого імені висвітлює події. Цінність цих джерел зумовлюється особливостями їхнього походження, оскільки вони належать конкретному авторові, а відтак відображають безпосереднє сприйняття ним навколишнього світу, історичних подій і явищ. По-перше, в них закладена своєрідна інформація соціально-психологічного рівня, відсутня в інших видах історичного фактажу. По-друге, матеріали особистого походження нерідко містять такі відомості, яких немає в інших джерелах. Їх використання дає змогу історикові більш докладно й колоритно відтворити як окремі події, так і характерні риси й особливості певних епох, осіб. Втім, цей вид джерел може містити пастки, тому що мемуари і спогади – суто суб'єктивні документи, до яких слід ставитися з максимальною настороженістю і критичним поглядом.

Спогади залишили люди, котрі безпосередньо були знайомими з Вірою Жук. Для підготовки дослідження про Віру Жук цей вид джерел виявився надцінним, адже дав можливість почерпнути з перших вуст інформацію про життєвий шлях і діяльність ученої. Зокрема, спогади про співпрацю з нею написали відомий вітчизняний вчений П. Тронько [4] та болгарський дослідник Х. Станев [5].

Вагомою основою для написання розвідок про Віру Жук є спогади автора цієї статті І. Петренко, яка спілкувалася з Вірою Жук протягом 1993-2008 років. Віра Жук була для І. Петренко вчителем, наставником і прикладом для наслідування. У 2017 році І. Петренко опублікувала монографію про Віру Жук [6].

Незабутніми спогадами про студентські роки Віри Жук поділилася її співкурсниця, к.і.н. Зоя Хижняк з Києва. Вчена розповіла про ранні роки Віри Жук, її навчання, формування особистості вченої і громадянина.

Важливу інформацію про Віру Жук можемо віднайти в праці сучасного українського письменника, журналіста, члена Національної Спілки письменників України, дослідника історії, знавця історичних джерел В. Радовського. Дослідник особисто спілкувався в Вірою Жук під час свого приїзду в Полтаву у 2005 році, потім кілька років листувався з нею. Своїми спогадами і роздумами про неї він поділився у роботі «Правда чи міф?» [7].

Епістолярна спадщина (листування) Віри Никанорівна Жук стала важливим джерелом дослідження життя і поглядів ученої. Зокрема, переписка Віри Жук зберігається у приватних архівах автора цієї роботи Ірини Петренко (листування з Ф.Г.-Х. Нурутдиновим) [6, с. 404], Г. Сердюка (листування між ним і Вірою Жук тривало протягом 1990-2008 років, збереглося близько 40 листів) [6, с. 404], В. Радовського [6, с. 404] (кілька листів та рецензія).

Листування Віри Жук із журналістом, краєзнавцем П. Пустовітом опубліковано в 2014 році в часопису «Краєзнавство» [8]. Даний епістолярій проливає багато світла на інтереси дослідників, дозволяє визначити їхні наукові пріоритети та зацікавлення.

Отже, приватне листування дозволяє окреслити коло однодумців Віри Жук, висвітити діапазон її науково-педагогічної діяльності.

Наративне інтерв'ю – якісний метод дослідження у антропології, соціології, психології, історії. Являє собою вільне інтерв'ю, розповідь про життя без втручання зі сторони інтерв'юера, що задає лише загальний напрям очікуваної розповіді. Інтерв'ю з багатьма людьми – родичами, колегами, колишніми студентами дозволило сформувати цілісний образ Віри Жук як людини, науковця і особистості. Зокрема, інтерв'ю записано у членів родини Віри Жук – у її рідної сестри Ольги

Писаревої (1926-2015) та Лідії Жук – дружини троюрідного брата Віри Жук Анатолія Жука [6].

Співавтор Віри Никанорівни, вчитель історії, краєзнавець із с. Бреусівка Козельщинського народу Полтавської області Г. Сердюк, співкурсниця Віри Жук, к.і.н., доц. З. Хижняк поділилися спогадами від спілкування з Вірою Жук та спільну науково-дослідницьку працю та багато інших [6].

Незабутні спогади залишив про Віру Жук відповідальний секретар полтавського тому «Історія міст і сіл УРСР» Іван Гальчук. Полтавська журналістка, письменниця, публіцист Оксана Кравченко поділилася своїми спогадами про Віру Жук та її виступів для студентів та науковців. Колишня студентка Віри Никанорівни та її сусідка Тетяна Жванко поділилася своїми спогадами зі студентських років. Вона протягом багатьох років та до останньої миті життя Віри Жук підтримувала дружні відносини з Вірою Жук [6].

Важливу інформацію щодо життєвого і наукового шляху Віри Жук містять некрологи [8]. У них лаконічно висвітлено основні віхи її життя та проаналізовано науковий доробок ученої.

Отже, джерельна база дослідження життєвого і наукового шляху Віри Жук ґрунтується на комплексному аналізі як архівних матеріалів, так і особистого походження. Такий підхід дозволяє виявити нові і поглибити, доповнити існуючі відомості в історичній науці про роль Віри Жук у вітчизняній історичній науці. Порівняння різнопланового матеріалу дає можливість реконструювати більш повну біографію вченої, її оточення, формування поглядів, переконань і активну участь у науковому житті України.

Джерела та література

1. Архів Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Особова справа Жук Віри Никанорівни (1950-1955 рр.). 46 арк.
2. Архів Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка. Особова справа Віри Жук. Протоколи засідань кафедри історії СРСР та УРСР за 1983-1989 роки.
3. Державний архів Полтавської області Ф.Р.9164, Оп.1, 373 справи (Жук Віра Никанорівна (1928-2008) – кандидат історичних наук, заслужений працівник культури УРСР, краєзнавець).
4. Тронько П.Т. Летопись дружбы и братства (Из опыта создания «Истории городов и сел Украинской ССР в 26-ти т.). К. : Наукова думка, 1981. 128 с.
5. Станев Христо. Братская дружба ни свързва // Очерки за Полтавска Област. София : Издательство на Отечествен фронт, 1981. 245 с.
6. Петренко І. М. Історик Віра Жук (1928-2008): життя, віддане науці. Київ: МІЛЕНІУМ, 2017. 516 с.
7. Радовський В.С. Правда чи міф? Львів : «Центр Європи», 2005. 328 с.
8. Пустовіт Т.П. Штрихи до портрета журналіста і краєзнавця Павла Пустовіта. *Краєзнавство*. 2014. 2. С.58-69.
9. Пам'яті Віри Никанорівни Жук. *Постметодика*. 2008. № 5. С. 51-52; Жук Віра Никанорівна [некролог]. *Історична пам'ять*. Полтава, 2008. № 2. С.204-205; Мокляк В. Некролог. *Край*. Полтава, 2008. Листопад. С.6; Віра Никанорівна Жук [некролог]. *Зоря Полтавщини*. 2008. 7 листопада; Єрмак О.П. Життя, віддане історії рідного краю. *Трудова Полтавщина*. Полтава, 2008. 21 листопада; Черкасець Т. Світлій пам'яті Віри Никанорівни Жук. *Відомості Полтавської єпархії*. 2008. №11 (Листопад).

Катерина Дяченко,

викладач,

м. Миргород

ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У БІЗНЕС-АРХІВІ

Нині відбуваються процеси, які сприяють збільшенню ефективності управління малим, середнім або великим бізнесом, що в свою чергу полягають у вдосконаленні роботи з документами. Безумовно, управління ґрунтується на організації діяльності, яка пов'язана з документами.

Метою написання статті є аналіз бізнес-архіву як елемента структурної ланки, за допомогою якого відбуваються процеси збільшення ефективності управління малим, середнім або великим бізнесом. Удосконалення налагодження документування ґрунтується на роботі з інформацією. Ефективність від управління малим, середнім або великим бізнесом досягається вдосконаленням діяльності з документами, адже весь спектр керування зумовлено роботою з інформацією.

Адже кожен документ є важливим елементом інформаційних ресурсів, насамперед внутрішнім ресурсом, свідченням діяльності організацій та джерелом відомостей про ділові процеси. **Актуальність** обраної теми обумовлено необхідністю аналізу застосування інформаційних технологій для бізнес-архіву.

За допомогою системи керування документацією здійснюється контроль за всією сукупністю документних потоків та масивів організації. Система повинна відповідати вимогам, зокрема планування, контроль та організація виконання управлінських завдань. Зазначимо, що інформаційні технології є сукупністю методів та засобів, що застосовують для збору, зберігання, оброблення та поширення відомостей.

Наразі діяльність людини пов'язана з інформаційними технологіями, оскільки вони є невід'ємною частиною життя суспільства. До інформаційних технологій застосовують певні вимоги, зокрема: зосередження уваги щодо використання інформаційних технологій, швидкого реагування на будь-які події, що можуть виникати в процесі функціонування бізнес-архіву [1, с. 45].

Впровадження інформаційних технологій зумовлене більш детальним аналізом між мільйонами людей з певними соціально-економічними вподобаннями. Тому наразі набуває актуальності питання щодо розроблення країнами власних інформаційних матеріалів. Зауважимо, що будь-яка організація регламентується використанням організаційної техніки, адже від цього залежить ефективний обмін відомостями.

Сьогодні архівна справа, зокрема архів є важливими елементами у суспільному житті. Натомість, окрім звичайного ведення архівознавства значну увагу зосереджують на зберіганні документації певної організації. Бізнес-архів є структурним елементом організації та може вміщувати документи впродовж їхнього життєвого циклу від моменту створення до повторного використання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Слід зазначити, що дослідження щодо використання інформаційних технологій не набуває поширення. Дослідження американських авторів свідчать про їхні ґрунтовні дослідження саме у розвитку бізнес-архівознавства. Вагомою датою є заснування у 1938 р. при Товаристві американських архівістів Комітету з бізнес-архіву, який є консультативним місцем для бізнес-істориків та бізнес-архівістів Сполучених Штатів Америки [2].

Зауважимо, що Олівер У.Хомс є основоположником професійних архівістів у Національному архіві, який було створено 1935 року. Наступного року Олівер став членом-засновником Товариства американських архівістів. Його праця «The Evaluation and Preservation of Business Archives» містить відомості щодо важливості архівної справи та збереження історії окремих закладів [4, с. 61].

Впродовж 40-х – 60-х рр. ХХ ст. відбулися зміни під час яких державні архіви не мали змогу зберігати документи всіх американських компаній. Тому науковець Солон Юстус Бак написав працю «The Training of American Archivist», в якій схарактеризовано важливість економічних знань для архівіста та використанні архівів в установі.

Безумовно, інформаційні технології займають важливе місце у житті суспільства, тобто архіви та бізнес-архіви повинні підлаштовуватися під цей ритм життя. У деяких підприємствах відбувається перехід з паперового вигляду ведення документів на електронні, зокрема документи створені за допомогою Microsoft Word, Microsoft Excel або інші програми. Слід не забувати про використання електронних підписів, які замінюють звичайні.

Сьогодні частіше ми можемо переглянути як людина друкує на комп'ютерній клавіатурі, ніж пише ручкою, тобто архіву слід використовувати інформаційні технології задля оперативної діяльності в майбутньому.

Виклад основного матеріалу. Ґрунтовним науковим розробленням щодо вирішення проблем інформатизації архівної справи в Україні займаються УНДІАСД, Укрдержархів та архівні установи. Науковці, зокрема: Сергій Кулешов, Юрій Ковтанюк, Геннадій Боряк створюють наукові публікації висвітлюють теоретичного та практичного характеру [1, с. 53]. Насамперед статті в українських та закордонних виданнях, а саме в: журналах, газетах, Інтернет-виданнях демонструють постійне зацікавлення суспільства до інформатизації архівної справи та діловодства.

Офіційний вебпортал Укрдержархіву «Архіви України» вміщує нормативно-правові та науково-методичні відомості, допоміжний матеріал щодо інформатизації архівної справи та діловодства у вигляді посилань на офіційні джерела. Слід зазначити, що за науковим спостереженням на вебсайті має бути представленою зведена база даних «Електронний фондний каталог», яка стане допоміжним засобом

для створення довідкового апарату для документів НАФ та подальшого розвитку історичної науки, архівознавства та документознавства [5].

Наразі інформаційні технології є важливими для впровадження на робочому місці (так зване автоматизоване робоче місце). Соціум неможливо уявити без використання інформаційних технологій, адже вони застосовуються у кожній сфері діяльності. Освіта та наукова сфера взаємопов'язані з інформатизацією, адже є можливість застосування електронних бібліотек та подальший розвиток наукових знань.

Зазначимо, що застосування інформаційних технологій допоможе підвищити організацію читального залу архіву на вищий рівень розвитку. Так звані комп'ютеризовані читальні зали переважають над традиційними, зокрема:

- опрацювання документа може бути багаторазовим й багатоаспектним, оперативнішим та зручним для пошуку та передавання відомостей під час одноразового опрацювання документа;
- краще можуть бути вирішені інформаційні запити користувачів читального залу, незалежно від часу та його місцезнаходження;
- користувачі мають змогу заповнення електронної форми для отримання потрібного документа;
- створюється імідж архіву, адже інформація може бути представлена не лише у паперовому (традиційному) вигляді, але й на нетрадиційних матеріальних носіях.

Слід зазначити, що відбувається процес підвищення інформаційної культури та комп'ютерної грамотності як користувача, так і архівіста. Адже сучасні технології надають змогу людині бути зорієнтованою у світі змін. Відповідно до даних Всесвітнього економічного форуму у 2016 році за рівнем розвитку інформаційних технологій у світі Україна займає 56 місце [5].

Згідно з Законами України, які пов'язані подальшим розвитком впровадження інформатизації, головним фактором є побудова відкритого та орієнтованого на інтереси людей суспільства, де кожен може створювати й накопичувати інформацію, мати вільний доступ, налагоджувати процес обміну та накопичення, що своєю чергою сприяє суспільному, особистому розвитку і підвищує якість життя. Важливу значення відіграє програма «Архівна та рукописна україніка», проєкт щодо виявлення, обліку, описування архівних документів і рукописних книг та подальше впровадження національного банку інформації, який ініціювали науково-дослідні заклади України [3].

Висновок. Тобто, наразі інформаційні технології впливають безпосередньо на життя. Набуває попиту використання електронних форм документів, натомість від паперової документації певні заклади починають відмовлятися. Таким чином, архіву необхідно адаптуватись під сучасні умови. Здебільшого введення електронних форматів документації у бізнес-архівах. За допомогою інформаційних технологій відбувається процес обміну відомостями як у певному закладі, так між іншими підприємствами. Він допомагає реагувати і в ту ж мить контролювати економічні процеси всередині організації.

Відповідно до вищезазначеної інформації, бізнес-архів надає змогу якісно виконувати процеси збору, оброблення, систематизації відомостей, що в подальшому сприятиме його раціонального та ефективного використання сучасним суспільством.

Джерела та література

1. Гліненко Л.К., Павлиш В.А. Основи інформаційних технологій і систем: навч. посіб. Львів: Видавництво «Львівська Політехніка», 2018. 620 с.
2. Драгузан А. Що таке інформаційні технології? URL: <http://apeps.kpi.ua/shcho-take-informatsiini-technologii/en> (дата звернення: 15.10.2022).

3. Історія та розвиток поняття «україніки» як національного ресурсу документальної пам'яті. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/ua/elib.exe?C21COM=F&I21DBN=UKRAINICA&P21DBN=UKRLIB> (дата звернення: 10.10.2022).

4. Кузовова Н.М. Інформаційні технології в архівній справі та документознавстві: навч.-метод. посіб. Херсон: ПП Вишемирський В.С., 2015. 152 с.

5. Офіційний вебпортал органу виконавчої влади. URL: <https://archives.gov.ua/ua/> (дата звернення: 16.10.2022).

Ірина Панченко

Наук. керівник – к. філол. н., доц. Чередник Л. А.,

м. Полтава

РОЛЬ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ДІЯЛЬНОСТІ АРХІВНИХ УСТАНОВ

В умовах постійного збільшення обсягів документації, впровадження інформаційних технологій в архівну галузь є важливою та необхідною умовою ефективного функціонування архівних установ, оскільки саме в архівній сфері опрацьовуються надзвичайно великі масиви документів, задовольняються запити користувачів шляхом аналізу та обробки інформації тощо.

Роль інформатизації в діяльності архівних установ є неоціненою, адже саме завдяки інформатизації архіви мають власні вебресурси, електронні архіви, бази даних, можливість оцифрувати свої матеріали тощо. Проте цей процес є досить молодим та широкого поширення здобув зовсім недавно.

Проблеми впровадження інформаційних технологій в архівній галузі досліджували багато дослідників, зокрема: Н. Кузова, Х. Хащина, А.- М. Аль-Джамалі, Н. Грицяк та багато інших.

Загалом, під інформатизацією розуміють запровадження програмного забезпечення, комп'ютерів та інших інформаційних технологій в різних сферах життєдіяльності людини з метою спрощення та вдосконалення діяльності установ, підприємств тощо.

Інформатизація архівної справи – це комплексна система організаційних, науково-методичних і технологічних заходів, що забезпечують розроблення на єдиних методологічних та методичних засадах взаємопов'язаних інформаційних технологій у галузі архівної справи, створення мережі локальних і централізованих баз даних, формування національної архівної інформаційної системи [3].

Метою інформатизації роботи архіву є позбавлення праці архівіста від рутинних операцій; підвищення точності та оперативності обліку документів; одержання зведених статистичних даних і здійснення статистичного аналізу документообігу установи, руху документів у відомчому архіві; підвищення виконавської дисципліни, швидкості й точності пошуку документної інформації під час виконання запитів; забезпечення зберігання документів [1, с. 248].

Інформатизація архівної сфери полягає у створенні умов, які дозволять замінити традиційні архівні інструменти на інформаційні заради забезпечення комплексного використання інформаційного потенціалу архівних установ. Варто підкреслити, що інформатизація головно оптимізує формування Національного архівного фонду, зберігання архівних матеріалів та розв'язує проблеми швидкого доступу до архівних ресурсів.

Основними напрямками інформатизації архівної сфери є: створення інформаційно-пошукових систем та баз даних для пошуку архівних справ та відомостей за певними фільтрами, а також розміщення цих систем на сайтах архівів та у вигляді єдиної міжархівної інформаційної системи; сканування описів та архівних документів для створення фонду користування, організація віддаленого доступу користувачів до копій із забезпеченням простого і зручного інтерфейсу, а

також індексація документів на рівні контенту; запровадження електронного документообігу в архівах та автоматизація взаємодії з користувачами [7].

Охарактеризуємо деякі складові інформатизації архівної сфери більш детально. Зокрема, оцифрування документів Національного архівного фонду (НАФ).

Відомо, що оцифрування – це процес переведення інформації в цифрову форму [5]. Слід зазначити, що оцифрування є не тільки надійним засобом збереження документів, а й способом популяризації історичних цінностей. Насамперед оцифровуються особливо цінні та унікальні документи, а також матеріали підвищеного попиту задля їхнього подальшого збереження.

З-поміж переваг створення цифрових копій документів виділимо такі:

- 1) мінімізація зносу оригіналів документів;
- 2) організація онлайн композицій архівних документів;
- 3) створення інформаційно-пошукової системи в електронному форматі, що значно спрощує доступ користувачів до інформації;
- 4) швидкість копіювання документів без втрати якості;
- 5) тривале зберігання; багатократне використання та копіювання тощо [6].

Безумовно, що цей процес має й низку недоліків, з-поміж яких, насамперед, варто виділити такі, як:

- 1) негативний вплив світла та температури, особливо, коли використовується неправильне обладнання;
- 2) постійна зміна технічної та програмної бази не лише в українському, а й у світовому комп'ютерному виробництві, що також може призвести до постійної заміни обладнання, носіїв інформації та перезапису одиниць зберігання тощо.

Зараз для архівної галузі України особливо важливим завданням є розроблення та впровадження нормативно-методичних документів, які будуть регулювати увесь спектр робіт з оцифрування, а також розроблення єдиної стратегії оцифрування документів НАФ.

У 2020 р. Державна архівна служба України презентувала проєкт «Стратегії розвитку архівної справи на період до 2025 року», який є рамковим документом, що визначає цілісну систему стратегічних та операційних цілей, на виконання яких спрямовуватиметься реалізація державної політики в галузі архівної справи у найближчі п'ять років. Стратегія складається з чотирьох векторів руху, а саме:

- 1) забезпечення архівами рівного доступу до інформації, знань і послуг;
- 2) розвиток інституційної спроможності архівів;
- 3) оновлення нормативно-правової бази архівної сфери;
- 4) формування та розвиток комунікативної політики [2].

Згідно зі Стратегією основними цілями розвитку сучасних українських архівів є: реформування системи управління архівною галуззю, розроблення архівного законодавства, удосконалення доступу до архівних послуг та їхньої якості, активізацію оцифрування архівних матеріалів тощо.

Оцифрування архівних документів відкриває нові можливості поширення інформації. Нині цифровий аналог архівних матеріалів стає доступним великій аудиторії на необмеженій території. Поширення електронних автентичних історичних документів сприяє популяризації спадщини минулого, пропагуванні національної культурної ідентичності.

Ще одним елементом інформатизації архівної галузі є запровадження електронного архіву. Результатом динамічного розвитку сучасних електронних інформаційних технологій є збільшення інформації в електронній формі. А необхідність розв'язання проблем використання, тривалого зберігання, оперативного пошуку електронних документів та електронних інформаційних ресурсів, а також полегшення механізму доступу до них обумовлює доцільність впровадження технологій електронного архіву.

Електронним архівом є система структурованого зберігання електронних документів, що забезпечує надійність зберігання, конфіденційність і розмежування

прав доступу, відстеження історії використання документів, швидкий і зручний пошук [4, с. 68].

Відзначимо, що запровадження електронних архівів має свої переваги, а саме:

- 1) оперативність – швидкий пошук необхідного документа за лічені хвилини у великих масивах інформації;
- 2) збереженість – цифрові матеріали з плином часу не псуються;
- 3) багатокористувацький режим – кілька користувачів можуть працювати над одним документом;
- 4) віддалений доступ – можливість працювати з архівними матеріалами з будь-якого місця тощо.

У процесі впровадження електронних архівів виникають такі проблеми:

- 1) відсутність належного комп'ютерного та програмного забезпечення;
- 2) брак фінансів;
- 3) відсутність у працівників навичок та вмінь роботи із сучасними інформаційними технологіями та їхнє небажання вчитись новому.

Ці проблеми уповільнюють темпи впровадження інформаційних технологій в діяльність архівних установ.

У 2007 році був відкритий Центральний державний електронний архів України (ЦДЕА) [8]. ЦДЕА є єдиним місцем зберігання електронних документів та інформаційних ресурсів НАФ, а також він їх обліковує, забезпечує цілісність та організовує доступ. Нині цей заклад бере активну участь у підготовці різноманітних офіційних документів, які стосуються питань запровадження електронного документообігу, збереженні електронних документів та їхнього використання.

Отже, розвиток архівних установ неможливий без постійного використання сучасних інформаційних технологій. Нині безперервно збільшується попит суспільства на документну інформацію, зростає кількість її споживачів, урізноманітнюються форми і засоби поширення архівних матеріалів. В архівній

справі інформаційні технології полегшують та розширюють доступ до документної інформації, що є найважливішим, оскільки головне завдання архівних установ – це задоволення потреб користувачів в ретроспективній інформації. Проте є низка проблем, які гальмують не лише процес використання, а й процес впровадження інформаційних технологій. Для подолання основних проблем архівним установам необхідна державна підтримка, оскільки від забезпечення сучасними ІТ залежить їхня якість роботи в майбутньому.

Джерела та література

1. Архівознавство : підручник для студентів іст. ф-тів вищ. навч. закл. України / за заг. ред. Я. С. Калакури та І. Б. Матяш. Київ : КМ Академія, 2002. 356 с.
2. Архівні документи оцифровують. URL: <https://lexinform.com.ua/vukraini/arhivni-dokumenty-otsyfruyut/>. (дата звернення: 24.10.2022).
3. Інформатизація. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/>(дата звернення: 24.10.2022).
4. Кукарін О. Б. Електронний документообіг та захист інформації : навч. посіб. Київ : НАДУ, 2015. 84 с.
5. Оцифрування. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/>. (дата звернення: 24.10.2022).
6. Оцифрування документів НАФ та довідкового апарату до них. URL: <https://archives.gov.ua/ua>. (дата звернення: 24.10.2022).
7. Перспективні напрямки інформатизації архівної справи. URL: <http://conf.inf.od.ua/doklady-konferentsii/2020/220-prokor-yu>. (дата звернення: 24.10.2022).
8. Центральний державний електронний архів України. URL: <https://tsdea.archives.gov.ua/ua/>. (дата звернення: 24.10.2021).

Юлія Ільющенко

Наук. керівник – к.філос.н., доц. Вощенко В.Ю.,

м. Полтава

ЗАСТОСУВАННЯ ВЕБТЕХНОЛОГІЙ У БІБЛІОТЕЧНІЙ СПРАВІ

Час рухається вперед і нова техніка вдало вписалася в бібліотечне життя. З впровадженням комп'ютерних технологій на якісно інший рівень роботи переходять і бібліотеки – у них відкриваються нові відділи, з'являються нові посади, вирішуються завдання оптимізації інформаційного обслуговування користувачів.

Основними напрямками впровадження вебтехнологій у бібліотеках є: створення інформаційних сайтів і порталів, віртуальне довідкове обслуговування, оптимізація електронних каталогів, створення репозитаріїв відкритого доступу, використання веборієнтованих автоматизованих бібліотечно-інформаційних систем. Додамо до цього дистанційну реєстрацію користувачів, доступ до електронної форми, дистанційне бронювання, продовження абонементу. Перспективи розвитку бібліотечного вебсередовища пов'язані з використанням таких інформаційних технологій, як блоги, соціальні закладки, вікі, форуми, мультимедійні сервіси, на основі яких створюються нові види бібліотечно-бібліографічної продукції та послуг.

Вони довели свою життєздатність та прогресивність і стали майже «класичними». Однак сучасна система електронних інформаційних комунікацій докорінно змінює ситуацію в процесі збору, зберігання, оброблення та сприйняття інформації. Технології глобальної всесвітньої мережі, яка нестримно розвивається, утворюють в інформаційній сфері нову систему комунікацій, що представляє реалії технічного рівня сучасного суспільства. Поряд із завданням інтеграції інформаційного простору бібліотек в інтернет-середовище актуальним постає

питання визначення перспективних напрямів розвитку бібліотек на основі використання новітніх вебтехнологій.

Перед бібліотечною спільнотою стоїть завдання створення нових умов комунікації, які б сприяли поліпшенню розуміння, орієнтації окремих користувачів. Бібліотеки, які бажають вийти у віртуальний простір соціальних медіа, повинні сформувавши стратегію розвитку «свого» нового середовища спілкування:

- змінити спрямованість діяльності в медіасередовищі від створення контенту на дослідження інформаційних потреб користувачів;
- позиціонувати себе як надійне та безпечне джерело інформації, використовуючи всі продукти та послуги, які можуть запропонувати аудиторії глибшу та цікавішу концепцію самореалізації;
- створювати та постійно підтримувати імідж, який відрізнятиме бібліотеки від інших учасників онлайн-спільнот;
- запропонувати новий, більш привабливий образ бібліотеки, за якою стоять справжні люди;
- заохочувати внесок користувачів (коментарі, конструктивна критика) у діяльності бібліотечних вебпроектів;
- застосовувати технології маркетингу в соціальних мережах, тверді форми співробітництва, обмін і самоорганізацію.

Існує різноманітний спектр завдань, які може вирішити бібліотека за допомогою інтернет-технологій. Наприклад, у закордонних книгозбірнях блоги використовуються для інформування про нові надходження, культурні події, зміни в режимі роботи, як засіб отримання бібліографічних запитів і надання відповідей, підвищення інформаційної культури користувачів. Мультимедійні послуги – для створення віртуальних турів, екскурсій, галерей, навчальних відеокурсів, відеолекцій, організації відеоконференцій та висвітлення новин [1, с. 12].

Форуми використовуються для надання довідково-бібліографічних послуг, зокрема консультацій, підвищення рівня інформаційної грамотності користувачів.

Залучаючи аудиторію до роботи в новому режимі спілкування, заснованому на спільному створенні мережі та використанні інформаційних сервісів, розширюючи перелік використовуваних для обслуговування інтернет-технологій, бібліотеки поступово збільшують обсяги віртуальних послуг.

Дослідники вважають, що дані про формування електронних ресурсів і розвиток мережеских бібліотечних послуг є індикаторами, що характеризують продуктивність інформаційної діяльності закладів, тобто соціально значущими показниками, а тому суспільство має їх контролювати [2, с. 54]. У цьому контексті важливим завданням є постійний моніторинг якості віртуального обслуговування користувачів.

Отже, застосування вебтехнологій в діяльності сучасних бібліотек успішно сприяє перетворенню останніх на важливі соціокультурні та науково-освітні центри.

Джерела та література

1. Воскобойнікова-Гузєва О. В. Стратегія розвитку бібліотечно-інформаційної сфери України: генезис, концепції, модернізація : монографія / О. В. Воскобойнікова-Гузєва ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ : Академперіодика, 2014. 362 с. 2. Слободяник М. Структура сучасного документознавства. *Вісник Книжкової палати*. 2003. № 4. С. 18-21.

2. Лобузїна К. Технології організації знансєвих ресурсів у бібліотечно-інформаційній діяльності : монографія / К. Лобузїна. Київ : НБУВ, 2012. 252 с.

Дар'я Андрієць

Наук. керівник – к.філол.н., доц. Чередник Л.А.,

м. Полтава

ІНСТИТУЦІЙНИЙ РЕПОЗИТАРІЙ ЯК ПЕРСПЕКТИВНА ФОРМА НАУКОВОЇ ТА ОСВІТНЬОЇ КОМУНІКАЦІЇ

У наш час бібліотеки відіграють важливу роль у забезпеченні доступності інформаційних ресурсів, вони є невід'ємною частиною інформаційного суспільства, оскільки виконують багато важливих функцій, з-поміж яких: створення, зберігання великих обсягів інформації та системна організація електронних ресурсів за галузями знань. Особливо це стосується бібліотек закладів вищої освіти, які створюють власні електронні інформаційні ресурси з метою надання користувачам вільного доступу до знань. У цьому контексті електронне архівування стає перспективним напрямком діяльності університетських бібліотек через створення власних електронних сховищ, які, зазвичай, називають інституційними репозитаріями, або науковими електронними архівами.

Основне призначення інституційного репозитарію – це накопичення, систематизація та зберігання інтелектуальних продуктів університетської спільноти, а також поширення цих матеріалів у відкритому доступі засобами Інтернет-технологій у середовищі світового науково-освітнього співтовариства [1, с. 81].

Нині більшість бібліотек вишів України інституційні репозитарії. Формування та використання репозитаріїв у бібліотеках ЗВО має певні переваги для науковців, наукових підрозділів і країни загалом. Розглянемо їх окремо. З-поміж переваг репозитарію слід назвати такі:

1) для кожного науковця важливе значення має підвищення індексу цитувань його праць; постійне та тривале їхнє зберігання; збереження авторських прав; можливість доповнення та редагування праць;

2) для наукового підрозділу – розповсюдження; зростання рівня цитованості; тривалість та постійність наявності в мережі; збереження;

3) для університету – підтримка наукової діяльності; поширення результатів наукових досліджень; підвищення якості наукової комунікації; підвищення рейтингу; відкритий доступ до досліджень;

4) для країни – підвищення міжнародного рейтингу вітчизняних вчених завдяки загальній публікаційній активності та цитованості праць [3, с. 10].

У Науково-технічній бібліотеці Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» уже декілька років успішно функціонує такий електронний архів.

Репозитарій Полтавської політехніки (далі – eNUPPIR) – це інституційний репозитарій (електронний архів), що забезпечує накопичення, систематизацію та зберігання в електронному вигляді інтелектуальних продуктів наукового, освітнього та методичного призначення, створених авторами творів, та забезпечує постійний довготривалий безкоштовний відкритий доступ до них через мережу Інтернет. eNUPPIR є складовою електронних ресурсів Науково-технічної бібліотеки.

Назва репозитарію eNUPPIR є скороченням повної назви електронного Інституційного репозитарію Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» англійською мовою «Electronic National University «Yuri Kondratyuk Poltava Politechnic» Institutional Repository»).

До репозитарію університету мають право надавати свої твори такі автори:

– науково-педагогічні працівники університету, у тому числі ті, що працюють за сумісництвом;

– здобувачі вищої освіти (за рекомендацією викладачів);

– аспіранти та докторанти;

– науковці, офіційно не зареєстровані як співробітники університету, якщо вони є співавторами університетських авторів чи тісно пов'язані з університетом, наприклад, заслужені професори, особи, що мають почесні посади в університеті тощо;

– автори творів, які рекомендовані до видання Вченою радою університету та / або видані при повному або частковому фінансуванні університету у поліграфічному центрі університету або в інших видавництвах;

– випускники університету.

Метою репозитарію є сприяння зростанню популярності університету шляхом представлення його наукової продукції у глобальній мережі; збільшення індексу цитування наукових публікацій працівників, студентів та аспірантів університету шляхом забезпечення вільного доступу до них за допомогою мережі Інтернет; сприяння застосуванню результатів досліджень університету в науковий обіг; забезпечення централізованого і довготривалого зберігання в електронному вигляді повнотекстових варіантів досліджень науковців університету; створення доступної системи обліку публікацій наукових робіт інститутів, факультетів й окремих авторів; поліпшення рівня задоволення інформаційних запитів користувачів Науково-технічної бібліотеки.

Перед eNUPPIR поставлено низку завдань, зокрема: забезпечення накопичення, систематизації та зберігання в електронному вигляді інтелектуальних продуктів наукового, освітнього та методичного призначення, створених авторами університету; забезпечення надійного, довготривалого та постійного доступу до творів засобами інтернет-технологій; поширення інтелектуальних продуктів університету у світовому науково-освітньому середовищі.

Інституційний репозитарій eNUPPIR є універсальним за змістом науковим зібранням. Структура університетського Інституційного репозитарію складається з

фондів навчально-наукових інститутів, факультетів та підрозділів університету в кореновому каталозі.

Особливі фонди, що включені до кореневого каталогу, з-поміж них:

– «Alma mater» (зібрання з історії університету та сучасності університету);

– «Науково-технічна бібліотека» (матеріали про науково-технічну бібліотеку, документи з її фондів).

Тематичний склад визначається навчально-науковими інститутами, факультетами та підрозділами університету відповідно до наукового та освітнього процесів університету.

До репозитарію можуть бути включені: статті, монографії, підручники, методичні матеріали, тематичні збірки, матеріали конференцій (препринти або постпринти); наукові публікації працівників університету, здійснені в інших видавництвах, за умови відсутності заборони на їхнє розміщення в репозитарії з боку видавництва; автореферати дисертацій, які було захищено в Національному університеті «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»; інші матеріали наукового, освітнього або методичного призначення за бажанням авторів. Відповідно до наказу від 24.06.2021 р. № 128 «Про забезпечення відкритого доступу до кваліфікаційних робіт здобувачів вищої освіти» електронні копії кваліфікаційних робіт мають бути розміщеними в Інституційному репозитарії Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» разом із супровідними матеріалами.

Працівниками Науково-технічної бібліотеки здійснюється адміністрування (на базі пакету вільного/відкритого ПЗ «DSpace»), редагування, наповнення та статистичний облік. На кінець 2021 року Інституційний репозитарій налічував 9342 документів. Також він є базою даних для інформаційного забезпечення освітнього і наукового процесів університету, електронного та дистанційного навчання.

Інституційний репозитарій університету є унікальним фондом видань наукової та частково навчальної тематики за профілем університету.

За видами електронних ресурсів репозитарій не має обмеження. Це можуть бути будь-які електронні текстові дані, електронні числові дані, електронні картографічні дані, електронні зображення (відео, презентації), електронні звукові дані, електронні інтерактивні мультимедіа.

Не розміщуються в репозитарії твори тимчасового значення, а саме: методичні вказівки, інструкції до лабораторних робіт, електронні навчальні засоби (тренажери, відео- та аудіо-лекції, тести), рекламні буклети, листівки тощо.

eNUPPIR поповнюють документами шляхом самоархівування твору автором, тобто розміщення автором у репозитарій власного твору, який зареєстрований адміністратором репозитарію з метою забезпечення відкритого доступу до нього. Можливий варіант передачі документа до науково-технічної бібліотеки задля його архівування фахівцем. За рівнем доступності документи в репозитарії можуть бути у відкритому доступі або за бажанням автора у авторизованому доступі.

Інституційний репозитарій – ресурс, що уможливорює здійснення цитування творів науково-педагогічного складу через мережу Інтернет, та є однією зі складових рейтингу університету й авторів. DSpace – пакет вільного відкритого програмного забезпечення, – є набором інструментів для керування та розміщення колективних архівів.

Репозитарій було створено за допомогою програмного забезпечення відкритого доступу DSpace, розробки Массачусетського технологічного інституту, що підтримує протокол обміну метаданими OAI-PMH (Open Archives Initiative – Protocol for Metadata Harvesting). DSpace надає необхідну гнучкість для запуску репозитарію, налаштованого відповідно до наших конкретних потреб. Технологія дозволяє інтегрувати електронний репозитарій у міжнародні реєстри ROAR, OpenDOAR та інші [2].

eNUPPIR надає можливість зберігання, систематизації та поширення творів у цифровому вигляді, завдяки використанню системи DSpace. Матеріали репозитарію доступні у відкритому доступі без порушення авторських прав.

Варто також зазначити, що інституційний репозитарій постійно поповнюється матеріалами наукових конференцій, фондами факультетів та підрозділів, анотованими звітами науково-дослідних тем, статтями наукових журналів, роботами студентів, дисертаціями та авторефератами дисертацій, патентами, публікаціями незалежних дослідників тощо. Формування електронних колекцій відбувається у відповідності до профілю закладу вищої освіти.

Отже, інституційний репозитарій слугує підтвердженням застосування новітніх інформаційних технологій в бібліотечній галузі і набирає обертів.

Джерела та література

1. Бакуменко Л. Г. Інституціональний репозитарій бібліотеки ВНЗ: правові аспекти формування ресурсу. *Імперативи розвитку електронних бібліотек: PRO et CONTRA*: матеріали міжнар. вебконф., м. Харків, 27 берез. 2014 р. 2014. С. 10–16.
2. DSpace. URL: <http://www.DSpace.org> (date of access: 27.10.2022).
3. Nataliya Levchenko. University's Repository - its development, problems and prospects. Library as academic information and learning space = Biblioteka universitates informacijas un macTbu telpa. Riga: Library of the University of Latvia, 2014. P. 80-84.

Олександр Комісарук, Анастасія Стеценко

Наук. керівник – викладач Дяченко К.О.,

м. Миргород

БІЗНЕС-АРХІВ ТА ЙОГО РОЛЬ У ЗБЕРІГАННІ ДОКУМЕНТІВ

Мета дослідження зумовлена тим, що наразі кожен документ є частиною виробленого інформаційного ресурсу, свідченням про діяльність закладу. Від подання достовірної інформації відбудеться формування якісної роботи організації. Будь-який заклад може створити та використовувати бізнес-архів як структурний підрозділ підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Велика кількість науковців у всьому світі досліджували досвід створення бізнес-архівів. Історіографія представлена працями Л. Річмонда, С. Томса, Дж. Вілона.

Виклад основного матеріалу. Бізнес-архів – потужний юридичний інструмент, який може захистити репутацію компанії, захистити її від нечесних дій конкурентів і посягань з боку корупціонерів. Основними ознаками саме бізнес-архіву є можливість збору, систематизації, зберігання та подальшого використання документів. Тобто, бізнес-архів повинен вміщувати інформацію, яка є важливою для безперервної діяльності та необхідною для виконання короткострокових і довгострокових юридичних зобов'язань.

Зауважимо, що бізнес-архіви містять документи, які укладають під час діяльності підприємства. В свою чергу вони мають довгострокову цінність для бізнесу, його зацікавлених сторін і майбутніх поколінь. Також архівні записи можуть вміщувати паперові, електронні записи, аудіокасети, відео, фотографії та предмети. Деякі групи документів є ефемерними та малокорисними після завершення термінів їхнього виконання [1, с.12].

Однак деякі записи залишаються унікальним корпоративним активом, який документує походження компанії, розвиток, продукти, послуги та рішення. Визначити, яка частина має постійну цінність є надзвичайно важливим завданням, але вибір і збереження ключових документів гарантує, що історія компанії та інформація про її дії, послуги та розвиток не будуть втрачені.

Таким чином, бізнес-архів є унікальним корпоративним активом, який можна використовувати для прийняття важливих юридичних, маркетингових, комунікаційних і бізнес-рішень, які є частиною історичного бізнес-контексту [2, с.45]. Слід зауважити, що менше п'яти відсотків загальної кількості документів компанії можна зберігати в бізнес-архіві.

Орієнтовний перелік документів, які необхідно зберігати в архіві, значною мірою залежать від характеру організації, зокрема:

- документи про засновників;
- корпоративна структура та структура капіталу;
- фінансові показники; культура управління;
- основні досягнення та суспільний імідж; реклама;
- взаємодія з контролюючими органами;
- технічні та управлінські інновації [3, с. 68].

Необхідно зазначити, що одним з головних факторів організації бізнес-архіву є необхідність моніторингу діяльності компанії зі збору та оброблення документації впродовж кількох років з метою визначення її виробничої потужності, ефективності маркетингової політики.

Висновок. Насамперед бізнес-архів – це засіб захисту інтелектуальної власності компанії. Тенденції розвитку свідчать, що електронні документи поступово витісняють паперові, і слід зауважити, що як звичайний, так і бізнес-архів повинні активно використовувати інформаційні технології для швидкості та якості

надання відомостей. Безумовно, архів – це не ностальгія, а важлива інвестиція в майбутнє компанії.

Джерела та література

1. Бізнес архіви та їхня роль у дослідженні підприємництва: зарубіжний досвід. *Архівна справа: історія та сучасність*. 2015. С. 12–16.
2. Гліненко Л.К., Павлиш В.А. Основи інформаційних технологій і систем: навч. посіб. Львів: Видавництво «Львівська Політехніка», 2018. 620 с.
3. Кузовова Н.М. Інформаційні технології в архівній справі та документознавстві: навч.-метод. посіб. Херсон: ПП Вишемирський В.С., 2015. 152 с.

УДК 94(477).08 «1940/1960»

Олександр Коротаєв,
*здобувач третього освітньо-наукового
рівня наукового ступеня доктора філософії,
м. Полтава*

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АРХІВІВ ГДА СБУ ЩОДО ДОСЛІДЖЕННЯ РОБОТИ КОЛИШНЬОГО КДБ СЕРЕД ЄВАНГЕЛІКІВ УРСР В 1940-Х – 1960-Х РР.

У статті йдеться про встановлення рівня інформаційного забезпечення архівів ГДА СБУ (м. Київ) щодо дослідження питання роботи колишнього КДБ серед євангеліків УРСР в 1940-х – 1960-х рр. Розглядається інформаційний потенціал окремих фондів, які стосуються євангельських конфесій відповідно до структури формування інформаційно-аналітичних документів радянських органів держбезпеки.

Ключові слова: КДБ, євангельські християни-баптисти (ЄХБ), радянські органи державної безпеки, агентурно-оперативна діяльність.

Інформаційне забезпечення архівів колишнього КДБ УРСР визначене специфікою обраної теми. Передусім тим, що проблематика дослідження роботи радянських спецслужб, через її здебільшого репресивний характер, належала до однієї з табуєваних у радянській історичній науці. Тому більшість документів, у яких містилася інформація про цю роботу в середовищі євангельських конфесій України, зберігалася в архівних фондах цієї установи під грифом «цілком таємно» і була практично недоступною для науковців. Ухвалення 09.04.2015 р. Верховною Радою України Закону «Про доступ до архівів репресивних органів комуністичного тоталітарного режиму 1917–1991 років» створило юридичні підстави для безперешкодної роботи з раніше засекреченими архівними документами.

В ході аналізу інформаційного забезпечення цілком таємних документів, які зберігаються в ГДА СБУ (м. Київ), вдалося виділити шість комплексів, які розкривають роботу НКВС-КДБ серед євангеліків УРСР в 1940-х – 1960-х рр. Йдеться саме про такі комплекси документів: нормативні документи центрального апарату НКВС-КДБ СРСР та УРСР; звітні та інформаційно-аналітичні документи НКВС-КДБ УРСР; особові справи колишніх співробітників НКВС-КДБ УРСР; колекція друкованих видань оперативного архіву КДБ УРСР із статусом «цілком таємно»; оперативні матеріали; слідчі та судові документи, кримінальні справи.

До першого комплексу віднесено нормативні документи центрального апарату НКВС-КДБ СРСР та УРСР: накази, положення, директиви, розпорядження, інструкції, вказівки керівництва і т. д., які зберігаються у Фонді 9 «Нормативно-розпорядчі документи ЧК-КГБ» та у Фонді 1 «2-ге Управління МГБ-КГБ УРСР» (Справи 5 та 6. Директиви 2-го Управління НКДБ УРСР за 1943 та 1944 рр. відповідно). Їх можна оцінити як такі, що мають неабияку інформативність щодо

обґрунтування причин, перебігу та наслідків проведення агентурно-оперативних заходів у релігійному середовищі. Як указують у своїй монографії Р. Подкур та В. Ченцов, такі документи дають можливість чітко зрозуміти, «чим регламентувалася робота спеціальних служб по лінії відомства» [16]. Саме в документному комплексі цих фондів (переважно Фонду 9) знаходяться вказівки та інструкції НКВС-НКДБ УРСР, які розкривають зміст та форми діяльності радянських та нацистських спецслужб у релігійній сфері, спрямованої на консолідацію євангельських конфесій навколо баптистів в один союз та подальше його використання в оперативних та політичних цілях (Інструкція 3-го Управління НКВС УРСР від 02.01.1943 р. [1, арк. 2–5]; вказівка 2-го Управління НКДБ УРСР № 943/2 від 17.03.1944 р. [2, арк. 45–47]). Накази та директиви про очищення євангельських конфесій України від нацистської агентури та створення на противагу їм серед євангеліків УРСР розгалуженої агентурної мережі органів НКДБ (НКДБ УРСР № 610/25 від 06.11.1943 р.) [1, арк. 135–137], про відкриття церков та молитовних будинків тільки з урахування оперативної необхідності і тільки із санкції НКДБ УРСР (НКДБ УРСР № 12/28 від 18.06.1943 р.) [1, арк. 21] та (НКДБ СРСР № 25 від 21.02.1944 р.) [4, арк. 20], про ліквідацію НКДБ створених за часів нацистської окупації України євангельських релігійних союзів (НКДБ УРСР № 943/2 від 17.03.1944 р.) [6, арк. 87], про пошук та використання документів з діяльності нацистських спецслужб у релігійній сфері в оперативних цілях, про утворення із агентури НКДБ-МДБ інституту старших уповноважених (республіканського та обласних пресвітерів) Всесоюзної ради ЄХБ, далі ВРЄХБ, (НКДБ УРСР 22.09.1944 р. від № 8180/2) [2, арк. 208], про об'єднання общин ЄХ та Б України між собою та про перепідпорядкування їх верховенству московської ВРЄХБ (НКДБ СРСР № 157 від 12.12.1944 р.) [4, арк. 223–224], про приєднання до ВРЄХБ інших євангельських конфесій, таких як п'ятидесятники (НКДБ УРСР № 98/д від 08.08.1945 р.) [7, арк. 90], про використання пресвітерсько-керівного складу ВРЄХБ в агентурно-оперативних цілях на території СРСР та

закордоном (КДБ УРСР № 44/сс від 18.07.1958 р.) [3, арк. 60], (КДБ СРСР № 1/сс від 02.01.1963 р.) [5, арк. 39].

Зміст перелічених директивних документів розкриває в який спосіб у періоди пізнього сталінізму та початку десталінізації радянські органи держбезпеки здійснювали заходи щодо встановлення контролю та секуляризації євангельських конфесій, яку роль вони відігравали у створенні та ліквідації релігійних союзів та формуванні їх керівних інституцій, як втручалися в процес формування кадрового складу на найвищі духовні посади і як в подальшому використовували ієрархів євангелічних церков в оперативних та політичних цілях як на території СРСР, так і за його межами. Ці документи дають можливість визначити також і сутність заходів щодо встановлення контролю спецорганів тоталітарних (нацистського та комуністичного) режимів над общинами євангельських конфесій.

Другий комплекс документів формують такі звітні та інформаційно-аналітичні документи НКВС-КДБ УРСР, як звіти, огляди, зведення, донесення, доповіді за відомчою (до НКВС-КДБ СРСР) та компартійнійною (до ЦК КП(б)У та ЦК КПУ) лініями, а також внутрішні звіти, огляди кожного підрозділу НКВС-КДБ УРСР в середині самого апарату та на місцевому рівні. Ці документи акумульовані у Фонді 1 «2-ге Управління МГБ-КГБ УРСР», Фонді 2 «Управління боротьби з бандитизмом МВД, Управління 2-Н та 4-те Управління МГБ-КГБ УРСР», у Фонді 3 «5-те Управління МГБ-КГБ», у Фонді 42 «Оперативно-статистична звітність КГБ УРСР», у Фонді 16 «Секретаріат ГПУ-КГБ УРСР» та у Фонді 71 «Звітні матеріали обласного управління НКВД-КГБ у Львівській та Дрогобицькій областях» ГДА СБУ. Інформація, що міститься в цьому корпусі джерел, як наголошують Р. Подкур та В. Ченцов, «являє собою не тільки огляд, але і аналіз діяльності відомства, його структурних підрозділів за певний період часу» [16, с. 166]. Зовнішня та внутрішня критика цієї групи джерел показала, що документи представлені у ній, вирізняються високим ступенем інформативності.

У звітній документації секретаріату ДПУ-КДБ за партійною та відомчою «лініями» загальносоюзного масштабу (Фонд 16) міститься інформація, яка розкриває роль апарату НКВС-КДБ УРСР та його підрозділів у реалізації релігійної політики компартії в країні. Із них можна довідатись про механізм втілення державно-партійних актів у сфері релігійної політики та наказів загальносоюзного керівництва НКВС-КДБ за відомчою лінією в оперативно-службову діяльність республіканського апарату НКВС-КДБ та його обласних управлінь. У свою чергу аналіз звітної документації Фондів 1–3, 42, 71 за «відомчою лінією» на рівні 2-го, 4-го та 5-го Управлінь в УРСР дає можливість встановити характер, засоби, методи, масштаби та спрямованість проведеної ними агентурно-оперативної роботи в релігійному середовищі України, розкрити агентурну мережу з її резидентурами в «духовній» сфері, визначити її кількість, склад, роль та спільний з НКВС-КДБ характер діяльності. Вивчення пласту таких документів дозволяє схарактеризувати участь та персональну відповідальність євангельського духовенства (особливо серед ВРЄХБ) у впровадженні репресивної політики радянської влади, спрямованої на придушення та секуляризацію релігійної діяльності в країні взагалі та знищення протестантських конфесій, зокрема п'ятидесятників, а також виконання розвідувальних та контррозвідувальних завдань НКВС-КДБ, як в СРСР, так і за межами республіки.

До третього комплексу документів віднесено особові справи колишніх співробітників НКВС-КДБ УРСР, які зберігають у Фонді 12 ГДА СБУ [8–11]. Зазначені документи містять цінну фактичну інформацію: особисті дані та весь службовий шлях колишніх співробітників «антирелігійних» підрозділів радянських спецслужб «до найменших дрібниць» [16, с. 238]. У цих справах містяться послужні списки, автобіографії, характеристики, атестації, виписки із наказів, відомості про стягнення та винагороди і навіть інформація про стан здоров'я співробітників цих «антирелігійних» підрозділів. Ці особові справи надають фактичні дані, які

дозволяють «розгледіти обличчя» керівних співробітників «антирелігійних» підрозділів НКВС-КДБ УРСР та реконструювати певні періоди їх службового та життєвого шляху. Наприклад, можна встановити, що переважна більшість з керівників «антирелігійних» підрозділів радянських органів держбезпеки УРСР не були українцями за походженням. Вони були уродженцями РРСФР (окрім В. Калашникова, який народився в Казахській РСР) і за національністю росіянами, співробітниками ДПУ-МДБ СРСР (В. Калашников – НКВС Казахської РСР), переведеними за розпорядженням загальносоюзного керівного центру на оперативну роботу до апарату держбезпеки України. Ці факти свідчать про повну політичну і адміністративно-управлінську підпорядкованість НКВС-КДБ УРСР та його «антирелігійних» підрозділів Москві, разом з тим і в питаннях кадрового забезпечення та напрямів проведення агентурно-оперативної роботи в конфесійному середовищі України.

Четвертий комплекс документів представлено документами Фонду 13 «Колекція друкованих видань оперативного архіву КДБ УРСР» ГДА СБУ. Одиниці зберігання фонду містять таємні або цілком таємні документи, зміст яких відображає історію діяльності радянських органів держбезпеки України, СРСР та спецслужб іноземних держав. До колекції також вміщено таємні або цілком таємні документи архівних фондів Центрального апарату КДБ СРСР, терміни відомчого зберігання яких збігли, але які за своїм змістом мають науково-історичну цінність; друковані видання; рукописи; тексти лекцій про роботу спеціальних служб; довідкову літературу; спогади ветеранів органів державної безпеки України тощо. Архівні документи цього фонду сприяють з'ясуванню форм та методів, до яких вдавалися співробітники «антирелігійних» підрозділів у своїй роботі щодо євангеліків. Наприклад, аналіз профільної спеціалізації (Спр. 225 «Основні принципи агентурної роботи») дозволяє виявити метод «Провокація», застосування якого співробітниками МДБ-КДБ (у 1948 та у 1957 рр.) мало наслідком переслідування

єпископсько-керівного активу п'ятидесятників. Важливий матеріал щодо роботи нацистських спецслужб та органів НКВС-НКДБ в середовищі євангеліків під час радянсько-німецької війни міститься у звіті голови НКВС-НКДБ УРСР С. Савченка [12]. У підручниках з історії радянських органів держбезпеки [13; 14] узагальнено досвід їх діяльності за 50 років існування радянської держави. В них також міститься оперативно-статистичні дані щодо системи заходів КДБ у релігійній сфері, а також накази щодо реформування апарату МВС-МДБ-КДБ, форм і методів його роботи в період початкової десталінізації.

До п'ятого комплексу документів увійшли оперативні матеріали Фонду 11 «Літерні справи КДБ УРСР» та Фонду 60 «Особові та робочі справи агентів КДБ УРСР» ГДА СБУ. Вивчення цих матеріалів уможлиблює з'ясування певних тенденцій розвитку релігійної ситуації на окупованій вермахтом території України (мається на увазі розвідзведення 4-го Управління НКВС УРСР №30/65) [15], а також допомагає ідентифікувати деякі оперативні псевдоніми агентів, наприклад, обласного пресвітера ВРЄХБ Херсонської області К. Калібабчука (агент «Петровский»), Літерна справа №1131. т.1 на ЄХ та Б Херсонської області.

У шостому комплексі об'єднано слідчі та судові документи, кримінальні справи, «дізнання та досудове слідство, за якими проводили органи ВУЧК–ГПУ–НКВС» [16, с. 245]. У процесі роботи віднайдені архівні кримінальні справи на провідних євангельських діячів УРСР, які зберігають у фондах ГДА СБУ (Фонд 6). Дослідження цих справ уможлиблює з'ясування спрямованості та характеру політики органів держбезпеки в релігійному середовищі у період, що відповідає заявленим хронологічним межах. Також з їх змісту можна з'ясувати, хто з представників релігійного активу став «об'єктом» прискіпливої уваги службовців органів радянської держбезпеки. За кількістю притягнутих до кримінальної відповідальності громадян архівні слідчі справи поділено на одиночні та групові, співвідношення між якими змінювалось залежно від інтенсивності агентурно-

оперативних заходів влади у релігійному середовищі в той чи інший час. Аналіз матеріалів цих кримінальних справ дозволяє зрозуміти як кваліфікували співробітники спецслужб звичайні релігійні дійства, як-то богослужіння, проповіді чи обряди хрещення, якщо вони не були санкціоновані радянською владою, та які наслідки це мало для їх організаторів чи учасників відповідно до Кримінального кодексу (далі КК) УРСР. Зокрема з'ясовано, що часто-густо заведення таких справ (особливо групових) службовці органів НКВС-КДБ використовували для компрометації активу общин в очах вірян з метою подальшого його вербування та використання в оперативних цілях. В архівно-кримінальних справах виявлено унікальну інформацію, що дозволяє скласти уявлення про особистість кожного заарештованого, систему допиту, вирок, матеріали листування, речові докази (нотатки, щоденники, фотокартки тощо), судові рішення про перегляд справи та реабілітацію засудженого. Така детальна інформація дає можливість оцінити достовірність та об'єктивність історичних фактів, що відображено в цих документах.

Зауважу, що при використанні документів НКВС-КДБ треба брати до уваги їхню специфіку, яка впливає з «карального» призначення цих документоутворювачів, що зумовлювало й можливу появу вигаданих справ з викриття так званих «антирадянських сектантських центрів» та «шпигунів інорозвідок». З іншого боку, в процесі роботи з такими документами можна знайти чимало унікального фактологічного матеріалу, викладеного у них. Цей матеріал має досить високий ступінь достовірності, з огляду на те, що інформаційно-аналітичні та звітні документи відповідальні співробітники органів держбезпеки готували для найвищого радянського та компартійного керівництва СРСР та УРСР, «яке мало бути вичерпно обізнане щодо ключових питань суспільно-політичного стану та ідейно-моральних настроїв суспільства. Часто-густо інформація, отримана саме від спецслужб, як зазначав у мемуарах генерал-лейтенант МВС СРСР П. Судоплатов,

інспірувала усі партійні й урядові рішення «з кардинальних питань внутрішньої і зовнішньої політики» [17, с. 17].

Таким чином можна висновувати, що зазначений комплекс різноманітних архівних документів, що міститься в ГДА СБУ за вказаною тематикою, вирізняється високою ступеню інформативності. Це дає можливість скласти уявлення про структури та напрями роботи НКВС-КДБ серед євангеліків УРСР в означений період. З'ясування обставин походження фондів ГДА СБУ дає підстави для висновку про належний рівень достовірності наявної в них інформації. Змістовий аналіз цих архівних документів дозволяє з'ясувати конкретні факти про форми та методи роботи НКВС-КДБ щодо встановлення контролю та секуляризації євангельських конфесій в УРСР в 1940-ві – сер. 1960-х рр., а також про особистісні якості та життєвий шлях виконавців цієї роботи, як серед співробітників НКВС-КДБ так і серед агентури.

Джерела та література

1. ГДА СБУ. Ф. 1. Оп. 1. Спр. 5.
2. ГДА СБУ. Ф. 1. Оп. 1. Спр. 6.
3. ГДА СБУ. Ф. 1. Оп. 1. Спр. 1104.
4. ГДА СБУ. Ф. 9. СР/СР. Спр. 19.
5. ГДА СБУ. Ф. 9. СР/СР. Спр. 301.
6. ГДА СБУ. Ф. 9. УР/СР. Спр. 88.
7. ГДА СБУ. Ф. 9. УР/СР. Спр. 89.
8. ГДА СБУ. Ф. 12. Спр. 15957. Личное дело на полковника КГБ УССР В. Сухонина.
9. ГДА СБУ. Ф. 12. Спр. 17546. Личное дело на подполковника КГБ УССР К. Салтыкова.

10. ГДА СБУ. Ф. 12. Спр. 18882. Личное дело на полковника КГБ УССР В. Секарева.
11. ГДА СБУ. Ф. 12. Спр. 19813. Личное дело на подполковника КГБ УССР В. Калашникова.
12. ГДА СБУ. Ф. 13. Спр. 375.
13. ГДА СБУ. Ф. 13. Спр. 608.
14. ГДА СБУ. Ф. 13. Спр. 666.
15. ГДА СБУ. Ф. 60. Спр. 83509. Т. 9.
16. Подкур Р. Ченцов В. Документы органов государственной безопасности УССР 1920–1930-х годов: источниковедческий анализ. Тернополь: Збруч, 2010. 372 с.
17. Судоплатов П. Разные дни тайной войны и дипломатии. 1941 год. Москва: Олма-Пресс, 2001. 382 с.

Оксана Тур,
д.пед.н., доцент,
м. Полтава

ФУНКЦІОНУВАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ БІБЛІОТЕК В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

На сучасному етапі розвитку інформаційного суспільства діяльність електронних бібліотек набуває все більшого поширення. Це пов'язано з тим, що інформаційні технології дедалі глибше проникають у всі сфери життєдіяльності людини і саме тому з-поміж пріоритетних національних проєктів, спрямованих на вирішення системних проблем суспільного розвитку в Україні, одним із основних є проєкт «Електронна Україна», який має на меті сприяти використанню

інформаційного суспільства задля розвитку людства, суспільства, держави [3].

Електронною бібліотекою (англ. *digital library*) називають розподілену інформаційну систему, яка дозволяє зберігати й використовувати різноманітні колекції електронних документів (текст, графіка, аудіо, відео та ін.) завдяки глобальним мережам передавання даних в зручному, для кінцевого користувача, вигляді.

Електронна бібліотека повинна відповідати всім вимогам бібліотеки взагалі та усталеним її різновидам (національній, публічній, центральній, місцевій) і водночас відображати такі специфічні риси: 1) представляти у своїх фондах та пропонувати користувачам інформаційний ресурс в електронній формі; 2) забезпечувати адаптацію стану електронної форми документів змінам в інформаційних та телекомунікаційних технологіях; 3) забезпечувати включення та діяльність своєї системи в мережі електронних бібліотек відповідного рівня та профілю; 4) вести навчання свого персоналу та користувачів правилам роботи електронної бібліотеки – забезпечувати інформаційну грамотність суб'єктів даної форми бібліотечного обслуговування та послуг.

Електронні бібліотеки формуються на базі різноманітних інформаційних установ (бібліотеки, науково-дослідні інститути, заклади освіти, архіви, музеї, видавництва, аналітичні центри, державні інформаційні органи тощо). Отже, об'єктами електронної бібліотеки можуть стати будь-які види текстових документів, а також нетекстові документи, цифрові образи предметів та творів історико-культурної спадщини, програмні продукти, мультимедіа тощо.

Розрізняють спеціалізовані та універсальні електронні бібліотеки.

Спеціалізовані електронні бібліотеки, як правило, відіграють роль окремих частин великих інформаційних систем, до яких вони входять як підсистеми, наближаючись за своїми функціями до повнотекстових баз даних.

В універсальній електронній бібліотеці інформаційний ресурс охоплює усі галузі знань; тут використовується розширений набір цифрових форматів подання

інформації. Прикладом універсальної електронної бібліотеки є наукова електронна бібліотека, яка формується на базі Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, що включає колекції електронних аналогів книг, авторефератів дисертацій, статей із періодичних видань та збірників наукових праць, творів класиків української літератури, галузевих нормативних актів; оцифровані раритети, публікації з інтернету з інформаційної та бібліотечної діяльності.

У бібліотечній практиці склалося кілька типів електронних бібліотек: 1) розраховані на різні групи користувачів (дитячі, студентські); 2) засновані на географічному принципі (національні, обласні, міські, сільські та ін.); 3) галузевого характеру (медичні, педагогічні, математичні, музичні, технічні, хімічні та ін.); 4) пов'язані з конкретним типом змісту (дисертації, звукозапис, періодика та ін.).

Потенціал електронних бібліотек величезний, згодом вони можуть об'єднатися в одну (національну, міжнародну). Для реалізації закладених можливостей, цифрові бібліотеки повинні сформувати великі фонди, до яких користувачі зможуть отримувати доступ простіше й швидше, ніж до друкованих фондів традиційних бібліотек. До таких об'єднаних електронних бібліотек висуваються певні вимоги, зокрема: 1) наявність повного фонду ресурсів, необхідних для наукових досліджень, викладання та спілкування; 2) доступність всім групам користувачів (як початківцям, так і досвідченим); 3) керівництво професіоналами, які бачать своє завдання в тому, щоб бути «гідами інтелектуальної та культурної спадщини світу».

Для досягнення цих завдань необхідна фундаментальна трансформація бібліотек: розпочати варто широким оцифруванням, щоб зробити фонди доступними в режимі он-лайн; крім того, потрібно збирати та ширше презентувати матеріали, випущені в цифровому форматі. Важливу роль у цьому відіграватиме тісна співпраця бібліотекарів та видавців: бібліотекарі можуть ділитися своїм досвідом оцифрування, великомасштабного зберігання та надання інформації метаданими;

видавці – досвідом маркетингу, ціноутворення та допомоги клієнтам.

Джерела та література

1. Гуцул Г. Електронні бібліотеки: проблемні питання видавництва, бібліотек, обов'язкового примірника, авторського права. *Вісник Книжкової палати*. 2020. № 10. С. 48–49.
2. Ланде Д., Баркова О. Електронна бібліотека як середовище адаптивного агрегування інформації. *Бібліотечний вісник*. 2018. № 2. С. 12–17.
3. Смаглява Н. Сучасна бібліотека: тенденції та перспективи розвитку в електронному середовищі. *Бібліотечний вісник*. 2013. № 4. С. 56–60
4. Шрайберг Я. Інтеграція бібліотек в інформаційне суспільство, яке розвивається: що нас чекає попереду? *Вища школа*. 2012. № 11. С. 83–119.

Наталія Ландарєва,
*завідувачка відділу інформаційних технологій
та комп'ютерного забезпечення НТБ,
м. Полтава*

ДОСЛІДЖЕННЯ ІСТОРІЇ БІБЛІОТЕКИ ЯК ОДИН ЗІ СКЛАДНИКІВ БІБЛІОТЕЧНОГО КРАЄЗНАВСТВА

У статті розглядається питання вивчення історії бібліотеки як важливої складової бібліотечного краєзнавства. Висвітлено досвід роботи науково-технічної бібліотеки Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка».

Ключові слова: бібліотечне краєзнавство, історія бібліотеки, бібліотечні дослідження, науково-технічна бібліотека Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка».

Одним із важливих напрямків діяльності бібліотеки є краєзнавство, залучення користувачів до пізнання витоків свого рідного краю, формування почуття самосвідомості, глибокої поваги до історії культури, мови та традицій українського народу. В сучасних непростих умовах для нашої держави важливо зберігати та примножувати історичну пам'ять і досвід попередніх поколінь.

Рівноцінною часткою всебічного і достовірного відтворення усіх сторін національної історії є історія становлення і розвитку бібліотечної справи загалом і бібліотек, зокрема. Адже бібліотеки були і є показником цивілізованості суспільства, найціннішим зберігачем надбань людства. Тому важливе значення має вивчення історії кожної бібліотеки, що сприяє популяризації самої бібліотеки і розвитку краєзнавчої діяльності бібліотечної спільноти.

Краєзнавча діяльність бібліотеки, як складова бібліотечного краєзнавства, включає формування краєзнавчих інформаційних ресурсів, відображення їх у довідковому апараті, інформаційне та бібліотечно-бібліографічне обслуговування, створення бібліографічних документів, дослідження історичного минулого бібліотек [1, с.87].

Грунтовне вивчення історії науково-технічної бібліотеки Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» розпочалося 2014 року і було присвячене 85-річчю книгозбірні. Слід зазначити, що існуюча на той час інформація у письмових джерелах стосовно історії бібліотеки, не була вичерпною і зводилася до коротких історичних відомостей із зазначенням основних етапів її існування. Протягом 2-х років було проведено наукове дослідження «Історія науково-технічної бібліотеки ПолтНТУ». Досліджувались документи з історії

університету та бібліотеки у Державному архіві Полтавської області: статистичні звіти, річні звіти інституту та бібліотеки (1930-1976 рр.); в архіві університету: історичні довідки про інститут, річні звіти, накази по інституту (1930-1988 рр.); звіти бібліотеки (1948-1988 рр.); інститутські/університетські багатотиражні газети «За будівельні кадри» (1960-1989 рр.), «Студентський гарт» та «Полтавський національний університет» (1998-2014 рр.); обласні газети «Більшовик Полтавщини» (1940-1941 рр.), «Зоря Полтавщини» (1943-1953 рр.); зібрано фотографії різних років.

Результатом такої кропіткої роботи став великий різнобарвний масив матеріалів, які у подальшому використовувалися і використовуються в освітній, соціокультурній та рекламній діяльності науково-технічної бібліотеки університету.

Головною окрасою кожної бібліотеки є її унікальний фонд. У фонді науково-технічної бібліотеки зберігається наукова, навчальна і художня література починаючи з XVIII століття. Можливо, справді цінними з точки зору букіністів пам'яток друкарського мистецтва у нашому фонді і немає, але ця колекція була і є досить цікавою не одному поколінню студентів і науковців нашого університету.

Саме за цією колекцією можна відслідкувати історію не тільки становлення бібліотечного фонду, а й зазирнути в ту епоху, у ті часи, з якими пов'язане те чи інше видання. Це книги з колекцій науковців, подаровані бібліотеці у різні роки; видання, що представляють різні формати і зразки поліграфії; книги, які містять унікальні власницькі знаки. Працівниками бібліотеки було вперше здійснено розвідку у фонді таких книг і досліджено печатки, штампи, екслібриси різних організацій, власницькі штампи і підписи з особистих бібліотек та колекцій, а також дарчі надписи, знайдені у книгах з бібліотечного фонду. Тому особливу увагу слід звертати на наявність будь-яких поміток на документах, визначати їх наукову та історичну цінність, відбирати видання з автографами вчених, політиків, літераторів, митців минулого. Адже власницькі знаки на виданнях є цінними путівниками у

дослідженнях не тільки історії бібліотек, а й книжкової культури та духовного життя нашої держави у минулі віки. [2].

Великим попитом користуються у науковців та здобувачів вищої освіти постійні експозиції «Історія фонду науково-технічної бібліотеки університету», віртуальні книжкові виставки «Букіністичні видання у фонді НТБ», «Як все починалось: перші видання з фонду бібліотеки» та інші.

Запорукою виконання бібліотекою своїх завдань упродовж усього періоду свого існування завжди були і є її працівники. Професія бібліотекаря в усі часи об'єднувала людей особливих, усім серцем відданих своїй справі. Це люди, які своєю самовідданою працею поширювали знання, людські цінності, культурну спадщину і примножували надбання бібліотеки. Адже не тільки цінні фонди і не стільки приміщення роблять історію бібліотеки, а саме люди, віддані книзі, своїй справі, для яких робота у бібліотеці – справа усього життя.

Тому другим, не менш важливим напрямком історичних пошуків стало дослідження професійного і життєвого шляху її працівників. Біографії бібліотекарів відображають соціальні та культурні реалії, моральні цінності, норми та вимоги до бібліотеки в різні часи, місце окремо взятого працівника і колективу в цілому в житті бібліотеки, є унікальним історичним джерелом. І одним з результатів дослідження став біографічний портрет керівників бібліотеки у контексті становлення і розвитку книгозбірні з моменту її заснування [3].

Третій напрямок краєзнавчої діяльності науково-технічної бібліотеки – бібліографічні та біобібліографічні покажчики, які є результатом аналітико-синтетичного опрацювання друкованих та електронних документів з історії університету та бібліотеки.

Студентам-будівельникам присвячено 2 бібліографічні покажчики: «Для того нам юність дана: історія студентства Полтавського інженерно-будівельного інституту (1962-1990 рр.)» та «Позивні третього трудового семестру: студентські

будівельні загони Полтавського інженерно-будівельного інституту», складений за публікаціями у багатотиражних газетах «За будівельні кадри» і «Студентський гарт» і присвячений історії студентських будівельних загонів, який крім бібліографічних записів містить історичну довідку про рух СБЗ, перелік назв усіх студентських загонів інституту та список командирів і комісарів СБЗ. Показчик проілюстровано фотографіями, які надали викладачі-бійці студзагонів.

- Позивні третього трудового семестру: студентські будівельні загони Полтавського інженерно-будівельного інституту: ретроспект. наук. бібліогр. показч. / ПолтНТУ; Наук.-техн. б-ка; уклад. О.П. Бригида; вступ. ст. О.П. Бригида. – Полтава: ПолтНТУ, 2015. – 36 с.

- Для того нам юність дана: історія студентства Полтавського інженерно-будівельного інституту : наук.-бібліогр. показч./ ПолтНТУ; Наук.-техн. б-ка; уклад.: О.П. Бригида. – Полтава: ПолтНТУ, 2015. – 20 с.

Показчик «Науково-технічна бібліотека Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка на сторінках періодичних видань» включає статті, які були надруковані у багатотиражних газетах «За будівельні кадри», «Студентський гарт», «Полтавський університет», «Полтавський національний університет», обласних газетах «Комсомолец Полтавщини» та «Зоря Полтавщини» за період з 1960-го по 2012-й роки. Матеріал згруповано у три розділи: у першому зібрано статті працівників бібліотеки, другий розділ присвячено публікаціям про бібліотеку та її працівників, третій розділ розкриває таланти бібліотекарів-поетів. Показчик проілюстровано фотографіями з газет тих часів.

- Науково-технічна бібліотека Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка на сторінках періодичних видань: ретроспект. бібліогр. показч. / уклад.: Н. І. Ландарева; відп. за вип. В. О. Сидоренко. – Полтава: ПолтНТУ, 2015. – 55 с.

Науковим та навчально-методичним доробком, зібраним у солідному бібліографічному виданні за участі бібліотечних працівників відзначила одна з кафедр університету своє 25-річчя:

- **Бібліографічний покажчик** наукових та навчально-методичних праць викладачів кафедри українознавства, культури та документознавства Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка (до 25-річчя діяльності кафедри) / упоряд. Ю. О. Комлик; відп. ред. І. Г. Передерій. – Полтава: ПолтНТУ, 2016. – 160 с.

З 2017 року започатковано цикл біобібліографічних покажчиків, присвячених життєвому шляху та науковим досягненням видатних науковців університету. У покажчиках подано хронологію основних дат життя й діяльності; біографічні нариси, що містять характеристику найважливіших напрямів професійної та громадської діяльності корифеїв університету; бібліографію науково-методичної спадщини; наукові школи вчених. Покажчики дають змогу відтворити реальні образи науковців, відстежити формування й розвиток їх наукових ідей, розкрити внесок у становлення університету та розвиток університетської науки.

Перші покажчики було присвячено 120-річчю від дня народження к.т.н., професора Є. В. Платонова, видатного будівничого залізничних мостів, талановитого науковця у галузі механіки ґрунтів та фундаментобудування, засновника школи геотехніки, першого завідувача кафедри основ і фундаментів та д.т.н., професора М. С. Торяника, засновника школи дослідження міцності косостиснених і косозгинаних залізобетонних елементів, першого завідувача кафедри залізобетонних і кам'яних конструкцій:

- Платонов Євген Володимирович [Електронний ресурс] : біобібліогр. покажч. / Полт. нац. техн. ун-т імені Юрія Кондратюка, Наук.-техн. б-ка ; упоряд. : Н.І. Ландарєва, О.П. Бригида ; відп. за вип. В.О.

Сидоренко. – Електрон. текст. дані. – Полтава, 2017. – Назва з екрана. – URL: <http://reposit.nupp.edu.ua/handle/PoltNTU/10831>.

- Торяник Михайло Степанович [Електронний ресурс] : біобібліогр. покажч. / Полт. нац. техн. ун-т імені Юрія Кондратюка, Наук.-техн. б-ка ; упоряд. : Н.І. Ландарєва, О.П. Бригида ; відп. за вип. В.О. Сидоренко. – Електрон. текст. дані. – Полтава, 2017. – Назва з екрана. – URL: <http://reposit.nupp.edu.ua/handle/PoltNTU/10833>.

Вагомий вклад в історію університету, в історію освіти, науки і техніки України, Полтавщини вніс ректор-реформатор, доктор технічних наук, професор Олександр Григорович Онищенко, академік, голова Полтавського відділення галузевої Академії будівництва України, голова експертної ради вищої атестаційної комісії України, голова спеціалізованої вченої ради із захисту дисертацій за спеціальністю "Машини та обладнання для виробництва будівельних матеріалів і конструкцій", голова Полтавського відділення Північно-Східного наукового центру Національної академії наук України та Міністерства освіти і науки України, завідувач кафедри будівельних машин та обладнання ПолтНТУ. Багаторічна наполеглива творча праця О. Г. Онищенка відображена у наступному біобібліографічному покажчику Онищенко Олександр Григорович [Електронний ресурс] : біобібліогр. покажч. / Полт. нац. техн. ун-т імені Юрія Кондратюка, Наук.-техн. б-ка ; уклад.: Н.І. Ландарєва; відп. за вип. В.О. Сидоренко. – Електрон. текст. дані. – Полтава, 2018. – Назва з екрана. – URL: <http://reposit.nupp.edu.ua/handle/PoltNTU/10835>.

Багато сил, творчої енергії та уваги присвятила історії університету і бібліотеки відома краєзнавиця, фундатор кафедри українознавства, культури та документознавства, заслужений працівник університету канд. істор. наук, доцент Надія Костянтинівна Кочерга. Її фундаментальні з точки зору історії та краєзнавства

і цікаві праці з точки зору рядового пошанувача історії рідного краю висвітлено у поки що останній праці такого напрямку - покажчику

- **Кочерга Надія Костянтинівна** [Електронний ресурс]: біобібліогр. покажч. / Полт. нац. техн. ун-т імені Юрія Кондратюка, Наук.-техн. б-ка ; уклад.: Н. І. Ландарєва; відп. за вип. В. О. Сидоренко. – Електрон. текст. дані. – Полтава, 2019. – Назва з екрана. – URL: <http://reposit.nupp.edu.ua/handle/PoltNTU/10836>.

Таким чином, створюючи власні бібліографічні ресурси, працівники науково-технічної бібліотеки створюють свої унікальні сторінки в бібліографічному краєзнавчому репертуарі Полтавщини та України. Адже вивчення історії навчального закладу та її бібліотеки – один із пріоритетних напрямів бібліотечно-бібліографічного краєзнавства. Як свідчить практика, бібліографічне краєзнавство – це неосяжні можливості у систематизації і збереженні інформації про навчальний заклад та її бібліотеку [4, с. 133].

Підсумовуючи усе сказане вище хочеться зазначити, що вивчення та збереження історії бібліотеки, донесення її до прийдешніх поколінь – наш обов'язок. Бібліотека – це частинка пам'яті університету, його багатство. Минуле та сьогодення бібліотеки як невід'ємної частини університету, тісно пов'язані – це та основа, той фундамент, який дозволяє прийдешньому поколінню бібліотекарів розвиватися, професійно працювати, бути потрібним користувачеві та відповідати вимогам сучасного закладу вищої освіти.

Джерела та література

1. Білоус В. С. Дослідження історії бібліотеки – важлива складова бібліотечного краєзнавства. Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія : Бібліотекознавство. Книгознавство. 2015. Вип. 4. С. 87-92.

2. Ландарєва Н. І. Відтиски часу, або Про що розповіли власницькі знаки у книгах [Електронний ресурс]. Книга і бібліотека у мистецькому просторі міста : матеріали Всеукр. наук. конф. Харків. 2017. С. 60-67. URL: <http://reposit.nupp.edu.ua/handle/PoltNTU/9865>.

3. Ландарєва Н. І. Науково-технічна бібліотека Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»: історія у дзеркалі особистостей [Електронний ресурс]. Документно-інформаційні комунікації в умовах глобалізації: стан, проблеми та перспективи : матеріали V Всеукраїн. наук.-практ. конф., м. Полтава, 25 листоп. 2020 р. Полтава. 2020. С. 216-227. URL: <http://reposit.nupp.edu.ua/handle/PoltNTU/8884>.

4. Білоус В. С. Бібліотечно-бібліографічне краєзнавство – важливий напрям краєзнавчої діяльності бібліотеки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Роль краєзнавства у соціально-економічному і культурному розвитку регіону : матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. 10-12 жовт. 2012 р. Вінниця. 2013. С. 131-133.

Андрій Нарадько,

к.і.н., доцент,

м. Полтава

Олег Белько,

м. Полтава

СУЧАСНА БІБЛІОТЕКА ЯК ІНФОРМАЦІЙНО-КОНСУЛЬТАТИВНИЙ ЦЕНТР

Бібліотеки завжди відігравали ключову роль у розвитку науки та культури. Їх називали «стовпами цивілізації» від початку писемної історії людства. В епоху

Інтернету бібліотекам складніше досягти тієї популярності, що була раніше. Саме тому необхідні нові формати взаємодії з книгою, що надихають на читання. Бібліотеки трансформуються, стають мобільнішими і доступнішими. Зокрема народився новий формат «pop-up бібліотеки» – це невеликі бібліотеки, розташовані в громадських місцях [1].

Сучасні бібліотеки змінюють напрями своєї діяльності та стають комунікативними центрами. Нове бачення бібліотечної діяльності передбачає використання принципово нових можливостей доступу до інформації незалежно від часу й місцезнаходження як документа, так і користувача. Бібліотека пропонує доступ до інформаційних ресурсів у тому числі представленим у мережі Інтернет. Та одночасно створює власні електронні інформаційні ресурси – бази даних, колекції оцифрованих документів, веб-сайти та веб-портали. Сучасна бібліотека стає своєрідним вузловим центром, який концентрує та розподіляє інформаційні потоки. Бібліотеки поступово стають чимось більшим за звичайну книгозбірню. Вони перетворюються на багатофункціональні, сучасні і відкриті простори – інформаційно-ресурсні майданчики з обов'язковим книжковим та газетно-журнальним фондом [2]

Зміст роботи бібліотек полягає у свободі читання, ідей та спілкування. Сутність їх вбачається в безперервній освіті та у розробці й створенні безпечного простору, наданні доступу до інформації. Саме тому бібліотеки зі звичайних книгозбірень починають перетворюватися у відкриті для громади простори, займаючи тим самим своє місце у повсякденні та перетворюючись на комплексні інформаційно-рекреаційні центри. Переважна більшість сучасних бібліотек мають дитячу зону, конференц-зали, які можна бронювати, індивідуальні робочі місця з персональними комп'ютерами та безкоштовним Wi-Fi. Окремі бібліотеки створюють додаткові простори для творчості, що містять 3D-принтери, ігрові зали, студії звуко- та відеозапису, пристрої мультимедіа і віртуальної реальності, кафе та майданчики

для вивчення іноземних мову. Бібліотеки перетворюються на своєрідні сімейні центри, які можуть зацікавити людей будь-якого віку.

Цікавими є нові програми, що розширюють межі діяльності традиційних бібліотек. Зокрема, програма Social Workers in the Library, що діє у США, Австралії та Канаді надає доступ до інформації про місцеві послуги соціального обслуговування для населення та надає консультативну допомогу в приміщенні бібліотеки. Консультаційні сервіси цієї програми спрямовано на надання допомоги в першу чергу емігрантам, безробітним, інвалідам, безпритульним, а також на розв'язання локальних проблем місцевої громади. Координація соціальної роботи SWITL охоплює такі питання: на дання інформації про допомогу в розв'язанні проблем відсутності одягу, житла чи їжі; професійна психологічна допомога; спеціалізована медична допомога; правова допомога; подолання наслідків стихійного лиха; навчання та працевлаштування. [3].

Сучасна бібліотека – це не лише сховище інформації, а багатофункціональний відкритий простір з комплексним поєднанням якісного літературного фонду, місце для зустрічей та спілкування, центр розвитку громад.

Джерела та література

1. Сучасна бібліотека. Яка вона? URL: <https://vseosvita.ua/library/suchasna-biblioteka-aka-vona-urok-podoroz-210531.html> (дата звернення: 1.11.2022).
2. Сучасна бібліотека – ресурс для розвитку громади URL: <https://uplan.org.ua/analytics/suchasna-biblioteka-resurs-dlia-rozvytku-hromady/> (дата звернення: 1.11.2022).
3. Миськевич Т.М. Сучасна бібліотека як мультисервісний заклад URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/E_LIB/PDF/npnbuimviv_2016_43_6.pdf

Людмила Чередник,
к. філол. наук, доцент,
м. Полтава

Олена Лісничка,
завідувачка відділу комплектування та
наукової обробки документів НТБ,
м. Полтава

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ДІЯЛЬНОСТІ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОЇ БІБЛІОТЕКИ ЗВО

В інформаційному суспільстві, у якому ми зараз живемо, новітні технології обіймають чільне місце в усіх сферах суспільної діяльності. Трансформаційні процеси стосуються і бібліотек як одного з найдавніших культурно-освітніх закладів.

В умовах сьогодення «бібліотеки перетворюються в сучасні культурно-інформаційні центри, у яких глобальні процеси інформатизації здійснюються на кількох рівнях: комп'ютеризації, автоматизації функціональних підсистем та інформатизації на базі системно-мережних інформаційних технологій» [1, с. 28]. Поєднання традиційних та електронних ресурсів визначає якісні показники розвитку бібліотеки, а задоволення інформаційних потреб користувачів у сучасній бібліотеці ЗВО є лакмусовим папірцем її роботи.

Місія бібліотеки як структурного підрозділу університету полягає в забезпеченні доступності документів, інформації, знань для ефективного розвитку освітньої та наукової діяльності на основі максимально повного задоволення інформаційних потреб науковців, викладачів і студентів. Важко не погодитися зі словами відомого американського письменника й історика Шелбі Фути, який сказав:

«Університет – це лише група будинків, зібраних навколо Бібліотеки... Бібліотека – це Університет» [3].

Упродовж останнього часу в багатьох наукових книгозбірнях закладів вищої освіти почали функціонувати електронні бібліотеки, які сприяють покращенню реалізації освітньої функції як головної у їхній діяльності. Новітні інформаційні технології запроваджуються і в роботу Науково-технічної бібліотеки Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» – одного з провідних ЗВО України.

Насамперед розглянемо роботу електронного каталогу (ЕК) як складника електронної бібліотеки.

Відповідно до «Положення про електронний каталог» він є «складовою частиною довідково-бібліографічного апарату (ДБА) науково-технічної бібліотеки» [4].

ЕК розкриває склад і зміст бібліотечного фонду друкованих, аудіовізуальних, електронних документів і використовується для забезпечення вільного доступу до інформаційних ресурсів науково-технічної бібліотеки, організації багатоаспектного інформаційного пошуку, активної пропаганди нових надходжень до фонду бібліотеки та документів, що зберігаються в фондах бібліотеки.

Безумовно, впровадження електронного каталогу сприяє підвищенню якості підготовки спеціалістів та рівня науково-дослідницької роботи в університеті шляхом надання оперативної інформації та повного задоволення інформаційних запитів всіх категорій користувачів.

ЕК включає бібліографічні записи, організовані за єдиними правилами, що передбачають єдині принципи і нормативи обробки документів та їхнього компактного зберігання, багаторазового використання інформації про документи, об'єднує в собі функції алфавітного, систематичного, предметного й інших каталогів і карток.

Варто зазначити, що електронний каталог виконує низку важливих функцій, з-поміж яких слід назвати такі:

1) реєстрація та наукова обробка нових надходжень відповідно до нормативних вимог з бібліографічної обробки документів та за міждержавними стандартами;

2) аналітична обробка нових надходжень;

3) інформування користувачів про нові надходження до фонду науково-технічної бібліотеки;

4) забезпечення навчального процесу, наукових досліджень і сфери управління університету бібліографічними даними про документи, що зберігаються у бібліотечному фонді за заголовком опису, тематикою, вихідним даним, ключовими словами, інвентарним номером тощо;

5) інформування про шлях документа в науково-технічної бібліотеці – від надходження документів до фонду, їхньої наукової та технічної обробки, використання читачами, до списання тощо [4].

Особливо слід наголосити на чіткій структурі електронного каталогу, який складається з окремих баз даних (БД) різноманітного профілю та призначення, зокрема таких, як:

1) книги (містить бібліографічні описи надходжень книжкових документів та основних фондів);

2) аналітичні описи статей з періодичних видань та книг, рецензії на книги та реферати;

3) періодичні видання (включає перелік періодики з інформацією про надходження окремих номерів);

4) аудіовізуальні документи (АВД) (містить описи видань на електронних носіях);

5) дисертації(бібліографічні описи дисертацій, захищених у Полтавській політехніці включно);

6) автореферати (бібліографічні описи авторефератів дисертацій, захищених як у Національному університеті «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», так і в інших організаціях);

7) нормативно-технічна документація (включає бібліографічні описи нормативно-технічної літератури (ДБН, ДСТУ, ГОСТ, СНИП, промислові каталоги, державні класифікатори та ін.) [4].

Крім того, електронний каталог є центральною ланкою Автоматизованої бібліотечно-інформаційної системи «Університетська бібліотека «UniLib», розробником якої є Харківський інститут внутрішніх справ. Програму АБІС «Університетська бібліотека «UniLib» було придбано університетом для НТБ у 2003 р. на умовах подальшого доопрацювання і налаштування.

У 2020 р. в базу даних «Університетська бібліотека «UnieLibrary» встановлено оновлену версію, за якою внесено зміни у загальну БД «Електронний каталог», зокрема web-версію для сайту, а також у складі електронного каталогу розміщено електронну бібліотеку з повнотекстовими документами.

Можна окреслити такі модулі АБІС:

1) Комплектатор, тобто надходження літератури. У режимі надходження літератури проводяться усі операції первинного обліку примірників, що надійшли. В автоматизованому режимі ведеться інвентарний облік. У процесі роботи виводяться на друк необхідні документи, штрихкоди, каталожні картки.

2) Підписка на періодичні видання: можливість внесення даних про періодичність, ціну, отримувача; реєстрація надходжень. До цього модуля входять наукова обробка документів та підготовка актів до списання та безпосередньо процес списання.

3) Книги обліку. Сюди відносяться інвентарні книги, книги сумарного обліку, що містять акти літератури, що надійшла, періодики; акти, які вибули з фонду примірників; стогові показники складу фонду за періодами. До речі, усі книги можна роздрукувати.

4) Бібліограф. Містить описи ресурсів (аналітичний опис документів: лінгвістичне забезпечення (алфавітно-предметний покажчик, Тезаурус, УДК)) та корекцію документів, що дозволяє швидко виявити та виправити помилки в описах по всій базі даних.

Запровадження цієї програми значно полегшило роботу працівників бібліотеки, оскільки тепер можна видавати й приймати літературу за допомогою штрихкоду чи інвентарного номера. Обслуговування здійснюється з використанням ПІН-кодів для початку сесії обслуговування. Також система веде статистику обслуговування, дозволяє подовжувати термін користування літературою, вести протокол обслуговування, переглядати історію обслуговування тощо. Крім того, система підтримує єдиного читача з можливістю реєстрації у кожному відділі, роздрукувати формуляр читача, читацький квиток. Ідентифікація здійснюється за допомогою зчитування сканером штрихкоду зі студентського квитка. НПП і співробітникам штрихкоди наклеюються у посвідчення.

Вхід в програму «UniLib – Університетська бібліотека» здійснюється через ярлик «UniLib», що заходиться на Робочому столі комп'ютерів бібліотеки та будь-якого комп'ютера локальної мережі після встановлення ПЗ.

Рис. 1. Робочий стіл комп'ютера НТБ університету

Наступний крок – введення реєстраційного номеру користувача, якій надає відділ обслуговування. Після цього слід натиснути кнопку «ОК».

Рис. 2. Уведення реєстраційного номеру користувача

Відкриється Робочий стіл програми UniLib і на ньому потрібно обрати опцію «Пошук» або натиснути F3.

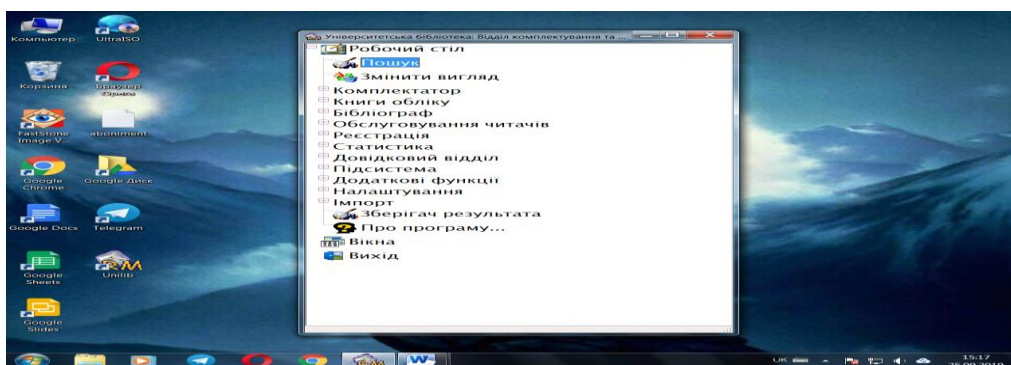

Рис. 3. Вибір опції «Пошук»

До вікна «Пошук» вносяться дані про необхідний документ, які відомі користувачу. Це можуть бути основні елементи бібліографічного опису (автор, редактор, назва або частина назви, видавництво, місце видання); інвентарний номер книги; тип документа (книга, стаття, автореферат, дисертація, журнал); предметна рубрика (ключове слово) – термін, який відповідає основній темі запиту. Предметна рубрика може складатися з декількох слів, які обов'язково слід скорочувати, але не менше, ніж три літери. Після внесення даних для пошуку (правила пошуку можна подивитись також на відкритій формі внизу), треба натиснути кнопку «Знайти» вгорі ліворуч. Слід зазначити, що кількість пошукових даних не обмежується.

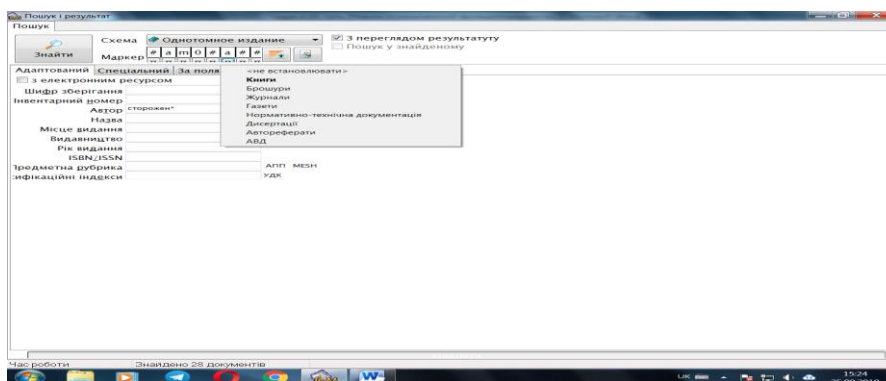

Рис. 3. Уведення пошукових даних

У відкритому вікні «Результат пошуку» з'явиться список документів відповідно запиту (треба мати на увазі, що чим більше даних вказано для пошуку, тим менше «пошуковий шум»). Потрібні видання позначаються у маленькому віконці напроти номера у списку. Список можна роздрукувати у форматі Word (іконка вгорі ліворуч) або зберегти у виді файлу (іконка вгорі праворуч).

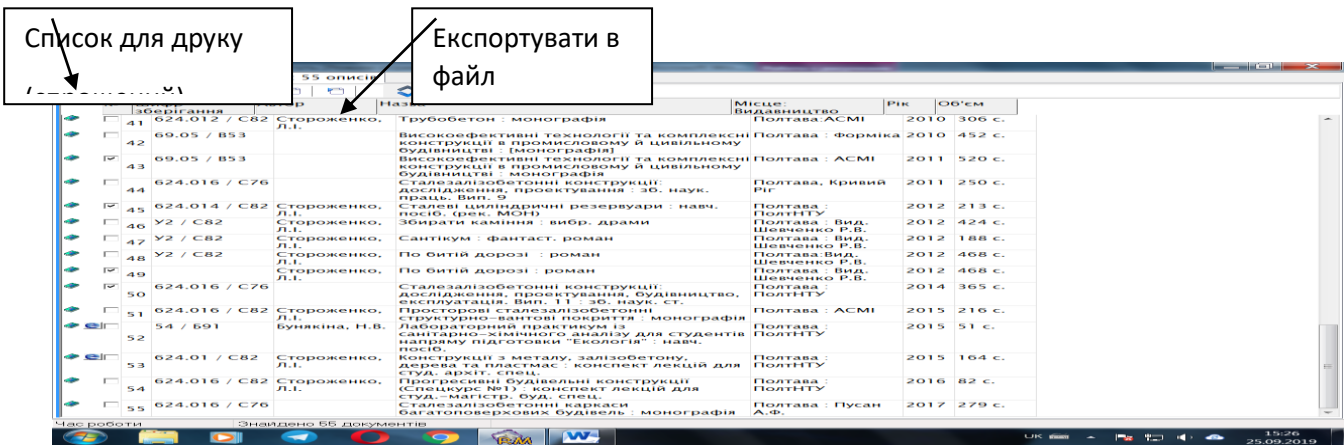

Рис. 4. Список документів відповідно запиту

Бібліографічний запис зі списку можна передивитись детальніше. Для цього необхідно перейти в режим «Змішаний» (кольорова іконка вгорі ліворуч). Форма, яка відкриється, містить докладні дані про видання і дозволяє уточнити кількість примірників та їхнє місцезнаходження (кнопка «Примірники»).

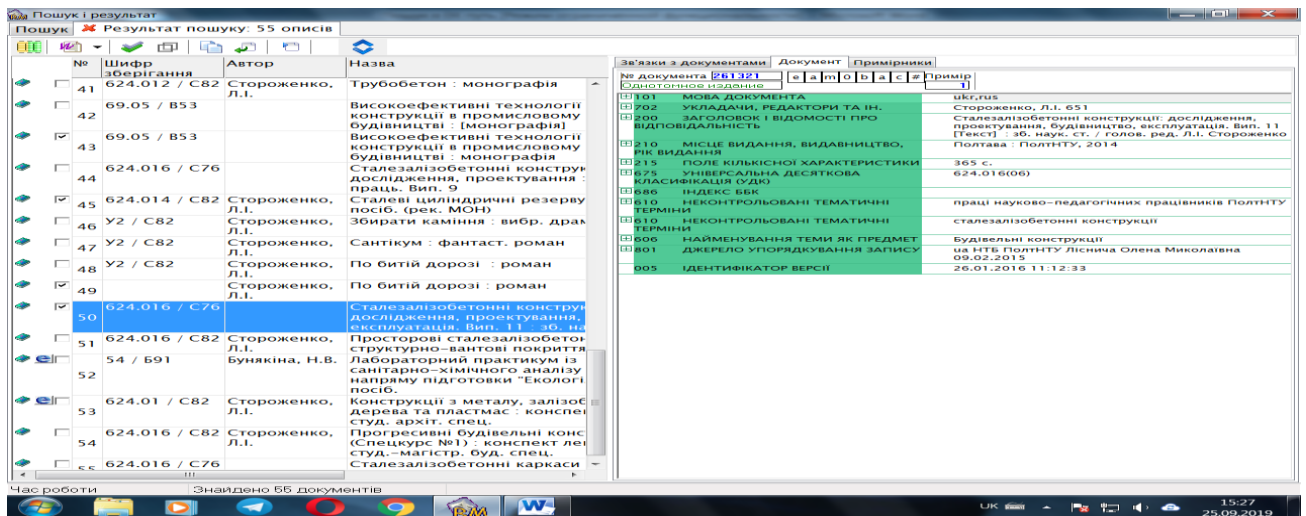

Рис. 5. Бібліографічний запис зі списку

Якщо здійснюється пошук статті, то форма «Результат пошуку» має трохи інший вигляд. У колонці праворуч вказано джерело, у якому розміщена необхідна стаття, та сторінки.

№	Шифр збірника	Автор	Назва	Місце Видовицтво	Рік	Об'єм
1	624 / 3-41 /	Стороженко, Л.І.	Дослідження деформативності попередньодеформованого бетону до та після підсилення сталіфібробетоном	// Ресурсовий матеріал, конструкції будівлі та споруди. Вип. 9	2003	С. 330-336.
2	69.002.5 / 3-41 /	Стороженко Л.І., Виба В.В.	Стиснуті сталезалізобетонні елементи з листовим армуванням	//Збірник наукових праць (галузеве машинобудування будівництва). Вип. 13 - 2003	2003	С.3 - 6.
3	69.002.5 / 3-41 /	Стороженко Л.І., Єрмоленко Д.А.	Напружено-деформований стан стиснутих кам'яних елементів, армованих прокатними профілями	//Збірник наукових праць (галузеве машинобудування будівництва). Вип. 13 - 2003	2003	С.7 - 13.
4	69.002.5 / 3-41 /	Стороженко Л.І., Назаров О.В.,	Міцність та деформації стиснутих трубобетонних елементів при місцевому навантаженні	//Бетон и железобетон в Украине - 2003 - № 3	2003	С.15-18.
5	69.002.5 / 3-41 /	Стороженко Л.І., Єрмоленко Д.А.	Напружено-деформированное состояние сваях трубобетонных элементов	//Збірник наукових праць (галузеве машинобудування будівництва). Вип. 14	2003	С.33-38.
6	69.002.5 / 3-41 /	Стороженко Л.І., Виба В.В.	Стиснуті сталезалізобетонні елементи зі стрічковим армуванням	//Збірник наукових праць (галузеве машинобудування будівництва). Вип. 14	2003	С.38-41.
7	69.002.5 / 3-41 /	Стороженко, Л.І.	Аналіз методів розрахунку міцності трубобетону при осьовому стисненні	// Збірник наукових праць (галузеве машинобудування будівництва). Вип. 14	2003	С. 41-45.

Рис. 6. Пошук статті

За допомогою режиму «Змішаний» можна передивитись інші статті з цього джерела.

№	Заголовок	Назва	Автор	Видання	Рік	Сторінки
1	464	Аналіз механізму виникнення геотехнічних процесів при буд-ві буд-ви	Стороженко, Л.І.	// Ресурсовий матеріал, конструкції будівлі та споруди. Вип. 9	2003	С.444-450.
2	464	Аналіз до оцінки напружено-деформованого стану бетону, ю.Л.	Стороженко, Л.І.	// Ресурсовий матеріал, конструкції будівлі та споруди. Вип. 9	2003	С. 304-309.
3	464	Аналіз дослідження впливу стиснення бетону на міцність	Стороженко, Л.І.	// Ресурсовий матеріал, конструкції будівлі та споруди. Вип. 9	2003	С.446-452.
4	464	Аналіз впливу напружено-деформованого стану бетону на міцність	Стороженко, Л.І.	// Ресурсовий матеріал, конструкції будівлі та споруди. Вип. 9	2003	С.270-274.
5	464	Аналіз впливу напружено-деформованого стану бетону на міцність	Стороженко, Л.І.	// Ресурсовий матеріал, конструкції будівлі та споруди. Вип. 9	2003	С.280-284.
6	464	Аналіз керування виробництва свайтових колонн	Стороженко, Л.І.	// Ресурсовий матеріал, конструкції будівлі та споруди. Вип. 9	2003	С.477-482.
7	464	Аналіз дослідження деформативності попередньодеформованого бетону	Стороженко, Л.І.	// Ресурсовий матеріал, конструкції будівлі та споруди. Вип. 9	2003	С.330-336.

Рис. 7. Пошук інших статей щодо теми, яка цікавить користувача

Необхідно також зазначити, що студенти спеціальності 029 Інформаційна, бібліотечна та архівна справа працюють із програмою «UniLib – Університетська бібліотека» під час вивчення таких навчальних дисциплін, як «Документно-інформаційні комунікації», «Бібліотекознавство», «Електронний документообіг»,

проводять дослідження, що стосуються кваліфікаційних бакалаврських і магістерських робіт.

У НТБ упродовж декількох років функціонує бібліотечний Web-сайт, на якому представлено інформація про бібліотеку, її діяльність та послуги. Користувачі мають до нього цілодобовий доступ.

Є сторінка для користувачів у соціальній мережі Facebook, завдяки якій відбувається популяризація нашого вишу, підвищується його рейтинг за рахунок великої кількості зовнішніх посилань із мережі.

Важливим ресурсом власної генерації є Інституційний репозитарій – «електронний архів університету, місією якого є популяризація наукових здобутків університетської спільноти (науковці, студенти, співробітники), підвищення рейтингу університету через зростання рівня цитованості наукових праць шляхом забезпечення вільного довготривалого та надійного доступу до них через Інтернет»[2].

Отже, сучасні інформаційні реалії вносять корективи і в роботу бібліотек.

Науково-технічна бібліотека Полтавської політехніки як важливий структурний підрозділ вишу в складних умовах сьогодення прагне на належному інформаційному рівні забезпечити освітній, науково-дослідний і виховний процес в університеті.

Джерела і література

1. Білик О., Гудімова Н. Роздуми щодо оцінювання якості роботи бібліотеки. *Бібліотечна планета*. 2011. № 4. С. 28–32.
2. Криштафович Л.А. Інформаційне забезпечення науки ЗВО – стратегічна складова діяльності університетської бібліотеки. URL: <https://ir.lib.vntu.edu.ua/bitstream/handle/>

3. Міщан Т.І. Бібліотечно-інформаційні ресурси бібліотеки Донецького національного університету імені Василя Стуса. URL: <https://jpvvs.donnu.edu.ua/article/view/7475/7476>
4. Положення про електронний каталог науково-технічної бібліотеки. Полтава, 2016. 19 с.

Вероніка Черкес

Наук. керівник – викладач Гуменюк Г.Ф.,

м. Полтава

МЕТРИЧНІ КНИГИ ЯК ЦІННІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ В ДЕРЖАВНОМУ АРХІВІ ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Питання інформаційної діяльності завжди залишається найважливішим напрямом в роботі архівних установ. Найбільший інтерес з боку суспільства викликають матеріальні носії письмової інформації, а саме – метричні та актові книги. Роботою з цими джерелами займається у Державному архіві Полтавської області відділ інформації та використання документів.

До функцій структурного підрозділу установи належить виконання певних завдань, а саме: розглядати в установленому законодавством порядку звернення громадян; забезпечувати доступ до публічної інформації, розпорядником якої він є; надавати користувачам архівні документи і довідковий апарат до них, інформувати про документи, відомості з яких можуть бути ними використані; забезпечувати видачу архівних довідок [1].

Енциклопедія історії України дає визначення поняттю «метричні книги». Це комплекс джерел, що містять інформацію про громадян, стан людини – народження та хрещення, вінчання, смерть і відспівування тощо.

Метричні книги православних церков в Державному архіві Полтавської області зберігаються у трьох основних фондах «Полтавська духовна консисторія». Пирятинське духовне правління, Православні церкви Полтавської губернії.

У передмові до Каталогу метричних книг церков Полтавської губернії зазначено, що Державний архів Полтавської області зберігає порівняно невелику кількість документів генеалогічного характеру. Укладачі Каталогу зазначають, що починаючи з 2002 року, у зв'язку закінченням строку зберігання документів, міські та районні відділи реєстрації актів цивільного стану почали здавати до Державного архіву Полтавської області метричні книги православних церков Полтавської губернії. Перед архівом постало першочергове завдання надати упорядковану та узагальнену інформацію щодо прийнятих на державне зберігання метричних книг.

Нині у фонді 1011 налічується 2553 метричні книги православних церков Полтавської та частини Херсонської і Харківської губерній за 1722-1922 роки [1].

Упорядники Українського науково-дослідного інституту архівної справи та документознавства видають зведені каталоги метричних книг, що зберігаються в державних архівах України. В багатотомний міжархівний довідник включено відомості про колекції зазначених книг, що відклалися в деяких центральних архівах України та в державних архівах областей України.

Спеціалісти інституту згадують діяльність багатьох архівістів, які, усвідомлюючи історичну цінність, інформаційний потенціал метричних книг, свого часу робили все можливе задля збереження цих джерел для майбутніх поколінь дослідників історичного минулого [2].

Підводячи підсумок можна сказати, що метричні книги є важливим джерелом різноманітної інформації для багатьох напрямів знань.

Джерела та література

1. URL:<http://poltava.archives.gov.ua> (дата звернення 30.10.2022)

.2 URL: <https://undiasd.archives.gov.ua/doc/metric-books/mbv1.pdf> (дата звернення 30.10.2022)

Марк Яковенко

Наук. керівник – к.філол. н., доц. Чередник Л. А.,

м. Полтава

МАЙБУТНЄ МУЗЕЇВ У ЦИФРОВУ ЕПОХУ

Музеї завжди вважали місцями відпочинку та туристичної привабливості, переважно через оригінальність їхніх колекцій, які репрезентують минуле. Такі концептуальні ознаки як автентичність та спадщина, значною мірою залежать від сприйняття, що формується під впливом культурного розвитку людства.

В епоху стрімкої інформатизації суспільства, впровадження новітніх інформаційних технологій відбувається майже у всіх сферах людської діяльності. Щоб покращити своє місце на ринку, зберегти конкурентоспроможність та підвищити ефективність фірми змушені впроваджувати інновації. Не стали винятком і музеї, оскільки оцифрування їхньої діяльності надає можливість значно розширити поняття автентичності та спадщини, включно із цифровим варіантом, тобто, стимулюючи розвиток туриста цифрової епохи. Сьогодні тури віртуальними музеями є поєднанням авторитету музею й академічного підходу із різноманітністю та інтерактивністю онлайн-ресурсів.

Варто зазначити, що впровадження цифрових технологій «для вдосконалення всієї музейної діяльності призвело до несподіваних результатів, зокрема, до зростання кількості туристів»[2, с. 50]. У традиційному розумінні музей збирає різноманітні цінні предмети, насамперед, для підтримки наукових досліджень і соціальної освіти. Виходячи за рамки традиційних методів експонування матеріалів, наскільки це дозволяють технологічні інновації та зміни в інституційних функціях,

експозиції музеїв стають все більш диверсифікованими, і зосереджують увагу на взаємодії та покращенні відносин між людиною та об'єктами.

Із розвитком науки і технологій музеї, передовсім, розробляють і застосовують різноманітні нові цифрові технології, таким чином значно розширюючи способи демонстрації колекцій у часі та просторі, створюючи абсолютно новий досвід. Прикладом такої технології може бути віртуальний тур, який за своєю сутністю є відгалуженням технології віртуальної реальності (VR) і широко використовується в медицині, будівництві та транспорті. На відміну від VR, «просторове середовище віртуального туру дійсно існує. Завдяки використанню технології панорамних зображень, що отримує інформацію про реальне космічне середовище та створює надзвичайно схожий простір VR, люди, які не можуть відвідати музей особисто, мають змогу зануритися в музейну колекцію за допомогою телефону чи комп'ютерного інтерфейсу»[3]. Цифрові технології забезпечують відвідування музеїв інноваційними способами для споживачів, які фізично не присутні, але потенційно готові підтримати інституцію. Віртуальний тур онлайн-музеєм можна розглядати як розширення роботи музею і як органічне поєднання реального та віртуального закладів. Це передбачає створення віртуального туру архітектурним або виставковим простором музею, який потім можна оприлюднити через онлайн-музей.

Останніми роками багато всесвітньо відомих музеїв, зокрема, Лувр у Франції, Метрополітен-музей у Сполучених Штатах, Палацовий музей у Китаї, відкрили на своїх офіційних вебсайтах віртуальні онлайн-тури своїми залами. Кінцевою метою такої виставки є когнітивне покращення аудиторії, а також сприйняття та інтелектуальне визнання, яке люди отримують як суб'єкти досвіду після широкої взаємодії з музейними експонатами, медіа та простором.

Якщо ми ігноруємо оцінку впливу цифрових технологій (як вони застосовуються в музеях) на загальний досвід аудиторії, неможливо буде оцінити

повну важливість функцій цифрових технологій. Аналізуючи вплив інформаційних технологій, можна зазначити, що інновації продукту, процесу, організації, ринків і ресурсів можливі завдяки новому поєднанню наявних знань, можливостей, навичок і ресурсів. Кожна форма інновації презентує різний виклик для фірми та може призвести до розбіжних соціальних та економічних наслідків. Наприклад, очікується, що інновації продукту призведуть до більшого доходу, тоді як інновації процесу можуть мати неоднозначний ефект.

Для прикладу, ми можемо порівняти інноваційний вебсайт для збільшення кількості онлайн-відвідувачів та впровадження стратегії оцифрування, щоб відобразити новітню концептуалізацію інформаційного капіталу музею. Музеї отримають вигоду від підтримки інновацій «у відповідності до зародження кругової сталої економіки, збільшення обсягів послуг і нематеріальних активів в економіці, де спільне використання та оренда заміняють власність»[4]. Великі банки предметів і знань про наше минуле, що зберігаються в музеях, є надзвичайним джерелом відкриттів, дозвілля та навчання протягом усього життя для молодих користувачів цифрової спадщини.

У сучасному світі музей може приймати цифрову форму, починаючи від чітко визначених місць на власному вебсайті до випадкових згадок на сторонніх порталах, щоб обслуговувати цифрове відвідування туриста, який шукає дозвілля онлайн. Відпочинок розширився, включивши текстові повідомлення в Інтернеті, серфінг і спілкування в нових визначених місцях, які можуть включати цифровий музей. Цифрова технологія дозволяє знову відкривати колекції для нового використання новими користувачами.

У той час як застосування цифрових технологій є набагато більш просунутим в інших сферах економіки, низка музеїв впроваджують цифрові програми для розроблення нових продуктів і послуг, таких як, наприклад, «онлайн-виставки, нові процеси дослідження, показу та управління колекціями, нові організаційні

структури. для адаптації до цифрового середовища, виходу на нові ринки та використання існуючих ресурсів для створення нового капіталу» [5].

Інтернет, загалом. стає новим каналом комунікації, за допомогою якого музеї можуть охопити більшу кількість цифрових відвідувачів. Музеями, які розробляють сильний бренд в інтернеті, була досягнута автентичність цифрової присутності, що дозволяють отримати доступ до якісних зображень і повторно використовувати їх онлайн. Споживання цифрових зображень та іншого музейного контенту в інтернеті ще належить належним чином врахувати, але вже вказує на нові практики споживання.

Можна очікувати, що визнання цінності цифрового клієнта призведе до низки подальших інновацій в організації музею, незалежно від потоку відвідувачів на місці, для подальшого зміцнення позицій закладів спадщини на онлайн-ринку, що розширюється.

Майбутні напрямки дослідження можуть включати ступінь, до якого цифровий культурний туризм може сприяти соціальному прогресу та більшому добробуту, а також дослідження концептуалізації відвідувачем музейного простору онлайн. Завдяки значним інвестиціям музеїв у розробку онлайн-сервісів для нових туристів цифрової спадщини майбутній напрямок досліджень проллє світло на індивідуальне та соціальне значення необмеженого, сталого та надійного доступу до колекцій спадщини по всьому світу.

Джерела та література

1. Закон України «Про музеї та музейну справу». № 249/95-ВР від 29.06.1995 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/249/95-%D0%B2%D1%80>
2. Салата О. О. Основи музеєзнавства. Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2015.164 с.

3. Bertacchini, E., & Morando, F. (2013). The future of museums in the digital age: New models for access to and use of digital collections. *International Journal of Arts Management*, 15(2), 60–72.
4. Borowiecki, K., & Navarrete, T. (2016). Digitization of heritage collections as indicator of innovation. *Economics of Innovation and New Technology*, doi: 10.1080/10438599.2016.1164488
5. Navarrete T. Digital heritage tourism: innovations in museums. *World Leisure Journal*. 2019;61(3): 200–214.

ДОКУМЕНТНО-ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ В СИСТЕМІ СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ

УДК 323.2

Ірина Вільчинська,
д. політ. н., професор;
Людмила Доскіч,
к. політ. н.,
м. Київ

ЕЛЕКТРОННІ ПЕТИЦІЇ ЯК НОВІТНЯ ФОРМА КОМУНІКАЦІЇ МІЖ ГРОМАДСЬКІСТЮ І ВЛАДОЮ

Дієвим інструментом реалізації різноспрямованих інтересів громадян є прозорий та відкритий діалог між владою і громадянським суспільством, який може втілюватися через відповідні форми та механізми політичної і громадянської участі: від виборів, референдумів, безпосередньої участі громадян і їхніх груп у формуванні та функціонуванні органів влади місцевого або загальнодержавного рівнів до місцевих ініціатив, петицій, загальних зборів громадян, експертизи та інших форм участі.

Однією з новітніх форм комунікації між громадськістю і владою є петиції, через які громадяни здатні впливати на владу з приводу різних проблем у міжвиборчий період.

Зрозуміло, що найбільш дієвим є прямиий контакт громадянина з певною посадовою особою з приводу різних проблем. При цьому електронні петиції – це набагато точніший та активніший спосіб налаштування зворотного зв'язку, ніж

навіть голосування на виборах, адже в останньому випадку повідомлення, які намагаються «передати» виборці у формі власних експектацій, не завжди зрозумілі.

Електронні петиції виникли не безпідставно, а стали наслідком реагування політичних систем і громадянського суспільства на зміни технологічного, соціально-економічного, інформаційного, політичного й іншого характеру в сучасному світі.

Їхня популярність інтенсифікуються з огляду на те, що нині доступ до інформації завдяки засобам масової інформації й інтернету стає щораз простішим, розвиваються інформаційно-комунікаційні технології, електронне врядування, внаслідок чого значно легшим стає включення громадян у процес ініціювання та розв'язання публічних справ і проблем [3].

Електронні петиції дають можливість органам місцевого самоврядування привернути увагу і почути думку громадян, відстежувати широкий спектр проблем, які найбільше хвилюють громаду, висловити незгоду з приводу прийнятих нормативно-правових актів, адміністративних рішень і діянь виконавчої влади [3], «спрямовувати політику прийняття рішення на означені проблемні питання, приймаючи рішення, зокрема на основі принципів доброго врядування» [1].

Дослідники вважають, що електронні петиції є одним з найефективніших інструментів електронної демократії.

Відтак, електронна петиція - це інструмент електронної демократії, який є однією з новітніх форм реалізації конституційного права громадян на політичну участь, зокрема в управлінні державою, та передбачає активний діалог між громадянським суспільством й органами влади, сприяє легітимізації та відповідальності публічної та місцевої влади, формуванню довіри до неї, активізує суспільно-політичний діалог та почасти долає політичний абсентеїзм.

Використання електронних петицій свідчить про політичну або громадянську активність, а відтак інтенсивність політичної участі громадян у публічному житті, що є ознакою і наслідком демократії. Отже, саме завдяки електронним петиціям

громадяни мають можливість стати частиною цифрової демократії, що, у свою чергу, посилює значення громадян та збільшує транспарентність і відповідальність політики й урядування [4, с. 114].

Відтак інструментально петиції регламентовано з ціллю легітимізації влади та збільшення рівня довіри громадян до неї, однак така легітимізація фактично виявляється тільки частково – у запитах, – адже органи публічної влади далеко не завжди враховують предмет і зміст петицій, а відтак і думку громадян, часто нівелюючи таку форму їхньої участі. Хоча через петиції все-ж інтенсифікується діалог між місцевою владою та громадою, а тому цей інструмент є радше позитивним, ніж негативним.

Все представлене вище вдало доповнюється зауваженням О. Колесникова про те, що петиції можуть бути ефективними функціонально, зокрема артикуляційно (коли виокремлюють та опублічують певну місцеву проблему), процедурно (коли пропонують й ініціюють певний варіант розв'язання місцевої проблеми через залучення громадян і їхніх груп та деліберацію між ними) та мотиваційно (коли заохочують процес спілкування і деліберації між індивідами й групами з приводу місцевої проблеми) [2].

Запровадження нових форм політичної участі, до яких відносяться електронні петиції, інтенсифікується відносно більшим рівнем демократії у країні, в якій це відбувається, а відтак спрямовується, як ми вже зазначали вище, на подальший поступ демократичних цінностей та інститутів. Подібного висновку дотримується О. Чальцева, яка констатує, що виникнення й імплементація нових форм політичної і громадянської участі на місцях є наслідком демонополізації ролі держави у світі й процесах урядування, на противагу посиленню впливовості й уповноваженості інституту та опцій громадянського суспільства у прийнятті та контролі локальних і навіть національних політичних, владних й управлінських рішень [5, с. 245].

Електронні петиції, легітимізуючи і каналізуючи волю народу, є специфічним способом комунікації між суб'єктами політичного процесу, який дає змогу громадянам брати більше участі у формулюванні, реалізації і контролі політичних й управлінських рішень. Вони можуть застосовуватись для впорядкування суспільно-політичних відносин і розв'язання найрізноманітніших проблем на рівні громад. З огляду на те, що електронна петиція має суттєвий вплив на політику, в нашій країні варто стимулювати мотивацію громадян щодо використання її інструментів.

Джерела та література

1.Смельянова А. Електронна петиція як форма реалізації конституційного права на участь в управлінні державними справами: автореф. дис ... канд. юр. н.:12.00.02; Київ: Інститут законодавства ВР України. Київ, 2019. 20 с.

2.Колесников О. Е-петиції у системі місцевої демократії: досвід обласних центрів України. Асоціація сприяння самоорганізації населення. URL: https://samoorg.com.ua/wp-content/uploads/2017/02/Petitsiyi_gotov-1.pdf.

3,Константи́нівська А. К. Електронна петиція як ефективний інструмент політичної участі громадян. *Epistemological studies in philosophy, social and political science*. 2018. Vol. 1, Iss. 1-2. С. 89-95. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/epstphsps_2018_1_1-2_11.

4.Софій О., Каспрук І. Залучення громадян до процесу прийняття рішень органами місцевої влади шляхом використання потенціалу громадських консультацій. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права*. 2011. Вип. 6. С. 112–117. С. 114.

5.Чальцева О. Публічна політика: теоретичний вимір і сучасна практика: монографія. Вінниця: ФОП Барановська Т. П., 2017. 336 с.

Ірина Денисовець,

к. філол. н., доцент;

Вікторія Вощенко,

к. філос. н., доцент

м. Полтава

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕХНОЛОГІЙ «М'ЯКОГО ВПЛИВУ»: СОЦІАЛЬНО-КОМУНІКАЦІЙНИЙ АСПЕКТ

У сучасному контексті вивчення й практичного використання соціально-комунікаційних технологій дослідники акцентують на прийомах здійснення так званого «м'якого» впливу («м'які» чи «жорсткі» технології визначаються за типом інструментарію, де головним критерієм є примус чи заохочення). Уперше термін ужив американський дослідник Д. Най. Активне використання технологій «м'якого» впливу обґрунтоване втратою ефективності старих і пошуком нових методів управління людьми.

Сучасне наукове бачення про вплив комунікаційних технологій ґрунтується на трьох ключових концепціях: визначення порядку денного («agenda-setting»), спрямування уваги аудиторії («priming») та використання стандартних форм («framing»). Ознайомлення з концептуальними положеннями зазначених теорій дозволяє наблизитися до розуміння феномену медійного впливу.

Концепція формування порядку денного («agenda-setting») М. Мак-Комбса та Д. Шоу (1968) є методикою розуміння ролі медій у суспільстві. Також вживається інша назва концепції «настановча теорія медій», що «підкреслює перетворювальний аспект впливу однієї медійної програми на іншу». Спочатку головний акцент автори настановчої теорії робили на вплив медіа в царині суспільних питань. Згодом теорія охопила моніторинг громадської думки щодо найбільш відомих у суспільстві

політичних і громадських діячів, а також внеску масмедій у створення їхніх образів. Важлива тенденція поширення теорії: «від початку комунікаційного процесу – тих тем, на які медії та публіка звертають увагу як на важливі – до наступної стадії, що демонструє, яким чином медії та публіка сприймають і розуміють подробиці й тонкощі цих тем» [2, с. 89].

Виокремимо основні положення теорії: чим частіше певна тема фігуруватиме й акцентуватиметься в медіа, тим важливішою вона видаватиметься для аудиторії – споживачів медійної продукції; наголошує на непрямому впливі масмедій; настановчість діє в полі трьох великих програм: 1) медійної (містить питання, які обговорюються в медіа і позиціонуються як найважливіші для суспільства); 2) суспільної (охоплює питання, які обговорюються безпосередньо в суспільстві прямо торкаються його членів); 3) політичної (складається з питань і тем, представлених найбільш пріоритетними у діяльності політичних діячів і політтехнологів).

Досягненням теорії настановчості визнається звернення до особливостей сучасного світу (фрагментованість і вибірковість інформаційного потоку щодо подачі і сприйняття інформації). У медійному вимірі мається на увазі одночасне змагання подій та ситуацій за журналістську увагу. Під час відбору інформації журналісти покладаються на свої традиційні професійні настанови й норми. У результаті «медії презентують лише обмежене бачення, подібне до шматочків світу, який можна побачити крізь вузьке віконечко» [4, с. 349].

Будь-який процес настановчості, згідно з цією теорією, є дворівневим: 1) стосується об'єктів навколишньої дійсності, що є найважливішим; 2) відбувається визначення того, які частини чи елементи об'єкта заслуговують на першочергову увагу. Доповненням аналізованої теорії є концепція виявлення програми, що зосереджується на персональній програмі індивіда стосовно думки спільноти чи групи належності.

Засобами масової комунікації в настановній теорії постають як «фабрика створення важливих речей». Зробити ці речі важливими в очах суспільства, згідно з цією теорією, дозволяють такі технології, як наголошення (акцентування) або спрямування уваги аудиторії («priming») й інформаційне окреслення або використання стандартних форм («framing»).

За допомогою наголошення («priming») медіа привертають увагу до певних аспектів питання, залишаючи осторонь інші. Психологічною основою впливу медійного акцентування є вибіркова увага аудиторії, адже люди не звертають увагу на всю отриману інформацію. Крім того, добір засобами масової інформації певних питань для висвітлення впливає на критерії, за якими виборці, наприклад, оцінюють роботу уряду: «якщо телебачення робить наголос на матеріали, присвячені питанням національної оборони, люди оцінюватимуть ефективність роботи президента переважно за тим, як він, на їхню думку, забезпечує стан національної оборони; якщо перевага віддаватиметься матеріалам, що стосуються рівня інфляції, люди оцінюватимуть президента за тим, наскільки він здатний із нею впоратися й утримувати ціни на низькому рівні тощо».

Інформаційне окреслення або використання стандартних форм («framing») витлумачує, у який спосіб ЗМІ спроможні змінити контекст питання, створюючи інтерпретаційну сітку, завдяки чому питання чи проблема бачились чи розумілись би певним чином. Поняття «framing» («встановлення рамок») немає загально прийнятого визначення. Найпоширенішою є дефініція «вибирати певні аспекти реальності і робити їх більш помітними в комунікаційному тексті, популяризуючи у такий спосіб певну трактовку проблеми, інтерпретацію її причин, моральну оцінку і можливе її вирішення».

Особливого поширення, на думку Р.А. Гаке та К. Крос, стандартні форми набули в телевізійних новинах, враховуючи їхню складність з технологічної точки зору і наявність візуального ряду (і, отже, необхідність утримувати увагу глядачів на

запропонованому сюжеті). Водночас ці форми на телебаченні не заважають відбиттю реальності у природний спосіб – візуальні засоби від графіки до зміни кута зйомки дають змогу урізноманітнити їх [1].

Усвідомити як діє механізм інформаційного окреслення («framing») допоможуть такі концепції, як «видимість», «форматування» і «важливість». «Рамки», повідомляючи відомості про об'єкт висвітлення, надають їм «видимість», тобто роблять їх більш помітними, зрозумілими й такими, що більше запам'ятовуються. «Форматування» (перебільшення або применшення елементів зображуваної реальності для більшої або меншої «видимості») називають суттю цієї технології. Також велике значення має «важливість» – враховується обсяг інформації про подію і місце (наприклад, перша чи передостання сторінка), на якому подаються ці відомості.

Зміст чотирьох згаданих типів «рамки», що використовують у новинах, такий: увиразнення конфлікту між особами або групами осіб (так звана «конфліктна рамка», яка концептуально пов'язана зі стратегічним висвітленням подій, що акцентує передусім на перемозі чи програві); фокусування на особі як приклад наголошування на емоціях (так звана human interest frame); підкреслення відповідальності певної організації чи особи за певну подію чи проблему, їхнього схвалення або звинувачення (responsibility frame); фокусування на економічних наслідках події.

Прикладом дії «м'яких» технологій є реалізація ідей теорії підштовхування Р. Талера. За термінологією вченого така діяльність називається «архітектурою вибору», а спеціалісти цієї сфери – «архітекторами вибору». Суть теорії полягає у створенні «інформаційних та інших контекстів, які будуть вести громадян до “правильного” вибору». Одна з основних ідей теорії – контекст не є нейтральним до вибору. Зробити ж його принципово не нейтральним дозволяє свідоме конструювання. Архітектура вибору (за Р. Талером) за змістом формує результат

цього вибору, оскільки побудована на користь одного з рішень. Першим українським прикладом, що ілюструє теорію підштовхування, за спостереженням Г. Почепцова, є досить довге підведення президентських виборчих кампаній під протистояння «комуніст – некомуніст». Тобто виборцям створювали варіант із прогнозованим результатом. Наприклад, у політичних ток-шоу архітектуру вибору використовують за рахунок запрошення учасників (авторитетних для представлення однієї точки зору, невідомих, недостатньо компетентних для презентації протилежної) [3].

Отже, проаналізовані концепції становлять внутрішні механізми функціонування системи масмедіа, конструюючи нову реальність, а не пасивно відтворюють дійсність.

Джерела та література

1. Крос К. Політичні комунікації та новинні мас-медіа у демократичних країнах: конкуруючі підходи [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.socd.univ.kiev.ua/LIB/PUB/K/KROSS/content.htm>.

2. Мак-Комбс М. Встановлення пріоритетів: масмедіа та громадська думка. Київ : «К.І.С.», 2007. 256 с.

3. Почепцов Г. Комунікативний контроль над розумом [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://osvita.mediasapiens.ua/material/2948>.

4. Шилова В. Методологія вивчення комунікативних технологій соціально-політичних телепрограм. *Психолінгвістика*. 2014. Вип. 16. С. 343–357.

В'ячеслав Кудлай,

к. н. соц. ком., доцент,

м. Київ

Марія Смаровайло,

здобувачка, 2 рік ОС Магістр,

м. Корк, Ірландія

ТЕХНОЛОГІЇ ОПРАЦЮВАННЯ ДОКУМЕНТІВ У ЗАГАЛЬНОМУ ВІДДІЛІ МАРІУПОЛЬСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Загальний відділ є ланкою, що пов'язує всі структурні підрозділи ЗВО, тому вдосконалення технологій обробки документації мають розпочинатися тут.

Проведений огляд механізмів обробки документації засвідчує необхідність автоматизації документообігу, що сприятиме оптимізації роботи співробітників з документами, зменшенню навантаження на них [1].

Для реалізації цієї моделі системи документообігу ЗВО має забезпечити технічну платформу – корпоративну комп'ютерну мережу. Обмін даними між базовими автоматизованими системами в межах однієї локальної комп'ютерної мережі МДУ забезпечується шляхом стандартного механізму обміну через «вхідні», «вихідні скриньки», реалізується у вигляді SQL-таблиць.

Обмін даними між територіальними представництвами, де також встановлені базові автоматизовані системи, реалізується шляхом транспортної поштової служби корпоративної мережі ЗВО.

Важливо створити таку модель документообігу послідовно, створюючи відповідне технічне забезпечення: на першому етапі формуються базові автоматизовані системи документообігу, на другому етапі складаються базові сервери обміну інформацією між автоматизованими системами діловодства

структурних підрозділів МДУ. Ця ідея реалізується за допомогою стандартизованого механізму обміну через «вхідні», «вихідні скриньки» кожної із систем, а також засобів стандартної електронної пошти.

Для забезпечення дієвості системи документообігу між підрозділами ЗВО вимагається наявність і підтримки електронного поштового сервера. На третьому етапі передбачається створення системи розвинутого обміну повідомлень між структурними та територіальними підрозділами МДУ, системи маршрутизації документів, системи колективної роботи. Забезпечити дієвість цих систем документообігу можна завдяки комунікаційним системам обміну повідомленнями Lotus Domino/Notes або Microsoft Exchange.

Важливою ланкою базової автоматизованої системи документообігу МДУ є система колективного (підрозділи) та індивідуального (ректор, проректор) діловодства, призначеного для впорядкування, підготовки і затвердження документів. Вони забезпечують: підготовку документів на основі стандартних, якщо такі є, або затверджених на рівні керівництва установи бланків; документування інформації роботи підрозділу шляхом запису в базу даних усіх протокольно створених версій документів; облік використання бланків і унікальну ідентифікацію створюваних і друківаних документів установи; механізм гарантованої ідентичної відповідності між паперовим документом, який підписаний керівником і його оцифрованою (електронною) копією, яка відправляється в базу даних установи.

Створювані у МДУ системи колективного діловодства забезпечують процес підготовки в колективних базах документів і працюють у мережевому варіанті [2].

Обидві системи діловодства мають бути доступні для забезпечення роботи діловодної служби/діловода і усіх служб структурних підрозділів, які залучаються до підготовки документа (наприклад, рішення Вченої ради МДУ). Обидві вони можуть бути реалізовані у межах ЗВО і його структурних та територіальних підрозділів на основі продуктів «Neo Cad».

Для втілення цієї моделі електронного документообігу у МДУ необхідно: один MSSQL server, який працює у середовищі Windows; ліцензія на визначену кількість робочих місць; спеціалізовані системи «Службова кореспонденція», «Нормативні документи організації навчального процесу», «Контроль виконання», «Оцифрування документа»; Neo Cad; на робочих станціях продукти MS Office, індивідуальні системи діловодства на основі «Neo Cad».

Удосконалення процесу документообігу за допомогою впровадження електронної бази даних вже охопило низку державних структур, і стає все більш необхідним і у ЗВО.

Джерела та література

1. Інструкція з діловодства Маріупольського державного університету. URL: http://mdu.in.ua/Dokumenty/dilovodstvo/instrukcija_z_dilovodstva.pdf.
2. Маріупольський державний університет. Публічна інформація. URL: <http://mdu.in.ua/index/0-96>.

Олена Коноплицька,
к. філол.н., доцент,
м. Тернопіль

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ДОКУМЕНТНО-ІНФОРМАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ З МИСТЕЦТВА

Документні фонди мистецтва публічних бібліотек – стратегічний ресурс розвитку суспільства, їх інформаційний потенціал є основою інтелектуального та духовного прогресу людства та виконують важливі соціальні функції акумулювання, зберігання та надання користувачам потрібної інформації з світового мистецтва

В умовах інформатизації та стрімкого розвитку новітніх технологій отримання, збереження, обробки і передачі інформації саме бібліотечні фонди мистецтва стають

базовими соціальними інститутами, найкваліфікованішими та найавторитетнішими комунікаційними посередниками між світовим документним ресурсом з мистецтва та користувачем. Проблема своєчасного та повноцінного документозабезпечення бібліотечних фондів мистецтва має вагоме соціальне та культурологічне значення, є однією з пріоритетних у бібліотекознавстві та бібліотечному фондознавстві. У цій розвідці окреслимо деякі проблеми та перспективи розвитку документно-інформаційних ресурсів з мистецтва у бібліотечній галузі.

Публічні бібліотеки є найдоступнішими для населення зберігачами інформації, державними центрами зосередження документно-інформаційних ресурсів з мистецтва та інших документів соціального призначення.

Документальний потік видань з мистецької тематики представляє значний не лише для спеціалістів бібліотек, але й для видавців, працівників наукових установ, мистецтвознавців, бібліографів та ін.

Документні фонди мистецтва публічних бібліотек України виконують важливі соціальні функції акумулювання, зберігання та надання в користування документів мистецької тематики, забезпечуючи умови інтелектуальної еволюції людства. У сучасному процесі інформатизації суспільства саме документні фонди з мистецтва повинні бути гарантами реалізації прав громадян на вільний доступ до інформації, на духовний розвиток та прилучення їх до цінностей світової культури. Виконання цієї мети не можливе без створення належних умов для якісного документозабезпечення фондів публічних бібліотек виданнями з мистецтва.

Основною функцією системи документозабезпечення є процес систематичного та першочергового поповнення фондів мистецтва публічних бібліотек документами відповідно до завдань бібліотек та інформаційних потреб їх користувачів. Інфраструктура документозабезпечення документних фондів мистецтва розвивається під впливом зовнішнього середовища, яке потрібно постійно вивчати з метою оперативного та гнучкого реагування на безпосередні зміни, що відбуваються в

ньому. Однією з необхідних умов повноцінного документозабезпечення фондів мистецтва публічних бібліотек є достатньо повна й оперативна інформація про видавничу продукцію. Позитивним надбанням останнього часу став розвиток благодійної діяльності громадських організацій та фондів.

Виділяють кілька способів документозабезпечення. Одним з традиційних способів документозабезпечення фондів мистецтва публічних бібліотек є документообмін. Його слід розглядати не лише як засіб комплектування, а й як взаємодопомогу при створенні повноцінних фондів мистецтва, що активно використовуються користувачами. Він дає змогу звільнити фонд мистецтва від зайвої, мало використовуваної літератури мистецької тематики і поповнити його виданнями, потрібними для користувачів.

У залежності від умов перерозподілу документів з мистецтва виділяють кілька форм обміну: обмін між документними фондами мистецтва власними виданнями; безплатне розповсюдження окремих документів мистецтва або перерозподіл тих, що не використовуються; обмін комплектами національних творів друку мистецької тематики; виконання замовлень на заповнення прогалин із дублетних та мало використовуваних фондів мистецтва.

Отже, документообмін видань мистецтва дає змогу активізувати використання документних фондів мистецтва за допомогою перерозподілу маловикористовуваних документів.

Формою гарантованого документозабезпечення фондів мистецтва публічних бібліотек книжковими виданнями є бібліотечна серія.

Бібліотечна серія – це цільове видання літератури для бібліотек. Вона є засобом централізованого постачання бібліотек, допомогою у створенні якісних фондів, забезпечуючи їх кращими виданнями у науковому і художньому відношенні.

У пошуку інформації про нові видання з мистецтва використовуються видавничо-бібліографічний покажчик Книжкової палати України «Нові видання

України», каталоги, прайс-листи книготорговельних організацій. Ці традиційні технології комплектування фондів мистецтва публічних бібліотек можуть бути суттєво полегшені і прискорені за допомогою Інтернет.

Найбільш ефективна оптимізація процесу комплектування за допомогою використання інформаційно-пошукових можливостей глобальної мережі Інтернет на першому етапі комплектування, а саме при відборі, уточненні бібліографічних даних і перегляді різних джерел, що містять відомості про видання з мистецтва.

Перехід від традиційних технологій комплектування до електронних здійснюється шляхом введення нових технологій у виробничі процеси. Наприклад, відміна картотеки поточного комплектування. Введення штрихокодування всіх нових надходжень з мистецтва і запис в електронний каталог у виді скорочених бібліографічних описів.

Зрозуміло, що чим значніший обсяг документного фонду мистецтва, різноманітніший його видовий та типологічний склад, тим більшу кількість способів, джерел, методів та форм документозабезпечення необхідно йому використовувати.

Гарантією подальшого зростання значущості документних ресурсів з мистецтва публічних бібліотек для духовного та культурного розвитку суспільства є забезпечення ними доступу користувачів до інформації на новітніх носіях. Бібліотечний фонд мистецтва як відкрита система, що самоорганізовується під впливом змін інфосфери, нині не може ефективно функціонувати без акумулювання, зберігання та організації використання мережевих та аналогових електронних видань, питома вага яких у світовому документному потоці постійно збільшується. Особливості життєвого циклу різних видів електронних документів з мистецтва зумовлюють форми їх розповсюдження, які суттєво впливають на організацію документозабезпечення бібліотечних фондів мистецтва публічних бібліотек.

Великого значення у повсякденній діяльності публічних бібліотек набувають індивідуальні контакти з користувачами, авторами видань з мистецької тематики,

журналістами, які приносять в дар книги з мистецтва для бібліотеки. Цьому сприяють акції під девізом «Подаруй мистецьку книгу бібліотеці», «Дарунок шляхетної душі». В кожній подарованій книзі проставлено штамп із вдячністю за презентоване видання, прізвище автора та його підпис. Подаровані видання з мистецтва експонуються на спеціальних виставках в рамках загальнобібліотечних заходів.

В нинішній час відбуваються суттєві зміни у формуванні документних ресурсів, виробляються нові принципи формування фонду з мистецтва, що ґрунтуються на загальнолюдських цінностях, утвердженні гуманізму, доступності документів широким верствам населення. Одна з основних сучасних тенденцій розвитку фондів з мистецтва бібліотек – це інтенсивне розширення їх тематичного складу, типами і видами документів. Ставиться питання про збільшення частки в їх мистецьких фондах документів на мікроносіях.

Важливим спрямуванням розвитку фондів з мистецтва публічних бібліотек стає впровадження в процеси їх формування і використання автоматизованих технологій. Цей напрям має сприяти вдосконаленню якості фондів даної тематики, поліпшенню їх використання.

Криза в економічній і соціокультурній сферах призвела до дискретності та спонтанності процесу комплектування. В Україні не налагоджене раціональне книговидання, тому у фондах мистецтва публічних бібліотек не вистачає цінних видань з мистецтва та мистецтвознавства, навчальної та довідкової літератури даної галузі.

Роздержавлення існуючих і виникнення великої кількості нових видавництв, розпад мережі книгорозповсюдження та централізованого розподілу видавничої продукції збільшили проблему комплектування повноцінних документно-інформаційних ресурсів з мистецтва публічних бібліотек. Через різкий ріст цін на книги та їх доставку, а також мізерність бюджетних коштів, що виділяють на

комплектування, публічні бібліотеки країни не в змозі поповнити свої фонди необхідними виданнями з мистецтва у потрібній кількості. Ядро документних фондів з мистецтва старіє та скорочується.

Фінансові труднощі зумовлені економічними проблемами суспільства, широке застосування в бібліотеках дорогої, витратної комп'ютерної техніки і новітніх технологій підвищує вартість бібліотечного обслуговування і, врешті-решт, призводить до необхідності введення платних бібліотечно-інформаційних продуктів і послуг.

Можна виділити такі джерела додаткового фінансування, які реально використовують бібліотеки: бібліотечно-інформаційні продукти і послуги; договірні взаємовідносини про спільну діяльність з юридичними і фізичними особами; цільові замовлення на проведення комплексу заходів, окремих робіт або послуг; компенсаційні виплати за втрату або псування фонду; продаж списаної частини бібліотечного фонду; розміщення реклами; комерційна діяльність; одержання грантів; цільові дотації; спонсорство та меценатство та ін.

У публічних бібліотеках України найчастіше практикуються такі платні послуги:

- видача документів через «Нічний абонемент»;
- оформлення реєстраційних документів користувачів бібліотеки;
- ксерокопіювання;
- продовження терміну користування документами;
- підготовка аналітичних, фактографічних довідок;
- інформаційне забезпечення установ та організацій.

Сучасне оновлення документних фондів з мистецтва вкрай низьке і здійснюється в основному за рахунок передплати на періодичні видання, проте їх кількість з року в рік зменшується у зв'язку з постійним збільшенням цін на періодику. Дуже повільно втілюється в життя програма розвитку української

бібліотечної серії, що спрямована на часткове вирішення проблем поліпшення якості комплектування публічних бібліотек країни.

На документозабезпеченні фонду мистецтва публічних бібліотек негативно позначаються відсутність інформації про вихід друкованої продукції, зокрема, державної реєстраційної бібліографії, уніфікованої обробки літератури.

Комплектатори змушені докладати багато зусиль, щоб розшукати для поповнення фонду мистецтва профільні видання, придбати їх швидко та з меншими фінансовими витратами. Досвід роботи свідчить, що сьогодні фактично відсутні джерела документозабезпечення, які відповідають таким вимогам, як надійність, оперативність, економічність, повнота виконання замовлень на документи з мистецтва.

Не вирішено питання централізованого забезпечення бібліотек кінофотофонодокументами з мистецтва, бібліотечною технікою. Залишається проблемною виділення валютних асигнувань для поповнення сукупного національного фонду мистецтва. Загальна криза негативно позначилася і на забезпеченні бібліотек періодичними виданнями даної галузі.

Характеризуючи ситуацію з придбання документовидань для публічних бібліотек можна констатувати значне погіршення стану комплектування документних фондів мистецтва публічних бібліотек, що пов'язане із необхідністю проведення процедури закупівлі за тендерами. Погіршується оперативність надходження документів з мистецтва, звужуються джерела комплектування, оскарження та призупинення торгів призводить до пропусків у передплаті періодики. Під загрозою виконання основні функції бібліотек – повноцінного забезпечення інформацією з мистецтва користувачів.

Важливою умовою поліпшення комплектування фонду мистецтва та вдосконалення його складу є глибоке вивчення потреб користувачів, задоволення

яких становить його мету. Потреби користувачів реалізуються у використанні фонду і виступають основним критерієм правильності його комплектування.

Вивчення використання фонду мистецтва і читацького попиту на літературу дацієїної галузі в Тернопільській ОУНБ проводилось за допомогою аналізу бібліотечної документації та анкетування користувачів.

Основними причинами недостатнього використання фонду є наявність у фонді видань, які не використовуються або запитуються користувачами рідко; низька ефективність популяризації видань з мистецтва серед користувачів.

Вивчення характеру читацьких запитів на видання з мистецтва та відповідності фонду їх потребам здійснювалось за допомогою анкетування «Якщо Ви звертаєтесь до бібліотеки за літературою з мистецтва, чи достатньо її, на Ваш погляд, у фонді?».

Взагалі, не применшуючи ролі книги з мистецтва, сьогодні потрібно реально дивитися на стан речей і визнати, що існують і набирають темпи розвитку інші сучасні носії інформації, такі як мережа Інтернет, оптичні компакт-диски, відеокасети, аудіокасети, лазерні диски тощо. Вже зараз важко, а через декілька років буде неможливо обмежити користувачів тільки традиційною друкованою продукцією.

Користувачі пропонують створити фонд комп'ютерних освітніх програм та виявили бажання мати доступ до комп'ютерів для використання інформації з мистецтва в навчальному процесі.

Результати анкетування засвідчили не лише про значний інтерес користувачів до мистецької літератури, але й з впевненістю можна стверджувати, що фонд мистецтва бібліотеки є важливим культурно-просвітницьким і дозвільним центром, який сприяє створення умов для естетичного розвитку різних груп користувачів, забезпечуючи за допомогою мистецької книги вплив на процес культурного розвитку особистості, що підвищує культурний потенціал населення міста.

Ще одним пріоритетним напрямом підвищення розвитку документно-інформаційних ресурсів з мистецтва публічних бібліотек є впровадження новітніх інформаційних технологій. Їх застосування допоможе оперативно знайомитися з асортиментом книжкового ринку, використовувати нові форми та джерела комплектування, оптимізувати аналіз документного потоку з мистецтва, відбір, замовлення видань даної тематики, позбавити комплектаторів від виконання багатьох трудомістких рутинних операцій, підвищити комфортність та ефективність праці.

Таким чином, вирішення проблем щодо вдосконалення документно-інформаційних ресурсів з мистецтва та документозабезпечення ними бібліотек України потребує оновлення законодавчих, теоретичних та технологічних основ комплектування. Першочергової уваги фахівців заслуговують такі напрями діяльності: лобіювання інтересів бібліотек в органах влади та управління з метою створення належної правової бази документозабезпечення; активізація співробітництва бібліотек з усіма суб'єктами книжкового ринку; створення та реалізація проектів кооперації зусиль бібліотек у сфері комплектування системи розподілених документно-інформаційних ресурсів з мистецтва; впровадження в процес документозабезпечення новітніх інформаційних технологій.

Джерела та література

1. ДСТУ 7448:2013. Бібліотечно-інформаційна діяльність. Терміни та визначення понять. Київ, 2014.
2. Стандарти з інформації, бібліотечної і видавничої справи за станом на 01.09.2017: бібліографічний покажчик. *Державна науково-технічна бібліотека України*. Київ: ДНТБ, 20174.
3. Мацібора Н. Г. Зберігання бібліотечного фонду: традиційні та новітні підходи. *Наукові праці Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського* : зб. наук. праць / АПН України ; ДНПБУ ім. В. О.

Сухомлинського ; редкол.: Л. А. Дубровіна [та ін.]. Київ : Пед. думка, 2012. Вип. 3. С. 232–244.

4. Олійник В. І. Збереження бібліотечних фондів: проблеми і першочергові завдання. *Шкільна бібліотека.* 2012. № 21–22. С. 54–57.
5. Організація бібліотечних фондів публічних бібліотек : метод. рекомендації. Рівнен. обл. універс. наук. б-ка ; відп. за вип.: В. П. Ярошук. Рівне, 2017. 55 с.

Ксенія Вангельсва

Наук. керівник – к. філол. н., доц. Чередник Л.А.,

м. Полтава

КАДРОВИЙ ОБЛІК ТА ТРУДОВА ДІЯЛЬНІСТЬ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Кадрове діловодство України регулюється великою низкою кодексів, законів, постанов, інструкцій та наказів, таких як: Кодекс законів про працю, Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обліку трудової діяльності працівника в електронній формі», Закон України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», Інструкція про порядок ведення трудових книжок працівників та інші.

Нині, коли у держава живе у воєнному стані у зв'язку з повномасштабним вторгненням та збройної агресії з боку росії, додалися ще законодавчі документи, які є наразі опорними та додатковими.

Відомо, що законодавчим документом, який стосується кадрового обліку та трудової діяльності є Закон України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану», який набув чинності 24 березня 2022 року. Цей закон тлумачить відповіді на питання стосовно дії норм законодавства про працю в умовах воєнного

стану, особливості укладення трудового договору, питання обміну документами, організації кадрового діловодства та архівного зберігання кадрових документів у роботодавця, оплати праці, відшкодування працівникам та роботодавцям, пов'язаних із трудовими відносинами, грошових сум, втрачених внаслідок збройної агресії проти України [1].

Проте, цей закон не повністю охоплює глобальну проблему питання підтвердження трудового стажу в умовах воєнного (та надалі поствоєнного) стану. Частина підприємств, організацій та установ зазнала втрат під час війни, були втрачені документні ресурси, зокрема й кадрового відділу. На кадровому відділі установи чи підприємства постає відповідальність за ведення та збереження кадрових документів, до яких входить, насамперед, трудова книжка, яка є головним документом, що підтверджує трудову діяльність особи. На жаль, є підприємства, які не встигли повністю перенести трудові книжки в електронний варіант, тому що цей перехід необхідно зробити до 2026 року. За таких обставин, трудові книжки установ, підприємств, фірм, які потрапили під ворожі обстріли чи перебували на окупованій території, могли бути втраченими.

Згідно з постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку підтвердження наявного стажу роботи для призначення пенсій за відсутності трудової книжки або відповідних записів у ній» є перелік того, як працівник може довести наявність свого трудового стажу. Так, для підтвердження трудового стажу особа може надати:

- довідку з підприємства чи його правонаступника, а у разі їхньої відсутності
- архівних установ. При цьому така довідка в обов'язковому порядку повинна містити посилання на первинні документи, на підставі яких вона видана;
 - виписки із наказів;
 - особові рахунки та відомості на видачу заробітної плати;
 - трудові договори й угоди з відміткою про їхнє виконання;

- наявні відомості в реєстрі застрахованих осіб Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування;
- інші документи, які містять відомості про періоди роботи [2].

Якщо вищезазначені документи відсутні, то доказом стажу роботи можуть бути членські квитки профспілок, але варто мати на увазі, що до зарахування будуть підлягати тільки ті періоди, за які наявні записи про сплату членських внесків.

У випадку неможливості підтвердити стаж роботи архівними документами через їхню відсутність у зв'язку з надзвичайними ситуаціями, у нашому випадку воєнними діями, стаж роботи, який надає право на пенсію, встановлюється на підставі показань не менше двох свідків, які знали заявника по спільній з ним роботі на одному й тому ж підприємстві, установі, організації або в одній системі. Свідків опитують органи Пенсійного фонду України [3].

Але що ж робити в критичній ситуації, якщо жоден з варіантів, які передбачені законодавством, не підлягають реалізації в умовах воєнного стану? На нашу думку, це можуть бути такі варіанти підтвердження трудового стажу.

По-перше, новим варіантом підтвердження трудового стажу може стати звернення до Державної податкової служби України, яка має надати довідку про доходи людини чи виписки зі звітів, які надавало підприємство про доходи та податки, на якому працювала особа.

По-друге, необхідно полегшити процедуру доказу з участю свідків:

- за неможливості знайти двох і більше свідків, зменшити кількість до одного;
- надати право бути свідками родичам або знайомим, які знають, що особа працювала на конкретному підприємстві;
- можливість виступати свідками представникам підприємства, організації чи установи, з яким співпрацювало підприємство особи, якій необхідно довести свій трудовий стаж.

По-третє, на державному рівні необхідно створити службу, центр (або включити послугу у вже наявні установи), який буде займатися справами з втраченої документації, передовсім кадрової.

Отже, можна зробити висновки. В умовах воєнного сьогодення та і в майбутньому проблема загубленої та втраченої документації в нашій країні є достатньо гострою та актуальною. Запропоновані нами варіанти становлять найменшу частину способів доказів відновлення інформації та документації. У подальшому державі необхідно серйозно віднестися до цієї проблеми, що може стати причиною збідніння населення пенсійного віку, втрату мотивації працездатних громадян та зниження довіри до держави у питанні економічного добробуту населення.

Джерела та література

1. Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану: Закон України від 15 бер. 2022 р. №2136 ІХ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-20/ed20220719#Text> (дата звернення: 20.10.22).
2. Про затвердження Порядку підтвердження наявного стажу роботи для призначення пенсій за відсутності трудової книжки або відповідних записів у ній : постанова Кабінету Міністрів України від 12 серпня 1993 р. № 637. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/KMP93637?an=624005> (дата звернення: 22.10.22).
3. Підтвердження записів про стаж у трудовій книжці – пояснення від Пенсійного фонду. URL: <https://buh.ligazakon.net/news/207395> (дата звернення: 21.10.2022).

Таїсія Козарцова

Наук. керівник - док. наук із соц. ком., проф.

Шевченко О. В.,

м. Одеса

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНО- ДОКУМЕНТАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДПРИЄМСТВ АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Аграрний сектор України є одним з пріоритетних напрямів розвитку вітчизняної економіки, основна діяльність якого передбачає виробництво сільськогосподарської та харчової продукції, а також забезпечення її постачання до кінцевого споживача [1]. Особливістю аграрного сектору, як зазначають дослідники Н.В. Волошнюк та А.К. Сьомка, є його залежність від природних умов та біологічних процесів, що значно ускладнює управління виробництвом та підвищує ризики [2, с.45]. Саме тому дослідження аграрного сектору України не втрачають своєї актуальності та здебільшого направлені на підвищення ефективності галузі.

Ключове місце в роботі будь-якої галузі посідає інформаційно-документаційне забезпечення. Велика кількість виробничих процесів та постійна взаємодія із зовнішніми контрагентами надає інформаційно-документаційному апарату ще більшого значення саме для підприємств аграрного сектору України, адже абсолютно всі ці процеси потребують ретельного документування для ефективної роботи всього виробництва. Питаннями інформаційно-документаційного забезпечення галузі займалися Ю. І. Палеха [3] та багато інших вітчизняних науковців, однак ці питання недостатньо вивчені з точки зору дослідження документаційного забезпечення роботи аграрного сектору.

Основним завданням апарату інформаційно-документаційного забезпечення аграрного підприємства є ведення виробничо-прикладної документації, що фіксує та координує основну діяльність підприємства [3]. Однак, до складу цього апарату також варто додати фінансово-облікову, транспортну, договірну, планову, торговельну, організаційно-розпорядчу документацію тощо [3]. Постійне та коректне ведення наведених комплексів документації є невід'ємною складовою ефективною роботи як окремого підприємства, так і аграрного сектору в цілому.

Сучасні тенденції розвитку інформаційних технологій та їх широке використання в роботі з інформацією та документацією надають нові можливості апарату інформаційно-документаційного забезпечення, зокрема й на підприємствах аграрного сектору. Серед нових інформаційних технологій, що стали найбільш вживаними для інформаційно-документаційного забезпечення варто виділити системи електронного документообігу [4].

Військові дії на території України та введення воєнного стану мають значний вплив на всі сфери господарської діяльності, зокрема й на функціонування аграрного сектору. Закономірно, що в таких умовах впливу зазнає й інформаційно-документаційне забезпечення. За визначенням фахівців, основними проблемами аграрного сектору після початку повномасштабної війни стали значні зміни в логістиці та ринках збуту, пошкодження та руйнування інфраструктури, зменшення доступних для обробки земель, зниження рівня матеріально-технічного забезпечення тощо [5, 6]. Також воєнні дії призвели до хвилі масової міграції, що спровокувало дефіцит кадрів, або до їх вимушеної дистанційної роботи [7].

Для апарату інформаційно-документаційного забезпечення підприємств, що належать до аграрного сектору головним інструментом для забезпечення сталої роботи наразі є введення повного електронного документообігу. Цілісність та юридичну силу документів, що функціонують в такій системі забезпечує електронний цифровий підпис [4].

Завдяки використанню систем електронного документообігу працівники, що займаються безпосередньо веденням документації мають змогу виконувати свої функції дистанційно, що дозволяє в умовах воєнного часу зберегти робочі місця та надати можливість працівникам знаходитися в найбільш безпечних умовах. Однак виробничий процес аграрних підприємств здебільшого проходить в польових умовах, де також відбувається велика кількість процесів, що підлягають документуванню. Саме тому, для підприємств аграрного сектору найбільш оптимальним варіантом залучення систем електронного документообігу це перехід на змішану форму ведення документації. До основних груп документів, що ведуться переважно в паперовому вигляді варто віднести транспортну та первинно-облікову документацію. Для підприємств аграрного сектору характерно складання первинно-облікової документації під час здійснення польових робіт, а також велика кількість транспортних перевезень, що й зумовлює паперову форму таких документів. Крім того, в умовах воєнного стану до традиційного пакету супровідних транспортних документів можуть додаватися спеціальні перепустки та дозволи, що наразі функціонують лише в паперовому вигляді.

Отже, особливості господарської діяльності підприємств аграрного сектору та наслідки військових дій на території України зумовлюють певні труднощі для інформаційно-документаційного забезпечення, щодо переходу до повного електронного документообігу. Тому дане питання можна виділити як перспективний напрямок розвитку галузі. Для інформаційно-документаційного забезпечення нові умови ставлять нові цілі та завдання, які мають бути вирішені фахівцями та науковцями для нормалізації роботи та закономірного розвитку як апарату інформаційного забезпечення, так і аграрного сектору в цілому.

Джерела та література

11. Кернасюк Ю. Агросектор 1991-2021 – у цифрах і фактах. *Агробізнес сьогодні*. 24.01.2022. URL: <http://agro-business.com.ua/agro/ekonomichnyi-hektar/> (дата звернення 08.10.2022).
12. Волошанюк Н.В., Сьомка А.К. Аграрний сектор України: тенденції, суб'єкти, перспективи реформування. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Міжнародні економічні відносини та світове господарство. № 13/1, 2017. С. 45-49.
13. Палеха Ю.І. Загальне документознавство. Основна (галузева) документація. URL: <https://ukrtextbook.com/zagalne-dokumentoznavstvo-palexa-yu-i/zagalne-dokumentoznavstvo-palexa> (дата звернення 08.10.2022).
14. Мішак Т.В. Роль документообігу у розвитку інформаційного забезпечення процесу прийняття управлінських рішень. Національний університет «Львівська політехніка». 2006. URL: http://ena.lp.edu.ua/bitstream/ntb/35817/1/18_100-106.pdf (дата звернення 09.09.2022).
15. Аграрний сектор під час війни: чи можна мінімізувати втрати і рухатися вперед? *Укрінформ*. 09.09.2022. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-progresshall/> (дата звернення 09.09.2022).
16. Особливості функціонування аграрного сектора економіки України в умовах війни. Національний інститут стратегічних досліджень. 28.07.2022. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/ekonomika/osoblyvosti-unksionuvannya...> (дата звернення 09.10.2022).
17. Пищуліна О. Маркевич К. Ринок праці в умовах війни: основні тенденції та напрями стабілізації. Аналітична записка. центр Розумкова. Київ. 2022. URL: <https://razumkov.org.ua/images/pdf> (дата звернення 09.09.2022).

Анна Сташкевич

Наук. керівник – д. пед. н, доц. Тур О.М.,

м. Полтава

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПІДТРИМКИ PR-ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНУ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ

Public relations є наукою і мистецтвом досягнення гармонії за допомогою взаєморозуміння, заснованого на правді й інформованості. Ефективне їх використання сприяє поліпшенню відносин між суб'єктами соціального середовища, цілеспрямованому створенню їх «громадського обличчя», розширенню сфери їх впливу, поліпшенню контактів між людьми, фірмами (організаціями), виявленню джерел можливих конфліктів.

Поширене також тлумачення public relations як синтезу мистецтва і науки для аналізу тенденцій, передбачення їх наслідків, надання рекомендацій керівництву організацій, здійснення певних заходів у їхніх та громадських інтересах, впливу на громадську думку та прийняття рішень в процесі соціального управління. Предметом уваги PR є суспільні процеси і відносини, а PR -діяльність є засобом впливу на ці процеси задля діалогу між ланками суспільства з метою досягнення громадянського консенсусу. PR не є пропагандою, рекламою, роботою в пресі.

PR - це мистецтво переконувати людей, впливати на їхню думку, підтримувати готовність до необхідних змін, долати кризові ситуації. Без такої діяльності неможливі соціальне управління, політична практика, бізнес, адже реалізація будь-яких проектів, ідей починається із зацікавлення ними людини, спільноти, фірми (організації), управлінських органів. Фахівці PR допомагають політикам, управлінцям, бізнесменам органічно взаємодіяти із соціальним середовищем,

знаходити розуміння в суспільстві, ухвалювати державні рішення, які не викликають спротиву населення.

У широкому розумінні PR є частиною комунікаційної практики суб'єкта політики, фірми (організації), покликаної сприяти досягненню їх стратегічної мети. Ця діяльність повинна бути безперервною, планованою, орієнтуватися не лише на існуючих, але і на майбутніх партнерів, використовувати соціально-психологічні методи впливу. Без неї неможливе ефективне управління у будь-якій сфері діяльності. Методологія PR базується на загально-філософському підході як універсальному засобі пізнання дійсності; спеціальній методології як сукупності методологічних принципів PR; власній методиці як сукупності методів, засобів і прийомів PR.

Головним об'єктом впливу PR -діяльності є громадськість - сформована у зв'язку з певними політичними, економічними, соціальними обставинами спільнота людей (специфічна її частина, індивіди), яка усвідомлює ці обставини та однаково реагує на них.

Громадська думка - тимчасовий стан суспільної свідомості, що виявляється як сукупність оцінних суджень різноманітних груп і верств населення, індивідуальних думок із певної проблеми, яка стосується групи людей.

Формою буття громадської думки є судження, що відображають ставлення її суб'єкта до значущих для нього подій і явищ соціальної дійсності. Виявляється вона і в соціальному контролі, завдяки чому суб'єкт думки забезпечує однакові реакції об'єднаних у спільноту індивідів на стан її об'єкта.

Робота з громадською думкою дає змогу політичним лідерам, керівникам, менеджерам фірм (організацій) цілеспрямовано підвищувати свою популярність, здобувати переваги над конкурентами, реалізовувати свої ідеї, проекти.

Теорія і соціальна практика PR вибудовуються на теоретико-методологічній основі принципів демократичності, альтернативності, громадянського консенсусу, технологічності.

Роль PR-фахівців у цьому процесі полягає в налагодженні на фірмі (в організації) інформування в системі «керівник — підлеглий, або їх група». Для цього необхідно знати інтереси, потреби обох сторін взаємодії, використовувати комунікативні засоби, які забезпечували б узгодження цих інтересів, залучали б усіх співробітників до розроблення й реалізації управлінських рішень, посилювали позитивні і послаблювали негативні аспекти взаємин.

Такими засобами можуть бути: — фірмовий журнал (орієнтується на розв'язання стратегічних завдань, публікує аналітичні матеріали); — багатотиражна газета (поширює оперативну інформацію); — листівки (доносять оперативну інформацію конкретній малій групі); — аудіо- і візуальні засоби: відеоролики, реклама на радіо і ТБ (крім розв'язання інформаційних завдань, створюють сприятливий соціально-психологічний настрій); — «гарячий телефон» (активізує пряму взаємодію керівника і підлеглих, сприяє оперативному передаванню сигналів «зворотного зв'язку»); — дошка оголошень (поєднує потоки офіційної і неофіційної інформації); — скринька для внутрішньої кореспонденції (в ній працівники можуть залишати свої скарги, пропозиції, зауваження).

У цьому процесі важливо дотримуватися таких умов: — послідовність повідомлень (внутрішній і зовнішній аудиторіям потрібно повідомляти одне і те саме); — максимальне використання зв'язків «віч-на-віч» (люди краще сприймають звернені безпосередньо до них слова); — цілеспрямоване проведення зустрічей з представниками преси (їм слід повідомляти актуальну для фірми (організації) інформацію, а не йти за вимогами журналіста).

Загалом уся система ПР в менеджменті повинна забезпечити постійний обмін інформацією на всіх рівнях управління і бути спрямованою на формування єдиної команди [1].

PR — це одна з функцій управління, яка сприяє встановленню і підтримці спілкування, взаєморозуміння, прихильності й співробітництва між організацією та громадськістю.

Першочергові напрямки впровадження PR-діяльності в Регіональній державній лабораторії Держпродспоживслужби в Полтавській області: формування системи PR-технологій на підприємстві; запровадження системи електронної комунікації з клієнтами, постачальниками та колегами з інших регіонів України, проведення ребредингу тощо.

Незалежно від того, які функції будуть покладені на працівників PR-служби, яку саме назву буде мати такий структурний відділ, ця служба в сфері державного управління відрізняється від тієї, що функціонує в сфері бізнесу. Переважна більшість вітчизняних та зарубіжних науковців [3; 5] зупиняються на таких відмінностях: ресурси; цілі; відповідальність; оточення; мотиви.

Проте, незважаючи на достатню кількість досліджень у вказаному напрямі, все одно відсутня однастайність поглядів на вирішення даного питання. Так, Е. Кондратьєв [2, с. 342] вказує на наявність в установах необхідного набору засобів, зокрема матеріально-технічної бази, адміністративного і організаційного досвіду проведення будь-яких PR-акцій для успішної PR-діяльності. В той же час О. Романюк [4] наголошує на тому, що державні установи, володіючи чималими інформаційними ресурсами, відчують недостатність щодо людських, фінансових та технічних ресурсів. І це твердження є виправданим в сучасних умовах. Незважаючи на реформування державного управління, яке передбачає, зокрема, і посилення технічного забезпечення, і розвиток людських ресурсів, фінансові можливості державних установ є досить

обмеженими. А враховуючи чинну процедуру розпорядження грошовими коштами (яка виправдана з точки зору контролю), не завжди можливим є їх оперативне використання.

Основні напрями діяльності PR-служб в органах державного управління охоплюють: інформування громадськості про діяльність державного органу та зміст прийнятих рішень, моніторинг громадської думки, нівелювання просторових бар'єрів, взаємодія територіально віддалених структурних підрозділів служби, інформаційно-просвітницька робота з громадськістю та розвиток громадянської позиції, формування позитивного образу державного органу і виду державної служби [6, с. 179], організацію та проведення прес-конференцій зі ЗМІ, підготовку документів, інформаційних бюлетенів для ЗМІ тощо.

Функціональні особливості PR-служби в системі державного управління визначають її організаційні особливості. Як правило, в її структурі виділяють такі підрозділи, як інформаційно-аналітичний відділ, відділ з інформаційних комунікацій, відділ з роботи з політичними партіями та громадськими установами, організаційно-правовий відділ [14]. Така структура відповідає основному призначенню в частині зв'язків з громадськістю, проте повинна враховувати сучасні технології спілкування з аудиторією, зокрема використання веб-сайтів, соціальних мереж, месенджерів тощо. Використання сучасного арсеналу інструментів піару дозволить PR-службам ефективно вирішувати завдання державних органів.

Використання Інтернет-технологій дозволяє державним органам розширити можливості звернення до населення, не використовуючи при цьому значних ресурсів, зокрема: формувати політику, програми та послуги відповідно до потреб громадян; удосконалити послуги електронного уряду для спрощення онлайн-операцій; підвищення прозорості уряду шляхом надання доступу до даних та онлайн-документів. Враховуючи результати досліджень науковців [8, с. 55] та

власних спостережень, систематизуємо основні вимоги, яким повинен відповідати веб-сайт державного органу для реалізації основного завдання PR: чітке визначення стратегічного плану, враховуючи мінливі організаційні вимоги та вимоги зацікавлених сторін; обрання функціонального дизайну, зручного для читачів і простого в користуванні; створення сторінок та/або елементів, які б забезпечили зв'язок з суб'єктом (державним органом, установою тощо), надавали інформацію про нього; підтримка наповнення сторінок веб-сайту; представлення інформації зрозумілою мовою, за можливістю уникаючи аббревіатур; вибір форм та публікацій для включення на веб-сайт з чітким визначенням способів завантаження файлів даних; уникнення дублювання матеріалів з інших веб-сайтів та з можливістю посилань на відповідні міжвідомчі портали; дотримання законодавства, що стосуються веб-вмісту, функціонування та захисту інформації; впровадження процесу постійного вдосконалення веб-операцій шляхом проведення формальних оцінок за допомогою онлайн-опитувань та тестування зручності використання.

Отже, PR-службам в органах державного управління необхідно не тільки забезпечувати ефективно та результативно управління веб-вмісту, а також слід офіційно оцінювати свої веб-сайти. Не менш важливим є забезпечення можливості населенню знаходити необхідну інформацію, шляхом створення веб-сторінок, зручних для пошуку. Правильно обрані технології в роботі PR-фахівців дозволять державним установам сформулювати позитивний імідж, а також створюють підґрунтя для позитивного ставлення населення до діяльності державних органів в цілому.

Джерела та література

1. Мойсеев В.А. Паблік рілейшнз Навчальний посібник Київ «Академвидав» 2007-226 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://library.udpu.edu.ua/library_files/436760.pdf
2. Кондратьев Э.В. Связи с общественностью: учебное пособие для высшей школы. М.: Академический Проект, 2012. 352 с.
3. Пилипко Т. Особливості діяльності прес-служби в органах державної виконавчої влади. ЛОГОΣ. ОНЛАЙН. 2019. <https://doi.org/10.36074/2663-4139.04.01>.
4. Романюк О. Особливості прес-служб державних установ в Україні. URL: <https://naub.oa.edu.ua/2015/>
5. Татарина Г.Н. Современная-пресс-служба. Омск, 2007. 79 с.
6. Государственное управление: основы теории и организации / Под ред. В.А.Козбаненко. М.: Статус, 2011. 379 с
7. Logvinova, T.V. (2015), “Svjazi s obshhestvennost'ju v sistemegosudarstvennogoupravlenija”. Uchenye zapiski Tambovskogo otdelenija RoSMU, vol. 4, available at: <https://cyberleninka.ru/article/n/svyazi-sobschestvennostyu-v-sisteme-gosudarstvennogo-upravleniya-2> (Accessed 4 June 2021)
8. Byars N. Government Websites. The practice of government public relations / Edited by Mordecai Lee, Grant Neeley, Kendra Stewart. URL: <https://andrerahman.staff.uns.ac.id/files/2015/10/ASPA-Series-in-Public-Administration-and-Public-Policy-Mordecai-Lee-Grant-Neeley-Kendra-Stewart-The-Practice-of-Government-Public-Relations-CRC-Press-2011.pdf>

ІНФОРМАЦІЙНІ ТА КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ЗАХИСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ВЕДЕННЯ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ

R. Hula,

DSc (History), Professor,
Professor of Department of Philosophy
of Ivan Kozhedub Kharkiv
National Air Force University

I. Perederii,

DSc (History), Professor,
Head of the Department of Ukrainian Studies,
Culture and Documentation
at National University
«Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic»

PUTINISM - «RASHISM» - FASCISM – ESSENCE MODERN RUSSIAN POLITICAL SYSTEM

The emergence of fascism in modern Russia is the result of the post-imperial complex the Weimar syndrome. Resentment over the loss of the Soviet empire, concern for the fate of ethnic Russians in the successor states, bad economic conditions, the breakdown of law and order, the desire for a strong leader, and the fact that democratic institutions were not deeply rooted in Russia all combined to make fascist ideas appealing to some segments of the Russian population [1].

The term «rashism» is a hybrid of a derogatory moniker for Russia – «rasha» – and «fascist». The question was whether Russia was developing into a fascist country [2].

The emergence of «rashism» maybe associated with political system modern Russia that form under influence V. Putin.

Under Vladimir Putin, Russia's ruling class again claims to represent a superior alternative to liberal democracy. How can we theorize this regime? Putinism is a form of autocracy that is conservative, populist, and personalistic. Its conservatism means that Putinism prioritizes maintaining the status quo and avoiding instability. Conservatism also overlaps with Putinism's populism in crowd-pleasing broadsides against gay rights and feminism, but gives that populism a distinct cast when it comes to questions of social spending and interethnic or interconfessional relations. Finally, as a personalist autocracy, Putinism rests on one-man rule. Yet the identification of the regime with a single person may fatally undermine Putinism's effectiveness in its self-appointed role as a bulwark against upheaval [3].

Putinism to present a system of its kind, a totally new political formation that challenged existing political models. Putin's regime is conservative in the exact sense: It prioritizes defense of the status quo and opposes all programs for transformation. Developmentalism conflicts with Putinism's aims in several ways. First, it requires high rates of investment. Second, particularly in technologydriven modern economies, developmentalism threatens to spawn a plethora of strong economic actors who might compromise the ruler's monopoly on power. Third, it can lead to destabilizing social change, including mobilization by rising social groups who seek a more accountable government. Fourth, it requires hiring and promoting officials on the basis of merit and not mere loyalty.

Putinism is also conservative in the ideological sense. While it eschews the idea of restoring a glorious past, it champions «traditional values». Putin consider his speeches as condemnation of the «genderless and infertile» morality of the liberal West, with its commitments to gender equality and LGBT rights. Putin aims to convey a clear message to the masses in russian societies: My people and I bear no strange moral agenda [4].

On the political as on the social scene, the Russian government positions itself as a shield against perilous transformations. On some questions, Putinism's strict conservative

bent gives its version of populism a distinct cast. Populist and conservative elements also intermingle in Putinist economics.

Ethnonational inclusivity reflects Putinism's inheritance from the Soviet Union, which prided itself on cultivating the "friendship of the peoples". Under Putinism, as under the Soviet system, the lived experience of some minority communities may differ starkly from the government's official pronouncements, but official ideology nonetheless rejects ethnonational chauvinism.

Putin is an autocratic and authoritarian political leader. Decades of studies in the field of organisational psychology show that such leaders are more prone to take important decisions themselves. Putinism is a personalistic form of autocracy – rule by a single person who answers only to himself. All major government decisions are in line with his preferences, and no holders of political or economic power can openly defy him without jeopardizing their offices, fortunes, and right to reside in Russia. Putin's Russia today has most of the characteristics of classic authoritarianism [5].

After the demise of the Soviet regime, modern Russia again presents a powerful challenge to global liberalism and to the Western democratic community. Ambitious military modernization, aggression in the post-Soviet neighborhood, intervention in the Middle East, the construction of a global propaganda network, support for despots abroad, and brazen interference in elections in established democracies all point toward confrontation. An example is the Russian-Ukrainian war.

Literature

1. Гула Р.В. Путінська росія: «Третій рим» чи «Четвертий райх»? (Аспекти політологічного аналізу) / Р.В. Гула, І.Г. Передерій // Суспільно-політичні процеси. Наукове видання Академії політичних наук України. Київ. Видавництво Політія, 2022. Випуск 19 – 2022. С. 171 – 195.
2. Гула Р.В. Російський фашизм [Електронний ресурс] / Р.В. Гула, І.Г. Передерій // Енциклопедія історії України: Додатковий том. – Кн. 1: А–Я /

- Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України.
– К.: В-во «Наукова думка», 2019. – 842 с. – Режим
доступу:http://www.history.org.ua/?termin=rosijskyj_fashyzm
3. McFaul M. Putin, Putinism, and the Domestic Determinants of Russian Foreign Policy / Michael McFaul // *International Security*, 2020. – № 45 (2). – P. 95–139.
 4. Steven Fish M. What Is Putinism? / M. Steven Fish // *Journal of Democracy*. – October 2017. – №28(4). – P. 61–75.
 5. Robinson N. Putin and the Incompleteness of Putinism / Neil Robinson // BRILL. – 25 Aug 2020. – https://brill.com/view/journals/rupo/5/3/article-p283_2.xml?language=en

Вікторія Вощенко,

к.філос.н., доц.,

Ірина Денисовець,

к.філол.н., доц.

м. Полтава

МАНІПУЛЯТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ ВПЛИВУ НА МАСОВУ СВІДОМІСТЬ

При визначенні терміну «соціально-комунікаційні технології» важливе значення має поняття «маніпуляція», яке еволюціонувало від звичайного обману до справжнього мистецтва бути непомітним для суб'єкта впливу й водночас досягати поставленої мети.

Термін «маніпуляція» спочатку вживався для означення ручного оперування з певними предметами, інструментами. Згодом його почали використовувати у сфері людської взаємодії та комунікації.

На сьогодні є багато тлумачень терміну «маніпуляція». Деякі науковці розрізняють поняття «маніпуляція» та «маніпулювання». Так, маніпуляція фіксує факт безпосереднього впливу на свідомість людей, їхні почуття, волю, психічний стан, тобто це формування штучних потреб і мотивів, емоційного налаштування, що змінюють поведінку в інтересах ініціатора маніпулятивного впливу. Під поняттям «маніпулювання» розуміється процес впливу за допомогою певних засобів на свідомість, почуття, психіку, волю людини з метою зміни її стереотипів мислення й поведінки. В умовах сучасного суспільства маніпулювання стає особливим видом діяльності, набуваючи статусу багатоактного циклічного процесу.

На сьогодні маніпуляцію розуміють переважно як явище негативного характеру. Маніпуляція є різновидом психологічного впливу, мистецьке виконання якого зумовлює приховане збудження в іншій людині намірів, що не збігаються з її актуальними та справжніми бажаннями.

Автори підручника «Інформаційна безпека (соціально-правові аспекти)» визначають такі складники маніпулятивного процесу: об'єкт маніпулювання (свідомість людини й масова свідомість); жертва маніпулювання (людина, група людей, суспільство як об'єкт маніпулювання, які були використані або якимось чином посприяли досягненню встановленої мети); суб'єкт маніпулювання (людина, група людей, яка ініціювала проведення маніпулювання свідомістю для досягнення певної мети); інструменти маніпулювання (ідеї, прийоми, форми, способи, методи, використання яких дає змогу впливати на свідомість людини для досягнення певної мети); мішені впливу (окремі люди, їхні об'єднання, соціальні групи, населення й навіть країни – об'єкти спеціальних інформаційних операцій), серед яких виокремлюють збуджувачі активності людини, регулятори активності людини; когнітивні (інформаційні) структури; операційний склад діяльності; психічний стан.

Застосування маніпулятивних технологій залежить від декількох умов: маніпуляція повинна залишатися непомітною; той, ким маніпулюють, має вірити в

природність і неминучість усього, що відбувається; людина, яка підпадає під вплив маніпуляції, не повинна відчувати свою присутність у штучній реальності.

З іншого погляду маніпулятивні технології не є прихованими, оскільки здійснюються на очах в аудиторії та можуть ілюструвати маніпуляцію, адекватно ідентифікуючи прийоми її впливу. При цьому існують різні причини, через які об'єкт маніпуляції не чинить опір. Дослідник О. Холод, акцентуючи увагу на тому, що прихованими у такому випадку є наміри комунікаторів, пропонує називати маніпуляцією «неприхований вплив комунікатора на комуніканта з прихованою метою позитивного або негативного керування поведінкою останнього».

Існує багато прийомів досягнення позитивного й заданого заздалегідь результату у схемах маніпуляцій, що трапляються у відносинах між індивідами, а саме: навмисне перепитування, чи обманні уточнення; прагнення показати свою байдужість, чи псевдоувага; біль душі, або допомога ближньому; швидкий темп, або невиправданий поспіх; авторитетність маніпулятора, чи обман влади; надана люб'язність, чи плата за допомогу; спротив, чи розіграваний протест; іронія, або маніпуляції з насмішкою; перебивання, чи відволікання думки; повторюваність фраз, або нав'язування думок; скажи «так», чи шлях до згоди; неочікуване цитування, або слова опонента як доказ; неочікуваний контраргумент, чи підступна кривда; звинувачення в теорії, або надумана відсутність практики тощо [2, с.78].

Маніпулятивні технології можна розрізнати за такими критеріями: за реципієнтом – маніпуляції індивідуальною та маніпуляції масовою свідомістю; за сферою існування – маніпуляції міжособистісної комунікації, політичні маніпуляції, рекламні маніпуляції тощо; за мішенню маніпуляції – маніпуляції словами, образами, знаковими системами, почуттями та емоціями, бажаннями, установками, стереотипами, автоматизмами, увагою, пам'яттю, кількістю та мірою, маніпуляція інформацією, маніпуляція слабкостями тощо; за тривалістю – одноактні маніпуляції та маніпулятивні ігри (тривалі стратегії); за результатом – ефективні

(ініціатор маніпуляції досягнув бажаного) та неефективні (ініціатор не досягнув поставленої мети або його схема була «викрита» жертвою чи сторонньою особою); за наслідками – конструктивні та деструктивні; за метою – звернені на себе (маніпулятор керується лише власною вигодою) та звернені на соціум (маніпулятор крім власної вигоди, ставить перед собою суспільні очікування та мету – наприклад, соціальна реклама, виховання дітей тощо).

Сутність поняття маніпуляція масовою свідомістю можна визначити як один із способів панування й придушення волі людей шляхом духовного впливу на них через програмування їхньої поведінки. Цей процес спрямований на психіку людини та відбувається таємно з метою зміни думок, прагнень і мотивів діяльності індивідів у потрібному напрямі. Головними ознаками прихованої маніпуляції можуть бути: мова, емоції, сенсаційність і терміновість, повторення, дроблення, вилучення з контексту, тоталітаризм джерела повідомлень, тоталітаризм рішення, змішання інформації й думки, прикриття авторитетом, активізація стереотипів, некогерентність висловлювань тощо. Не можна залишати поза увагою важливий аспект маніпуляцій масовою свідомістю, який полягає у побудові означеної діяльності на загально визнаних принципах психологічного впливу, використання яких є вагомим аргументом до визнання маніпуляцій планованою діяльністю команди професіоналів [1]. Основними найпростішими принципами психологічного впливу на людину є: взаємний обмін, зобов'язання та послідовність, соціальний доказ, прихильність, авторитет, дефіцит. Саме на цих принципах будується будь-яка маніпулятивна техніка, як поведінкова, так і вербальна

Всі засоби масової інформації (канали маніпуляції) проголошують одну головну тезу, причому як відкрито, так і завуальовано, її сутність полягає у такому: «Ми живемо у надзвичайно важкий час, ця неймовірна складність доби перетворень не дозволяє гараздкування та процвітання країни, вдіяти щось із цим найближчим часом не вдасться, тому треба терпіти та чекати поки все налагодиться...». Звичайно

пересічна людина не в змозі осмислити ці тонкощі політичної гри і схильна перекласти рішення глобальних суспільних проблем на платонівських «мудрих філософів», які начебто повинні керувати державою. Останні ж з радістю беруть на себе відповідальність, адже відповідати не так уже й складно, оскільки можна маніпулювати [1]. На сьогодні методів маніпуляції свідомістю, що використовуються у засобах масової інформації, досить багато, але найчастіше відзначаються такі: навіювання; перенесення приватного факту у сферу суспільного; використання чуток, домислів, тлумачень у незрозумілій політичній або соціальній ситуації; метод залякування; замовчування одних фактів і демонстрація інших; метод фрагментації; багаторазові повтори, або «метод Геббельса»; створення псевдоподій, містифікація.

Отже, маніпулювання масовою свідомістю є поширеним явищем у сучасному глобалізованому світі. Маніпулятивні технології, які використовуються, здебільшого базуються на загальних методах психологічного впливу.

Джерела та література

1. Нагорний А. Сучасні методики маніпулювання суспільно-масовою свідомістю та їх застосування в політичних технологіях. Режим доступу : https://ukr-socium.org.ua/wp-content/uploads/2008/10/167-174__no-4__vol-27__2008__UKR.pdf

2. Паніна Н. Українське суспільство 1994-2005: соціологічний моніторинг. Київ : ТОВ «Видавництво Софія», 2005. 160 с.

Ольга Кочерженко,

методист,

м. Полтава

ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

За підрахунками істориків, людство за весь час свого існування пережило понад десять тисяч воєн, а тривалість «вічного миру», який укладався неодноразово, становила в середньому дев'ять років. Війна – це не лише безпосередньо бойові дії, але і конкуренція економік, способів життя і мислення, змагання систем державного управління, сутичка потенціалів і протистояння ідеологій [1, с.12].

Розвиток інформаційних технологій видозмінює традиційні форми силового протистояння. Головні цілі досягаються за рахунок технологічних та інформаційних переваг. Метою інформаційної війни є досягнення інформаційного домінування. Інформаційні війни спрямовані на зміну поглядів, світогляду населення, підлив суспільної системи противника [2].

Проблема забезпечення інформаційної безпеки має велике значення в умовах війни, адже інформаційний спротив відіграє значну роль у захисті територіальної цілісності України.

Дослідженням проблеми інформаційної безпеки займались В. Горбулін, Є. Магда, Г. Почепцов, В. Толубко, М. Требін, В. Цимбалюк та інші.

Метою статті є узагальнення поглядів щодо проблем інформаційної безпеки в умовах війни.

Забезпечення інформаційної безпеки є надзвичайно важливим питанням і під час так званої гібридної війни, і під час повномасштабного вторгнення. На думку Є. Магди, гібридна війна – це прагнення однієї держави нав'язати іншій (іншим) свою політичну волю шляхом комплексу заходів політичного, економічного,

інформаційного характеру і без оголошення війни відповідно до норм міжнародного права [1, с.4].

Експерти вважають, що інформаційний вплив з метою підготовки плацдарму для гібридної війни в Україні розпочався ще в 2004 році, коли стало зрозуміло, що наша держава не має наміру залишатися у фарватері російської зовнішньої політики, прагне бути самостійним суб'єктом міжнародних відносин. [3, с. 126]. Інформаційний вплив РФ реалізується шляхом пропаганди антиукраїнських ідей, перекручування історичних подій, підміни фактів фейками, найпоширенішими серед яких є «розіп'яті хлопчики», «загони карателів», «фашистський режим у Києві», «ви бомбили Донбас», використання Україною заборонених озброєнь, створення біолабораторій... Завданнями подібного інформаційного впливу є заміна реалій так званими «інформаційними фантомами». Чим нижчим буде рівень медіаграмотності та інформаційної культури особистості, тим більш вразливою виявлятиметься вона щодо інформаційного впливу.

Існують різні визначення поняття «інформаційна безпека». Загалом під інформаційною безпекою слід розуміти стан захищеності держави від протиправної інформації, яка чинить перешкоди сталому розвитку держави [2].

У ст. 17 Конституції України зазначено, що захист суверенітету та територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави, справою всього Українського народу [4].

Під час воєнного стану інформаційний вплив є достатньо потужним та небезпечним засобом. Тому основними напрямками вдосконалення системи інформаційної безпеки є:

- стратегічне стримування та ліквідація військових конфліктів, що можуть виникнути в результаті застосування інформаційних технологій;

- вдосконалення системи забезпечення інформаційної безпеки Збройних Сил України, військових формувань, включаючи в себе сили та засоби інформаційної протидії;
- прогнозування, виявлення та оцінка інформаційних загроз, включаючи загрози Збройним Силам України в інформаційній сфері [2].

28 грудня 2021 року було затверджено Стратегію інформаційної безпеки, головною метою прийняття якої є забезпечення інформаційної безпеки держави, її інформаційного простору, підтримка інформаційними засобами і заходами соціальної та політичної стабільності, захист державного суверенітету, територіальної цілісності України, демократичного конституційного ладу, забезпечення прав та свобод кожного громадянина [5].

Забезпечення інформаційної безпеки слід реалізувати на всіх рівнях: і міжнародному, і внутрідержавному. Вирішення цього завдання має базуватися на узгоджених діях як державних структур, так і всіх сфер громадянського суспільства. Надзвичайно важливого значення набуває формування інформаційної культури громадян з метою протидії інформаційним атакам. Міністерство цифрової трансформації України активізувало діяльність з метою боротьби на інформаційному фронті та протидії ворожій дезінформації, фейкам і маніпуляціям. Оновлено платформу з розвитку цифрової грамотності «[Дія. Цифрова освіта](#)», розроблено контент, який дозволить громадянам залишатися стійкими до ворожих інформаційних кампаній [6].

Особливої уваги у непростий час війни потребує молоде покоління. Через невеликий життєвий досвід і особливості психіки йому, на жаль, загрожує більше небезпек, ніж дорослим. Тому значна увага в кожному освітньому закладі має відводитись формуванню в учнів та студентів правил поведінки в інформаційному просторі, які дозволять мінімізувати ризики інформаційного впливу.

В сучасних умовах важливим майданчиком для зростання рівня активності суспільства стають соціальні мережі, які є засобом поширення інформації, зручним способом спілкування між членами спільноти, формою комунікації між громадянами та органами влади, а також можуть виявитися інструментом для маніпулювання громадською думкою та впливу на суспільні настрої. Спроби врегулювати цю проблему тривають, формуються нові підходи у забезпеченні інформаційної безпеки держави [5].

Отже, забезпечення інформаційної безпеки в умовах війни є не менш важливим завданням держави, ніж підтримка економічної чи соціальної сфер, оскільки інформаційна зброя є достатньо потужним засобом, здатним впливати на збереження державного суверенітету, підтримку національної єдності та правового простору України.

Джерела та література

1. Магда Є. В. Гібридна війна: вижити і перемогти. Х.: Віват, 2015. 304 с.
2. Гбур З.В. Основи інформаційної безпеки держави в умовах війни. URL : <http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/view/237/6325/13361-1> (дата звернення: 27.10.2022).
3. Золотар О.О. Особливості інформаційної безпеки людини в умовах гібридної війни. *Інформація і право*. 2017. № 3 (22). С. 124 – 131.
4. Конституція України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/> (дата звернення: 27.10.2022).
5. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15 жовтня 2021 року «Про Стратегію інформаційної безпеки» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/> (дата звернення: 27.10.2022).
6. Цифрова грамотність під час війни. Навчайтеся на оновленій платформі «Дія. Цифрова освіта». URL : <https://thedigital.gov.ua/news/tsifrova-gramotnist-pid-chas-viyini-navchaytesya-na-onovleniy-platformi-diyatsifrova-osvita> (дата звернення: 27.10.2022).

Оксана Василюнина,
викладач,
м. Полтава

ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНСЬКОЇ БІБЛІОТЕЧНОЇ АСОЦІАЦІЇ В УМОВАХ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА ЗАГРОЗИ

Потужною професійною платформою, що здійснює суттєвий вплив на розвиток бібліотечної професії та управління галуззю, сприяє модернізації бібліотечної справи в Україні, є ГО «Всеукраїнська громадська організація Українська бібліотечна асоціація». При цьому УБА активізує свою діяльність не лише в напрямі підтримки бібліотечної справи, але й у формуванні суспільної думки стосовно актуальних питань державного і суспільного розвитку – підвищення рівня правової культури, реформи децентралізації, медичної реформи тощо.

УБА є незалежною всеукраїнською громадською організацією з індивідуальним членством, яка об'єднує на добровільних засадах осіб, професійно пов'язаних з бібліотечною справою, бібліографічною та інформаційною діяльністю, та тих, хто зацікавлений у їх розвитку. УБА як професійна організація спрямовує свою діяльність на системну трансформацію бібліотечної справи задля якісних змін і сталого розвитку українського суспільства та інтеграції у світове співтовариство [1].

Метою діяльності УБА є активна участь у формуванні бібліотечної та інформаційної політики в Україні, консолідація бібліотек, укріплення і розвиток бібліотечної професії та бібліотечно-інформаційної освіти, розвиток міжнародного співробітництва. Головними пріоритетами УБА є підтримка та ініціація проєктів, спрямованих на впровадження інновацій у бібліотеках і підтримку читання, захист соціальних та інших спільних інтересів членів УБА.

В умовах збройної агресії рф проти нашої країни УБА продовжила свою діяльність з розвитку бібліотечно-інформаційної справи та підтримки професійних

можливостей працівників бібліотечної сфери. За останній рік УБА активізувала свою діяльність не лише в напрямі підтримки бібліотечної справи та бібліотечних працівників в період війни, але й у формуванні суспільної думки стосовно актуальних питань державного і суспільного розвитку України.

Члени УБА в умовах збройної агресії були співорганізаторами та/або брали активну участь у таких всеукраїнських та міжнародних конференціях:

1. Всеукраїнська конференція з міжнародною участю «Українська історична та культурна спадщина під час військової агресії РФ: досвід, виклики, загрози» (23-24 серпня 2022 року).

2. Міжнародна наукова конференція «Бібліотека. Наука. Комунікація. Інноваційні трансформації ресурсів і послуг» (4–6 жовтня 2022).

3. VII Міжнародна конференція «University library at a new stage of social communications development» (6-7 жовтня 2022 року) [2].

Під час конференцій активно обговорювалися такі питання: можливості бібліотек у період воєнних реалій; розвиток бібліотечно-інформаційного потенціалу в сучасних умовах; захист та популяризація культурної та історичної спадщини, культурних цінностей та національної пам'яті українського народу задля утвердження формування спільних цінностей громадянського суспільства

У період військового стану Асоціація провела або/та брала участь у таких семінарах:

1. Семінар «Психологічна підтримка для бібліотекарів в умовах воєнного стану» (13 квітня 2022 року).

2. Міжнародне мережування «Зустрічайте агентів змін у бібліотеках».

3. Світове кафе та мережування «Українські бібліотеки у воєнний час».

4. Онлайн зусустріч «Сучасний стан українських бібліотек та бібліотекарів: співпраця, кооперація, підтримка» (11 травня 2022 року).

5. Семінар з критичної каталогізації у галузі літературознавства «Чи бувають дані об'єктивними?» (15 червня 2022 року).

6. Симпозіум про стан та діяльність бібліотек в сучасній Україні (15 червня 2022 року).

7. Публічна розмова «Перейменування» (16 червня 2022 року).

8. Тематична розмова «Російська література в публічних бібліотеках України. Давайте поговоримо!» (19 серпня 2022 року).

9. Бібліотечний марафон «Бібліотека і війна: тримаємо стрій!» (30 вересня 2022 року).

10. Онлайн-лекція «Перезимувати. Як підготуватися до зими і не стати жертвою істерики і маркетингу» (20 жовтня 2022 року) [2].

Під час семінарів розглядалися та активно обговорювалися питання: стан українських бібліотек під час російсько-української війни; заборона книг російською мовою та актуалізація фондів бібліотек; специфіка фільтрування інформації та формування інформаційної гігієни під час війни.

У період збройної агресії рф проти України Асоціація провела такі тренінги:

1. Онлайн-тренінг «Цифрова безпека» (12 травня 2022 року)

2. Безоплатний дистанційний курс «Мультиплатформна бібліотечна журналістика. Instagram: базові навички» (8-21 серпня 2022 року).

3. Вступний онлайн-курс «Як влаштуватися на роботу в бібліотеку Німеччини» (12 вересня 2022 року) [2].

Окрім цього, Українська бібліотечна асоціація створила програму благодійної допомоги, основна мета якої полягає в благодійній допомозі бібліотечним закладам і бібліотекарям, які постраждали від російсько-української війни. Завдання програми – збирання, упорядкування надходжень та розподіл коштів від донорів на відновлення роботи бібліотек та підтримку бібліотекарів.

Враховуючи жорстоку збройну агресію проти України та її народу з боку Російської Федерації, а також тривалу пропагандистську діяльність на підтримку путінського режиму та ганебного маніпулювання інформацією російськими бібліотекарами та бібліотеками, Українська бібліотечна асоціація:

- визнала невинуватого війну Росії проти України агресивною, а дії російської армії проти мирного українського народу – військовим злочином і злочином проти людства;

- припинила будь-яку співпрацю та професійні зв'язки з установами російської федерації та російськими бібліотекарами, бібліотеками і бібліотечними асоціаціями;

- звернулася до міжнародних організацій у науковій, освітній та культурній сферах – позбавити членства усіх російських бібліотекарів, бібліотеки та бібліотечні асоціації;

- запросила уряди всіх цивілізованих країн про військову допомогу Україні та припинення будь-якої співпраці з російською федерацією [2].

Попри військову агресію рф проти України, пріоритетами Української бібліотечної асоціації були і залишаються:

- 1) консолідація бібліотечних фахівців для вирішення важливих проблем професійної діяльності;

- 2) підвищення професійного рівня бібліотечних працівників, особливо у нових напрямках бібліотечної справи;

- 3) зміцнення зв'язків з суспільством, створення позитивного і авторитетного образу бібліотекаря шляхом публікацій статей про бібліотечну діяльність, виступів бібліотекарів по радіо і телебаченню, за допомогою співпраці з місцевою владою та громадськими об'єднаннями.

Отже, Українська бібліотечна асоціація навіть у воєнний час залишається осередками інтелектуальної свободи та громадянської активності, провідником національних ідей, патріотизму та європейських цінностей, простором

просвітництва і толерантності, багатомовним та полікультурним. Члени Асоціації – це спеціалісти, робота яких направлена проти фейкових новин та ворожої інформації, популяризацію вітчизняного інформаційно-культурного простору.

Джерела та література

1. Статут Громадської організації «Всеукраїнська громадська організація Українська бібліотечна асоціація» від 22 листопада 2018: затверджено звітно-виборною Конференцією ГО «ВГО УБА» протоколом № 1 від 22.11.2018 р.. Київ, 2018. 18 с.

2. Українська бібліотечна асоціація. URL: <https://ula.org.ua/> (дата звернення 01.11.2022).

Ірина Передерій

д.і.н., професор,

м. Полтава

**МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО У ЗБЕРЕЖЕННІ ДОКУМЕНТНОЇ
КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ В УМОВАХ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ РФ ПРОТИ
УКРАЇНИ**

В умовах гострої фази російсько-української війни з новою силою заявила про себе загроза розмивання культурного ядра та світоглядних констант суспільства, яку ворог намагається здійснювати не лише різними засобами маніпулятивних технологій, а також шляхом відвертого зазіхання на українську культурну спадщину – або відвертого мародерства, викрадення та вивезення її скарбів на окупованих територіях, або фізичного її знищення.

Тому постає завдання збереження культурного надбання українського народу, яке значною мірою вдається ефективно розв'язувати за рахунок активного міжнародного співробітництва.

Згадане вище мародерство культурних цінностей з боку агресора має абсолютно системний характер. Так, після 2014 р. з окупованого Криму до Ермітажу було доправлено колекції артефактів «Херсонеса Таврійського», Музею Тавриди в Симферополі, Історико-культурного музею-заповідника в Керчі. А 2016 р. в Третьяковській галереї на виставці до 200-річчя з дня народження І. Айвазовського експонували 38 робіт, вивезених з Феодосії, які сам художник свого часу передав у спадок рідному місту [6].

За час окупації Маріуполя російські війська спустошили і знищили два музеї міста — краєзнавчий і художній. Вони вивезли в злочинний спосіб понад 2 тис. експонатів: живописні твори, археологічні знахідки, цінні книги. Зокрема, це 700 унікальних експонатів медальєрного мистецтва Юхима Харабета; картини Архипа Куїнджі «Червоний захід», «Осінь», «Ельбрус»; картину Івана Айвазовського «Біля берегів Кавказу»; стародавні ікони та Євангеліє 1811 р.; твори скульптора Володимира Беклемішева; унікальний рукописний сувій Тори. Для того, щоб зберегти експонати, музейники, як і під час Другої світової, змушені замурувати експонати в стіни, закопувати в землю. Саме таким чином, за свідченнями співробітників Мелітопольського краєзнавчого музею, ховали скіфське золото, поки його не знайшли загарбники [2].

Міжнародні партнери допомагають системно відстежувати випадки російського культурного мародерства, його цілі. Існує спеціально створена міжнародна група науковців і експертів з цифрових технологій, яка здійснює таке відстеження викрадення історичних, а також мистецьких артефактів з України до Росії під час повномасштабного вторгнення. З лабораторії, яка знаходиться в штаті Вірджинія (США), вони стежать за розграбуванням та знищенням культурної спадщини від

самого початку вторгнення росії в Україну. Вони виявили закономірності в злочинах.

Зокрема, відзначили полювання росіян за скіфським золотом, яке викрадають так часто, що тут можна йти про стратегію. Антрополог Б. Деніелс з цієї групи зазначає, що «є дуже вагомні докази того, що це навмисний крок Росії, коли певні картини та прикраси вишукувалися й були вивезені до Росії». Учені не надають остаточного висновка, що є основною причиною масштабних викрадень таких артефактів — їхня коштовність чи культурна цінність. Тим не менше, вони припускають, що «все це є частиною стратегії підриву ідентичності України як окремої країни, з претензією на законне володіння Росією усіма їхніми експонатами». Деніелс наголошує, що загарбники усе рішучіше вдаються до пошуків схованих музейниками артефактів у захоплених містах пунктах, погрожуючи при цьому музейним працівникам [5].

Для нас такий висновок міжнародних експертів є очевидним, адже Московщина вдавалася до привласнення української культурної та історичної спадщини неодноразово протягом своєї історії, адже її «велика культура» у всі часи ґрунтувалась на мародерстві. Згадаємо історичний факт, коли одна з найвідоміших православних святинь, Вишгородська ікона Божої матері, була викрадена з монастирської церкви Вишгорода володимиро-суздальським князем Андрієм Боголюбським 1155 р. й вивезена до Успенського собору у Володимирі-на-Клязьмі. Пізніше вона з'явилася у Москві під назвою Володимирської ікони Божої матері й тепер перебуває при Третьяковській галереї. І саме про неї шовіністи сьогодні кажуть «Де вона – там Русь» [6]. Зважаючи на загальновідомі псевдоісторіографічні російські концепти, зокрема, й щодо належності назви «Русь», усі ці факти вкладаються в один логічний ланцюжок, який не потребує додаткових коментарів.

Від мародерства страждають і вітчизняні архіви. На захоплених тимчасово окупованих територіях, де ворог готує «повномасштабну анексію», за твердженням

очільника Укрдержархіву А. Хромова, така анексія передбачає й крадіжку архівних документів з метою включення їх «до складу російського архівного фонду», подібно, як це було 2014 р. під час анексії Криму. Тоді Росія в порушення міжнародного права й свого власного законодавства у сфері архівів та інформації, без проведення експертизи цінності, незаконно привласнила документи держархівів в АР Крим та м. Севастополя, а також держархівів Донецької та Луганської областей, які не були евакуйовані, включивши їх до складу архівного фонду рф. На території так званих ДНР/ЛНР було започатковано такі собі «квазі» архіви. Водночас, документи, створені за часів незалежності України з 1991 по 2014 рр., також були визнані державою-агресором документами «з історичного минулого Росії».

Доволі чітку відповідь на питання, з якою метою росіяни викрадають українські архівні документи, надав очільник Укрдержархіву. Він, зокрема, підкреслив, що це «частина пропаганди країни-агресора», адже «Росархів працює для державної машини пропаганди». Не випадково керівник російської архівної галузі, демонструючи деякі архівні документи, обґрунтовує «історичну справедливість» російської агресії проти України і навіть заперечує існування України й Української держави [4].

Після початку повномасштабного вторгнення, за попередньою інформацією, окупанти вже викрали та вивезли документи з Волновахи до Донецька. Загалом свідченням того, що такі дії непоодинокі та вчинялися агресором або готувалися до вчинення, є те, що було підготовлено рішення про запровадження санкцій щодо 15 фізичних осіб та 7 юридичних осіб рф «за фактичні діяння або за намагання викрасти чи незаконно використовувати архівні документи щодо Криму та окремих районів Донецької й Луганської областей» [7].

З метою порятунку документно-інформаційних установ (музеїв, бібліотек, архівів) та їхніх фондів, об'єктів культурної спадщини в умовах війни здійснюються цілеспрямовані заходи з урятування цінних у духовному, культурно-історичному

сенсі, матеріальних, а серед них і багатющих документних колекцій на відповідних територіях. І тут знову значну роль відіграють міжнародні партнери. Провід тут бере дружня Польща. Там з'явився Комітет допомоги музеям України, до складу якого увійшли керівники понад 40 польських музеїв. Діяльність Комітету підтримує Міністерство культури Польщі. Спільно вони закупають матеріали для пакування, консервації й транспортування мистецьких творів та інших експонатів українських музейних закладів. Польські реставратори беруть участь у захисті львівських культурних пам'яток, здійснюючи консультування та безпосередні реставраційні й консерваційні роботи в Україні.

Особливо цінним українські реставратори вважають практичний досвід порятунку культурних цінностей хорватських колег, адже вони пережили війну. Міністерство культури цієї країни долучилося до проведення онлайн-зустрічей різноманітної тематики, під час яких пояснено методику захисту різних експонатів та пам'яток в умовах бойових дій.

Німецький уряд ініціював створення Мережі захисту культурних цінностей України, яку очолив Німецький національний комітет Міжнародної ради музеїв (ICOM), а також увійшли представники Німецької національної бібліотеки, Федерального архіву та національної комісії ЮНЕСКО. Інституція збирає інформацію про культурні потреби України та координує роботу з допомоги різних німецьких організацій [1].

В умовах війни особливого значення набуває завдання створення страхового фонду документів та його подальшого надійного зберігання, яке реалізується за рахунок прискорення темпів оцифрування документної культурної спадщини з наступним зберіганням оцифрованих документних ресурсів у хмарних сховищах. Динамічне прискорення цих процесів стало можливим знову ж таки за рахунок допомоги міжнародних партнерів.

Так, Укрдержархів продовжує співпрацю з міжнародними партнерами на предмет надання можливості резервного зберігання цифрових копій документів НАФ України та довідкового апарату до них у хмарних сховищах іноземних архівних інституцій. Так, уже 25 березня 2022 р. відбулося підписання Угоди про тимчасову передачу між Укрдержархівом та Національним архівом Сполученого Королівства Великобританії [3].

Метою угоди є забезпечення зберігання в хмарних сховищах даних, резервних копій цифрових матеріалів вітчизняних державних архівних установ, щоб убезпечити їх від втрати через війну. Це сховище створено безоплатно на окремому, достатньому за обсягом сервері, і дозволяє не лише зберігати цифровий контент, а й здійснювати незалежне його копіювання всіма державними архівними установами України.

З подібною ініціативою, спрямованою на архівістів, бібліотекарів, науковців з України, а також на організації, які вони представляють і які потребують безпечного місця для збереження наукових/дослідницьких даних (архівні колекції, польові дослідження, записи усної історії тощо), виступив і U-ART Альбертського університету (Канада). Проєкт має назву «Збережемо українську культурну спадщину онлайн» (Saving Ukrainian Cultural Heritage Online – SUCHO). Він згуртував понад 1300 бібліотекарів, архівістів та програмістів. Їхня мета здійснити ідентифікацію та архівування об'єктів, а також цифрових даних у закладах культури України, які є під загрозою (Пасіковська-Шнасс, 2022). Лише за місяць було архівовано понад 2600 сайтів вітчизняних бібліотек музеїв, віртуальних турів, фотодокументів з відкритого доступу. Очолив роботу зі створення вебархіву, Себастьян Майсторович, боснієць за походженням, який має індивідуальний родинний досвід втрати культурних пам'яток.

Обсяг цього вебархіву вже перевищує 10 ТБ. Його копії будуть збережені в хмарних сервісах Українського інституту в Гарварді (США), а також канадського

Університету Альберти, навіть якщо сервери в Україні будуть знищені фізично або зазнають хакерських атак.

До речі, як би це не подивовуло, але такі атаки вже мали місце. Зокрема, 16 березня зафіксовано перший з початку війни випадок віртуального знищення культурного архіву (йдеться про архів зібрання народних пісень України Folk-Ukraine) [1].

Отже, міжнародне співробітництво виявилось надзвичайно плідним складником загального цілеспрямованого механізму захисту і збереження культурної спадщини українського народу в умовах збройної агресії рф проти України.

Джерела та література:

1. Білаш, К. (2022, Квітня 1). Від архітектури до віртуальних архівів: як Україна захищає культурні цінності. LB.ua. URL: https://lb.ua/culture/2022/04/01/511860_vid_arhitekturi_virtualnih.html
2. Осадча, Я. (2022, Квітня 27). Росіяни вивезли з музеїв Маріуполя оригінал картини Айвазовського та інші цінні експонати. Українська правда. URL: <https://life.pravda.com.ua/culture/2022/04/27/248430/>
3. Перша Угода про резервне зберігання цифрових копій документів НАФ України у хмарних сховищах іноземних партнерів. (2022, Березня 25). Державна архівна служба України. URL: <http://surl.li/cqbnq>
4. Робота архівів під час війни. Інтерв'ю Голови Державної архівної служби України Анатолія Хромова телеканалу «Рада». (2022, Березня 25). Державна архівна служба України. URL: <http://surl.li/cqbnh>
5. Роцина, О. (2022, Червня 12). Російська банда цілеспрямовано краде «скіфське золото» в Україні – ЗМІ. Українська правда. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2022/06/12/7352047/>

6. Украдене щастя: як росія краде нашу культурну спадщину. (2022, Травня 29). Vogue. URL: <https://vogue.ua/ua/article/culture/art/ukradene-shchastya-yak-rosiya-krade-nashu-kulturnu-spadshchinu.html>
7. Шуміхін, Є. (2022, Травня 18). Голова Укрдержархіву Хромов: Наша галузь, як і вся країна, залежить від результату війни. Інтерв'ю голови Державної архівної служби України Анатолія Хромова агентству «Інтерфакс-Україна». Інтерфакс-Україна URL: https://interfax.com.ua/news/interview/833040.html?fbclid=IwAR23owF2hqbicTJ3tbfhrYW0x0MxgEmm20Zr9-Wj11IGdh_bW0ZhsCX9zk

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Андрієць Дар'я Іванівна, здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, група 401-ГД, Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Безноса Світлана Петрівна, бібліотекар першої категорії, Полтавський державний медичний університет

Белько Олег Олександрович, кандидат історичних наук, молодший науковий співробітник відділу керамології новітнього часу, Інститут керамології – відділення Інституту народознавства НАН України; науковий співробітник Наукового відділу виставок, Національний музей-заповідник українського гончарства в Опішному, завідувач редакційно-видавничого відділу, Полтавська обласна універсальна наукова бібліотека імені І. П. Котляревського; викладач вищої категорії, Полтавський фаховий коледж мистецтв імені Миколи Лисенка

Біловус Леся Іванівна, доктор історичних наук, професор, професор кафедри інформаційної та соціокультурної діяльності, Західноукраїнський національний університет (м. Тернопіль)

Болотнікова Алла Петрівна, кандидат філологічних наук, доцент, завідувачка кафедри загального мовознавства та іноземних мов, Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Бондар Наталія Василівна, кандидат філологічних наук, доцент кафедри загального мовознавства та іноземних мов, Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Вангельєва Ксенія Віталіївна, здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, група 401-ГД, Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Василинина Оксана Миколаївна, викладач кафедри українознавства,

культури та документознавства, Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Василинин Назарій Ігорович, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти, група 601-ГД, Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Велика Ірина Андріївна, здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти, I курс, МІД-181, Національний університет «Одеська політехніка» (м. Одеса)

Вільчинська Ірина Юріївна, доктор політичних наук, професор, завідувачка кафедри журналістики і міжнародних відносин, Київський університет культури (м. Київ)

Войцехівська Галина Анатоліївна, заступник директора Державної наукової архітектурно-будівельної бібліотеки імені В. Г. Заболотного, дійсний член Академії будівництва України, член-кореспондент Української Академії Архітектури (м. Київ)

Ворона Вікторія Олександрівна, здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, група 301-ГД, Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Вощенко Вікторія Юріївна, кандидат філософських наук, доцент кафедри українознавства, культури та документознавства, Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Галаур Світлана Петрівна, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри загального мовознавства та іноземних мов, Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Грінберг Лариса Феліксівна, кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри інформаційних технологій, Київський університет культури (м. Київ)

Гула Руслан Володимирович, доктор історичних наук, професор, Харківський національний університет Повітряних сил імені Івана Кожедуба

(м.Харків)

Денисовець Ірина Вікторівна, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри українознавства, культури та документознавства, Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Дерев'янка Людмила Іванівна, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри українознавства, культури та документознавства, Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Добровольська Вікторія Василівна, доктор наук із соціальних комунікацій, доцент, в.о. завідувача кафедри арт-менеджменту та івент-технологій, Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв, головний редактор фахового журналу «Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія» (м. Київ)

Дорошенко Світлана Михайлівна, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри українознавства, культури та документознавства, Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Доскіч Людмила Степанівна, кандидат політичних наук, старший викладач кафедри журналістики і міжнародних відносин, Київський університет культури (м. Київ)

Дудяк Ірина Вікторівна, здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти, група 601-ГД, Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Дяченко Катерина Олександрівна, викладачка, Миргородський фаховий коледж імені Миколи Гоголя Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Ільющенко Юлія Романівна, здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти, група 601-ГД, Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Коваленко Аліна Віталіївна, здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, 4 курс, Маріупольський державний університет(м. Київ)

Козарезова Таїсія Євгенівна, здобувачка курс другого (магістерського) рівня вищої освіти, група МІД-171, Національний університет «Одеська політехніка»

Кондратенко Юлія Сергіївна, здобувачка першого(бакалаврського) рівня вищої освіти, група 301-ГД, Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Комісарук Олександр Олександрович, здобувач, група Д-31, Миргородський фаховий коледж імені Миколи Гоголя Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Коноплицька Олена Ігорівна, кандидат філологічних наук, доцент кафедри інформаційної та соціокультурної діяльності, Західноукраїнський національний університет (м. Тернопіль)

Коротасєв Олександр Олександрович, здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти ступеня доктора філософії за спеціальністю 032 Історія та археологія, Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

Кочерженко Ольга Миколаївна, методист, Полтавський фаховий коледж нафти і газу Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Кудлай В'ячеслав Олегович, кандидат наук із соціальних комунікацій, завідувач кафедри інформаційної діяльності, Маріупольський державний університет (м. Київ)

Ландарєва Наталія Іванівна, завідувачка відділу інформаційних технологій та комп'ютерного забезпечення Науково-технічної бібліотеки, Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Лісничка Олена Миколаївна, завідувачка відділу комплектування та наукової обробки документів Науково-технічної бібліотеки, Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Литвинська Світлана Віталіївна, кандидат філологічних наук, доцент, завідувачка кафедри української мови та культури, Національний авіаційний університет (м. Київ)

Лукаш Галина Павлівна, доктор філологічних наук, професор, професор кафедри інформаційних систем управління, Донецький національний університет імені Василя Стуса (м. Вінниця)

Марковець Аліна Олександрівна, здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти, група 601-ГД, Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Микитенко Галина Василівна, викладачка, Полтавський фаховий коледж нафти і газу Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Мізіна Ольга Іванівна, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри українознавства, культури та документознавства, Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Найденова Сільвія Велінова, доктор, Центральна бібліотека Болгарської Академії наук (м. Софія, Болгарія)

Нарадько Андрій Валерійович, кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри українознавства, культури та документознавства, Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Недошитко Ірина Романівна, кандидат історичних наук, доцент, завідувачка кафедри інформаційної та соціокультурної діяльності, Західноукраїнський національний університет (м. Тернопіль)

Панченко Ірина Олександрівна, здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти, група 601-ГД, Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Патряк Олександра Тарасівна, кандидат економічних наук, старша викладачка кафедри інформаційної та соціокультурної діяльності, Західноукраїнський національний університет (м. Тернопіль)

Передерій Ірина Григоріївна, доктор історичних наук, професор, завідувачка кафедри українознавства, культури та документознавства, Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Петренко Ірина Миколаївна, доктор історичних наук, професор, завідувачка кафедри педагогіки та суспільних наук, Полтавський університет економіки і торгівлі

Петренко Марія Василівна, здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, група ДІДм-21, Західноукраїнський національний університет (м. Тернопіль)

Салата Галина Володимирівна, доктор історичних наук, доцент, доцент кафедри інформаційних технологій, факультету PR, журналістики та кібербезпеки, Київський національний університет культури і мистецтв (м. Київ)

Серба Марія Сергіївна, здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, група 401-ГД, Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Світла Наталія Віталіївна, директор Державної наукової архітектурно-будівельної бібліотеки імені В. Г. Заболотного (м. Київ)

Сібрук Анастасія Володимирівна, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри української мови та культури, Національний авіаційний університет (м. Київ)

Сидорина Ольга Григорівна, викладачка, Полтавський фаховий коледж нафти і газу Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Смаровайло Марія Костянтинівна, здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти, 2 рік навчання, Маріупольський державний університет (м. Корк, Ірландія)

Солом'яна Вікторія Сергіївна, здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти, група 601-ГД, Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Спрінсян Василь Георгійович, заслужений працівник освіти України, кандидат мистецтвознавства, завідувач кафедри інформаційної діяльності та медіакомунікацій Національного університету «Одеська політехніка» голова Національної спілки документознавців України (м. Одеса)

Сташкевич Анна Сергіївна, здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти, група 601-ГД, Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Стеценко Анастасія Олегівна, здобувачка, група Д-31, Миргородський фаховий коледж імені Миколи Гоголя Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Страшнюк Йоліана, бібліотекар, Центральна бібліотека Болгарської Академії наук (м. Софія, Болгарія)

Таловиря Галина Михайлівна, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри загального мовознавства та іноземних мов, Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Тимчук Дмитро Володимирович, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти, 2 курс, Західноукраїнський національний університет (м. Тернопіль)

Тур Оксана Миколаївна, доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри українознавства, культури та документознавства, Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Фещук Олена Богданівна, здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти, 2 курс, Донецький національний університет імені Василя Стуса (м. Вінниця)

Чередник Людмила Анатоліївна, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри українознавства, культури та документознавства, Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Черкес Вероніка Вікторівна, здобувачка, група ІС-2-1, Полтавський фаховий коледж нафти і газу Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Шевченко Олена Василівна, доктор наук із соціальних комунікацій, професор, професор кафедри інформаційної діяльності та медіакомунікацій, Національний університет «Одеська політехніка» (м. Одеса)

Шевчук Ірина Леонідівна, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри української мови та культури, Національний авіаційний університет (м. Київ)

Яковенко Марк Олександрович, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, група 401-ГД, Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

ДЛЯ ПОДАТОК

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

**Документно-інформаційні комунікації
в умовах глобалізації: стан, проблеми та перспективи**

**Матеріали
VII Міжнародної науково-практичної конференції**

Українською та англійською мовами

Комп'ютерне верстання